

KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

**BETONARME MODERN MİMARİ MİRAS ÖRNEĞİ:
SULTANAHMET ADALET SARAYI'NIN YAPISAL
MÜDAHALE YÖNTEMİNİN TARTIŞILMASI**

AYŞEN KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL, OCAK, 2020

Aysen KAYA

Yüksek Lisans Tezi

2020

ARAŞTIRMA ETİĞİ VE
YAYIN YÖNTEMLERİ BİLDİRİMİ

Ben, Ayşen KAYA;

- hazırladığım bu Yüksek Lisans Tezinin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntıların kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi;
- bu Yüksek Lisans Tezinin başka bir eğitim kurumunda bir derece veya diplomaya sunulan veya kabul edilen herhangi bir materyal içermediğini;
- "Yükseköğretim Kurulu Etik Davranış İlkeleri" uyarınca hazırlanan "Kadir Has Üniversitesi Akademik Etik İlkeleri"ni takip ettiğimi onaylıyorum.

Buna ek olarak, bu çalışma ile ilgili ortaya çıkabilecek herhangi bir haksız iddianın, üniversite mevzuatına uygun olarak disiplin işlemi ile sonuçlanacağını kabul ediyorum.

Ayrıca, çalışmalarımın hem basılı hem de elektronik kopyaları, aşağıda belirtilen şartlar çerçevesinde Kadir Has Bilgi Merkezi'nde saklanacaktır:

- Tezimin/projemin tamamı her türlü erişime açılabilir.
- Tezimin/projemin tamamı sadece Kadir Has Üniversitesi yerleşkelerinde erişime açılabilir.
- Tezimin/projemin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/projemin tamamı erişime açılabilir.

AYŞEN KAYA

09.01.2020

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KABUL VE ONAY

Ayşen KAYA tarafından hazırlanan **Betonarme Modern Mimari Miras Örneği: Sultanahmet Adalet Sarayı'nın Yapısal Müdahale Yönteminin Tartışılması** başlıklı bu çalışma **09.01.2020** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

ONAYLAYANLAR:

Prof.Dr. E.Fusun ALİOĞLU (Danışman) (Kadir Has Üniversitesi)

Prof.Dr. Yonca ERKAN (Kadir Has Üniversitesi)

Prof.Dr.Berrin ALPER (Yıldız Teknik Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof.Dr.Sinem AKGÜL AÇIKMEŞE
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

09.01.2020

**BETONARME MODERN MİMARİ MİRAS ÖRNEĞİ:
SULTANAHMET ADALET SARAYI'NIN YAPISAL
MÜDAHALE YÖNTEMLERİNİN TARTIŞILMASI**

AYŞEN KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Lisans Programı'nda Yüksek Lisans derecesi için gerekli kısmi şartların yerine getirilmesi amacıyla Kadir Has Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne teslim edilmiştir.

İSTANBUL, OCAK, 2020

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	i
ÖZET.....	iii
TEŞEKKÜRLER	v
İTHAF... ..	vi
KISALTMALAR	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
PLANLAR	xvii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç	1
1.2. Kapsam ve Yöntem.....	1
2. MODERN MİMARİ MİRAS	4
2.1. Modern Mimari Miras Tanımı.....	4
2.2. Dünyada Modern Mimari Miras: Örgütlenme ve Mevzuat	5
2.2.1. Uluslararası Örgütlenme ve Mevzuat.....	6
2.2.2. Koruma Ölçütleri.....	10
2.2.3. WHL'e alınan Önemli Eserler.....	13
2.3. Türkiye'de Modern Mimari Miras: Örgütlenme ve Mevzuat.....	16
2.3.1. Örgütlenme ve Mevzuat	21
2.3.2. Koruma Ölçütleri.....	25
2.3.3. Tescillenen Önemli Eserler	28

3. BETONARME MODERN MİMARİ MİRASI KORUMA YÖNTEMLERİ ve ÖRNEKLER.....	33
3.1. Betonarme Modern Mimari Miras Koruma Yöntemleri.....	37
3.1.1. Kısmi Yapısal Müdahale ile Koruma Yöntemi.....	43
3.1.2. Bütüncül Yapısal Müdahale ile Koruma Yöntemi.....	43
3.1.3. Rekonstrüksiyon ile Koruma Yöntemi.....	44
3.2. Uluslararası Örnekler.....	44
3.2.1. Kısmi Yapısal Müdahale ile Modern Mimari Miras Koruma Örneği: Bükreş Adalet Sarayı	44
3.2.2. Bütüncül Yapısal Müdahale Yöntemi ile Modern Mimari Miras Koruma Örneği: Hotel Ermionio, Kozani.....	48
3.2.3. Rekonstrüksiyon ile Modern Mimari Miras Örneği: Bauhause Dessau Usta Evleri (Meisterhauser).....	51
3.3. Ulusal Örnekler.....	56
3.3.1. Kısmi Yapısal Müdahale Yöntemi İle Modern Mimari Miras Koruma Örneği: Fen-Edebiyat Fakültesi	56
3.3.2. Bütüncül Yapısal Müdahale Yöntemi İle Modern Mimari Miras Koruma Örneği: MSGSÜ Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakülteleri Binası	61
3.3.3. Rekonstrüksiyon İle Modern Mimari Miras Koruma Örneği: Mecidiyeköy Tekel Likör Fabrikası	67
4. MODERN MİMARİ MİRAS OLARAK SULTANAHMET ADALET SARAYI	73
4.1. Sultanahmet Adalet Sarayı Tasarım ve İnşa Süreci.....	73
4.1.1. Sultanahmet Adalet Sarayı Yer Seçimi Sorunları ve Proje Yarışmaları	78
4.1.2. Adalet Sarayı Mimarları	89
4.1.3. Sultanahmet Adalet Sarayı Uygulama Projesi ve İnşa Süreci.....	94
4.1.4. Proje Revizyonları	104

4.2. Sultanahmet Adalet Sarayı'nın Korunma Ölçütleri Açısından Değerlendirilmesi	112
4.2.1. Özgünlük Değeri Açısından Değerlendirilmesi	112
4.2.2. Simge Değeri Açısından Değerlendirilmesi.....	138
4.2.3. Anı Değeri Açısından Değerlendirilmesi.....	138
4.2.4. Ekonomik Değer Açısından Değerlendirilmesi	139
4.2.5. İşlevsel Değer Açısından Değerlendirilmesi.....	139
4.2.6. Teknik Değer Açısından Değerlendirilmesi.....	139
4.2.7. Enderlik Değeri Açısından Değerlendirilmesi	140
4.3. Sultanahmet Adliyesinin Tescil Durumunun Değerlendirilmesi ve Önerisi ..	140
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	146
KAYNAKÇA	162
ÖZGEÇMİŞ.....	162
EK A Adliye Sonrası Plansal Durum Analizi: Zemin Kat	177
EK B Adliye Sonrası Plansal Durum Analizi: 1. Kat	178
EK C Adliye Sonrası Plansal Durum Analizi: 2. Kat	179
EK D İl Özel İdaresi Onarımı Sonrası Plansal Analiz: Zemin Kat.....	180
EK E İl Özel İdaresi Onarımı Sonrası Plansal Analiz: 1. Kat	181
EK F İl Özel İdaresi Onarımı Sonrası Plansal Analiz: 2. Kat	182
EK G İl Milli Eğitim Müdürlüğü Dönemi Plansal Analiz: Zemin Kat.....	183
EK I İl Milli Eğitim Müdürlüğü Dönemi Plansal Analiz: 1. Kat	184
EK İ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Dönemi Plansal Analiz: 2. Kat	185
EK J 1965 Tarihli GEEAYK Kararı.....	185
EK K İTÜ Şehircilik Enstitüsü Raporu	187
EK L-1 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu	188
EK L-2 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu	189

EK L-3 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu	190
EK L-4 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu	191
EK L-5 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu	192
EK M-1 18.09.2017 Tarih ve 2438 Numaralı İstanbul IV Numaralı KVKBKM Uzman Raporu	193
EK M-2 18.09.2017 Tarih ve 2438 Numaralı İstanbul IV Numaralı KVKBKM Uzman Raporu	194
EK M-3 18.09.2017 Tarih ve 2438 Numaralı İstanbul IV Numaralı KVKBKM Uzman Raporu	195
EK M-4 18.09.2017 Tarih ve 2438 Numaralı İstanbul IV Numaralı KVKBKM Uzman Raporu	196
EK N 18.09.2017 Tarih ve 5852 Numaralı İstanbul IV Numaralı KVKBKM Kararı 197	
EK O 10.08.2016 Tarih ve 5011 Numaralı İstanbul IV Numaralı KVKBKM Kararı 198	
EK Ö 02.08.2016 Tarih ve 878 Numaralı İstanbul IV Numaralı KVKBKM Uzman Raporu.....	199

**CONCRETE MODERN ARCHITECTURAL HERITAGE CASE STUDY:
SULTANAHMET PALACE OF JUSTICE DISCUSSION OF STRUCTURAL
INTERVENTION METHODS**

ABSTRACT

Modern Architectural Heritage is still in full swing in terms of international and national organizations. There is no definition and framework provided for an agreement. Differences in the definitions are reflected in different legislations.

In the first part, together with definitions of Modern Architectural Heritage and the effects of differences in definitions on international legislation and organization, protection criteria are explained. By narrowing down the international scale to Turkey, the development of modern architectural heritage at the local scale is explained and protection criteria, which have been shaped in the context of current debates of legislations and organizations on protection practices, are defined.

In the second part, the development of concrete structures, that have become prevalent since the 19th century both worldwide and simultaneously in our country, especially in public structures, and has formed an important layer in urban culture, is explained in terms of modern architectural heritage. In line with earthquake reality in our country, the progress of legislation on widespread reinforced concrete structures and how the current earthquake regulations effect reinforced concrete cultural assets is discussed. Structural protection interventions that are required for the structures requiring retrofitting were defined and divided into three classes according to their level. This classification is demonstrated by national and international practices.

In the third part, the characteristics of the historical context where Sultanahmet Justice Palace, which is not registered as a heritage of modern architecture, is located and its relationship with the context are explained. Sedat Hakkı Eldem's and Emin Onat's impacts on the architectural environment of the era, including the design of the Sultanahmet Palace of Justice, and changes in conservation theory and practice created by the discussions on the design and construction processes, are discussed. In the first chapter,

within the framework of protection criteria defined in Turkey, for the determination and registration of modern architectural heritage values of Sultanahmet Justice Palace, the registration proposal form is prepared in the format of DocomomoNiş.

In the fourth part, the conservation status of the values of Sultanahmet Justice Palace, in case of application of protection by structural intervention methods that are defined in the thesis, are evaluated in separate tables.

In the fifth section, where the results are discussed, the architectural environment of the period until the emergence of the design of the Sultanahmet Justice Palace is summarized. And the effects of land selection, architectural project competitions, excavation and construction processes on the architectural environment and practices of the era are evaluated. The conditions preventing the registration of Sultanahmet Palace of Justice have been evaluated and the values of Modern Architectural Heritage have been defined through the protection criteria defined by Polat and it has been determined that there is a cultural asset that needs to be protected. It is suggested that the Sultanahmet Palace of Justice was in need of structural intervention by evaluating factors such as the regulations, construction techniques, reinforced concrete standards of the era and the age of the building. On the basis of this prediction, in case of application of protection methods by structural intervention, the conservation status of the original values carried by the structure is mutually evaluated through the table. The reasons for applying these three different intervention methods in international and national examples and the protection status of heritage values are evaluated in comparison with Sultanahmet Justice Palace. As a result of this evaluation, the most accurate structural intervention proposal is tried to be selected.

Keywords: Modern Architectural Heritage, protection criteria, structural protection interventions, Sultanahmet Justice Palace

BETONARME MODERN MİMARİ MİRAS ÖRNEĞİ:
SULTANAHMET ADALET SARAYI'NIN YAPISAL MÜDAHALE
YÖNTEMLERİNİN TARTIŞILMASI

ÖZET

Modern Mimari Miras'ın halen uluslararası ve ulusal örgütlenmeler açısından üzerinde tam bir anlaşma sağlanan tanımı ve çerçevesi bulunmamaktadır. Tanım üzerindeki farklılıklar mevzuatlara da yansımaktadır. Birinci bölümde Modern Mimari Mirasın tanımları ve tanımların farklılığının uluslararası mevzuat ve örgütlenmeye olan etkileri ile mevcut koruma ölçütleri anlatılmıştır. Uluslararası ölçekten Türkiye ölçeğine inilerek Modern Mimari Miras'ın yerel ölçekteki gelişimi anlatılmış, mevzuat ve örgütlenmelerin koruma pratiğinde yarattığı güncel tartışmalar çerçevesinde şekillenen koruma ölçütleri tanımlanmıştır.

İkinci bölümde 19. yüzyılla beraber dünyayla eş zamanlı denilebilecek hızda ülkemizde de başta kamusal alan olmak üzere yaygınlaşan ve kent kültüründe önemli bir katman oluşturan betonarme yapıların Modern Mimari Miras açısından gelişimi anlatılmaktadır. Ülkemizin içinde bulunduğu deprem gerçeği doğrultusunda yaygınlaşan betonarme yapılara ait mevzuat gelişimi ve betonarme kültür varlıkları için güncel deprem yönetmeliğinin çizdiği çerçeveye ele alınmıştır. Güçlendirmeye gereksinim duyan yapılar için gerekli yapısal koruma müdahaleleri düzeylerine göre üç sınıfa ayrılarak tanımlanmıştır. Yapılan sınıflandırma uluslararası ve ulusal uygulamalar üzerinden örneklendirilmiştir.

Üçüncü bölümde Modern Mimarlık Mirası olarak tescillenmemiş Sultanahmet Adalet Sarayı'nın bulunduğu tarihsel bağlamın özellikleri ve bağlamla olan ilişkisi anlatılmıştır. Sultanahmet Adalet Sarayı tasarımı da dâhil olmak üzere Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat'ın dönemin mimarlık ortamına olan etkileri, tasarım ve inşaa süreçlerinin yarattığı tartışmaların koruma kuram ve pratiğinde yarattığı değişimler ele alınmıştır. Birinci bölümde Türkiye'de tanımlanan koruma ölçütleri çerçevesinde Sultanahmet Adalet

Saray'ının taşıdığı Modern Mimari Miras değerleri belirlenerek tescillenmesi için DocomomoNis formatında öneri tescil fişi hazırlanmıştır.

Dördüncü bölümde, tez kapsamında tanımlanan yapısal müdahale ile koruma yöntemlerinin Sultanahmet Adalet Sarayı'na uygulanması durumunda taşıdığı değerler açısından korunma durumu ayrı ayrı tablolarda değerlendirilmiştir.

Sonuçların tartışıldığı beşinci bölümde, Sultanahmet Adalet Sarayı tasarımının ortaya çıkışına kadar dönemin mimarlık ortamı özetlenmiş, arsa seçimi, mimari proje yarışmaları, kazı ve inşaa süreçlerinin dönemin mimarlık ortamına ve pratiğine olan etkileri değerlendirilmiştir. Sultanahmet Adalet Sarayı'nın tescilini engelleyen koşullar değerlendirilerek, Polat'ın tanımladığı koruma ölçütleri üzerinden Modern Mimari Miras değerleri tanımlanmış, bu değerler göz önüne alınarak korunması gereken bir kültür varlığı olduğu tespiti yapılmıştır. Yapıldığı dönemin yönetmelikleri, yapım teknikleri, betonarme standartları ve yapının ömrü gibi etkenlerin değerlendirilmesiyle Sultanahmet Adalet Sarayı'nın yapısal müdahale ihtiyacı olduğu öne sürülmüştür. Bu öngörü üzerine tez kapsamında tanımlanan üç yapısal müdahale ile koruma yönteminin de uygulanması durumunda yapının taşıdığı özgün değerlerin korunma durumu tablo aracılığıyla karşılıklı olarak değerlendirilmiştir. Bu üç farklı müdahale yönteminin uluslararası ve ulusal örneklerde uygulanma gerekçeleri ve miras değerlerinin korunma durumları Sultanahmet Adalet Sarayı ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda yapılan çıkarımla en doğru yapısal müdahale önerisi seçilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Modern Mimari Miras, koruma ölçütleri, yapısal koruma müdahaleleri, Sultanahmet Adalet Sarayı

TEŞEKKÜRLER

Bu çalışmanın gerçekleőmesinde bana yardımcı olan değerli hocam ve danıőmanım Prof. Dr. Füsun Alioğlu'na, fikirleri ve değerlendirmeleri ile bana yol gösteren hocam Prof. Dr. Yonca Erkan'a, maddi ve manevi yardımları ile her zaman yanımda olan ailem ve eőime teőekkür ediyorum.

Ayşen KAYA

Aileme...

KISALTMALAR

A.İ.E.B.: Association Internationale d'Etudes Byzantines'in (Uluslararası Bizans Araştırmaları Derneği)

CFRP: carbon fiber reinforced laminates

DGSA: Devlet Güzel Sanatlar Akademisi

DOCOMOMO International: Documentation and Conservation of Buildings of the Modern Movement; Modern Mimarlık Ürünlerinin Belgelenmesi ve Korunması Uluslararası Çalışma Grubu

FHBRO: Federal Heritage Buildings Review Office, Federal Miras Nitelikteki Yapıları Değerlendirme Bürosu

FRP: Fiber Katkılı Plaka

GEEAYK: Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu

HSMBC: Historic Sites and Monuments Board of Canada, Kanada Tarihi Sitler ve Anıtlar Konseyi

ICOMOS: International Council on Monuments and Sites, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi

ICCROM: International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property, Uluslararası Kültür Varlıklarını Koruma ve Restorasyon Çalışmaları Merkezi

ISC20C: International Scientific Committee on Twentieth Heritage, 20. Yüzyıl Mirası Uluslararası Bilimsel Komitesi

ISC/R: International Specialist Committees / Registers (Uluslararası Uzmanlık Komitesi)

KTVKYK: Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu

MAP20: ICOMOS Montreal Action Plan 20, Montreal Etkinlik Planı 20

MSGSÜ: Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Üniversitesi

TYMB: Türkiye Yüksek Mühendisler Birliği

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

WHC: World Heritage Center, Dünya Miras Merkezi

Zürich ETH: Eidgenössische Technische Hochschule Zürich (Zürich Federal Teknoloji Enstitüsü)

ŞEKİLLER LİSTESİ

Resim 2-1 Bauhause.....	14
Resim 2-2 Fagus Fabrikası.....	14
Resim 2-3 Schröder Evi	15
Resim 2-4 Villa Tugendhat	15
Resim 2-5 Villa Savoye	16
Resim 2-6 Brasilia.....	16
Resim 2-7 Vedat Tek/ Teyyare Apartmanı 1919-1922.....	18
Resim 2-8 Ernest Arnold Egli / Divan-ı Muhasebat Binası.....	18
Resim 2-9 İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.....	20
Resim 2-10 Taşlık Kahvesi	20
Resim 2-11 Milli Savunma Bakanlığı	20
Resim 2-12 TBMM Meclis Binası.....	20
Resim 2-13 Hazık Ziyal Villası	21
Resim 2-14 Emin Onat Evi Moda.....	21
Resim 2-15 Seyfi Arkan 1937 / İller Bankası Binası.....	21
Resim 2-16 Seyfi Arkan /Hariciye Köşkü 1933	21
Resim 2-17 Hazık Ziyal Villası	29
Resim 2-18 Hazık Ziyal Villası	29
Resim 2-19 Seyfi Arkan Villası 1940	29
Resim 2-20 Seyfi Arkan Villası	29
Resim 2-21 Ataköy II Kısım 1967	30
Resim 2-22 Ataköy II Kısım 1967	30
Resim 2-23 Türk Tarih Kurumu	31
Resim 2-24 Türk Tarih Kurumu	31
Resim 2-25 Zeyrek SSK Binası	31
Resim 2-26 Zeyrek SSK Binası 2018	31
Resim 2-27 TED Ankara Koleji Restorasyon Öncesi.....	32
Resim 2-28 TED Ankara Üniversitesi	32
Resim 3-1 Joseph-Louis Lambot'un Betonarme Kayığı.....	34
Resim 3-2 Wilkinson'ın 1854 yılında patent aldığı sistem	35
Resim 3-3 Coignet'in Patentli Sistemine Dair Kesiti	35

Resim 3-4 19. yüzyılda Patentleri Alınan Betonarme Sistemler.....	35
Resim 3-5 Hennebique Sistemi.....	36
Resim 3-6 (2019 Deprem Yönetmeliği) Deprem Tasarım Sınıflarına Göre Yeni Yapılacak veya Mevcut Binalar İçin Performans Hedefleri ve Uygulanacak Değerlendirme/Tasarım Yaklaşımları.....	40
Resim 3-7 Bina Önem Katsayısı Tablosu	41
Resim 3-8 Bükreş Adalet Sarayı.....	45
Resim 3-9 1977 Sonrası Plaster Güçlendirmesi.....	45
Resim 3-10 Avludaki Kazık Temel İmalatı	46
Resim 3-11 Avluda Yapılan Betonarme Duvarlar	46
Resim 3-12 Hasar Görmüş B.A. Plaster.....	46
Resim 3-13 Mevcut Volta Döşeme	46
Resim 3-14 Mevcut Volta Kirişleri Üzerine Yapılan Betonarme Döşemeler.....	47
Resim 3-15 Tuğla Duvarlar Yerine Yapılan Betonarme Perdeler	47
Resim 3-16 Mevcut Volta Kirişleri Üzerine Yapılan Betonarme Döşemeler.....	47
Resim 3-17 Tuğla Duvarlarda Çelik Çerçeve İmalatı.....	47
Resim 3-18 Hotel Ermionio' a ait eski fotoğraf.....	48
Resim 3-19 Hotel Ermionio 2019	48
Resim 3-20 Hotel Ermionio İç Mekan Foto.....	49
Resim 3-21 Hotel Ermionio İç Mekan Foto.....	49
Resim 3-22 Usta Evleri Vaziyet Planı 1926	52
Resim 3-23 Yönetici Evi 1930.....	52
Resim 3-24 Moholy-Nagy Evi 1926.....	52
Resim 3-25 Moholy-Nagy Evi İç Mekân.....	53
Resim 3-26 Gropius Evi İç Mekân.....	53
Resim 3-27 Savaş Sonrası Moholy-Nagy Evi.....	53
Resim 3-28 Usta Evi 1926	54
Resim 3-29 Usta Evi Rekonstrüksiyonu 2016	54
Resim 3-30 Kandinsky/Klee İkiz Evi 1930	55
Resim 3-31 Moholy-Nagy Evi 2016	54
Resim 3-32 Fen Fakültesi Bodrum Kat 1949 yılı Deprem Yönetmeliğinde yapılması tavsiye edilen guseler	58

Resim 3-33 Fen Fakültesi Bodrum Kat Taşıyıcı-Bölme Duvar.....	58
Resim 3-34 Bodrum katta Schmidt çekici deneyi ve karot alma	58
Resim 3-35 Fen-Edebiyat Fakülteleri Bodrum Kat Taşıyıcı Elemanlar Basınç Dayanım Değerleri.....	58
Resim 3-36 Fen-Edebiyat Fakültesi 1 Nolu Bina Güçlendirme Projesi Kesiti.....	60
Resim 3-37 Kesit Detayı	60
Resim 3-38 Tek Taraflı Mevcut Yığma Duvar Mantolama ve Kolon-Perde arası Çelik Çapraz Eklenmesi.....	60
Resim 3-39 İçeriden Giriş Holü (1953)	63
Resim 3-40 İç Mekan (1953)	63
Resim 3-41 Ana Giriş Holü	63
Resim 3-42 Giriş Güçlendirme Çalışmaları	66
Resim 3-43 Merdiven Holü- Kolon Mantolama	66
Resim 3-44 Güçlendirme öncesi hafriyat çalışmaları	67
Resim 3-45 Yeni Eklenen Perdeler Ve Döşeme İmalatları.....	67
Resim 3-46 Yıkılmadan Önce Çekilen Cephe Fotoğrafları (2005)	68
Resim 3-47 Likör Fabrikası Giriş Cephesi.....	71
Resim 3-48 Likör Fabrikası Giriş Cephesi (2019).....	71
Resim 3-49 Mecidiyeköy Likör Fabrikası Giriş Cephesi 1930'lar	71
Resim 3-50 Likör Fabrikası Giriş Cephesi.....	71
Resim 3-51 Galeri Kısmı Eski-Yıkım Dönemi Resimleri	71
Resim 3-52 Galeri Kısmı Tekel Dönemi	71
Resim 3-53 Pilevneli Galeriye Dönüşümü Sonrası 2019.....	72
Resim 4-1 Sultanahmet Adalet Sarayı ve Çevresi	73
Resim 4-2 Konstantinapolis'in doğusundaki Bizans kalıntıları	74
Resim 4-3 Hippodrom ve etrafındaki yapılara ait restitüsyon çalışması	74
Resim 4-4 Yanan Darülfünun Binası	75
Resim 4-5 Henry Prost'un Arkeolojik Park İçin Önerdiği Alan	77
Resim 4-6 Asım Kömürcüoğlu'na ait projenin görünüşü.....	78
Resim 4-7 Sultanahmet Adalet Sarayı ve Tomruk Arsaları	79
Resim 4-8 Kömürcüoğlu'nun Yarışma Kazandığı Tasarıma Ait Tomruk Arsası	79
Resim 4-9 Asım Kömürcüoğlu'ndan İstenilen 3. tasarıma ait Arsa.....	80

Resim 4-10 Adliye Sarayının Yerini Belirleyen Heyet'e dair gazete Kupürü 1947	81
Resim 4-11 Adalet Sarayı İçin Düşünülen Arsa Yerleri	82
Resim 4-12 II Proje Yarışması Y.Mim Harbi Hotan Tasarımı	83
Resim 4-13 II. Yarışması Y.Mim.Doç. H.K. Söylemezoğlu, Gazanfer Erim.....	84
Resim 4-14 II. Yarışması Y.Mim. Hüseyin Güngör	84
Resim 4-15 Işık Sokağı Eskizi	86
Resim 4-16 2. lik Ödülü Plan Nevzat Erol/Maruf Önal Cephesi.....	87
Resim 4-17 3.'lük Ödülü Cephe R.Bediz D.Kamçıl F. Metigil Cephesi.....	88
Resim 4-18 Ceylan Apartmanı.....	91
Resim 4-19 SATEİ Deposu.....	91
Resim 4-20 Taşlık Kahvesi	91
Resim 4-21 İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.....	91
Resim 4-22 Zeyrek SSK Binası	91
Resim 4-23 Hindistan Büyükelçiliği.....	91
Resim 4-24 Hazik Ziyal Villası	93
Resim 4-25 Emin Onat Evi Moda.....	93
Resim 4-26 Anıtkabir	93
Resim 4-27 Bursa Vali Konutu	94
Resim 4-28 İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	94
Resim 4-29 Adalet Sarayı İnşaat yerinde bulunan eski eserler planı 1952.....	95
Resim 4-30 Mariton Temelleri	95
Resim 4-31 İbrahim Paşa Sarayı Yıkım Öncesi.....	96
Resim 4-32 Adalet Sarayı İnşaatı Sonrası.....	96
Resim 4-33 Damat İbrahim Paşa Sarayı Yıkım Sonrası	96
Resim 4-34 Damat İbrahim Paşa Sarayı Yıkım Sonrası	97
Resim 4-35 Yıkım Sonrası	97
Resim 4-36 Yıkım Sonrası.....	97
Resim 4-37 Yıkım Sonrası	97
Resim 4-38 Yıkım Sonrası	97
Resim 4-39 Yıkım Sonrası	98
Resim 4-40 Porticus Semiotunda iç kısım.....	98
Resim 4-41 A Kesiminde	98

Resim 4-42 1966 yılındaki Hava Fotoğrafi ve Bizans Eserleri Kalıntıları	99
Resim 4-43 Adliye Sarayı Arasında İnşaatında Kaldırılan Bölümler	100
Resim 4-44 Minerva Medica.....	101
Resim 4-45 Lausos Sarayı Müler-Wiener (2001)	101
Resim 4-46 Azize Euphemia Kilisesi Planı	102
Resim 4-47 Euphemia Kilisesi Üç Boyutlu Canlandırması	102
Resim 4-48 Azize Euphemia Kilisesi 1939 yılı Fotoğrafi	103
Resim 4-49 Azize Euphemia'nın Yaşam Döngüsü 2019.....	103
Resim 4-50 Azize Euphemia Kilisesi Çatı Örtü İnşaatı 2019.....	104
Resim 4-51 Sedat Hakkı Eldem'in 1978 Revizyonu Sonrası Alan Hesabı	110
Resim 4-52 1978 yılı Revize Proje Kesitleri.....	111
Resim 4-53 Sultanahmet Meydanı Güncel Durum	112
Resim 4-54 Hippodrom ve etrafındaki yapılar.....	113
Resim 4-55 Adalet Sarayı Projesi Maketi	114
Resim 4-56 Adalet sarayı Maket.....	114
Resim 4-57 Adalet Sarayı Perspektif	116
Resim 4-58 Adalet Sarayı İç Mekan	117
Resim 4-59 Adalet Sarayı Sultanahmet Cephesi Eskiz.....	117
Resim 4-60 Adalet Sarayı Bodrum Kat Planı	117
Resim 4-61 Adalet Sarayı Zemin Kat Planı	118
Resim 4-62 Adalet sarayı 1. Kat Plan 1	118
Resim 4-63 Adalet Sarayı 2. Kat Planı	118
Resim 4-64 Adalet Sarayı 3. Kat Planı	119
Resim 4-65 Işık Sokağı Görünüşü Eskizi	119
Resim 4-66 Adalet Sarayı Eskizi	119
Resim 4-67 Adalet Sarayı Eskizi	119
Resim 4-68 Adalet Sarayı Giriş	120
Resim 4-69 Adalet Sarayı	120
Resim 4-70 Sultan Ahmet Adliyesi'nin İl Özel İdaresi Onarımı Öncesi Çatısı	123
Resim 4-71 Sultanahmet Dış Cephe	123
Resim 4-72 Sultanahmet Adliyesi Adliye Olarak Kullanıldığı Dönem.....	124
Resim 4-73 Sultanahmet Adliyesi	124

Resim 4-74 Sultanahmet Adliyesi Giriş Merdivenleri	125
Resim 4-75 Sultanahmet Adliyesi Ara Koridor	125
Resim 4-76 Sultanahmet Meydanı Tarafından Giriş Katı.....	125
Resim 4-77 Sultanahmet Meydanı Tarafından Giriş Katı.....	125
Resim 4-78 Sultanahmet Meydanı Tarafından Giriş Katı.....	125
Resim 4-79 Bodrum Kat Adliye Arşiv Dosyaları	126
Resim 4-80 Bodrum Kat Adliye Arşiv Dosyaları	126
Resim 4-81 Islak Hacimlerde Seramik Sökümü sonrası	129
Resim 4-82 Odalarda Kaba Badana Rıpası ve Kapı Sökümleri Sonrası	129
Resim 4-83 Islak Hacimlerde İl Özel İdaresi Tarafından Yapılan Onarım Sonrası	129
Resim 4-84 Koridorlarda İl Özel İdaresi Tarafından Yapılan Boya, Kapı Onarımı ve Mozaik Silim İmalatları	129
Resim 4-85 Boya ve Elektrik Tesisatı İmalatları	130
Resim 4-86 Dkp Sac Kapı Kasası ve Lamine Kaplama Ahşap Kapı Kanadı	130
Resim 4-87 Pencereerde Kısmı Onarım ve Boya İmalatları	130
Resim 4-88 Koridorlarda Boya ve Özgün Karo Mozaik Silimi	130
Resim 4-89 Adalet Sarayı Onarım Öncesi	131
Resim 4-90 Koridorlardaki özgün doğramalar	131
Resim 4-91 Özgün Merdiven Kaplamaları ve Korkulukları.....	131
Resim 4-92 Söküm Öncesi Çatı	132
Resim 4-93 Söküm Sonrası korozyona uğrayan demirler ve beton saçağın durumu ...	132
Resim 4-94 Çatı Sökümü Sonrası ortaya çıkan betonarme döşeme	132
Resim 4-95 Bakır Çatı Altına Su Yalıtımı	132
Resim 4-96 Yeniden yapılan Köstekli Bakır Çatı Kaplaması	132
Resim 4-97 Adalet Sarayı Onarım Sonrası Genel Görünüm	133
Resim 4-98 İl Milli Eğitim Müdürlüğü Tarafından Makam Katı Değişen İmalat Fotoğrafları.....	134
Resim 4-99 Değişen Koridor Kapıları	134
Resim 4-100 Adalet Sarayı Giriş	134
Resim 4-101 Adalet Sarayı Giriş	135
Resim 4-102 Adalet Sarayı'nın Boşaltılmasından Sonra Kültürel Amaçlı Kullanıma Ayrılacağıın Belirtildiği Halihazır Harita	141

Resim 4-103 Adalet Sarayı 4 No'lu Öneri Tescil Fişi.....	144
.....	150

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3-1 (2007 Deprem Yönetmeliği) Mevcut veya güçlendirilecek binaların deprem performanslarının belirlenmesinde esas alınacak deprem performans hedefleri	39
Tablo 3-2 Deprem Performans Hedefleri	40
Tablo 3-3 Prof.Dr. Necdet Torunbalcı ve İnş Y.Müh. Volkan Öztaş tarafından hazırlanan ve uygulanmış projeye ait statik hesapların sonuç bölümü değerlendirmesi	65
Tablo 4-1 Kömürcüoğlu'na Göre Arsaların Ekonomik Kıyaslaması	88
Tablo 4-2 Sultanahmet Adalet Sarayı Adliye Sonrası Durum Analizi	122
Tablo 4-3 Sultanahmet Adalet Sarayı Onarım Sonrası Durum Analizi	128
Tablo 4-4 İl Milli Eğitim Müdürlüğü Onarımı Sonrası	136
Tablo 5-1 Sultanahmet Adalet Sarayı'nın	155
Tablo 5-2 Sultanahmet Adalet Sarayı'nın	157
Tablo 5-3 Sultanahmet Adalet Sarayı'nın	159
Tablo 5-4 Yapısal Müdahale Yöntemleri / Korunacak Değerler Karşılaştırma Tablosu	161

PLANLAR

Plan 3-1 Bükreş Adalet Sarayı Zemin Kat.....	45
Plan 3-2 Hotel Elmonia Mevcut Taşıyıcı Sisem Planı.....	50
Plan 3-3 Hotel Elmonia Zemin Kat Eğilme Kuvvetleri Altında Bükülme Beklenti Diagramı.....	50
Plan 3-4 Hotel Elmonia Güçlendirme Öneri Planı.....	51
Plan 3-5 MoholyNagy/Feininger Evi Zemin Kat Planı 1930	55
Plan 3-6 MoholyNagy/Feininger Evi Zemin Kat Planı BMF Rekonstrüksiyon Önerisi	55
Plan 3-7 MoholyNagy/Feininger Evi Zemin Kat Planı 1930.....	55
Plan 3-8 MoholyNagy/Feininger Evi 1.Kat Planı BMF Rekonstrüksiyon Önerisi	55
Plan 3-9 Fen-Edebiyat Fakültesi 1 Nolu Bina Güçlendirme Projesi Yeni Eklenen Perdeler	59
Plan 3-10 Fen-Edebiyat Fakültesi 1 Nolu Bina Güçlendirme Projesi	59
Plan 3-11 Saray'ın Akademi Tarafından Kullanıldığı Dönemdeki Hali.....	62
Plan 3-12 Eldem & Handan Projesi	62
Plan 3-13 Eldem & Handan 1. Kat Planı	65
Plan 3-14 Güçlendirme Sonrası Plan Şeması.....	66
Plan 3-15 Giriş Bölümü Güçlendirme Projesi	66
Plan 3-16 Mecidiyeköy Likör Fabrikası	67
Plan 3-17 Likör Fabrikası Giriş Kat Rölöve Analiz Projesi	69
Plan 3-18 Likör Fabrikası Giriş Kat Restitüsyon Analiz Projesi	70
Plan 3-19 Likör Fabrikası Giriş Kat Restorasyon Analiz Projesi	70
Plan 4-1 Henry Prost'a ait Sultanahmet Meydanı Tasarımı	76
Plan 4-2 II Proje Yarışması Arsası.....	83
Plan 4-3 III. Proje Yarışması Arsası	85
Plan 4-4 Adalet Sarayı Arsası Güncel İmar Planı	85
Plan 4-5 Yarışmanın 1.'si Sedad Eldem/ Emin Onat Projesi Zemin Kat	86
Plan 4-6 2. lik Ödülü Plan Nevzat Erol/Maruf Önal	87
Plan 4-7 3.'lük Ödülü Plan R.Bediz D.Kamçıl F. Metigil	87
Plan 4-8 İbrahim Paşa Sarayının Yıkılmadan Önce Sedad Çetintaş tarafından alınan rölövesi.....	95
Plan 4-9 Adalet Sarayı inşa edilen ve edilemeyen bölümler.....	106

Plan 4-10 Adalet Sarayı inşa edilen ve edilemeyen bölümler.....	109
Plan 4-11 Sedat Hakkı Eldem'in 1978 Revizyonunda Kalıntılar Üzerine Gelen Zemin Kat Planı.....	111
Plan 4-12 1/1000 Mer'i İmar Planı	142

1. GİRİŞ

1.1. Amaç

Tez kapsamında Sultanahmet Adalet Sarayı'nın, yapıldığı dönemin mimarlık ortamı ve akımları, yapının mimarları, konum ve inşa süreci irdelenerek güncel koruma ölçütleri ışığında “Modern Mimari Miras” a dair taşıdığı değerlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Tanımlanan değerler doğrultusunda hazırlanan öneri tescil fişi ile 2863 Sayılı Yasa kapsamında yapının tescillenmesi gerekliliği ortaya konmaya çalışılacaktır. Tescile önerilen betonarme yapının, yapıldığı dönemin deprem yönetmeliği ile güncel yönetmelik göz önüne alınarak yapısal müdahale ihtiyacı olup olmadığı belirlenmeye çalışılacaktır. Modern mimari miras kapsamındaki betonarme yapılara müdahale yöntemleri araştırılıp, tespit edilen her bir müdahale yönteminin yapıya uygulanması durumunda, yapının özgün değerleri üzerindeki etkileri karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek yapı için en doğru yapısal müdahale yöntemi belirlenmeye çalışılacaktır.

1.2. Kapsam ve Yöntem

Çalışma kapsamı Sultanahmet Adalet Sarayı'nın modern mimari miras olarak tescili ve yapısal koruma yöntemi önerisi olarak belirlendiğinden öncelikle modern mimari mirasın uluslararası ve ulusal çerçevede tanımlanması, örgütlenmesi, mevzuatı ve koruma ölçütleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma kapsamında, “Modern Mimari Miras” kavramının tanımları, uluslararası ve ulusal çerçevede örgütlenmeler ile bu örgütlenmelerin koruma mevzuatının gelişimine olan etkileri araştırılmıştır. Günümüzde geçerli olan ölçütlerin hangi çerçevede olgunlaştığı değerlendirilmiş, bu ölçütler üzerinden tescillenen ikonik eserlere bakılmıştır. Bu çalışmalarda temel kaynak İcomos'a bağlı komitelerin ve Docomomo'nun bildireleri ile yayınları olmuştur. Ulusal koruma ölçütleri için ise “Modern Mimari Miras” başlığıyla akademik kaynaklar ve Mimarlar Odası yayınları incelenmiştir..

Modern mimari koruma pratiği için ise ulusal ve uluslararası mimarlık yayınları üzerinden ikonik yapıların tescil durumlarına bakılmıştır.

Sultanahmet Adalet Sarayı'nın betonarme bir kültür varlığı olarak taşıdığı değerleri belirlemek adına Türkiye'de betonarme modern mimarlık mirasın gelişimi, Osmanlı'nın son dönemlerinden başlayarak Cumhuriyet dönemi boyunca betonarmenin kullanımı ve modern mimariyi oluşturan akımlar ile bu akımlara dâhil mimarlar araştırılmıştır. Sultanahmet Adalet Sarayı'nın yapısal durumunu anlamak adına, yapıldığı döneminden itibaren Cumhuriyet Dönemi'nde yürürlüğe giren deprem yönetmelikleri incelenmiştir. Yapılması olası müdahaleler için ise güncel deprem yönetmeliğinde betonarme modern mimari miras kültür varlıklarının nasıl ele alındığı incelenmiştir. Yapısal müdahale ihtiyacı olan betonarme kültür varlıklarına yapılacak müdahale, düzeyine göre kısmi yapısal müdahale, bütünsel yapısal müdahale ve rekonstrüksiyon ile koruma yöntemleri olarak adlandırılmıştır. Kısmi yapısal müdahale ile koruma örneği olarak: uluslararası örnek olarak ülkemiz gibi deprem kuşağında yer alan Bükreş Adalet Sarayı, ulusal örnek olarak ise benzer dönemde, benzer yapım sistemiyle ve aynı mimarlarca tasarlanan İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi seçilmiştir. Bütüncül yapısal müdahale örneği olarak: yurtdışında yine deprem kuşağında yer alan Yunanistan'ın Kozani bölgesinde bulunan Ermionio Oteli, yurtiçinde ise yine benzer dönemde ve betonarme yapım sistemiyle inşa edilmiş, Sedat Hakkı Eldem tarafından projelendirilen MSGSÜ Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi binası seçilmiştir. Rekonstrüksiyon ile koruma için ise uluslararası örnek olarak Bauhause Dessau Usta Evleri, ulusal örnek olarak ise Mecidiyeköy Tekel Likör Fabrikası incelenmiştir.

Omay Polat'ın koruma ölçütleri üzerinden Sultanahmet Adalet Sarayı'nın Modern Mimari Miras açısından taşıdığı değerleri belirlemek için öncelikle mimarları ve dönemin mimarlık ortamına etkileri, bağlamıyla kurduğu ilişkiyi belirlemek adına da komşu bulunduğu meydanın tarihsel niteliği araştırılmıştır. Arsa seçim süreçleri Asım Kömürcüoğlu'nun kitabından, proje yarışmaları ise mimarlık dergilerinden araştırılmıştır. Kazı süreci ve kazıdan çıkan eserler için kazı raporlarına bakılmıştır. Kazıdan çıkan eserlerin yarattığı tartışmalarla beraber projenin uygulanmasına etkileri için dönemin gazeteleri taranmıştır. Tasarımından yapımına kadar koruma pratiği açısından yarattığı tartışmaların izinden taşıdığı koruma değerleri tanımlanarak

DocomomoNis formatında öneri tescil fişi hazırlanmıştır. Sultanahmet Adalet Sarayı'nın inşa edildiği dönemin yapısal tasarım prensipleri ve güncel deprem mevzuatı çerçevesinde güçlendirme ihtiyacı olduğu öngörülmüştür. Belirlenen yapısal müdahale ile koruma yöntemlerinin her birinin ayrı ayrı uygulanması durumunda, modern mimari miras açısından belirlenen koruma ölçütlerinin değişim durumları tablolar aracılığıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Belirlenen üç yapısal müdahale ile koruma yöntemi için tek bir tabloda koruma ölçütlerinin değişimleri karşılaştırılarak en uygun müdahale yöntemi seçilmeye çalışılmıştır.

2. MODERN MİMARİ MİRAS

2.1. Modern Mimari Miras Tanımı

“Modern” kavramındaki sürekli geçmişi reddetme, değişim ve değişimin sonucu geçici olma durumu “Modern Mimarlık Mirasının Korunması” kavramının içerisinde barındırdığı temel çelişkidir. “Koruma” kendi içerisinde muhafazakârlık ve geçmişle bağları koruma eğilimlerini içeren bir eylemdir. Geçmişi reddeden ve geçiciliği ortaya çıkış felsefesinden gelen bir dönemin mimari mirasını tanımlamak ve koruma yöntemleri geliştirmek içinde bulunduğumuz çağda koruma çevrelerinin üzerinde en çok tartıştığı konudur (Baturayoğlu Yöney, 2015).

Modern Mimarlık Mirası tanımı üzerinde, “modern” tanımından gelen çelişki dışında, ülkelerin teknolojik ve sosyal gelişimleri, yerel özellikleri ve ortak belleklerinden gelen farklılıklar nedeniyle tam bir anlaşma sağlanamamıştır. Modern dönemin başlangıcı olarak aydınlanmayla birlikte 15.yy Rönesans’ı mı kabul edilecektir yoksa 18. yy ’da sanayi devrimiyle başlayan dönem mi ele alınacaktır? Modern Mimarlık Akımı aslında 1920-1970 yılları arasındaki dönemi tanımlar. Baturayoğlu Yöney, bu dar zaman aralığına ait tanımın, öncesinde ve sonrasında kalan “modern mimarlık” olarak tanımlanabilecek mimarlık ürünlerini göz ardı edeceğini belirtir. Zaman aralığına bağlı tanımlamanın yetersiz kalması ve ölçütlerde uzlaşma sağlanamaması gibi nedenlerle terminolojide henüz tam bir uzlaşma sağlanmadığını söyler. Günümüzde farklı ülke ve kuruluşlar farklı zaman ve ölçütlere göre tanımlamalar yapmaktadır (Baturayoğlu Yöney, 2015).

1990’lardan itibaren koruma kavramı çerçevesinde gündeme gelen "Modern Mimarlık Mirası" konusunda çok çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Genel olarak yakın geçmiş mimarlığı “Modern Mimari Miras” ve “Endüstri Mirası” olarak kabul edilmektedir. Avrupa Konseyi ve bu konseyin kabulleri çerçevesinde yasa geliştiren Fransa, Belçika ve Türkiye gibi ülkelerde “ 20. Yüzyıl Mimarlık Mirası” tanımı kullanılmaktadır. İngiltere gibi bazı Avrupa ülkelerinde ise II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası olarak tanımlamalar bulunmaktadır. A.B.D de ulusal envanterleme yapan National Parks tarafından son elli

yılda önem kazanan yapılar ve sitler özel bir kategoride değerlendirilmektedir. Kanada FHBRO, 40 yıldan eski olan tüm kamu yapılarını kapsamına almaktadır. Parks Canada çatısı altında çalışan HSMBC ise 1930-1975 yılları arasındaki dönemi kapsam dâhilinde inceler. ICOMOS bünyesinde çalışan ISC20C 20.yy ve endüstri mirası olarak tanımlarken yine ICOMOS bünyesinde çalışan WHC 19.yy ve 20.yy'ları kapsam içerisine alır (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 63).

Baturayoğlu Yöney, zaman olarak belli bir aralık belirlemenin de yalnızca üslup ve buna bağlı sınıflandırmalara dayalı tanımlamalar yapmanın da -toplumsal ve bölgesel özellikleri göz ardı edeceği gerekçesiyle- “Modern Mimari Mirası” tanımlamak için yetersiz kalacağını söylemektedir. Mimari üsluplar üzerinden geliştirilen ve ülkesel-bölgesel tanımlamalara zaman ölçütünün de eklenmesiyle oluşturulan yöntemin geliştirilmesinin tanımlama sorununun üstesinden geleceğine inandığını belirtir (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 63).

Söz konusu kuramsal tartışmalar ve uzlaşmazlıklar süregelirken aynı anda Modern Mimari Mirasın konusu olan yapılar ülkemizde hızla dönüşmekte, eskimekte ve yok olmaktadır. Hızla değişen günümüz mimarlık ürünlerinin yok olması ciddi bir kentsel ve toplumsal bellek kaybı yaratacaktır. “Modern Mimarlık Mirası” tanımlanması ve bu tanım üzerinden envanterleme çalışmalarının yapılması, bu çalışmalar ışığında yapıların korumaya alınmalarının sağlanması gerekmektedir. Geçmiş dönem eserleri için var olan kamuoyu farkındalığının "Modern Mimari Miras" için de oluşturulması koruma sorunlarını büyük ölçüde ortadan kaldıracak gibi görünmektedir.

2.2. Dünyada Modern Mimari Miras: Örgütlenme ve Mevzuat

19.yy'da aydınlanmayla beraber “birey” kavramının gelişmesi mimariyi de etkilemiştir. Teknolojinin gelişmesiyle iklim dışında, bölgesel mimari öğelerinin tasarımdaki etkisi flulaşmış, bunun yerine teknolojiyle değişen çağın benzeştirdiği yaşam biçimleri geniş coğrafyalara yayılmıştır. Benzeşen yaşam biçimleriyle birlikte bireyselleşme eğilimlerinin artması, düşünce ve zevklerin tartışma konusu haline gelmesi ve “özellik isteği” (Vanlı, 2006, p. 67) mimari tasarımlarda da çeşitliliği artırmıştır.

Betonarme yapı sistemleriyle ağır duvarların tasarımdaki kısıtlayıcı etkisinin ortadan kalkması, strüktürün özellikleri ve bütünlüğüyle kendi başına bir anlatım aracı olmasını

sağlamıştır. Modern mimari deyince akla Le Courbusier'in başını çektiği “prizma tasarımcıları” gelir (Vanlı, 2006, p. 67). Teknolojinin olanaklarıyla yapıyı yerden kaldırmak, bant pencerelerle geniş bakış açısı kazandırmak gibi eğilimler temelde güncel gereksinimlerin mimaride akılcılıkla karşılanma isteklerinin mimariye yansıyan biçimleridir. Sorunları akılcılıkla ve teknolojinin yeni olanaklarıyla çözüm getirmesi bu yeni mimarlık akımının geniş çevrelerce kolay kabullenilmesini sağlamıştır (Vanlı, 2006, p. 67).

1930-1940'lı yıllarda Batı Avrupa'da başlayan ve ulusçuluğu simgeleyen Neoklasik üslup hükümetlerin, otoritelerin gücünü göstermek için araç olarak kullandıkları mimarinin anlatım dili olmuştur. Batı dünyasında baskıcı rejimlerin politik güçlerinin artmasıyla yayılmış ancak farklı ülkelerde farklı anlatımlar bulmuştur. Örneğin Almanya'da yunan çizgilerini yansıtan modern neoklasik, Rusya da Bramante ya da Palladio tekrarı olarak karşımıza çıkar. Yüksek sütunlu, merdivenli girişler, büyük ve simetrik düzenlenmiş kütleler ile ezici etki bırakan taş yapılar Neoklasik üsluba ait ortak öğeler olarak sayılabilir (Aslanoğlu, 2010, p. 66)

2.2.1. Uluslararası Örgütlenme ve Mevzuat

Fransa'da 1964-1966 yılları arasında Modern Mimarlık örneklerinin envanter çalışmalarının yapılması “Modern Mimarlık Mirası'nın belgelenmesi açısından başlangıç olarak kabul edilmektedir. Ancak bütüncül bir kavram olarak ele alınması 1988 yılında kurulan ve UNESCO şemsiyesi altında çalışan DOCOMOMO İnternational tarafından yayınlanan 1990 yılında Eindhoven Konferansı bildirgesiyle başlamıştır. Daha sonra 1991 yılında Avrupa Konseyi tavsiye bildirgesinde 20. Yüzyıl Mimari Mirasına ait geniş bir tanım yer almıştır. Avrupa Konseyi ve UNESCO şemsiyesi altında çalışan çeşitli örgütlenmeler düzenledikleri konferanslarla farklı uzmanları bir araya getirerek koruma yaklaşımlarının çerçevesini belirlemeye çalışarak, bu çalışmalar sonucunda çeşitli bildireler yayımlamaktadırlar. Bu bildireler seçme ölçütlerinin tanımlanması, koruma yöntemlerinin belirlenmesi ve koruma konusunda kamuoyu bilinci yaratılmasını hedeflemektedir (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 63).

Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi'nin 1991 tarihli tavsiye bildirgesinde 20. Yüzyıl Mimari Mirası geniş olarak şöyle tanımlanmaktadır;

Korumadan sorumlu makamlar, aşağıdaki hususlara dayanarak özel kriterler benimsemelidir: belirli bir mimarlık dönemi ya da üslubu içinde yalnızca en ünlü tasarımcıların eserlerini korumak yerine, dönemin mimarlık ve tarihi bakımından önem taşıyan ancak daha az tanınan örneklerini de koruyabilmek; yalnızca estetik gerekçeleri değil teknoloji tarihi, siyasi, kültürel, ekonomik ve toplumsal gelişme etkilerini de göz önüne almak; yalnızca tekil yapılara değil tekrarlanan yapılar, planlı toplu konutlar, büyük yerleşkeler ve yeni şehirler, kamusal alanlar ve hizmetler gibi yapı çevrenin her bölümüne koruma sağlamak; mimari ile birlikte tasarlanmış ve mimarın yaratıcı eserine anlam kazandıran dış ve iç bezeme elemanlarıyla sabit mobilya ve mefruşatı da korumak (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 67) .

"Modern Mimari Miras" 20. yy mimarlığı olarak tanımlanarak "önemli öğeleri" ifadesiyle çok genel bir çerçeve çizilmektedir. Baturayoğlu Yöney, koruma ölçütleri açısından net olmayan bu çerçevenin "koruma eylemine" yarardan çok zarar getirecek bir potansiyeli de içerisinde barındırdığını belirtmektedir. Ayrıca tanımlama içerisinde yer alan mimari miras ürünlerinin, tanımlamanın barındırdığı potansiyelin büyüklüğü ve çeşitliliği düşünüldüğünde, halen yürürlükte olan yasalarla korunmasının pratikte yaratacağı problemlerin söz konusu yasalarda değişiklikleri zorunlu kılacağını belirtmektedir. Baturayoğlu Yöney, bildirgedeki Modern Mimari Miras tanımıyla ilgili "daha önceki dönemlerin mirasından farklı özelliklere sahip bir varlık olarak ele alınmakta, ancak bu özellikleri pek belirsiz bir biçimde, tanımlamadan bırakılmaktadır" diyerek seçme ölçütlerine yeterince açıklık getirilmemesini eleştirir (2015, p. 68).

Tavsiye bildirgesi içerisinde Modern Mimari Mirasın korunmasında karşılaşılan çokluk, üslup ve malzeme olarak farklılıklar, miras olarak algılanmama gibi sorunlar tanımlanmıştır. Avrupa Konseyi bu bildirgede özellikle söz konusu sorunlar nedeniyle yok olma tehlikesi yaşayan kültür varlıklarının kaybı tehlikesinin altını çizmektedir. Konsey, üyesi olan ülkeleri yayınladığı bildirgedeki ilkeler ışığında kamuoyunu bilinçlendirmek ve koruma politikaları geliştirmek, "Modern Miras" değerine ait ölçütler belirlemek, yerel belgeleme ve envanter çalışmaları yapmak konusunda yönlendirmiştir. Ayrıca bildirgede Modern Mirasın konusu olan yapıların yapı sistemleri, kullanılan malzemelerin bakım ve restorasyonları gibi konularda bilgi, yöntem ve uzmanlaşmış eleman yetiştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Uzman yetiştirilmesi konusu, seçme

ölçütlerinin tanımlanmasıyla doğrudan bağlantılı ve en az onun kadar önemli bir konu olarak ele alınmıştır. Yapı sistemleri ve malzemelerinin sınıflandırılması ile müdahale yöntemlerinin geliştirilip ayrıştırılmasıyla seçme ölçütlerinin daha da netleşmesi hedeflenmektedir. Bu amaca yönelik olarak üye ülkeler arasında Avrupa genelinde Modern Mimari Mirasın korunması alanında çalışan teknik personellerin uygulama konusundaki deneyimlerini ve bilgilerini paylaşarak, seçme ölçütlerinin tanımı ve koruma yöntemlerinin belirlenmesinde ortaya çıkan sorunların ortak çözümüne yönelik çalışmaların Konsey çatısı altında koordinasyonunun sağlanması hedeflenmektedir. Yapılan çalışmalara ait sonuç bildirgelerinin basılması ve kamuoyuyla paylaşılarak Modern Mimari Miras konusunda gerekli bilincin oluşturulması da belgede yer alan diğer bir önemli hedeftir (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 68).

UNESCO: Dünya Miras Merkezi (WHC) ve ICOMOS

UNESCO şemsiyesi altında bulunan WHC, MAP20 ve ISC20C 20. Yüzyıl Mirası Uluslararası Bilimsel Komitesi farklı tanımlamalar çerçevesinde farklı çalışmalar yürütmektedir (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 68).

MAP20 ICOMOS Montreal Etkinlik Planı 20

2001 yılında kurulan ve ICOMOS komiteleri arasında bağımsız çalışan komite “ICOMOS Montreal Etkinlik Planı 20. Yüzyıl Miras Belgeleme Çalışması” adı altında “kentsel veya konut mimarisi, endüstriyel kompleksler, peyzaj düzenlemeleri veya stadyumlar, havaalanları, su yapıları vb. yeni bina türleri gibi çeşitli miras tipleri...” (Bumbaru, 2001) olarak sayılan çeşitli yapıların dünya genelinde belgelenmesi çalışmalarını yürütmüştür. 2002 yılında İstanbul’da düzenlenen konferansta bu çalışmanın sonuçları basılan sempozyum kitabında değerlendirilmiştir (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 68).

ISC20C 20. Yüzyıl Mirası Uluslararası Bilimsel Komitesi

2001 yılında UNESCO şemsiyesi altında WHC Uzmanlar Toplantısında alınan kararlarla yapılan çalışma sonucu kurulmasına karar verilmiştir. MAP20’nin çalışmalarının da devamı niteliğindedir (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 68).

20.yy (1901-2000 yılları arası) Mimarlık Mirasının korunması ve belgelenmesine ilişkin kriterlerin belirlenmesini amaçlayan komite, bunun için çeşitli konferanslar düzenleyerek bu konferanslara ait bildirgeler yayınlamıştır. Bu bildirgelerden biri olan Madrid Bildirgesi'nde koruma yaklaşımlarının çerçevesini ve atılması gerekli adımlar 5 ana başlıkta ele almıştır:

1- Bu yüzyılın Mimari Mirasının (tüm bileşenleriyle) zamanının, yerinin ve kullanımının fiziksel kaydının yapılması.” (ISC20C Madrid Bildirgesi , 2011, p. 2) Koruma konusu mirasa ait tüm “tüm bileşenlerden” kast edilenin somut ve soyut değerlerin tanımı yapılmıştır. Fiziksel konum, tasarım şemaları, yapı sistemleri, yapı malzemeleri, üretim yöntemleri somut değerler olarak; estetik kalite ve kullanım, tarihi, sosyal, bilimsel ve ya manevi olmak üzere taşıdığı değerler ise soyut değerler olarak tanımlanmıştır (ISC20C Madrid Bildirgesi , 2011, p. 2).

2- İç Mekan tasarımı özellikleri ve iç mekanda bulunan sanat eserleri, mobilyalar ve iç mekan donatılarının da Modern Mimari Miras bileşenleri kapsamında önemli olduğu belirtilmektedir (ISC20C Madrid Bildirgesi , 2011, p. 2).

3- Çevresel ve peyzaj tasarımlarının da Modern Mimari Mirasın kapsamında tekil yapılarla birlikte düşünülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu yaklaşımla miras kavramı oldukça genişlemektedir (ISC20C Madrid Bildirgesi , 2011, p. 2).

4- 20.yy Modern Mimari Mirasının yok olma tehlikesine karşın öncelikli olarak envanterleme çalışmalarının yapılması. Bu amaçla Uzmanlar ve yetkili makamlarca farklı disiplinleri bir araya getirerek sistematik olarak anket ve belgeleme çalışmalarının yapılması (ISC20C Madrid Bildirgesi , 2011, p. 2).

5- Kültürel önemi belirlemek için “ göreceli önem analizi” yapmak. Modern Mimari Mirasın sınıflandırılması ve seçim kriterlerinin belirlenmesi konusunda karşılaştırmalı analiz yönteminin kullanılması yöntem olarak önerilmektedir (ISC20C Madrid Bildirgesi , 2011, p. 3).

DOCOMOMO Modern Mimarlık Ürünlerinin Belgelenmesi ve Korunması

Uluslararası Çalışma Grubu

DOCOMOMO Modern Mimarlık Ürünlerinin Belgelenmesi ve Korunması Uluslararası Çalışma Grubu 1988 yılında kurulmuş, ancak 1990 yılında Eindhoven Konferansı sonrası yayınladığı bildirgeyle Modern Mimari Miras Konusunda dünyanın dikkatini çekebilmiştir. Bu bildirge Modern Mimarlık Mirasını koruma konusunda genel amaç ve yöntemi tanımlaması açısından önemlidir. Bildirgede şu ifadeler yer alır;

1. Modern Mimarlık Akımı'nın önemine halkın, yetkililerin, eğitimci ve uzmanların dikkatine çekmek,
2. Modern Mimarlık Akımı eserlerinin araştırılmasını tanımlamak ve teşvik etmek. 3. Modern Mimarlık Akımı binalarının ve alanlarının korunmasını ve (yeniden) kullanımını teşvik etmek,
4. Önemli eserlerin yok edilmesi ya da değiştirilmesine karşı çıkmak,

5. Uygun teknik ve koruma yöntemlerinin geliştirilmesini teşvik etmek ve yayarak yeniden işlevlendirmeyi sağlamak,
6. Dokümantasyon, koruma ve (yeniden) kullanım için fon ayırmak,
7. Geçmişe dayalı sürdürülebilir bir yapıyı çevrenin geleceği için yeni fikirlerin araştırılmasıyla Modern Mimarlık Akımı' hakkındaki bilgilerin geliştirilmesi (DOCOMOMO, 2004).

DOCOMOMO Modern Mimari Mirasın korunması sorununda en önemli konu başlıklarından biri olan sınıflandırma ve envanterleme çalışmalarını yürütmek üzere ISC/R Uluslararası Uzmanlık Komitesi görevlendirilmiştir. Komite amacını " hem seçkin binaları hem de "gündelik" örnekleri içeren modern mimari envanterinin geliştirilmesi" (DOCOMOMO,ISC/R, 2019) olarak tanımlar. Öncelikle envanterleme çalışmalarında modern mimarlığın simgesel örneklerini kullanmışlardır. Ancak bu gün özel örneklerle birlikte "gündelik" örnekleri de envanterlemektedir. Baturayoğlu Yöney, Docomomo Türkiye tarafından ülkemizde bine yakın binanın envanter çalışmasının yapıldığını aktarmaktadır (2015, p. 70).

ISC/R tarafından 1994 yılında başlayan çalışmalar sonucu yerel ölçek, uluslararası ölçek ve küresel ölçek olmak üzere üç aşamalı bir envanter fişi oluşturulmuştur. Daha sonra bu çalışma geliştirilerek 1998 yılında halen kullanılmaya devam edilen "Yeni Uluslararası Seçki" (New International Selection NIS) (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 70) fişi geliştirilmiştir. Bu fiş mimari, peyzaj ve kentsel gelişim gibi konuları zaman, üslup ve mekân çeşitliliği gibi boyutlarıyla tanımlayarak belgelemek üzere geliştirilmiştir (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 70).

2.2.2. Koruma Ölçütleri

19. yy başlarında neyin korunacağı hakkındaki tartışmalar, koruma pratiğinde değerler sisteminin geliştirilmesi sürecini başlatmıştır. Çeşitli düşünürler tarafından ortaya konulan değer tanımlamaları genel çerçevede bu gün hala geçerliliğini korumaktadır. 19.yy'da koruma pratiğinin işleyişini şekillendiren bu değerler sistemi, bu gün Modern Mimari Mirasın geçmişin mirasını reddeden söylemine rağmen korunması sorunsalında da hala geçerli kıstasları oluşturmaktadır.

Neyin ne şekilde korunacağını tanımlayan değerler sistemi hakkında en erken çalışma 1902 yılında Alios Riegl tarafından yapılmıştır. Riegl'e göre anıt "...tekil insan

eylemlerini ve olayları (ya da bunların bir birleşimini) gelecek kuşakların zihinlerinde canlı tutma belirgin amacıyla inşa edilmiş bir insan yaratısıdır...” (Riegl, 2011, p. 349).

"Modern Anıt Kültü: Özellikleri ve Kökeni" adlı makalesinde Riegl, anıtları iki ana grupta sınıflandırmıştır. Birinci grubu "anımsamaya yönelik değerler" (Riegl, 2011, p. 354) olarak tanımlanır. Eskilik değeri, tarihsel değer ve kasıtlı anı değeri birinci grubun alt başlıklarıdır. İkinci grubu "bu güne ait değerler" (Riegl, 2011, p. 358) olarak tanımlanır ve kullanım değeri ile sanat değeri alt başlıklarına ayrılır. Sanat değeri başlığı altında yer alan yenilik değeri bu gün koruma kriterleri içerisinde, tarihsel değere karşıt olarak Modern Mimarlık eserlerinin en önemli koruma ölçütü olarak karşımıza çıkar (Riegl, 2011, p. 360)

Modern Mimari Miras koruma sorunsalında önceki dönem mimarlığının koruma ölçütlerinde kritik olan eskilik değerinin yerini yenilik değerinin aldığı görülmektedir. Riegl, eskilik değerini insan eliyle şekillendirilmiş olan eserlerin doğanın kuvvetleriyle yavaş bir çözülme etkisinin algılanması olarak tanımlar. Bu nedenle zamanından önce gerçekleşen bir bozulma da eski eserde göze çarpacak kadar yeni duran bir restorasyon müdahalesi de rahatsız edici olarak algılanır (Riegl, 2011, p. 355). Riegl, 19. yy koruma pratiğini yenilik ve tarihsel belge değerinin birleşimi olarak tanımlar. Bu birlikteliğe karşı ortaya çıkan eskilik değeri tartışmaları da beraberinde getirmiştir. İnsanların genel olarak bütünlüğü bozulmamış ve yeni şeyleri güzel olarak tanımlamaları bu dönemdeki restorasyon eğiliminin tüm bozulma izlerini kapatmaya çalışmasına neden olmuştur. Ancak eskilik değerinin artan etkisi tarihsel belge değeriyle birlikte -kimi zaman çatışıyor gibi görünseler de- anıtların korunmasında yenilik değerini geride bırakmıştır (Riegl, 2011).

Ancak günümüzde Modern Mimari Miras söz konusu olduğunda yenilik değeri yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Omay Polat, yenilik değerinin taşıdığı "bütünlük" özelliğinin yapının sadece biçim, renk ve doku gibi özelliklerinde değil üslupsal bütünlüğündeki önemini de vurgulamaktadır. Ayrıca yenilik değerinin önem kazanmasının eskilik değeriyle arasındaki çatışmayı da artıracaklarını söylemektedir. Omay, Moravanszky'nin geleneksel yapılarda yaşlanmanın izi olan patinayı görmenin eskilik değeri açısından olumlu olarak algılanırken Modern Mimari Miras ürünlerinde yenilik değeri açısından olumsuz olarak kabul edildiği söylemini aktarır. Geleneksel mimari

miras ürünlerine göre Modern Mimari Miras ürünlerinin çağdaşlarından ayrılmak için patinaya ihtiyacı yoktur (Omay Polat, 2008).

Modern Mimari Mirasın korunmasında karşılaşılan en önemli tartışma yenilik değeriyle ilişkili olarak “özgünlük” kavramında ortaya çıkmaktadır. Nara Özgünlük belgesinde “özgünlük” kavramına 9. Maddede “...hem biçimle, hem de malzemeyle ilgilidir...” (Nara Özgünlük Belgesi, 2005) denilerek 2 boyutta tanımlanmıştır. 13. Maddede ise “...tasarım ve biçimi, malzeme ve nesneyi, kullanım ve işlevi, gelenek ve teknikleri, konum ve yerleşimi, ruh ve anlatımı, ilk tasarım ve tarihsel evrimi içeren” (Nara Özgünlük Belgesi, 2005) tanımlamasıyla beraber özgünlüğün birçok boyutta ele alınması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Modern Mimari yapılarda kullanılan malzemeler üretim yöntemi ve felsefesi gereği - geleneksel malzemelere oranla- uzun ömürlü olmamaları nedeniyle koruma pratiğinde yenilik değerinin gereği olarak kısmen ve ya tamamen değiştirilmeleri zorunluluğunu doğurmaktadır. Bu nedenle Modern Mimari Mirasın korunmasında “özgünlük” kavramının yeniden yorumlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu değişim gerekliliği tarihi belge değeri kavramında da benzer şekilde yeniden yorumlamalar getirmektedir. Modern Mimarlık ürünleri eski dönem eserlerinin aksine toplumsal belleği canlı tutmaktan çok inşa edildikleri dönemin estetik değerini taşıyan yaşayan örnekleri olarak değerlendirilmektedir (Omay Polat, 2008, p. 40).

Modern Mimarlık Mirası olarak nitelenen yapılar sayı ve özellik bağlamından önceki dönem eserlerinden farklılık gösterdiği için, korunmaları konusunda yeni koruma ölçütlerinin belirlenmesi zorunluluğu doğmuştur. 1993 yılında DOCOMOMO International bu ölçütleri temel ve tamamlayıcı değerler olarak tanımlamıştır. Temel değerleri üç başlıkta toplamıştır: “teknolojik değer”, “sosyal değer” ve “sanatsal ve estetik değer” (Omay Polat, 2008, p. 41). Tamamlayıcı değerler: “kanonik olma durumu” ve “referans olma değeri” olarak belirlenmiştir (Omay Polat, 2008, p. 42).

Temel değerler içerisinde ilki olan teknolojik değer; kullanılan yeni teknoloji ve malzemeler ile bu malzemelerin yapım ve uygulama yöntemleri ile ilgilidir. Sosyal değer; ortaya çıkan eserin toplumun yeni yaşam koşulları için üretilen ya da yaşam koşullarını etkileyen bir tasarım olmasıyla ilgilidir. Sanatsal ve estetik değer; tasarlanan sanat

ürününün kompozisyon, ölçek, malzeme ve biçimsel nitelikleri gibi değerlerine odaklanır (Omay Polat, 2008).

Tamamlayıcı değerler içerisinde kanonik olma durumu eserin modern mimarlık eserleri arasında mimarı ya da mimarisi açısından ünlü ya da özellikli olmasıyla ilgilidir. Referans olma değeri de fonksiyon, tasarım ya da yapım tekniği gibi açılardan öncül olma, sonrakilere örnek teşkil etme durumunu değerlendirir (Omay Polat, 2008).

2.2.3. WHL'e alınan Önemli Eserler

UNESCO, Dünya Miras Listesi'ne alınacak eserlerin sahip olmasını istediği "olağanüstü evrensel değeri" 6 kültürel 4 doğal olmak üzere toplam 10 adet ölçüt üzerinden değerlendirmektedir. Bu ölçütler şunlardır:

1. İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması,
2. Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere ilişkin insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi,
3. Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın istisnai, ender rastlanan bir temsilcisi olması,
4. İnsanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünün veya peyzajın istisnai bir örneği olması
5. Özellikle geri dönülmez bir değişimin etkisi altında hassaslaşmış olan çevre ile insan etkileşiminin veya bir kültürün/kültürlerin temsilcisi olan, geleneksel insan yerleşimi, arazi kullanımı veya deniz kullanımının istisnai bir örneği olması,
6. İstisnai evrensel önem taşıyan sanatsal veya edebi eserler, inançlar, fikirler, yaşayan gelenekler ve olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olması (Komite bu kriterin tercihen diğer kriterler ile birlikte kullanılması gerektiğini kabul etmektedir.)
7. Üstün doğal görünelere veya eşsiz doğal güzelliklere ve estetik öneme sahip alanları içermesi,
8. Yaşamın kaydı, yer şekillerinin oluşumunda devam eden önemli jeolojik süreçler veya önemli jeomorfik veya fizyografik özellikler dahil dünya tarihinin önemli aşamalarını temsil eden istisnai örnekler olması,
9. Kara, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemleri ve hayvan ve bitki topluluklarının evrim ve gelişiminde devam eden önemli ekolojik ve biyolojik süreçleri sunan istisnai örnekler olması,
10. Bilim veya koruma açısından istisnai evrensel değere sahip tehlike altındaki türleri içeren yerler de dahil, biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve dikkat çeken doğal habitatları içermesi (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarih yok)

Dünya Miras Listesine girebilmek için bu ölçütlerden ez az birini taşımak gerekmektedir. Dünya Miras Listesi'ne giren en ünlü yapılardan Yunanistan'daki Akropolis 10 ölçütten 5 tanesini taşıdığı için, İngiltere'deki Stonhenge 10 ölçütten 3 tanesini taşıdığı için, Hindistan'daki Taç Mahal ise yalnızca ilk ölçütü taşıdığı için listeye dâhil edilmiştir. WHL'e alınan Modern Mimari eserler de geleneksel mimari eserlere benzer şekilde, farklı ölçütler üzerinden değerlendirilerek listeye dâhil edilmişlerdir (unesco).

Dessau Bauhaus - Walter Gropius 1964

'Bauhaus' olarak bilinen Alman sanat okulu, Walter Gropius tarafından kurulmuştur. Önce Weimar'da bulunan okul sonra Dessau'ya taşınmıştır. Uluslararası stildeki en eski ipuçlarını taşıyacak şekilde tasarlanmış ve 1926'da tamamlanmıştır (Resim 2-1) (arch20, 2019). Rüzgârgülü şeklindeki planı Dessau çevresinde üretilen uçak pervanelerine referans vermektedir (arkitektuel, 2019). 1996 yılında II, IV ve VI numaralı ölçütleri taşıdığı için WHL'e seçilmiştir (unesco).

Resim 2-1 Bauhause (arch20, 2019)

Resim 2-2 Fagus Fabrikası (arch20, 2019)

Fagus Fabrikası - Walter Gropius ve Adolf Meyer (1925)

Almanya'daki uluslararası stildeki en eski ve en önemli ayakkabı fabrikası örneğidir (arch20, 2019). Adolf Meyer ile ortak olarak tasarlanan yapı Gropius'un ilk yapısıdır (Resim 2-2). Yapının cam cepheleri, temiz geometrik formları ve işlevsel tasarım anlayışının 20. Yüzyıl Erken Modernizmi'nin temellerini attığı kabul edilir (Akınsal, 2011). İnşaatına 1911'de başlanmış ve 1925'te tamamlanmış olan yapı 2011 yılında II ve IV numaralı ölçütleri taşıdığı için WHL'e seçilmiştir (unesco).

Rietveld Schröder Evi - Gerrit Rietveld (1924)

Schröder House, Hollandalı mimar Gerrit Rietveld tarafından tasarlanmıştır. Hollanda'nın Utrecht şehrinde 1924 yılında inşa edilmiştir (Resim 2-3). 1917'de Amsterdam'da kurulan ve “De Stijl” olarak bilinen Hollanda hareketinin önemli bir mimari örneği olarak kabul edilir. 2000 yılında I ve II numaralı ölçütleri taşıdığı için WHL’e seçilmiştir (unesco).

Resim 2-3 Schröder Evi (arch20, 2019)

Resim 2-4 Villa Tugendhat (arch20, 2019)

Villa Tugendhat - Mies Van Der Rohe (1928-1930)

Tugendhat Evi (Villa Tugendhat) Brno’da yaşayan tekstilci Tugendhat ailesinin isteği üzerine Ludwig Mies Van der Rohe tarafından tasarlanmış olan yapı modernizmin simgelerinden biri haline gelmiştir (arkitektuel, 2019). 1928 ile 1930 tarihleri arasında inşa edilen yapı için “son derece radikal ve kesin bir biçimde modernitenin dilini desteklediği” yorumu yapılır (Resim 2-4). 2001 yılında II ve IV numaralı ölçütleri taşıdığı için WHL’e alınmıştır (unesco). Yapı, 2010-2012 yılları arasında orijinal tasarımına sadık kalınarak restore edilmiştir (arkitektuel, 2019).

Villa Savoye - Le Corbusier (1931)

Fransa, Poissy'deki modernist villa, Le Corbusier'in en ünlü eserlerinden biridir. Savoye ailesi için 1931 yılında inşa edilmiştir (Resim 2-5). Villa, Le Corbusier'in beş tasarım

özelliğini de taşır: Pilotis¹, teras çatı kullanımı ve çatı bahçesi, yatay devam eden pencereler, açık plan sistemi ve cephenin taşıyıcılardan ayrılarak serbest tasarımı (Arkitektüel, 2017). “Ev yaşam için bir makinedir” iddiasını taşıyan bu ikonik yapı uluslararası stilin seçkin bir örneğidir (arch20, 2019). 2016 yılında Le Corbusier'in önemli eserlerinden yapılan seçki içerisinde II, III ve IV numaralı ölçütleri taşıdığı için WHL'e alınmıştır (unesco).

Resim 2-5 Villa Savoye (arch20, 2019)

Resim 2-6 Brasilia (arch20, 2019)

Brasilia - Oscar Niemeyer ve Lucio Costa

Brasilia, 1960'da Brezilya'nın yeni başkenti olarak Lucio Costa ve Oscar Niemeyer tarafından planlandı ve geliştirildi. Le Corbusier'in şehir planlama ilkelerinden etkilenmesi ve sivil yapılarının olağanüstü modern mimarisi nedeniyle eşsiz bir şehir planlaması olarak kabul edilir (Resim 2-6) (arch20, 2019). 1987 yılında I ve IV numaralı ölçütleri taşıdığı için WHL'e alınmıştır (unesco) .

2.3. Türkiye'de Modern Mimari Miras: Örgütlenme ve Mevzuat

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Ziya Gökalp'in başını çektiği Türkçülük akımının mimariye yansması 1905'li yıllarda Avrupa'daki genel mimari eğilimlerin aksine Neoklasik bir eğilimle Osmanlı anıtsal mimarlık eserlerinin kolon, saçak, sütun başlığı gibi çeşitli öğelerinin mimari bezeme elemanı olarak kullanılması şeklinde ortaya çıkmıştır (Sözen & Tapan, 1973, p. 99)

¹ Pilotis: Yeryüzünden yukarıda ve toprakla teması kesilmiş bir şekilde tasarlanmak (Arkitektüel, 2017).

Lefebvre, ideolojilerin kalıcı olabilmesinin ancak ideolojinin hâkim olduğu bölgenin sınırlarını belirleyerek, sürekliliğini istediği toplumsal düzenin mekânını üretmesiyle mümkün olacağını belirtir (Çetin, 2007, p. 148). Bu anlayışla genç Cumhuriyet kentsel kimlikleri yeniden tanımlamak istenmiştir. Başkent İstanbul'dan Ankara'ya taşınması da bunun göstergelerinden biridir (Çetin, 2007). Ancak Genç Cumhuriyetin yeni mimarisinde, batıda başlayan fonksiyonel eğilimlerin ve dönemsel koşulların şekillendirdiği, güncel ihtiyaçlara cevap verebilecek bir mimari anlayış yerine eski biçimleri cephelerde tekrarlayan bir üslup anlayışı benimsenmiştir. Sözen ve Tapan bu dönemi “Türk Mimarisinde “Ulusal bilinç” in yansıması amacıyla Osmanlı anıtsal mimarlığının dekoratif kalıplarının tekrarlanması” (Sözen & Tapan, 1973, p. 106) olarak tanımlarlar ve fonksiyondan bağımsız olarak biçim öncelikli sürdürülen mimari tasarım anlayışında ısrarcı davranıldığını belirtirler. Çağın gereksinimi olan yeni mimari fonksiyonlar için bile plansal anlamda zorlayıcı, biçimsel anlatımın ön planda olduğu mimari eğilimler I. Ulusal Mimarinin en belirleyici özelliğidir. I. Ulusal Mimari akımı Cumhuriyet yönetimi tarafından ülkeye davet edilen yabancı mimarların etkisiyle zayıflamıştır (Sözen & Tapan, 1973).

I. Ulusal Mimari denince akla gelen ulusal mimarların başında Kemalettin Bey (1870-1927) gelir. I. Ulusal Mimari olarak adlandırılan, Osmanlı anıtsal yapılarına ait dekoratif elemanların süsleme öğeleri olarak kullanıldığı neoklasik üslupta eserler vermiştir. Bir diğer önemli isim ise Sanay-i Nefise Mektebi'nde hocalık yapmış olan Vedat Tek'tir (Ertuğrul, 2007, p. 17).

Uluslararası mimarların başında ise Güzel Sanatlar Akademisinde eğitimcilik yapan Giulio Mongeri gelir (1873-1953). Vedat Tek ile birlikte Valury'nin mirasçıları olarak tarihselci akımı yönetirler (Resim 2-1) (Aslanoğlu, 2010, p. 57). Bu akımda ürün vermiş bir diğer isim de Ernest Arnold Egli'dir (Resim 2-2).

Resim 2-7 Vedat Tek/ Teyyare Apartmanı 1919-1922
(www.istanbultarih.com)

Resim 2-8 Ernest Arnold Egli / Divan-ı
Muhasebat Binası (Sayıştay)

Cumhuriyetin kurulması ve Ankara'nın başkent olarak seçilmesiyle yeniden planlanma aşamasında I Ulusal Mimarlık eğiliminde yapılan yapılar, yeni rejimin devrimcilik ilkelerine uygun olmadığı eleştirilerine maruz kalmış, başkent in Batılı tarzda olması istenmiş, bu nedenle ülkeye yabancı mimarlar davet edilmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyetin ekonomik ve teknolojik imkânlarının kısıtlı olması ve zaten çoğu kamu tarafından yaptırılan projelerin de hükümetçe yabancı mimarlara yaptırılması o dönem ulusal mimarları için ciddi bir mücadele konusu olmuştur. Yabancı mimarlarla rekabet, dönemin mimarlarını daha çok uluslararası nitelikte tasarımlar yapmaya itmiştir. Holzmeister'in etkisiyle Türk mimarlar tarafından da daha çok anıtsal neoklasik (Osmanlı-Selçuklu) yapılar yapılmıştır. Yabancı mimarlara olan tepkinin yükselmesi yerli mimarlar arasında Türk neoklasizmi ve II Ulusal Mimari olarak adlandırılan akımın etkili olmasına yol açmıştır. Ulusal mimarların bu çabaları daha çok yarışma sonucu kazanılan kamu yönetim ve hizmet binalarında biçimsel formlarla sınırlı kalmıştır (Sözen & Tapan, 1973). Bu akımın yaygınlaşmasında Sedat Hakkı Eldem'in "İnkılabın kendi karakterini ifade edebilecek, kuvveti ve kendi büyüklüğü ile mütenasip bir üslubu olmalıdır" (Eldem, 1939, p. 220) diyerek yürüttüğü "Milli Mimari" çalışmaları ve birkaç mimarın makaleleri oldukça etkili olmuştur (Aslanoğlu, 2010).

II. Ulusal Mimari'nin oluşturan bir diğer etken ise Türkiye'nin II Dünya Savaşı'na fiilen girmemesine rağmen etkililerini oldukça şiddetli olarak yaşamasıdır. Savaş koşullarının yarattığı ekonomik durgunluk inşaat sektörünü durma noktasına getirmiştir. Batur, Türkiye'de savaşın etkisiyle güçlenen neoklasik eğilimlerin kaynağını "... savaşın yarattığı ekonomik sıkıntı, sosyopsikolojik baskı ve tehlike ortamı bir savunma güdüsü

olarak ulusal dayanışma ve kendine yetme eğilimlerini yükseltti...” (Batur, 1994, p. 450) diyerek açıklar. II Ulusal Mimari olarak adlandırılan mimari akım, modern mimari formların çevreyle uyumsuz olduğu eleştirisine, savaş koşullarının ekonomik yönden zorlayıcı ortamında büyük oranda ithal malzeme kullanarak yapı yapmanın mali açıdan getireceği yüklerin gereksiz olduğu iddiasını da ekleyerek yerli malzeme ve formların kullanılmasını öneriyordu (Batur, 1994, p. 450).

Savaş sonrası Batı dünyasını etkisi altına alan “milliyetçi-ırkçı” eğilimlerin mimariye yansması, güç gösterisi aracı olarak mimariyi kullanan hükümetlerin etkisiyle büyük ölçekli binalarla meydanların ortaya çıkması olmuştur (Batur, 1994). Afife Batur II. Ulusal Mimarlık akımını şu şekilde tanımlar:

...1930’larda ulusa egemen olan yabancı mimarlar ve bunların Batı kökenli mimari anlayışlarına bir tepki olarak ancak bununla beraber II. Dünya Savaşı sırasında savaşın dışında kalmış olsa da Türkiye’de bu yıllarda savaşın yarattığı etkiyle birlik ve beraberlik duygusunun ulusal niteliğe bürünmesi sonucu 1938–1950 yılları arasında etkili olan akımdır... (Batur, 1983-1985, p. 1395).

Batur’a göre II. Ulusal Mimari üç farklı hareket etrafında şekillenir; ilki Sedat Hakkı Eldem’in önderliğinde düzenlenen Milli Mimari Semineriyle (1934) milli bir mimarlık tanımlamayı amaçlıyordu. Bu mimarlık, bir taraftan yerli malı ve milli motifler kullanmayı önerirken diğer taraftan totaliter rejimlerin baskın mimari formlarına eğilim gösteriyordu. Laik Cumhuriyetin mimari kaynağı I. Ulusal Mimarideki gibi artık Osmanlı Dini Mimarlığı olmayacaktı. II. Ulusal Mimarinin kaynağı Osmanlı Sivil Mimarlığı olmalıydı. İlk etapta Sedat Hakkı Eldem’in İstanbul’da Osmanlının bürokratik elit ailelerinin konut mimarlığı araştırmalarından yola çıkan hareketi Anadolu konut tiplerinin de incelenmesiyle devam etmiştir. Sedat Hakkı Eldem’in başını çektiği eğilim tarihi biçimlerin doğrudan kullanılması yerine belli bir oran ve ritim içerisinde yorumlanması ve plan şemalarının kullanılması olarak ortaya çıkmıştır (Resim 2-3, 2-4) (Batur, 1994, p. 450).

Resim 2-9 İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi (Salman, 2019)

Resim 2-10 Taşlık Kahvesi (Salman, 2019)

İkinci Hareket Prof. C. Holzmeister ve Prof. Bonatz'ın öncülüğünde olan akımdır. Bu akımı Batur, "...modern mimarinin rasyonel ve işlevsel ilkelerini klasik ve anıtsal biçimlendirmeler için kullanan..." (Batur, 1994, p. 451) olarak tanımlar. Başta Ankara olmak üzere genç Cumhuriyetin birçok şehrinde gereksinim duyulan ve genellikle düzenlenen yarışmalarla elde edilen yeni kamu yapılarının birçoğu bu akımın etkisinde kalmıştır. Taşıyıcı strüktürleri uluslararası mimarlığın öğelerinden olan betonarme iskelet sistemi olmasına karşın cephede yer alan kolon başlığı, pencere ve taş kaplama gibi elemanlarda kullanılan yerel motiflerde "akademik-ulusalci" (Batur, 1994, p. 451) olarak tanımlanan bu akımın etkileri açıkça izlenir (Resim 2-5, 2-6).

Resim 2-11 Milli Savunma Bakanlığı (VEKAM, 1948)

Resim 2-12 TBMM Meclis Binası (Arslan, 2017)

Batur'a göre üçüncü hareket "...ulusallığı bölgesel öğelerle rasyonalist ilkelerin bileşiminde arayan..." eğilimdir ve en iyi örnekleri Emin Onat tarafından verilmiştir (Resim 2-7, 2-8). Sedat Hakkı Eldem'in İstanbul'daki elitist konut incelemelerine karşın Anadolu anonim konut mimarlığını referans alarak ortaya çıkmıştır. Bu akım genel

olarak, Anadolu'daki konut mimarlığı incelemeleri sonucu belirlenen biçim, malzeme ve şemaları rasyonalist tasarım ilkeleriyle bir araya getiren tasarımlar ortaya koymuştur (Batur, 1994).

Resim 2-13 Hazık Ziyal Villası (Meral, 2012)

Resim 2-14 Emin Onat Evi Moda (Acer, 1949)

Türkiye'de monarşiden Cumhuriyete geçişin etkisiyle çağdaşlaşma isteği mimariyi etkilediğinden Neoklasik üslubun ezici etkisine rağmen modernizme ait örnekler de varlığını sürdürebilmiştir (Resim 2-9, 2-10) (Vanlı, 2006).

Resim 2-15 Seyfi Arkan 1937 / İller Bankası Binası (Arkitera, 2019)

Resim 2-16 Seyfi Arkan /Hariciye Köşkü 1933 (www.mimdap.org)

2.3.1. Örgütlenme ve Mevzuat

Ülkemizde betonarmenin yaygınlaşmaya başlaması, I. ve II. Ulusal Mimari Akımlarıyla ortaya çıkan Modern Mimarlık Mirası'nın korunması, kavramsal olarak 2000'li yıllarda tartışılmaya başlanmıştır. 2001 yılında Mimarlar Odası Bursa Şubesi tarafından

düzenlenen “ 20. Yüzyıl Mimari Mirası” temalı 13. Yapı ve Yaşam Kongresi bu tartışmanın yapıldığı ilk kongrelerdendir (Omay Polat, 2008). 2002 yılında ICOMOS’un 18 Nisan Dünya Anıtlar ve Sitler Gününün temasını 20.Yüzyıl Mimarlık Mirası olarak belirlemesinin de etkisiyle ülkemizde uluslararası düzeyde DOCOMOMO Türkiye Çalışma Grubu kurulmuştur. 2006 yılında Ankara’da düzenlenen IX. Uluslararası DOCOMOMO Konferansı, yerli ve yabancı koruma uzmanlarını bir araya getirerek ülkemizde modern mimari miras farkındalığının oluşması, tartışılması ve yaygınlaşması açısından önemli bir adımdır. Docomomo Türkiye çalışma grubunun her yıl hazırladığı poster çalışmaları ulusal envanterin çıkarılarak belirlenmesi, tartışılması ve tescillenmesine katkı sağlamaktadır. 2018 yılında ülkemizde ve KKTC’de olmak üzere toplam 915 adet yapıya dair poster hazırlanmıştır². Modern Mimarlık Mirası kapsamına giren pek çok yapı “...görece genç yaşları, farklı yapım sistemleri ve malzemeleri, kimi zaman eski kentleri bozan düzenlemeler ve yapılar olarak algılanmaları...” (Salman, 2018, p. 16) nedeniyle ya da deprem gerçeği gerekçe gösterilerek yapılmak istenilen “kentsel dönüşüm”ün yıkım tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadır. Konut yapıları bu yıkımda en çok kaybedilen kültür miraslarının başında gelmektedir (Salman, 2018). Bu yıkım-yeniden yapım süreci sadece yapı özelinde bir etki alanına sahip olmayıp kent belleğinde de kayıplar yarattığından “sürdürülebilirlik” kavramıyla çelişmektedir (Güzer, 2013).

Modern Mimari Miras tescili konusunda Koruma Kurulları farklı kararlara imza atmaktadırlar. Seyfi Arkan’ın 1937 yılında inşa edilen ve 1982 yılında I. Derece eser olarak tescil edilen İller Bankası Binası’nın yıkımı 2013 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin hazırladığı Ankara Melike Hatun Camii inşaatı projesiyle gündeme gelmiştir. 2103-2017 yılında Ankara Mimarlar Odası, Docomomo Türkiye ve sivil toplum kuruluşlarının çabalarına rağmen 16 Haziran 2017 yılında Koruma Kurulu’nun aldığı kararla “...statik raporda değinilen yapının ve yapıda kullanılan malzemelerin dayanım özelliklerini kaybetmeleri...” (docomomo_tr, 2018, p. 29) gerekçe gösterilmiş ve yapının yıkılarak başka parselde yeniden yapılması onaylanmıştır. Yapı aynı gece yıkılmıştır (docomomo_tr, 2018).

² Bu yapıların ne kadarının tescillendiği , ne kadarının projelerinin yapılarak korunduğuna dair Docomomo tarafından yapılmış bir envanter çalışmasına ulaşılamamıştır.

Benzer şekilde İstanbul Atatürk Kültür Merkezi, İnönü Stadyumu gibi önemli birçok Modern Mimarlık Mirası örnekleri ve Ankara Elektrik ve Havagazı Fabrikası, Elektrik Santrali gibi Endüstri Mirası olan yapılar da tartışmalı tescil süreçleri ve sonrasında alınan tartışmalı tescil iptal işlemleri sonucunda yıktırılmışlardır (Salman, 2018).

Ülkemizde koruma, uluslararası ve ulusal mevzuatların kanunlaştırılmasıyla yasal boyut kazanmıştır. 1982 yılında 2658 sayılı kanunla “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” ile 1989 yılında 3534 sayılı yasa çerçevesinde “Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi” kabul edilmiştir (Madran, 2009, p. 130). Ayrıca 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kültür varlıklarının tanımını, nasıl ve kimler tarafından belgelenerek korunacağını belirler (2863 Sayılı Yasa, 1983).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu “Tanımlar ve kısaltmalar” bölümünün 3. Maddesinde kültür varlıkları: “...tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır...” (2863 Sayılı Yasa, 1983) şeklinde tanımlanmıştır. Kanunda “kültür varlığı” tanımı üç temel boyutta değerlendirilmiştir: zaman, nitelik ve mekân. Kanunda “tarih öncesi ya da tarihi devirlerde” diyerek belirlenen zaman aralığı aslında Modern Mimari Mirası kapsamı açısından herhangi bir sorun yaratmamaktadır. Modern Mimarlık ürünleri yasada yer alan “sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan” tanımının belirlediği “özgünlük” değerini tasarımsal, teknolojik ve kültürel nitelikler olarak karşılamaktadır. Mekan boyutu için getirilen “...yer üstünde, yer altında veya su altındaki ..” da korunacak eserlerin yerine ilişkin de herhangi bir kısıtlama getirmemiştir (Özgönül, 2009).

2863 sayılı Yasa'nın 6. Maddesi'nde korunması gerekli kültür varlıklarına ilişkin zaman ölçütüne ilişkin aşağıdaki tanımlar yer almaktadır:

- ...a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
- b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,
- c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

d) Milli tarihimizdeki önlemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tesbit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler... (2863 Sayılı Yasa, 1983)

Yukarıdaki tanımda getirilen zaman ölçütü Milli Mücadeleye konu olmuş yapılar ve alanlar hariç 1900 yılı sınırını getirmektedir. Madran, herhangi bir ölçüte uymayan bu zamansal bölümlenmenin uygulama ve yargılamada yarattığı sıkıntılardan bahsederek 1900 yılından sonra yapılan yapıların kültür varlığı olarak değerlendirilmemesini eleştirmektedir (Madran, 2009). Yasa sadece 1900 yılından sonra yapılan ve 6.Maddesinin d bendinde tanımlanan Cumhuriyet'in kuruluşuna katkısı olan yapıları toplumsal hafıza ve simge değeri açısından koruma ölçütü olarak belirlemiştir (Omay Polat, 2009).

KTVKYK'nun 1999 yılında aldığı 662 no'lu ilke kararında:

...Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı envanterlerinin tamamlanmamış olması nedeniyle;
a) 2863 sayılı Yasaya göre taşınmaz kültür varlığı özellikleri taşımakla birlikte henüz tespit ve tescili yapılamamış olan yapıların ,
b) Kamu kurum ve kuruluşlarınca kullanılan ve yapıldığı dönemin mimari özelliklerini taşıyan yapıların ,
c) Erken Cumhuriyet Dönemi Yapıların ,
Koruma kurulu görüşü alınmadan yıktırılmaması yönünde gerekli önlemlerin, ilgili belediyesi (veya valilik) ile varsa koruma kurulu müdürlüğü, yoksa müze müdürlüğüne alınmasına,... (KTVKYK 662 Sayılı İlke Kararı, 1999)

tanımlarına yer verilmektedir. “Erken Cumhuriyet Yapıları” tanımı 1920-1950 yılları arası, Omay Polat'ın “ ...Modernist yaklaşımlarla yapılan...” (2009, p. 108) diyerek tanımladığı Cumhuriyet Dönemi yapılarının koruma altına alınmasının ve ilgililer ile kamuoyu tarafından kültür mirası olarak kabulünün göstergesidir. Ancak tanımın zamansal ya da üslupsal bir sınıflandırma getirmemiş olması Polat'a göre yapıların tescili ve korunmasında sıkıntılar yaratmaktadır (Omay Polat, 2009, p. 108). Ayrıca Omay Polat, Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın ideolojik olarak taşıdığı değer koruma ve toplumsal kabul alanında olumlu etki yarattığını söyler (2009, p. 110). Makalesinin devamında koruma pratiğinde sadece ideolojik değer ön plana çıkmasının yapının sanatsal ve estetik değerinin geri planda kalarak uygulama aşamasında hataların yapılmasına neden olabileceği noktasında da uyarılarda bulunur. Böyle hataların önüne geçebilmenin yolunun da değerler hiyerarşisi üzerinde durulması olduğunu belirtir (Omay Polat, 2009).

Ülkemizde Modern Mimari Mirasın, tescillenmesi ve korunmasında 2863 sayılı Yasa ile Kültür Bakanlığı'na bağlı Koruma Kurulları yetkilendirilmiştir. Modern Mimari Mirasın

belgelenmesi konusunda ise Docomomo-tr başta olmak üzere Üniversiteler, Mimarlar Odaları ve mimarlık yayın organları çalışmalar yürütmektedir. 2002 yılında kurulan Docomomo-tr “...kamunun dikkatini 20. yüzyılda öne çıkan Modernizm'e çekmek ve modern mimarlık, tasarım ve şehir plancılığı ürünlerini belgelemek ve korumak amacıyla...” (docomomo-tr, 2019), 2004 yılından başlayarak her yıl “Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları” adıyla poster sunuşları gerçekleştirmektedir (docomomo-tr, 2019).

2.3.2. Koruma Ölçütleri

Türkiye’de genel olarak koruma konusunda önde gelen yayınlarda yer alan temel ölçütlere bakıldığında Riegl’in iki başlıkta topladığı değerler sistemi ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Kuban, Riegl’e benzer biçimde koruma ve restorasyon yöntemlerini belirlerken “birincil” (Kuban, 2000, p. 120) ve “ikincil” olmak üzere iki temel grup üzerinden değerlendirme yapmıştır. Birincil ölçütler içerisinde estetik değer, tarihi belge değeri ve çevresel değer tanımlamaları yer alırken ikincil değerler içerisinde korunmuşluk derecesi, işlevlendirme olanakları ve ekonomik olanaklar yer almaktadır (Kuban, 2000).

Ahunbay ise koruma ve restorasyon yönteminin belirlenmesine dair ölçütleri üç temel başlıkta toplamıştır: tarihi belge, eskilik ve estetik değer (Omay Polat, 2008, p. 60).

Eski dönem eserleri için ortaya konulan evrensel koruma yaklaşımı ve ölçütleri içerisinde “eskilik”, “tarihsellik” ve “estetik” değerler, ortaya çıkış ve uygulama felsefesi olarak geçmiş reddeden ve geçici olma özellikleriyle “Modern Mimarlık Mirası’nın korunmasında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle Modern Mimarlık Mirası’nın korunmasında kullanılacak evrensel değerlerin belirlenmesi ülkemizdeki koruma çevrelerinin de en önemli tartışma başlıklarındandır. Koruma sorunları Mimarlar Odalarının düzenledikleri çeşitli etkinlik ve sempozyumlarda tartışılmaktadır.

“20. Yüzyıl Mimarlığı” başlığıyla Mimarlar Odası’nca Bursa’da düzenlenen sempozyumda da Modern Mimarlık Mirasını tanımlama ve koruma ölçütleri tartışılmıştır. Zenger ve Karatosun dört farklı ölçüt tanımları üzerinde durmuşlardır:

...Yeni Yapı Tipolojileri: Toplumsal, endüstriyel değişimler sonucu ortaya çıkan yeni yapı tipleri ya da yeni kentsel dokular, mimari miras değeri taşıyan yapı ve yerleşimler, ilk veya özgün örnekler (Zengel & Bahtiyar Karatosun, 2001, p. 59).

Yeni Yapım Teknolojileri: Siyasi, ideolojik yapılanmalara paralel gelişen yeni teknoloji ve malzemelerin mimariye girmesi (Zengel & Bahtiyar Karatosun, 2001, p. 59).

Mimarlarla İlgili Yapı Koruma Kavramı: 20.yy mimarlığında ortaya konulan yeni söylemlerin mimarlık pratiğindeki yansımaları. Mimarların kendi kimliklerini bulmaları ve geçmişin pragmatik yaklaşımlarına bağlı kalmadan, kendilerini yapılarında serbestçe ifade edebilmeleri. Mimarın taşıdığı üslup kaygılarını dönemsel girdiler ile birlikte yorumlanması (Zengel & Bahtiyar Karatosun, 2001, p. 60).

Ödül Almış Yapıların Korunması: Tarihsel, çevresel ve ekolojik değerleri içine alan kolektif bilinç oluşturmak için tek yapı ölçeğinden kentsel tasarım ölçeğine uzanan yarışmalar. Sembolik yapılar, kent ölçeğinde yapılar olarak tanımlanmıştır... (Zengel & Bahtiyar Karatosun, 2001, p. 61).

Yine Mimarlar Odası'nca Modern Mimari Miras'a bakış açısını belirlemek için yapılan bir anket çalışmasında ankete katılanlardan 1923-2003 tarihleri arasında yapılan ve "Türkiye Çağdaş Mimarlığı" açısından önemli gördükleri 20 eserlik bir seçki yapılması istenmiştir. Ankete katılan akademisyenlerin cevapları Cengizkan tarafından 4 ana başlıkta toplanmıştır:

...Tarihsel Değer: Modernizmin simgesi, Modern Akım'ın bir Türk tarafından gerçekleştirilen başarılı örneği, Modernist estetiğin ya da Erken Cumhuriyet'in önde gelen eseri, bir dönemin temsilcisi, ikon ve hatta Birinci Millî'den Modern'e doğru evrilmiş bir örnek olmak.

Yapının İçsel ve Özsel Mimari Değerleri: İşlevsellik, kitle plastiği ve form anlayışındaki başarı, iç-dış bütünlüğü, yalınlık, dinginlik içinde tasarım zenginliği, malzeme kullanımı ve iyi detayları, modern blok estetiği.

Üst Kimlik Yoluyla Biriciklik Arayan: Özgün çözüm, özgünlük, bize özgü değerleri taşımak, yerel ve evrensel değerlere bağlılık, geleneksel yapı öğelerinin çağdaş yorumu ya da dönemine göre çağdaş olmak gibi.

Çevresel Bir Etik Geliştirmeye Çalışan: Çevre uyumu ve çevreye katkısı, iç mekân donatımı ve çevre düzeni olgunluğu, iklime uygun ve çevre dengesi yanlısı olma... (Cengizkan, 2003)

Cengizkan'ın yaptığı derlemelerde hem akademisyen hem de uygulamacı mimarların cevaplarında "dönemin mimarisini yansıtmak", "simge olma", "dönemlerinin önemli örnekleri olma", "geleneksel mimarlığımızın ilkesel özelliklerini yansıtmak", "yenilikçi olma" ve "taklitsiz modernize Türk mimarisi olma" gibi üslupsal yenilik, önemli örnek olma ve tasarım özgünlüğüne dair tanımlamaların öne çıktığı görülmektedir (Cengizkan, 2003).

Yıldız Salman'ın modern mimari miras olan bir kültür varlığının sahip olduğu koruma ölçütlerini 3 ana başlık altında topladığı görülmektedir: "...Önceki katmanlardan farklı olarak, tasarlandığı ve inşa edildiği dönemin teknik, estetik, sosyal, kültürel ve ekonomik

yansımalarının bir belgesi olarak barındırdığı değerler, toplumsal bellekteki yeri ve tasarımcısının kimliği bu “modern” katmanın koruma değerlerini oluşturmaktadır...” (Salman, 2018, p. 14).

Nimet Özgönül, geçmiş yüzyılların anıtları için belirlenen koruma ölçütlerini 20.yy eserlerine uyarlayarak Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Mirasına yönelik 8 adet değeri sıralamıştır; Belge Değeri: Yapılar içinde buldukları dönemin mimari üsluplarını, toplumsal beğeni, istek ve yapısını anlatan birer “belge” değeri taşırlar. Cumhuriyetin modernite ülküsüne ulaşmak için geliştirdiği çeşitli kavram ve projelerinin Halk evleri, Köy Enstitüleri gibi mekânsal yansımaları o dönemin anlayışını yansıtmaları açısından temsil değerine sahiptir (Özgönül, 2009, p. 101),

Özgünlük Değeri: “Mimarî yapının Özgünlüğü/ Konumda Özgünlük (Çevresel bağlam) / tasarımda özgünlük (işlevsellik + mimari değer) / malzeme ve teknolojiye özgünlük (teknolojik değer, tümlük değeri), işlevsel özgünlük (işlevsellik)” (Özgönül, 2009, p. 101),

Mimari Değeri: “Tasarlandıkları dönemin mimari üslup eğilimlerini yansıtmak, belli bir akımın ürünü olmak, ünlü bir mimara ait olmak, önemli bir örnek olmak, yarışma sonucu elde edilmiş olmak” (Özgönül, 2009, p. 102),

Eğitim Değeri: Yapının mimari üslup, yapım tekniği ve yeni malzemelerin uygulama detaylarının görülmesi açısından toplum ve gelecek nesiller için görsel eğitim kaynağı olması (Özgönül, 2009, p. 102),

Kimlik Değeri: Kent ve içinde yaşayan insanlar için önemli olaylara konu olmuş ve ya önemli yerlerde yer alan yapılar kimlik kazanmış yapılardır. Bu yapılar kent belleği açısından önemlidir. Farklı dönemlere ait yapıların /mekânların bütünlüğü ve sürekliliği kent belleğini oluşturur. Bu süreklilikte oluşacak kesintinin kent belleğini olumsuz etkileyeceği açıktır. Bu nedenle Modern Mimarlık ürünleri de taşıdıkları kimlik değeri ile şüphesiz diğer dönem yapıları gibi kent belleğinin parçasıdır (Özgönül, 2009, p. 102),

Anı Değeri: Toplumsal açıdan önemli bir olay ve ya kişiye ev sahipliği yapan ya da ilişkilendirilen yapıların toplum hafızasında olumlu/olumsuz anı değeri vardır. Toplumsal anı değeri yüksek yapıların korunmasının kent belleğinin korunmasına sağladığı katkı bir koruma ölçütüdür (Özgönül, 2009, p. 102),

İşlevsel ve Ekonomik Değer: Modern Mimari eserlerin kullanıcıların güncel gereksinimlerine halen karşılık veriyor olmaları, işlevleri korumaları ve işlevsel olarak öncül örnek olmaları koruma ölçütlerinden biridir. Yapının kullanımının devam ediyor olması ekonomik değerinin sürmesi anlamına gelir ve bu da bir koruma ölçütüdür (Özgönül, 2009, p. 102),

Süreklilik Değeri: Modern Mimari eserlerin işlevinin devam etmesi ve/ve ya yapının kullanılabilir olması süreklilik değeri açısından bir koruma ölçütüdür. Cumhuriyet dönemi mirası yapıları eğitim, idari kullanım gibi halen devam eden fonksiyonlar açısından önemli bir süreklilik değeri taşırlar (Özgönül, 2009, p. 102).

Omay Polat'da Özgönül'e benzer şekilde “özgünlük kavramı”, “simge değeri”, “anı değeri”, “ekonomik değer”, işlevsel değer”, “teknik değer” ve “enderlik değeri” olmak üzere 7 değer tanımlamaktadır (Omay Polat, 2008, p. 62). Ancak Polat, “özgünlük kavramı”nın altını çizerek birçok değeri içerisinde barındıran bir üst başlık olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ona göre Türkiye’de koruma çevreleri Modern Mimari Miras bağlamındaki ölçütlerin değerlendirilmesi, tartışılması ve belirlenmesi sürecinin başındadır. Bu değer ve ölçütler ancak kuramsal çalışmaların artışı ve Modern Mimarlık ürünlerinin tarihi çevreyle olan ilişkisinin eleştirel biçimde sorgulanmasıyla netleşecektir (Omay Polat, 2008).

2.3.3. Tescillenen Önemli Eserler

Hazık Ziyal Evi (1940-1941)

Cumhuriyet Dönemi’nde Bağdat caddesinde yapılan villalardan biridir. Emin Onat tarafından Hazık Ziyal için modern mimari tarzda tasarlanmıştır (Resim 2-17, 18). Betonarme strüktürlü yapı İki katlıdır. Ön cepesinde yer alan geniş teras dikkat çeker. Koruma Kurulu tarafından “Modern mimarlık alanında öncelikli bir yere sahip” (Kösebay, 2001, p. 51) olması ve tanınmış bir mimara ait olması gerekçeleriyle 1997 yılında tescillenmiştir (Kösebay, 2001).

Resim 2-17 Hazik Ziyal Villası
(www.narcekirdekleri.blogspot.com)

Resim 2-18 Hazik Ziyal Villası
(www.narcekirdekleri.blogspot.com)

Suadiye'de Villa (1936-1937)

Seyfi Arkan tarafından tasarlanan villada ilk bakışta cephelerindeki kolonlar dikkat çekmektedir. İki katlı betonarme strüktürlü yapıda II. Ulusal Mimari'yi hatırlatan geniş saçaklar yer alır (Arkitekt, 1940). Hazik Ziyal Villa'sında olduğu gibi ünlü bir mimar ve modern mimari örneği olması gerekçesiyle tescillenmiştir (Resim 2-19, 2-20). Koruma Kurulunca 1977 tarihinde "Prof. Seyfi Arkan tarafından projelendirilen villanın İstanbul'da meydana getirilmiş ilk modern mimari örneklerinden olması" (Kösebay, 2001, p. 52) gerekçe gösterilerek tescillenen yapı 1984 yılında III. Grup, 1986 yılında I-B ve 1988 yılında ise 14. İlke kararı gereği IV. Grup olarak değerlendirilmiştir. Bu kararda "mimari özelliğini tümüyle yitirmiş" (Kösebay, 2001, p. 52) denilerek rölövesi alınmak kaydıyla yıkılmasına onay verilmiştir (Kösebay, 2001).

Resim 2-19 Seyfi Arkan Villası 1940
(Arkitekt, 1940)

Resim 2-20 Seyfi Arkan Villası (2002)
(Kösebay, 2001)

Ataköy II Kısım İlkokulu (1964-1965)

1963 yılında Muhteşem Giray tarafından modern tarzda 3 ayrı bölümden oluşacak şekilde tasarlanan yapı rampalarla birbirine bağlanmaktadır. Çatılar teras şeklindedir (Resim 2-21, 2-22). Tek katlı olmasına rağmen betonarme çerçeve ve tuğla duvarlardan oluşmaktadır (Arkitekt, 1967). 2006 yılında tescillenen yapı 2010 yılında İl Özel İdaresi tarafından Koruma Kurulu bilgisi olmadan onarıma alınmış ancak Kurul müdahalesiyle bu onarım durdurulmuştur (Omay Polat & Akay, 2011, p. 52). Baturayoğlu Yöney, 1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararları doğrultusunda hazırlanan projeler doğrultusunda onarım geçirmiş “en genç” anıtlardan biri olduğunu ifade eder (2015, p. 74).

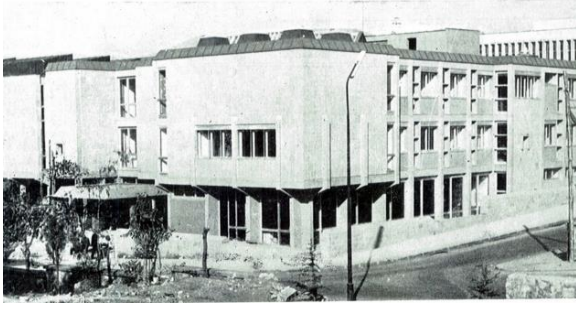
Resim 2-21 Ataköy II Kısım 1967
(Arkitekt, 1967)

Resim 2-22 Ataköy II Kısım 1967 (Arkitekt, 1967)

Türk Tarih Kurumu Binası (1951-1967)

Turgut Cansever tarafından bir hol etrafında şekillenen merkezi bir planla tasarlanan yapı betonarme olarak yapılmıştır (Resim 2-23, 2-24). Dış cephelerde betonarme sağır duvarlar doğal taş kaplanmış yapı kendisine güçlü bir etki kazandıracığı düşünülerek betonarme ayaklar ile zeminden koparılmıştır (Cansever, 1966, p. 27). 1980 yılında Ağa Han Mimarlık ödülü alan yapı 2014 yılında tescillenmiştir. Bu yapı da 1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararları doğrultusunda hazırlanan projeler doğrultusunda onarım geçirmiştir (Baturayoğlu Yöney, 2015, p. 74).

Resim 2-23 Türk Tarih Kurumu (Cansever, 1966)

Resim 2-24 Türk Tarih Kurumu
(www.arkiv.com.tr)

Sosyal Sigortalar Kurumu Tesisleri (1962-1964)

Sedat Hakkı Eldem tarafından, tarihi Zeyrek Yokuşu'nda, çevrede bulunan tarihi yapıların ölçü ve oranlarına sadık kalınarak tasarlanan kompleks birbirinden bağımsız ve ihtiyaç programı doğrultusunda farklı büyüklüklerdeki yapılardan oluşur (Resim 2-25, 2-26). Bu yapılar arazinin eğimi doğrultusunda gabarisini düşürür. Yapının tamamlanarak kullanılmaya başlandığı dönemde ise yol çalışmaları nedeniyle etrafındaki tarihi mahalle dokusu büyük ölçüde yok olmuştur.

Betonarme strüktürlü yapının dükkanların bulunduğu alt katları sağır duvarlardan oluşurken prefabrik elemanlar kullanılan üst kat cephelerinde sıra pencereler bulunmaktadır. (Arkitekt, 1971). Pencere altlarındaki yüzeyler suni taş levhalarla kaplanmıştır. Binalardaki geniş saçaklar ve tekrar eden pencere ölçüleri içinde bulunduğu tarihi dokuya referanslar verir. Geniş saçakların üstündeki çatılar teras şeklindedir. Yapının cephesinde betonarme strüktür açıkça sergilenmektedir (Ergüler, 1996, p. 199). Yapı 1986 Yılında Ağa Han Mimarlık Ödülü kazanmıştır (İtez, 2016). Kompleks 2002 yılında Koruma Kurulu tarafından tescillenmiştir (IV Numaralı KVKBK Arşivi).

Resim 2-25 Zeyrek SSK Binası (Arkitekt, 1971)

Resim 2-26 Zeyrek SSK Binası 2018 (URL.09)

TED Ankara Koleji (1936-1957)

Türkiye Eğitim Derneği Ankara Koleji yapıları Ankara’da -daha sonra da ismini verdiği- kolej semtinde yer alan ilkokul, ortaokul ve lise bloklarından oluşan bir eğitim kompleksidir (Resim 2-27, 2-28). Orta bir avlu etrafında biçimlenen yapı topluluğunun inşasına ilk olarak 1936 yılında ilkokul ve ortaokul binalarının yapımıyla başlanmış, diğer bölümler zaman içerisinde eklenerek 1957 yılında tamamlanmıştır (Docomotr, 2013)

Betonarme karkas sistemiyle yapılan yapılar, asfölen döşeme yapıldığı dönemin güncel malzemeleri ve mimari tarzını yansıması açısından önemli eğitim yapılarıdır (Docomotr, 2013). TED Ankara Koleji’nin 2003-2004 yılında yeni kampusuna taşınmasıyla beraber restorasyon çalışmaları başlayan kompleks 2004 yılında Ankara Koruma Kurulu tarafından tescil edilmiştir (Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2004). Yapısal güçlendirmeyle beraber restorasyon uygulaması tamamlanan kompleks 2012 yılı itibariyle Üniversite kampusu olarak eğitim işlevini devam ettirmektedir (Güzer, 2013).

Resim 2-27 TED Ankara Koleji Restorasyon Öncesi (Güzer, 2013)

Resim 2-28 TED Ankara Üniversitesi (Güzer, 2013)

3. BETONARME MODERN MİMARİ MİRASI KORUMA YÖNTEMLERİ ve ÖRNEKLER

“Eğilme ve çekme kuvvetlerine dayanması için, içine uygun şekilde çelik donatı yerleştirilmiş beton” (Hasol, 1995, p. 79) olarak tanımlanan betonarmenin ilk kullanımı 19. Yüzyıl civarındadır. Ancak betonun ana hammaddesi olan çimentonun kullanımının antik çağa kadar dayandığı bilinmektedir. Batur, çimentonun kökenini “ Latince caementum adıyla bilinen ve bileşimi günümüzdekinden farklı olsa bile aynı bağlayıcı işlevi için kullanılan bu malzeme, basitçe, moloz kırıntısı ile kireç ve puzzolana denilen lav taşından elde edilen tozdan oluşur” olarak tanımlar (Batur, 2009, p. 39).

Romalı Mimar Vitruvius’un M.S. 27-23 yılları arasında yazdığı Mimarlık Üzerine On Kitap’ında roma çimentosu denen karışımı iki kısım puzolan bir kısım kireç olarak tarif ettiği bilinmektedir. Romalıların antik harçla yaptıkları en ünlü yapılardan biri de Pantheon tapınağıdır (Topçu, p. 2). Roma çimentosunun Caracalla Hamamında bronz gergilerle birlikte kullanıldığı bilinmektedir. Antik çağa duyulan ilginin artması nedeniyle başlayan arkeolojik kazılar sırasında tekrar gün yüzüne çıkan malzeme ve yapım tekniği konusunda arkeologların talepleri üzerine yapılan araştırmalar, modern çimentonun keşfinin önünü açmıştır. 1824 yılında Portland çimentosunun fabrikasyon olarak üretilmeye başlanması kullanımını yaygınlaştırmıştır (Batur, 2009, p. 40).

19. yüzyılda demirin gelişen döküm teknolojisiyle köprü, Crystal Palace ve Eiffel Kulesi gibi yapılarda kullanımının yaygınlaşmasıyla korozyon problemleri de gündeme gelmiştir. Farklı avantajları nedeniyle birlikte kullanımı gündeme gelen dönemin iki güncel malzemesinin-demir ve beton- birleştirilmesiyle sunduğu avantajların mimarlık pratiğinde yer almasını Batur şu şekilde anlatmaktadır:

Demir donatılı çimentonun, içerdiği iki malzemenin de özelliklerini ayrı ayrı taşımasının hem eğilme ve çekmeye hem de basınca dayanıklı olmanın yanı sıra betonun aderansının demiri oksidasyona karşı koruması nedeniyle kullanım ömrünün uzaması veya işleve göre

biçimlenebilme gibi ve daha pek çok avantajı vardı. Tasarımdan uygulamaya deneyimlere açık olabilmesi, matematiğinin geliştirilebilirliği artılar hanesine yazılmalıydı. Giderek, mimarlığın vazgeçemeyeceği bir birleşim ve teknik olacaktı (Batur, 2009, p. 41).

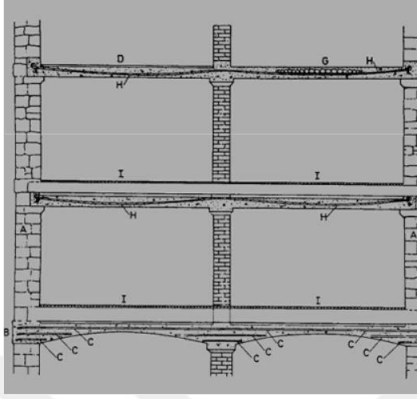
Birbirine yatay ve düşeyde belli aralıklarla bağlanan demir ve betondan oluşan ilk betonarme uygulamanın 1884 yılında Joseph-Louis Lambot tarafından yapılan bir kayık olduğu kabul edilir (Resim 3-1) (Karahana, 2018).

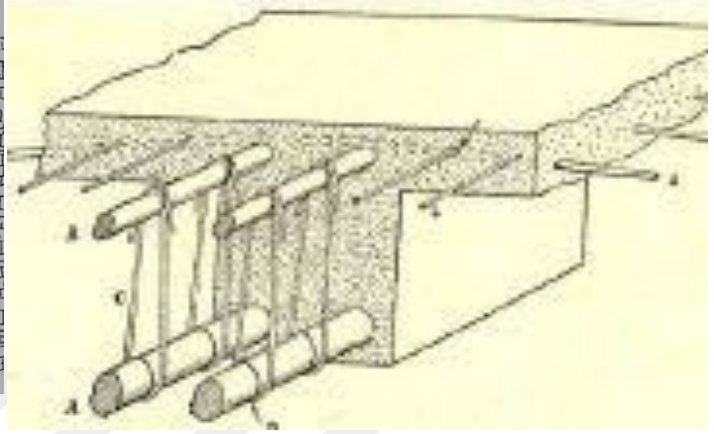
Resim 3-1 Joseph-Louis Lambot'un Betonarme Kayığı (Karahana, 2018)

Joseph Monier ise benzer bir şekilde kullanılan demirlerle oluşturulmuş betonarme saksılar üretmiştir. Monier ve Lambot'un bu iki uygulamasının en erken betonarme kullanımlar olduğu kabul edilmektedir. İnşa edilen ilk betonarme yapı olarak 1854 yılında William Boutland Wilkinson'ın İngiltere'de iki katlı, döşemeleri betonarme olan evi gösterilmektedir (Resim 3-2). Betonarme yapım sistemleri mucitleri olarak öne çıkan isimlerden ilki François Coignet'dir (Karahana, 2018, p. 7). Betonarme sistemler konusunda deneysel çalışmalarına ilk olarak 1855 yılında patent almıştır. Bu sistem şu şekildedir:

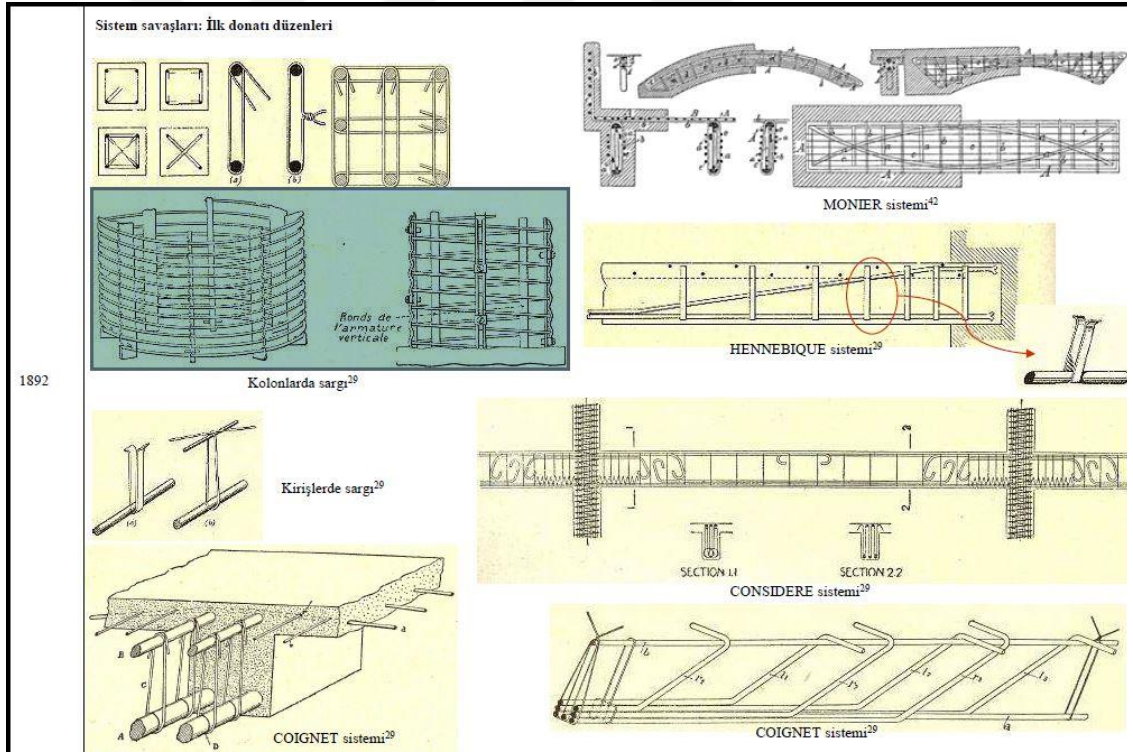
...belli sayıda dolu kesit çelik elemanın birbirine paralel ve uç kısımlarının duvarın tüm kalınlığına desteklenebileceği şekilde yerleştirilip üzerinin beton ile örtülmesi ile oluşturulmuştur. Çelik çubukların birbirine paralel yerleştirilmesi ve dik yönde çubukların dama tahtası gibi konulmasıyla döşeme dört duvar tarafından desteklenmiş, bu sistemle duvarların düşeyliğini yitirmesi de engellenmiştir... (Karahan, 2018, p. 11)

Resim 3-2 Wilkinson'ın 1854 yılında patent aldığı sistem (Karahan, 2018)

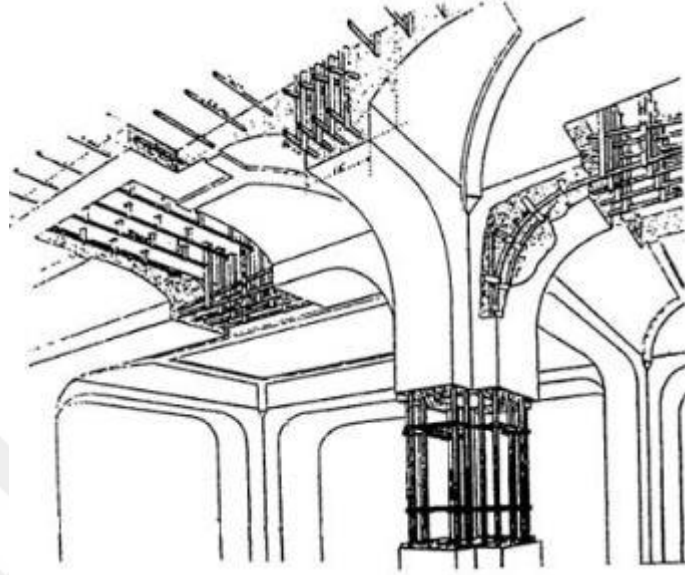

Resim 3-3 Coignet'in Patentli Sistemine Dair Kesiti (Topçu)

Resim 3-4 19. yüzyılda Patentleri Alınan Betonarme Sistemler (Topçu)

François Hennebique 1894 yılında kolonlarda ilk olarak etriye sistemini kullandığı için bazı kaynaklarca betonarmenin mucidi kabul edilir. Topçu, Hennebique sistemiyle 40.000 kadar yapının inşa edildiğini belirtir. (Topçu, p. 28).

Resim 3-5 Hennebique Sistemi (Girgin)

Osmanlı Döneminde beton ve çimentonun ilk olarak İstanbul saray ve köşkleri ile bahçe donatıları, iskele yapıları ve batarya, tabya gibi askeri yapılarda kullanıldığı bilinmektedir. Bina taşıyıcı sistemlerinde yapılan ilk uygulamalar ferbeton³ uygulamalarıdır (Uzun, 2008). Hennebique'e ait betonarme sistemi ile Türkiye'de 1902-1913 yılları arasında 70 Adet yapı yapıldığı bilinmektedir (Karahan, 2018, p. 36). Hennebique'a ait yöntemin kullanıldığı en erken örnek Mekteb_i Tıbbiye-i Şahane Hamamı'dır. Karahan'ın doktora tezinde, yine Hennebique'e ait betonarme şirketi tarafından çıkarılan Le Béton Armé dergisinin çeşitli sayılarında yer alan 49 adet bina anlatılmaktadır. Anılan yapılar içerisinde Mesadet Han (1902), Sen Antuan Kilisesi ve Manastırı (1910-1911), Çapa Öğretmen Okulu (1911), Dördüncü Vakıf Han-Hamidiye

³ Ferbeton: "Ferroconcrete" "yapı döşemesinin beton ya da betonarme plak, düşey taşıyıcıları beton ya da betonarme iken yatayda karşılıklı konan çeşitli ebatlarda I,U, NPI, NPU, çelik profillerle oluşan iskelet sistemle güçlendirilmesiyle oluşur" (Uzun, 2008, p. 37).

Çeşme ve Sebili (1912) ve Vani Efendi Hanı (1. Vakıf Han, 1911) gibi önemli yapılar yer almaktadır (Karahan, 2018).

1906-1930 yılları arasında ülkenin ekonomik koşullarındaki bozulma ve malzeme temininde yaşanan sıkıntılara rağmen Kemalettin Bey'in denetiminde betonarme yapı üretimi devam etmiştir. Bu dönemde kamu eliyle yapılan yapılarda betonarmenin kullanımı yaygınlaşmıştır. Vedat Tek'in Eminönü Posta ve Telgraf Nezareti Binası (1905), Defter-i Hakan-i Binası (1908), Liman Han ve Üsküdar sahilindeki Nemlizade Tütün deposu (1902) ile Abbas Halim Paşa Apartmanı (Mısır Apartmanı) (1910), Vakıf Han (1912), Merkez Rıhtım Han (Denizcilik işletmeleri Müdürlüğü) binaları örnek olarak sayılabilir (Uzun, 2008).

Türkiye'de erken betonarme uygulamaları konusunda Karahan şu tespitleri yapmaktadır: "...Betonarme uygulamaların tespit edildiği yapılarda betonarmenin yapım tekniği olarak kullanımı ele alındığında betonarmenin temellerde, tüm taşıyıcı sistemde, döşemelerde, yapı elemanı olarak ve çelik ile kompozit kullanıldığı görülmektedir..." (Karahan, 2018, p. 164).

3.1. Betonarme Modern Mimari Miras Koruma Yöntemleri

Ülkemizde 1940'lı yıllara kadar betonarme sistemlerin kullanımları çok yaygın olmadığı için herhangi bir yönetmeliğe tabi olmamışlardır. 1939 yılında Erzincanda yaşanan 33.000 kişinin hayatını kaybetmesine neden olan depremden sonra deprem tehlikesi ülke gündemine alınarak ABD, Japonya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerin yönetmelikleri incelenmiştir. İtalya'ya ait olan "Zelzele Mıntıklarında Yapılacak İnşaata ait İtalyan Yapı Talimatnamesi" (Pampal & Özmen, 2007, p. 4) Türkçeye çevrilmiş ve bu yönetmelikten yararlanılarak 1940 yılında "Zelzele Mıntıkları Muvakkat Yapı Talimatnamesi" (Pampal & Özmen, 2007, p. 4) çıkarılmıştır. 1942 Nar-Erba, 1943 Adapazarı-Hendek, 1943 Tosya-Ladik ve 1944 Bol-Gerede depremlerinden sonra 1944 yılında 4623 sayılı "Yersarsıntısından Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun" (Pampal & Özmen, 2007, p. 4) çıkarılarak Türkiye'de deprem riskinin belirlenmesi ve yapılacak çalışmaları düzenleyen bu kanunla ilk deprem riski haritaları çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Gelişen teknoloji ve artan verilerle birlikte yapılan

çalışmalar sonucunda ülkemizde deprem riski haritaları çıkarılarak hangi bölgelerin ne kadar risk taşıdığı belirlenmiştir. Bu çalışmalar sonucunda çıkarılan çeşitli yönetmeliklerde farklı deprem bölgeleri için farklı hesap değerleri kullanılarak mevcut veya yeni yapılacak yapılar için statik hesaplamalar yapılması öngörülmüştür (Pampal & Özmen, 2007).

Ülkemizde toplam 13 adet deprem yönetmeliği yayınlanmıştır:

1. 1940 Zلزله Mintıkları Yapılacak İnşaat Ait İtalyan Yapı Talimatnamesi (Pampal & Özmen, 2007, p. 39)
2. 1940 Zلزله Mintıkları Muvakkat Yapı Talimatnamesi (Pampal & Özmen, 2007, p. 67)
3. 1947 Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği (Pampal & Özmen, 2007, p. 160)
4. 1947 Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği (1949 Baskı) (Pampal & Özmen, 2007, p. 185)
5. 1953 Yer Sarsıntısı Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (Pampal & Özmen, 2007, p. 205)
6. 1961 Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (Pampal & Özmen, 2007, p. 227)
7. 1968 Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (Pampal & Özmen, 2007, p. 271)
8. 1975 Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (Pampal & Özmen, 2007, p. 357)
9. 1996 Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (Pampal & Özmen, 2007, p. 451)
10. 1997 Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (Pampal & Özmen, 2007, p. 563)
11. 1998 Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (Pampal & Özmen, 2007, p. 679)
12. 2007 Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik (Pampal & Özmen, 2007, p. 799)
13. 2019 Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği (Resmi Gazete, 2018).

İstanbul Adalet Sarayı'nın yapıldığı dönemde yürürlükte olan 1947 Türkiye Yersarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği (1949 Baskısı)'nda 15. Maddesinde Betonarme ile ilgili genel hükümler bulunmaktadır:

...Madde: 15) Betonarme ve çelik iskeletli yapılar: Betonarme inşaatta, guse yapılmamasında kat'ı bir zaruret olmadıkça kolon ve kirişler birbirine guse ile birleştirilmelidir.

Çerçevesi yapıların takviye mahiyetinde olmalıyan dolgu duvarlarının delikli tuğla, sıvalı metaldeplu vaye veya benzeri hafif malzeme ile yapılmaları tercih edilmelidir. Çerçevesi yapılarda kargir duvarların betonarme iskeletle aynı zamanda ve birbirlerine kaynayarak birlikte yapılmaları tercih edilmelidir... (Pampal & Özmen, 2007, pp. 191-192).

1949 yılında kullanılan statik hesap yöntemi ise yönetmelikte şu şekilde tanımlanmaktadır:

...Madde 32. Yapıların Statik Hesapları:

.... Yapının herhangi bir parçasına tatbik edilecek yatay yersarsıntısı kuvveti;
 $H = C (G + N_p)$ formülü ile hesaplanacaktır. Burada ,

H = Nazarı itibare alınan parçaya tatbik edilecek yatay yersarsıntısı kuvveti

G = parçanın kendi ağırlığı

P = Parçaya tesir eden hareketli yükler

N = Hareketli yük katsayısı. Yapının kullanımına göre $n = 1/3 \sim 1$ arasında alınacaktır...

C + Yatay yersarsıntısı katsayısı Birinci derece yersarsıntısı bölgelerinde, $C = 0.04 \sim 0.02$; ikinci derece yersarsıntısı bölgelerinde ise $C = 0.03 \sim 0.01$ alınacaktır... (Pampal & Özmen, 2007, pp. 199-200).

2019 yılında yayınlanan güncel deprem yönetmeliğinde Modern Mimari Miras kapsamında tescillenmiş betonarme yapılar için özel bir başlık bulunmamaktadır. Ancak tescilli yapılar için “ ...1.1.8 – Tarihi ve kültürel değeri olan tescilli yapıların ve anıtların deprem etkisi altında değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi bu Yönetmeliğin kapsamı dışındadır...” (Resmi Gazete, 2018) ifadesi yer almaktadır. Tescilli olmayan diğer Modern Mimari Miras ürünleri ise “BÖLÜM 15 – Deprem Etkisi Altında Mevcut Bina Sistemlerinin Değerlendirilmesi ve Güçlendirme Tasarımı İçin Özel Kurallar” (Resmi Gazete, 2018) bölümünde diğer betonarme yapılarla birlikte yer verilmektedir.

TABLO 7.7 – FARKLI DEPREM DÜZEYLERİNDE BİNALAR İÇİN ÖNGÖRÜLEN MİNİMUM PERFORMANS HEDEFLERİ

Binanın Kullanım Amacı ve Türü	Deprem Aşılma Olasılığı		
	50 yılda %50	50 yılda %10	50 yılda %2
Deprem Sonrası Kullanımı Gereken Binalar: Hastaneler, sağlık tesisleri, itfaiye binaları, haberleşme ve enerji tesisleri, ulaşım istasyonları, vilayet, kaymakamlık ve belediye yönetim binaları, afet yönetim merkezleri, vb.	-	HK	CG
İnsanların Uzun Süreli ve Yoğun Olarak Bulunduğu Binalar: Okullar, yatakhaneler, yurtlar, pansiyonlar, askeri kışlalar, cezaevleri, müzeler, vb.	-	HK	CG
İnsanların Kısa Süreli ve Yoğun Olarak Bulunduğu Binalar: Sinema, tiyatro, konser salonları, kültür merkezleri, spor tesisleri	HK	CG	-
Tehlikeli Madde İçeren Binalar: Toksik, parlayıcı ve patlayıcı özellikleri olan maddelerin bulunduğu ve depolandığı binalar	-	HK	GÖ
Diğer Binalar: Yukarıdaki tanımlara girmeyen diğer binalar (konutlar, işyerleri, oteller, turistik tesisler, endüstri yapıları, vb.)	-	CG	-

HK: Hemen Kullanım; CG: Can Güvenliği; GÖ: Göçme Öncesi (Bkz. 7.7)

Tablo 3-1 (2007 Deprem Yönetmeliği) Mevcut veya güçlendirilecek binaların deprem performanslarının belirlenmesinde esas alınacak deprem performans hedefleri

Performans Seviyeleri

NEHRP Guidelines	Vision 2000	Hasar Tanımı
Operational (Kesintisiz kullanım)	Fully Functional	Yapıda herhangi bir hasar oluşmaz
Immediate Occupancy (Hemen kullanım)	Operational	Taşıyıcı sistemde hasar yok. Taşıyıcı olmayan elemanlarda çok az hasar.
Life Satey (Can güvenliği)	Life Satey	Taşıyıcı elemanlarda hasar olabilir. Bina bir süre kullanılmayabilir.
Collapse Prevention (Göçmenin önlenmesi)	Near Collapse	Çok ciddi hasarlar. Ama göçme yok.

Tablo 3-2 Deprem Performans Hedefleri (Kayhan, 2016)

(c) Mevcut Yerinde Dökme Betonarme, Önüretimli Betonarme ve Çelik Binalar
(Yüksek Binalar dışında – $BYS \geq 2$)

Deprem Yer H. Düzeyi	DTS = 1, 2, 3, 3a, 4, 4a		DTS = 1a, 2a	
	Normal Performans Hedefi	Değerlendirme/Tasarım Yaklaşımı	İleri Performans Hedefi	Değerlendirme/Tasarım Yaklaşımı
DD-3	—	—	SH	ŞGDT
DD-2	KH	ŞGDT	—	—
DD-1	—	—	KH	ŞGDT

⁽¹⁾ $BYS > 3$ olan binalarda uygulanacaktır.

⁽²⁾ $BYS = 2,3$ olan binalarda uygulanacaktır.

⁽³⁾ Ön tasarım olarak yapılacaktır.

⁽⁴⁾ $I = 1.5$ alınarak uygulanacaktır.

⁽⁵⁾ Bkz. 3.5.2.2.

Resim 3-6 (2019 Deprem Yönetmeliği) Deprem Tasarım Sınıflarına Göre Yeni Yapılacak veya Mevcut Binalar İçin Performans Hedefleri ve Uygulanacak Değerlendirme/Tasarım Yaklaşımları
(Resmi Gazete, 2018, p. 18)

Tablo 3.1 – Bina Kullanım Sınıfları ve Bina Önem Katsayıları

Bina Kullanım Sınıfı	Binanın Kullanım Amacı	Bina Önem Katsayısı (I)
BKS = 1	Deprem sonrası kullanımı gereken binalar, insanların uzun süreli ve yoğun olarak bulunduğu binalar, değerli eşyanın saklandığı binalar ve tehlikeli madde içeren binalar a) Deprem sonrasında hemen kullanılması gerekli binalar (Hastaneler, dispanserler, sağlık ocakları, itfaiye bina ve tesisleri, PTT ve diğer haberleşme tesisleri, ulaşım istasyonları ve terminalleri, enerji üretim ve dağıtım tesisleri, vilayet, kaymakamlık ve belediye yönetim binaları, ilk yardım ve afet planlama istasyonları) b) Okullar, diğer eğitim bina ve tesisleri, yurt ve yatakhaneler, askeri kışlalar, cezaevleri, vb. c) Müzeler d) Toksik, patlayıcı, parlayıcı, vb. özellikleri olan maddelerin bulunduğu veya depolandığı binalar	1.5
BKS = 2	İnsanların kısa süreli ve yoğun olarak bulunduğu binalar Alışveriş merkezleri, spor tesisleri, sinema, tiyatro, konser salonları, ibadethaneler, vb.	1.2
BKS = 3	Diğer binalar BKS=1 ve BKS=2 için verilen tanımlara girmeyen diğer binalar (Konutlar, işyerleri, oteller, bina türü endüstri yapıları, vb.)	1.0

Resim 3-7 Bina Önem Katsayısı Tablosu (Resmi Gazete, 2018, p. 15)

Sultanahmet Adalet Sarayı örneğinde olduğu gibi korunması gerekli ancak tescil işlemleri yapılamamış Modern Mimari Miras ürünlerinin mevcut deprem gerçeği ışığında fonksiyonel ve ekonomik ömürlerinin kullanıcı güvenliğinin de sağlanarak devamı için yapısal olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir. Söz konusu deprem performans değerlendirmesi açısından 2007 yönetmeliğinde (Tablo 3-1) ve 2019 yönetmeliğinde (Resim 3-7) kullanım için tanımlanan fonksiyonun hesap yöntemlerini etkilediği görülmektedir. Bu nedenle Sultanahmet Adalet Sarayı olmak üzere 2019 Deprem Yönetmeliğinin 1.1.8. maddesinde tescillenmiş yapılar haricinde kalan Modern Mimari Miras ürünlerinin deprem açısından analizlerinin yapılmasında mevcut ya da öngörülen fonksiyonlarının değişmesinin yapıya yapılacak müdahalelerin kapsamını doğrudan etkileyeceği anlaşılmaktadır.

Tescilli de olsa betonarme sistemle yapılmış olan modern mimari miras ürünü bir yapının deprem performansı genellikle tescilli olmayan mevcut betonarme yapılar gibi

hesaplanarak değerlendirilmektedir. Bu yöntemle değerlendirilen ve kamusal kullanımları devam eden yapıların çoğunda yapıldığı dönem kullanılan deprem yönetmelikleri ve 2019 deprem yönetmeliğindeki hesap sistemleri farklılıkları nedeniyle⁴ kapsamı değişmekle birlikte sistemselsel bir güçlendirme müdahalesi gerekliliği ortaya çıkacağı öngörüsü yanlış olmayacaktır.

Yapısal olarak hasarlı kabul edilen yapılar için temel olarak iki düzeyde müdahale yaklaşımı sergilenmektedir: onarım ve güçlendirme. Onarım “Depremde hasar görüp taşıma gücü azalmış elemanların deprem öncesi dayanımlarına yeniden getirilmesidir” (Atay, 2010, p. 36). 50 yılda bir gerçekleşen bir depremi geçiren yapının ekonomik ömrü içerisinde tekrar aynı büyüklükte bir deprem geçirme olasılığı düşük olduğundan ikinci depreme dayanacak kadar güçlendirilmesinin ekonomik olarak gereksiz olduğu kabul edilmektedir (Atay, 2010, p. 35).

Güçlendirme ise “Ekonomik ömrü içinde sık sık olması beklenen düzeyde bir depremde hasar gören yapının aynı boyutta depremlerin birçok kez yenilenmesi beklentisi karşısında aynı hasarın tekrar tekrar olmaması için eski durumundan daha güçlü duruma getirilmesi” (Atay, 2010, p. 36) olarak tanımlanmaktadır. Modern Mimari Miras ürünü olan betonarme kültür varlıklarının sürekliliği konusundaki hedef 50 yıl gibi bir ekonomik ömürle sınırlandırılmayacağı için onarım bir müdahale seçeneği olarak değerlendirilemez. Bu nedenle yapısal olarak tek müdahale yöntemi güçlendirmedir. Modern Mimari Miras ürünü olan betonarme bir yapı, eğer tescilli ise deprem yönetmeliğinin kapsamı dışındadır. Ancak tescilli bir betonarme yapının mevcut durum analizinin yapılması için 2019 Deprem Yönetmeliğinde özel bir başlık bulunmadığından, yapısal analiz genellikle “BÖLÜM 15 – Deprem Etkisi Altında Mevcut Bina Sistemlerinin Değerlendirilmesi ve Güçlendirme Tasarımı İçin Özel Kurallar ...” (Resmi Gazete, 2018) bölümüne göre yapılmaktadır. Yapılan analiz sonucunda yönetmeliğin gerektirdiği güvenlik değerlerini sağlayamayan yapılar, yönetmeliğin tanımladığı performans değerlerine ulaşabilmek için yapısal olarak güçlendirilmeye ihtiyaç duyar.

⁴1949 Deprem yönetmeliğinde ilk defa deprem yükleri hesaba katılmıştır. 1958 ve 1963 yönetmeliklerinde de deprem hesapları bulunmaktadır. 1975 yılı deprem yönetmeliğinde ilk defa ülkemizde 4 deprem bölgesi tanımlanmış deprem hesapları daha ayrıntılı yapılmıştır. Ancak bu yönetmeliğe göre yapılan ve ağır hasar alan yapılara göre yönetmelik revize edilerek 1998 yılı yönetmeliği çıkarılmıştır. 1998 yılı yönetmeliği depreme dayanıklı yapı tasarım kriterlerini önemli oranda tanımlayan ilk yönetmeliktir (Mardin Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, 2012).

Seçilecek güçlendirme yöntemine yapının tasarım özellikleri ve taşıyıcı elemanlarının durumu göz önünde bulundurularak karar verilir. Betonarme kolonların beton ile mantolanması, sisteme betonarme ve ya çelik perde eklenmesi ya da FRP⁵ malzemelerle taşıyıcı elemanların güçlendirilmesi yapısal güçlendirme yöntemleridir. Güçlendirme yöntemleri genelde eleman bazında kullanılan malzemelere göre sınıflandırılır (Atay, 2010).

İster geleneksel sistemle inşa edilmiş bir kültür varlığı olsun ister modern betonarme sistemle, koruma uygulamalarında amaç minimum müdahaleyle yapının korunmasıdır. Tez kapsamında Modern Mimari Miras kültür varlıklarına yapısal müdahale yöntemleri, özgünlük düzeyini doğrudan etkilediği için yapı elemanlarına yapılan müdahalenin kapsamına göre sınıflandırılacaktır. Yapılan sınıflandırmayla müdahalenin kapsamının özgünlük değerine olan etkisi tespit edilerek doğru müdahale seçeneği bulunmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda yapısal müdahale yöntemleri “1-Kısmi Yapısal Müdahale, 2-Bütünsel Yapısal Müdahale, 3-Rekonstrüksiyon” olarak sınıflandırılmıştır.

3.1.1. Kısmi Yapısal Müdahale ile Koruma Yöntemi

Betonarme sistemle inşa edilmiş bir Modern Mimari Miras ürününün 2019 Deprem Yönetmeliğinde tanımlanan performans hedeflerine ulaşması için tüm statik sistem yerine bazı yatay ve düşey taşıyıcılara beton, cam, karbon lifli polimer vb. malzemelerle mantolama yapmak, bazı bölümlere de taşıyıcı perde, çelik çaprazlar vb. elemanlar ekleyerek yapılan yapısal güçlendirme yöntemi “Kısmi Yapısal Müdahale” yöntemi olarak tanımlanmıştır.

3.1.2. Bütüncül Yapısal Müdahale ile Koruma Yöntemi

Bir Modern Mimari Miras eserin 2019 Deprem Yönetmeliğinde belirlenen performans değerlerine ulaşabilmek için düşey ve yatay taşıyıcı elemanlarının tamamının çelik hasır ve beton, karbon lifli polimer vb malzemelerle sarılması (mantolama), gereken bölgelere yeni betonarme perde, çelik elemanlar vb. yeni taşıyıcı elemanların eklendiği yapısal

⁵ FRP: Fiber Katkılı Plaka: karbon, aramid, kevlar ve cam gibi malzemelerden oluşan çok düşük ağırlıklarına rağmen çok yüksek mukavemetlere, anti korozif özelliklere, yüksek mekanik ve fiziksel değerlere sahip plakalar (Atay, 2010, p. 52).

müdahale (güçlendirme) yöntemi “Bütüncül Yapısal Müdahale ile Koruma Yöntemi” olarak tanımlanmıştır.

3.1.3. Rekonstrüksiyon ile Koruma Yöntemi

Kültür Mirasının Özgünlüğü ve Tarihî Rekonstrüksiyonu Hakkında Riga Tüzüğü'nde rekonstrüksiyon; üstün sanatsal, simgesel ve ya çevresel değer taşıyan kaybedilmiş bir anıt için uygun görülen bir koruma müdahale biçimi olarak kabul edilmektedir (Mazlum, 2014). Omay Polat, rekonstrüksiyonu “ büyük ölçüde hasar görmüş ya da tümüyle yok olmuş bir anıtın ya da kentsel alanın yeniden inşa edilmesi” (Omay Polat, 2008, p. 48) olarak tanımlar. Bazı durumlarda anıt tamamen yok olmamıştır ancak yapısal olarak güçlendirilmesi gerekli Modern Mimari Miras eser, yapı elemanlarına yapılacak mantolama ve yeni yapısal elemanların eklenmesiyle korunmak istenilen ve Modern Mimari Miras değerleri açısından en önemli özelliği olarak kabul edilen tasarım özgünlüğünü ciddi şekilde kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Bu durumda da yapının rekonstrüksiyonu gündeme gelmektedir.

3.2. Uluslararası Örnekler

3.2.1. Kısmi Yapısal Müdahale ile Modern Mimari Miras Koruma Örneği:

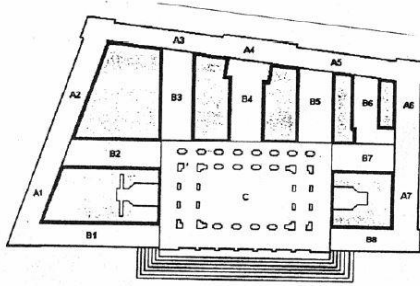
Bükreş Adalet Sarayı

Bükreş Adalet Sarayı, düzenlenen iki proje yarışmasından sonra mimar Albert Ballau tarafından Charlerio'deki Belçika Adalet Sarayı'na benzer şekilde Fransız neo-Rönesans tarzında tasarlanmıştır (Resim 3-8). İç mekânda Romen mimar Ion Mincu etkisiyle Romanya mimarisi hâkimdir. İnşaata 1890 yılında başlanmış ve 5 yıl kadar sürdükten sonra 15 Ekim 1895 yılında kullanıma açılmıştır. 1300 m2 oturum alanına sahip binanın ünlü "Kayıp Adımlar Salonu"⁶ taban alanının 1/4 ünü kaplar. Bina cephesindeki heykeller dikkat çekicidir. G. Vasilescu ve Carol ve Frederic Storck kardeşlerin imzasını taşıyan heykeller "dikkat, güç, hukuk, adalet, belagat ve gerçek"i simgeler (Bükreş Temyiz Mahkemesi, 2019, p. 9).

⁶ „Sala paşilor pierduți”: Kayıp Adımlar Salonu

Resim 3-8 Bükreş Adalet Sarayı (www.tr.depositphotos.com)

Plan 3-1 Bükreş Adalet Sarayı Zemin Kat
(Researchgate, 2012)

Resim 3-9 1977 Sonrası Plaster Güçlendirmesi
(Researchgate, 2012)

Yapı, tuğla duvarlar ve betonarme kolonlarla taşınan ahşap, volta ve betonarme kirişlerden oluşan döşeme plaklarından oluşur. Tuğla duvarlar ve kolonlar betonarme temellere oturtulmuştur (Researchgate, 2012, p. 3). Yapısal olarak deprem hasarlarının ana nedeni " tuğla duvarların çoğunlukla bağımsız çalışmasını sağlayan genel yatay sert diyafram" olarak tanımlanmıştır (Researchgate, 2012, p. 5).

Bükreş Adalet Sarayı 1932-1937 yılları arasında ciddi bir onarımdan geçirilerek genişletilmiştir. 1946 yılında artan ihtiyaçlar nedeniyle iç mekânlarda düzenlemeler yapılmıştır. Yine 1954-1956 yılları arasında kültür sarayına dönüştürülmek için de kapsamlı bir onarım geçirmiştir (Bükreş Temyiz Mahkemesi, 2019, p. 18). 1977 yılındaki

depremden etkilenen yapıda 1979-1981 yılları arasında özellikle "Kayıp Adımlar Salonu"nda restorasyon çalışmaları yapılmıştır (Bükreş Temyiz Mahkemesi, 2019). Ayrıca bu dönemde plasterlerde oluşan çatlakları betonarmeyle onarılmıştır (Resim 3-9). Çatı seviyesinde metal ve betonarme kirişlerle sistem birbirine bağlanmıştır. Bodrum kata betonarme duvarlar ve kirişler eklenmiştir. (Researchgate, 2012). 1986 yılındaki deprem yapıdaki hasarı artırmıştır. Söz konusu hasarlar için yine 1990 yılında kısmi onarım çalışmaları yapılmıştır. Bu onarımın kapsamı öncelikle "gözle görülür şekilde hasar görmüş" (Bükreş Temyiz Mahkemesi, 2019, p. 20) elemanlara yönelik olmuştur. Ancak yapıda depremlerle birlikte artan hasarlar yapısal müdahaleyi kaçınılmaz hale getirmiştir. Yapıda 2003-2006 yılları arasında kapsamlı restorasyon çalışmaları yapılmıştır (Bükreş Temyiz Mahkemesi, 2019).

Resim 3-10 Avludaki Kazık Temel İmalatı
(Researchgate, 2012)

Resim 3-11 Avluda Yapılan Betonarme Duvarlar
(Researchgate, 2012)

Resim 3-12 Hasar Görmüş B.A. Plaster
(Researchgate, 2012)

Resim 3-13 Mevcut Volta Döşeme (Researchgate,
2012)

Resim 3-14 Mevcut Volta Kirişleri Üzerine Yapılan Betonarme Döşemeler (Researchgate, 2012)

Resim 3-15 Tuğla Duvarlar Yerine Yapılan Betonarme Perdeler (Researchgate, 2012)

Resim 3-16 Mevcut Volta Kirişleri Üzerine Yapılan Betonarme Döşemeler (Researchgate, 2012)

Resim 3-17 Tuğla Duvarlarda Çelik Çerçeve İmalatı (Researchgate, 2012)

Avlu içerisinde bulunan duvarlar boyunca 10,5 mt derinliğinde yapılan kazık temel imalatlarının üzerine başlık kirişleri yapılmıştır (Resim 3-10). Bu başlık kirişlerine oturtulan 35 cm kalınlıktaki duvarlar mevcut duvarlara ceket gibi giydirilerek (Resim 3-11) yapının farklı bölümlerinin birlikte çalışması amaçlanmıştır (Researchgate, 2012, p. 5). Mevcut döşeme plakları (Resim 3-14) betonarme döşeme plaklarıyla değiştirilmiş (Resim 3-17), bazı tuğla duvarlar kaldırılarak yerine betonarme perde duvarlar yapılmış (Resim 3-15), bazı tuğla duvarlar ise çelik çaprazlarla güçlendirilmiştir (Resim 3-17) (Researchgate, 2012).

Kısmi yapısal müdahale ile koruma yöntemi uygulanan Bükreş Adalet Sarayı'nda yapılan taşıyıcı sistem müdahaleleri ele alındığında en kapsamlı değişim avlu duvarlarında göze

çarpmaktadır. Mevcut tuğla duvarlara giydirilen B.A. ceket duvarlar kalınlığı oldukça artırmıştır. Bunun dışında bazı tuğla duvarlara eklenen çelik çaprazlar ile kaldırılan tuğla duvarların yerlerine eklenen B.A. perde duvarlar plansal işleyişte ciddi değişiklikler yaratmamıştır. Kayıp Adımlar Salonu'nun döşemeleri betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Yapı genelinde yapılan kısmi yapısal müdahaleler ile Bükreş Adalet Sarayı'nın deprem karşısındaki yapısal performansı artırılırken taşıdığı kültürel değerlerin de korunduğu düşünülmektedir.

3.2.2. Bütüncül Yapısal Müdahale Yöntemi ile Modern Mimari Miras Koruma Örneği: Hotel Ermionio, Kozani

Hotel Ermionio Alman mühendis Max Ruthven tarafından 1931-1933 yılları arasında, Yunanistan'ın Kozani bölgesinde betonarme strüktürle inşa edilmiştir (Resim 3-18). Yapı inşa edildiği dönem açısından bulunduğu bölgenin ilk betonarme yapısıdır. Art Nouveau tarzındaki otel, bodrum üzeri 4 kata sahiptir (Resim 3-19). Max Ruthven'in Fransa Nice'de aynı dönemde yaptığı binalarla benzer özellikler gösterir. Uzun yıllar boyunca bölgenin en iyi oteli olarak kabul edilir (Manos & Papanaoim, 2013, p. 25).

Resim 3-18 Hotel Ermionio'ya ait eski fotoğraf

Resim 3-19 Hotel Ermionio 2019
(www.ermionio.gr)

Resim 3-20 Hotel Ermionio İç Mekan Foto
(www.ermionio.gr)

Resim 3-21 Hotel Ermionio İç Mekan Foto
(www.ermionio.gr)

Son on yılda⁷ özellikle 13 Mayıs 1995 tarihinde ardı ardına yaşanan depremlerden ciddi derecede etkilenerek kullanılamaz hale gelmiştir. Nouveau Monuments of Greece kapsamında tescilli olduğundan dolayı ne yıkılabilmiş ne de yeniden inşa edilebilmiştir (Manos & Papanoum, 2013, p. 25).

Yunan Sismik Cod kuralları çerçevesinde eski strüktürlerin deprem davranış analizi Aristotale Üniversitesince yapılmış ve analiz sonucunda yapının deprem yüklerine karşı düşük direnç gösterdiği tespit edilmiştir (Manos & Papanoum, 2013, p. 25). Özellikle giriş katın kolon ve döşemelerinde performans daha da düşük çıkmıştır (Manos & Papanoum, 2013, p. 38).

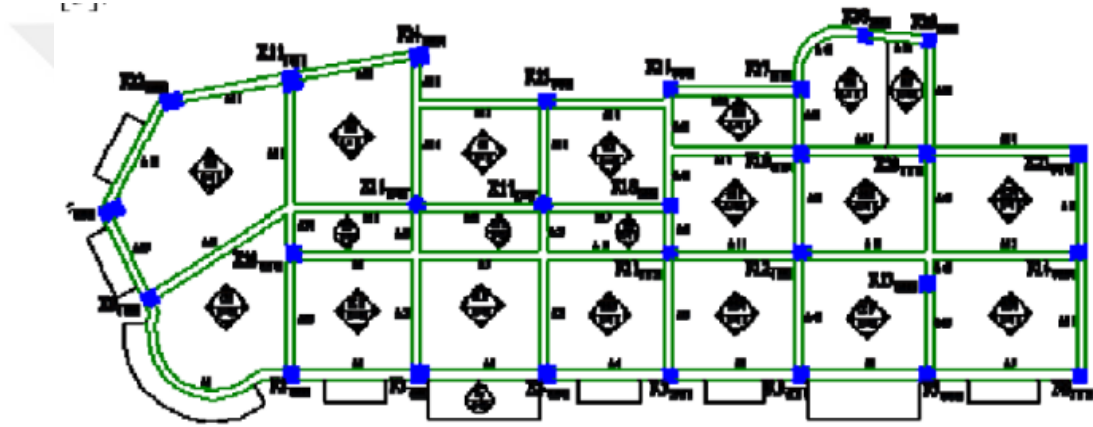
Yunan deprem standartlarına göre betonarme onarım ve güçlendirmede kullanılacak yerinde dökme betonarme perde duvarlar etraflarındaki mevcut taşıyıcı elemanlardan kesit olarak ince ise etrafındaki çerçeve strüktüre ya hiç bağlanmazlar ya da çerçeve kirişlerine alt ve üst noktalardan bağlanırlar. Eğer sisteme eklenecek yerinde dökme betonarme perde duvar mevcut yapı elemanlarından daha kalın olacak ise etrafındaki çerçevenin her bir elemanı ile bağlantı kurması gerekecektir (Manos & Papanoum, 2013, p. 32).

⁷ Kitabın yayınlandığı 2013 yılına göre

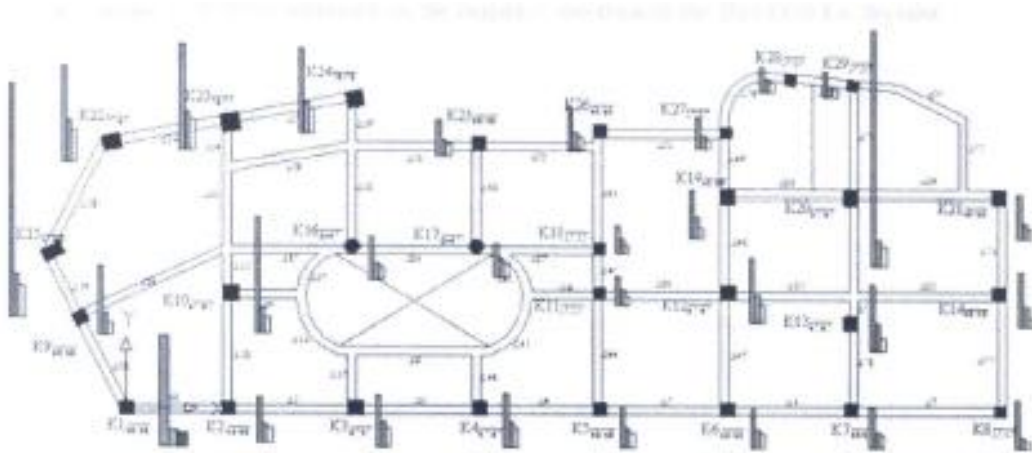
Güçlendirme projesi yapının deprem yükleri karşısındaki direncini arttırmak için iki temel prensip belirlemiştir:

1- Her bir kolon ve kirişin etrafına betonarme mantolama yaparak sünekliğin ve taşıma gücünün artırılması.

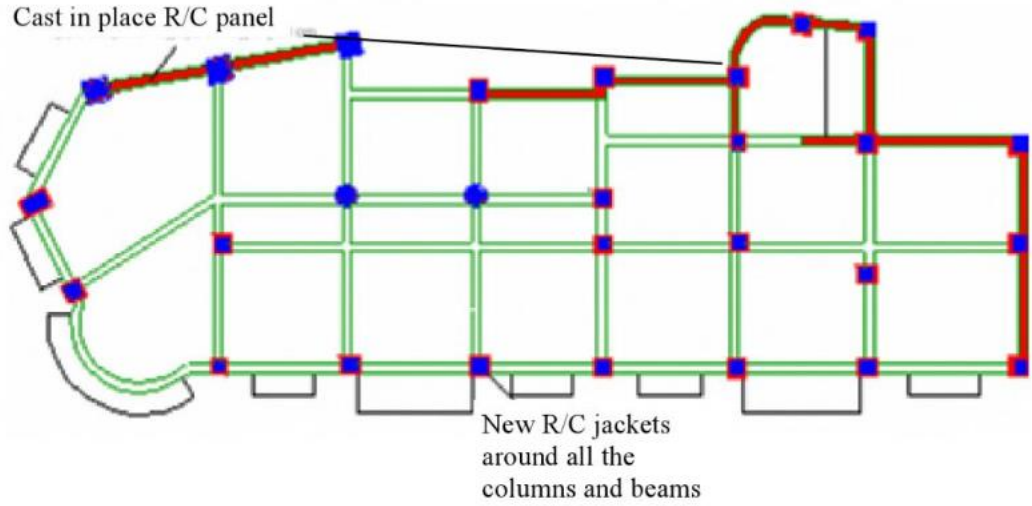
2- Yapının arka tarafına (Kuzey ve Doğu cepheleri) eklenecek betonarme perde duvarlardan oluşan çerçevenin eklenmesi ya da alternatif değişikliklerle mevcut strüktürel sistemde kısmi değişiklikler yaparak her bir elemana gelecek sismik yükleri azaltmak (Manos & Papanoum, 2013, p. 31).

Plan 3-2 Hotel Elmonia Mevcut Taşıyıcı Sistem Planı (Manos & Papanoum, 2013)

Plan 3-3 Hotel Elmonia Zemin Kat Eğilme Kuvvetleri Altında Bükülme Beklenti Diagramı (Manos & Papanoum, 2013)

Plan 3-4 Hotel Elmonia Güçlendirme Öneri Planı (Eklenecek betonarme perdeler ve kolon mantolanması kırmızı çizgilerle gösterilmiştir.) (Manos & Papanoum, 2013)

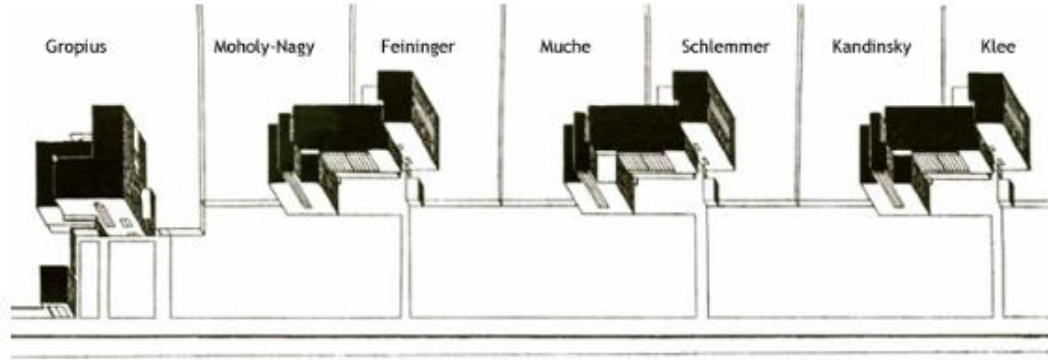
Bu temel prensipler doğrultusunda yapının Batı ve Güney cepheleri şehrin ana meydanına baktığı için arka kısımda kalan Kuzey ve Doğu bölümlerine planın genel işleyişini bozmayacak şekilde mevcut bölme duvarların yerine 30 cm kalınlıkta betonarme perde duvarlar eklenerek mevcut kolon ve kirişler mantolanarak ve döşemeler CFRP⁸ kullanılarak taşıyıcı elemanlara gelecek deprem yükleri azaltılmaya ve döşemelerin taşıma kapasitesi artırılmaya çalışılmıştır (Plan 3-4) (Manos & Papanoum, 2013). Bu kombine uygulama sayesinde yapının sahip olduğu mimari değerlerin korunduğu belirtilmektedir. Betonarme perdeler yapının arka kısmında (kuzey ve doğu) genel plansal düzeni bozmadan yerleştirilmiştir. Yapının mevcut taşıyıcı sistem elemanları cephede duvar içlerinde kaldığından kesitleri artmış olsa da güçlendirme projesi sonrası Art Nouveau tarzındaki mimari özelliklerin korunduğu söylenebilir.

3.2.3. Rekonstrüksiyon ile Modern Mimari Miras Koruma Örneği: Bauhause Dessau Usta Evleri (Meisterhauser)

Dünya Savaşı'ndan sonra Walter Gropius, Weimar'daki Saksonya Büyük Düküğü Sanat ve Zanaat Okulu ile Güzel Sanatlar Akademisi'ni birleştirerek mimar, ressam ve heykeltıraşlar gibi sanatçılara zanaat temelli yeni bir eğitim modeli sunan "Staatliches

⁸ CFRP: Carbon fiber reinforced laminates

Bauhause in Weimer” adlı okulu kurmuştur (Güler, 2019, p. 102). Gropius, Wiemar kentinin okula olan ekonomik desteğini kesmesi üzerine Dessau kenti yetkilileriyle yaptığı görüşmeler sonucunda okulu bu şehre taşımaya karar vermiştir. 1925-1926 yılları arasında Gropius’un ofisinde birçok mimarın da katılımıyla Bauhause Okulu ve yedi Bauhause ustası için lojman tasarlanarak inşa edilmiştir (Güler, 2019, p. 102).

Resim 3-22 Usta Evleri Vaziyet Planı 1926 (Skopbülten, 2014)

Resim 3-23 Yönetici Evi 1930 (Güler, 2019)

Resim 3-24 Moholy-Nagy Evi 1926 (Skopbülten, 2014)

Lojmanlar yönetici evi⁹ ile 3 adet ikiz villadan oluşmaktadır (Resim 3-22). Modern mimari tarzda tasarlanan dış cepheler gibi iç mekân tasarımları da özgün mekânsal çözümler getirmiştir (Resim 3-23, 3-24). Geleneksel biçimde kullanımlar için bölümlenmiş odalar yerine; çalışma, dinlenme ve yeme-içme işlevlerinin ortak olarak

⁹ Direktorenhouse

gerçekleştirildiği dinamik mekân, gömülü mobilyalarla akışkan geçişler yapacak şekilde tasarlanmıştır (Resim 3-25, 3-26) (Güler, 2019, p. 103).

Resim 3-25 Moholy-Nagy Evi İç Mekân (Skopbülten, 2014)

Resim 3-26 Gropius Evi İç Mekân (Skopbülten, 2014)

Resim 3-27 Savaş Sonrası Moholy-Nagy Evi (Güler, 2019)

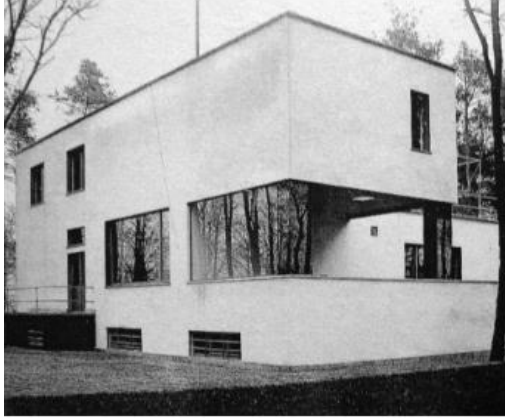
Alman Nazi Partisi'nin artan siyasi baskıları nedeniyle 1933 yılında Bauhause Okulu kapatılır. Okul kapanınca usta evleri “yabancı bir mimari üslup” olarak tanımlanan mimari dilleri nedeniyle dışlanmış, bir süre boş bırakılmış, önce Junkers Fabrikası'na kiralanmış daha sonra ise satılarak devredilmiştir (Güler, 2019, p. 105). II

Dünya Savaşı sırasında birçok Avrupa Kenti gibi Dessau'da zarar görmüştür. Savaş sırasında yaşanan bombardımanlarda Moholy-Nagy/Feininger İkiz Evi'nin Moholy-Nagy bölümü ağır hasar görmüş (Resim 3-27), Yönetici Evi'nden ise yalnızca bodrum bölümü ayakta kalabilmiştir (Güler, 2019, p. 106).

Dessau gibi II. Dünya Savaşı'nda hasar gören bir çok Avrupa kentinde koruma yaklaşımı olarak “rekonstrüksiyon” tartışılıp uygulanmaya başlanmıştır. ICOMOS'un 1982 yılında Dresden'de düzenlediği uluslararası sempozyumdan sonra yayınlandığı “Savaşın Harap

Ettiği Anıtların Rekonstrüksiyonu Hakkında Dresden Deklarasyonu”, savaştan ağır hasar gören tarihi anıt ve yerleşimlerin belirli ölçütler çerçevesinde yeniden inşasını kabul etmektedir (Güler, 2019, p. 106). 2000 yılında ICOMOS ve ICCROM tarafından yayımlanan Riga Tüzüğü’nde rekonstrüksiyon ancak doğa yada insan kaynaklı felaketler gibi olağan dışı koşullar altında, tarihi ve kültürel önem taşıyan kültür mirası için kabul edilebilir bir koruma yöntemi olarak tanımlanmıştır (Güler, 2019, p. 107).

II. Dünya Savaşı’ndan zarar gören Bauhause Okulu ve Usta Evleri 1970 yılında tescillenmiştir. 1976 yılında başlayan Bauhause Okulu’nun restorasyon çalışmalarıyla birlikte Usta Evleri’nin geleceği de tartışılmaya başlanmıştır. 1996 yılında yapıların WHL’e de alınmasıyla tartışmalar hız kazanmıştır. 2000 yılından başlayarak restorasyon konusunda karar alabilmek için çeşitli çalıştaylar ve toplantılar yapılsa da bu konudaki somut adım ancak 2006 yılında atılabilmiştir. Bu tarihte Bauhause Dessau Vakfı, Dessau Kenti yönetimi ve yerel koruma örgütlerinin aldığı kararlar bir proje yarışması açılmıştır. Yarışmanın birincisi olan proje çokça tartışılmış, yapılan bu tartışmalar sonrasında kent

Resim 3-28 Usta Evi 1926 (Skopbülten, 2014)

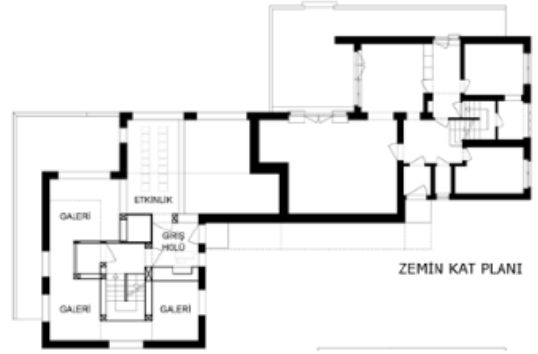

Resim 3-29 Usta Evi Rekonstrüksiyonu 2016 (Güler, 2019)

Resim 3-31 Moholy-Nagy Evi 2016 (Güler, 2019)

Resim 3-30 Kandinsky/Klee İkiz Evi 1930
(Güler, 2019)

Plan 3-5 MoholyNagy/Feininger Evi Zemin Kat Planı 1930 (Güler, 2019)

Plan 3-6 MoholyNagy/Feininger Evi Zemin Kat Planı BMF Rekonstrüksiyon Önerisi (Güler, 2019)

Plan 3-7 MoholyNagy/Feininger Evi 1.Kat Planı 1930 (Güler, 2019)

Plan 3-8 MoholyNagy/Feininger Evi 1.Kat Planı BMF Rekonstrüksiyon Önerisi (Güler, 2019)

yönetimi ve Bauhause Dessau Vakfı farklı bir mimarlık firmasıyla çalışmaya karar vermişlerdir (Güler, 2019, p. 108).

Yapılan restorasyon projesi Yönetici Evi'nin mevcut bodrumunun korunması, taşıyıcılık kapasitesi gibi kriterlere göre tasarım yapmıştır. Rekonstrüksiyon uygulamalarında, mevcut konutlardaki sıvalar analiz edilerek, edilen içeriklere uygun sıvalar kullanılmıştır. Moholy-Nagy Evi'nde mevcut yapı kalıntılarının araştırılması ve belgelenmesi sonrasında, strüktürel gerekçelerle yapı kalıntıları kaldırılmıştır. Tasarlanan yeni proje “var olan yapıların yapım sistemleri, yükseklikleri, renkleri ve kütle kompozisyonlarında herhangi bir değişiklik yapılamayacağı” koşulları çerçevesinde tasarlanmıştır (Güler, 2019, p. 108). Proje form, yükseklik ve cephe oranlarına sadık kalarak, “belirsizlik ve bulanıklık” (Güler, 2019, p. 109) konseptini belirlemiştir. Konseptin cephelerdeki yansıması pencere açıklıklarındaki yarı şeffaf camlarda karşımıza çıkmaktadır (Resim 3-

29, 3-31). İç mekânlar yeni kullanıma uygun olarak tekrar tasarlanmıştır (Plan 3-5/3-6 ve 3-7/3-8). Yapılan rekonstrüksiyon çalışmaları “aynı kütleli kompozisyonun çağdaş bir tasarım dili ile yeniden kurgulanması” (Güler, 2019, p. 111) olarak değerlendirilen çalışmalar olumlu bir rekonstrüksiyon örneği olarak kabul edilmektedir (Güler, 2019).

3.3. Ulusal Örnekler

3.3.1. Kısmi Yapısal Müdahale Yöntemi İle Modern Mimari Miras Koruma

Örneği: Fen-Edebiyat Fakültesi

Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat tarafından tasarlanmış ve 1943-1952 yılları arasında betonarme olarak inşa edilmiştir (Parlar Mühendislik Müşavirlik , 2017). İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İstanbul 1 Numaralı KTVKK'nun 17.04.2002 tarih ve 13825 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Yapı Sultanahmet Adalet Sarayı ile aynı mimarlar tarafından, aynı yapısal sistemle¹⁰ ve yakın dönemlerde¹¹ inşa edildiği için kısmi yapısal müdahale ile korunacak bir Modern Mimari Miras örneği olarak seçilmiştir. Osmanlı Devletinde batı tarzında üniversite kurulması girişimleri 19.yy'ın ortalarında başlamış olup Sultan II. Abdülhamid tarafından 31 Ağustos 1900 tarihinde Darülfünun-ı Şahane'nin kurulmasıyla başarıya ulaşmıştır. Cumhuriyet Döneminde de eğitime devam eden Darülfünun-ı Şahane 1933 yılında çıkarılan 2252 sayılı Kanun ile İstanbul Üniversitesi olmuştur. Osmanlı'nın ilk üniversitesi Cumhuriyetin ilk üniversitesine dönüşmüştür. 1865 yılında Ayasofya yanında Adliye Nezareti Binası'nda eğitim veren Fakülteler Nuri Efendi Konağı, Harbiye Nezareti gibi farklı bir çok yapıda eğitim verdikten sonra Edebiyat Fakültesi 1933, Fen Fakültesi 1942 yıllarında Zeynep Hanım Konağı'na taşınarak yine aynı çatı altında birleşmişlerdir.1953 yılı itibarıyla da Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat tarafından tasarlanan binalarına geçerek günümüzde de aynı binalarda eğitime devam etmektedirler. (Yılmaz & Çobanoğlu, 2001).

Yapı topluluğu II Ulusal Mimari tarzının önemli örneklerinden biridir. Yılmaz ve Çobanoğlu yapıların tarihselci detaylarını şu şekilde sıralar: "kolonatl cepheler, anıtsal taç kapı, eyvan algısı, yarım daire formunda derinliklerin yanı sıra geniş saçaklar, cephede taş ve tuğla kullanımı, dikdörtgen pencere formu, yapılarının bazı bölümlerinde aynalı

¹⁰ Betonarme çerçeve sistem

¹¹ Sultanahmet Adalet Sarayı 1952-1955 yılları arasında inşa edilmiştir.

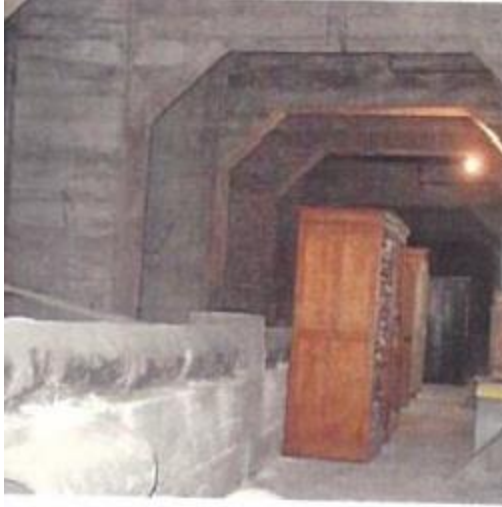
tonoz ve beşik tonoz tarzı üst örtüler, göbekli çıtakari tavan denemeleri" (Yılmaz & Çobanoğlu, 2001, p. 6)

İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi kompleksi aynı anda inşa edilen 21 adet bloktan oluşmaktadır. Betonarme çerçeve sistemle inşa edilmiş olan yapıda 20-50 cm değişen kalınlıkta dolu harman bölme tuğla duvarlar yer almaktadır (Resim 3-33). 19 binadan alınan toplam 50 karot örneği değerlendirilmiş (Resim 3-34) ve genel dayanımın C12¹² beton seviyesinde olduğu tespit edilmiştir (Resim 3-35). Güçlendirme projesinde gerekli görülen minimum beton dayanımı C35'dir. Yapılan testler sonucunda İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nin 2007 deprem yönetmeliğine göre "Can Güvenliği" değerlerini taşımadığı için güçlendirilmesi gerektiği tespit edilmiştir (Parlar Mühendislik Müşavirlik , 2017).

Yapılacak güçlendirme aşamaları şu şekildedir:

1. Bodrum katlarda su izolasyonu yapılması, donatılardaki korozyon için pas paylarının sıyırılması, donatıların tel fırçayla temizlenmesi, aderans artırıcı ve tamir harcıyla onarım yapılması
2. Betonarme Perde ve Çelik Çapraz Eklenmesi:
3. yapı, özellikle perdelerin bulunmadığı uzun yönde (x- yönü) büyük yetersizlikler göstermektedir. Her iki yönde de betonarme perdeler, çelik çaprazlar ve duvar güçlendirilmesi ile rijitliğin artırılması gerektiği görülmüştür. (Parlar Mühendislik Müşavirlik , 2017, p. 18) (Plan 2-3)
4. Mimari gereksinimlerden dolayı perde yapılamayan çerçevelerden bazılarında çelik çapraz ile güçlendirme yapılması" (Parlar Mühendislik Müşavirlik , 2017, p. 18) (Resim 155-156)
5. Mevcut 20-30 cm'lik dolu harman tuğla duvarların çelik hasırlı ve yüksek basınç dayanımlı betonla güçlendirilmesi öngörülmüştür (Parlar Mühendislik Müşavirlik , 2017, p. 18).

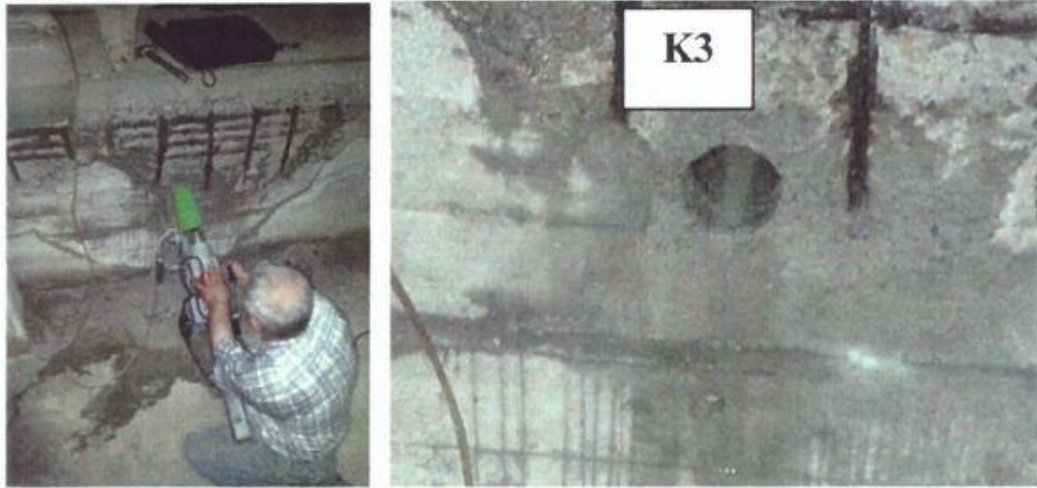
¹² Beton sınıflandırmada, çapı 150 mm ve yüksekliği 300 mm olan silindir şekilli numunenin 28 günlük karakteristik basınç dayanımı (fck sil) N/mm²

Resim 3-32 Fen Fakültesi Bodrum Kat 1949 yılı Deprem Yönetmeliğinde yapılması tavsiye edilen guseler (İTÜ Mimarlık Fakültesi Yapı Malzeme Laboratuvarı, 2011)

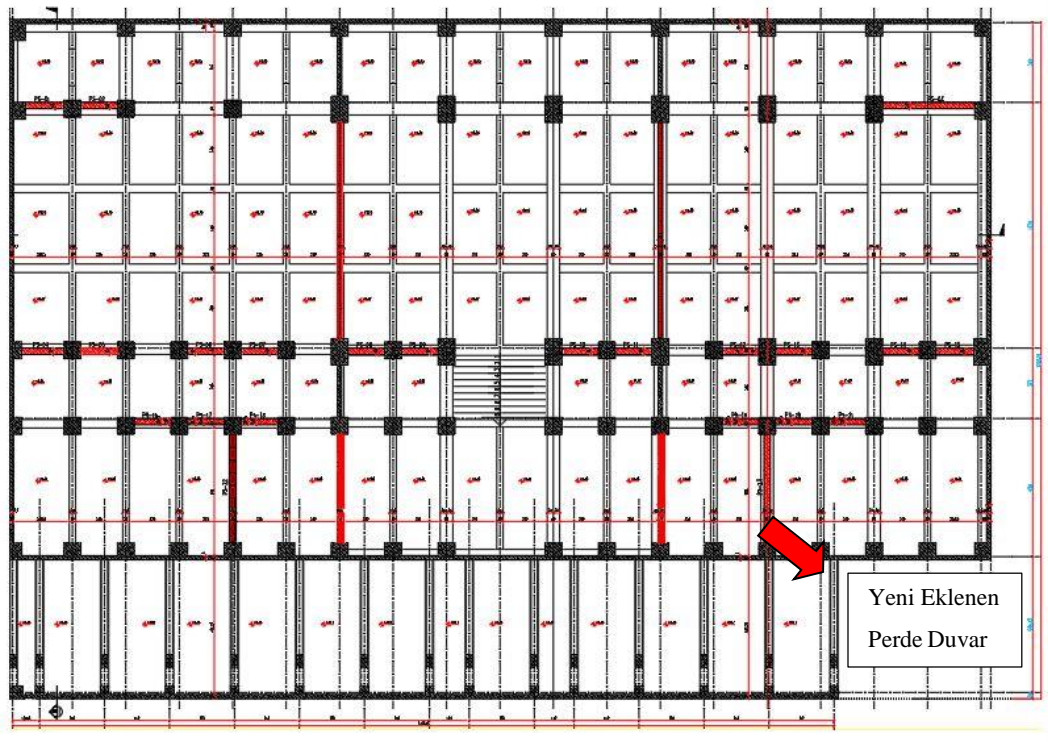
Resim 3-33 Fen Fakültesi Bodrum Kat Taşıyıcı Bölme Duvar (İTÜ Mimarlık Fakültesi Yapı Malzeme Laboratuvarı, 2011)

Resim 3-34 Bodrum katta Schmidt çekici deneyi ve karot alma (İTÜ Mimarlık Fakültesi Yapı Malzeme Laboratuvarı, 2011)

Örnek Kodu	Silindir Karot Dayanımı (MPa)	Schmidt ile bulunan dayanım (MPa)	Korelasyon ile bulunan dayanım (MPa)
Fen Fakültesi Bodrumu			
K1-dış	21	39	16
K1-iç	22	39	16
K2-dış	18	44	20
K2-iç	21	44	20
Ortalama			
Edebiyat Fakültesi Bodrumu			
K3-dış	12	41	18
K3-iç	15	41	18
K4- dış	9	34	13
K4-iç	17	34	13
K5-dış	9	29	10
K5-iç	10	29	10
Ortalama			

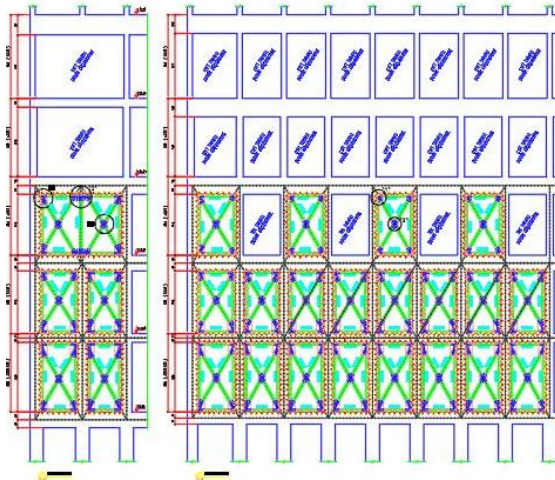
Resim 3-35 Fen-Edebiyat Fakülteleri Bodrum Kat Taşıyıcı Elemanlar Basınç Dayanım Değerleri (İTÜ Mimarlık Fakültesi Yapı Malzeme Laboratuvarı, 2011)

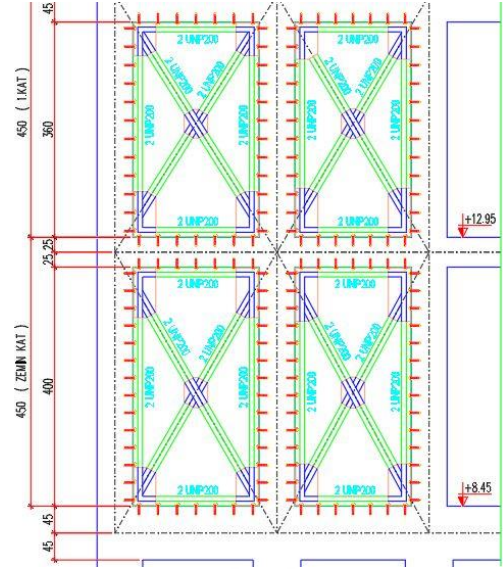
Plan 3-9 Fen-Edebiyat Fakültesi 1 Nolu Bina Güçlendirme Projesi Yeni Eklenen Perdeler (Parlar Mühendislik Müşavirlik , 2017)

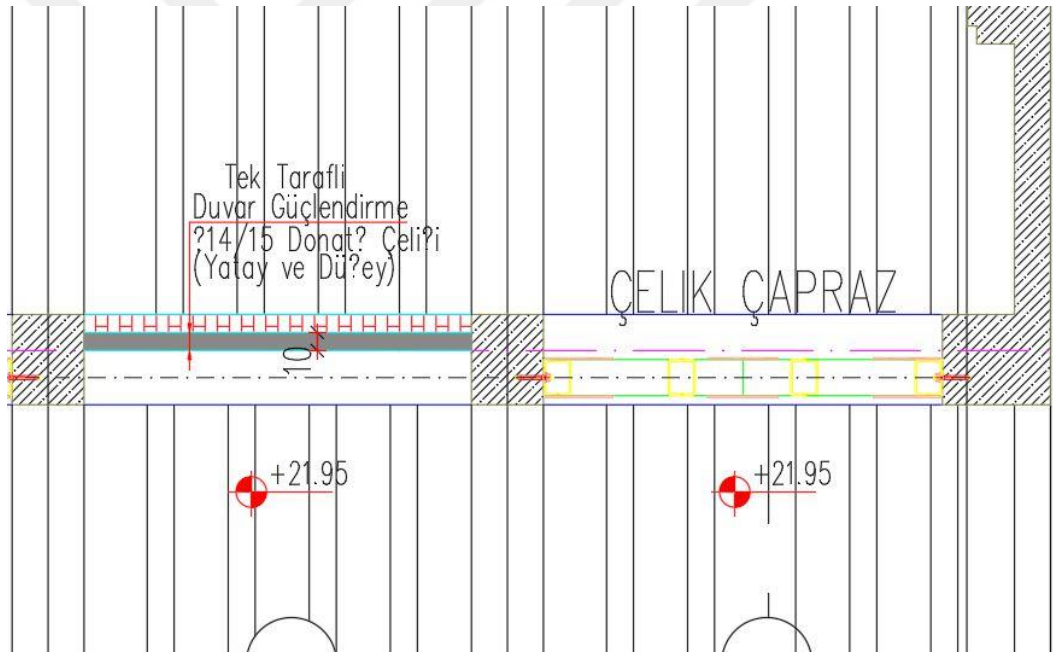
Plan 3-10 Fen-Edebiyat Fakültesi 1 Nolu Bina Güçlendirme Projesi (Mevcut, Müdahale Edilen ve Eklenen Taşıyıcı Elemanlar)

Resim 3-36 Fen-Edebiyat Fakültesi 1 Nolu Bina Güçlendirme Projesi Kesiti (Yeni Eklenen Çaprazlar)

Resim 3-37 Kesit Detayı

Resim 3-38 Tek Taraflı Mevcut Yığma Duvar Mantolama ve Kolon-Perde arası Çelik Çapraz Eklenmesi

Fen-Edebiyat Fakültesi yapısal müdahale projesinde, mevcut duvarların güçlendirilmesi ve bazı duvarların kaldırılarak yerlerine betonarme perdeler ile çelik çaprazlar eklenmesiyle yapının plansal ve cephesel özgünlüğü korunarak istenilen deprem performansına ulaşacağı öngörülmektedir. Ayrıca mevcut taşıyıcı sistem elemanlarına

sınırlı müdahalede bulunulacağı için döşeme kaplamaları ve sıvalar gibi özgün yapı malzemelerinin korunması da sağlanmış olacaktır.

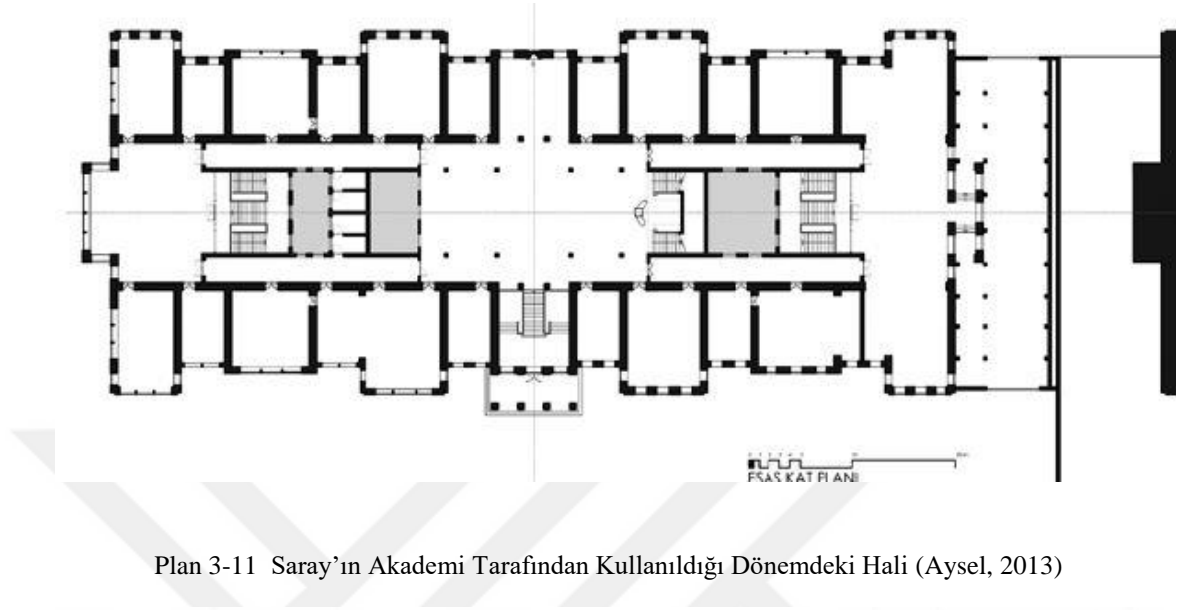
3.3.2. Bütüncül Yapısal Müdahale Yöntemi İle Modern Mimari Miras Koruma Örneği: MSGSÜ Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakülteleri Binası

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakülteleri binası Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 11.01.1970 tarih ve 5220 sayılı karar ile tescillenmiştir. Sultanahmet Adalet Sarayı gibi Sedat Hakkı Eldem tarafından tasarlanmış, 1948-1953 yılları arasında betonarme çerçeve sistemle inşa edilmiştir. Söz konusu benzerliklerden dolayı Bütünsel yapısal müdahale yöntemi ile Modern Mimari Miras koruma örneği olarak MSGSÜ Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakülteleri binası seçilmiştir.

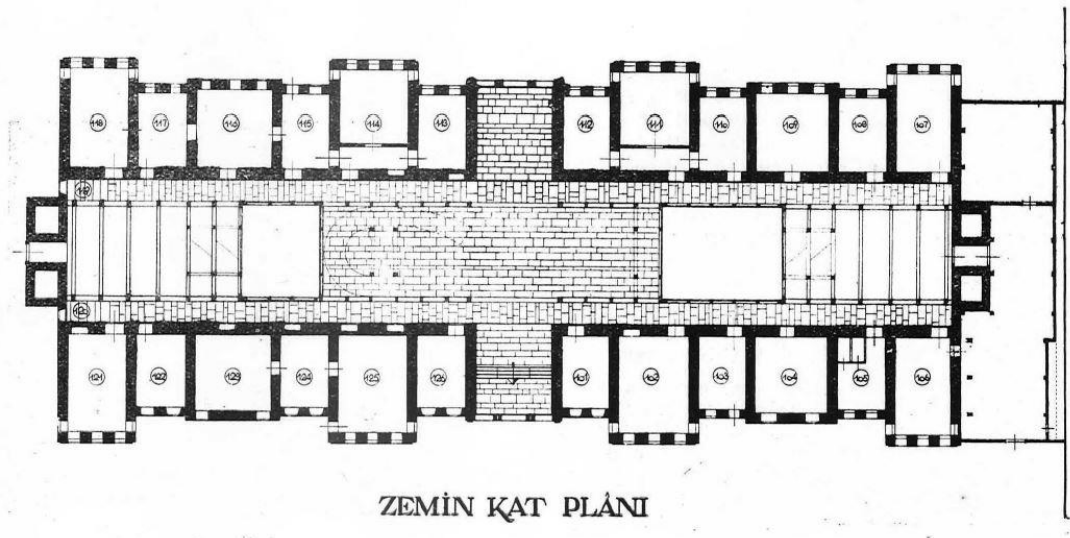
Osmanlı Devletinde Batılılaşmanın simgesi olarak kurulan ilk yükseköğrenim kurumu Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi'dir (Aysel, 2013). Mekteb-i Sanâyi-i Nefise-i Şâhâne adıyla 1882 yılında Osman Hamdi Bey'in çabalarıyla kurulmuştur (Ürekli, 2009). 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisi ismini alır. Akademi Fındıklı'daki Cemile Sultan Sarayı'nda eğitim vermektedir. Ancak 1948 yılında çıkan bir yangında Akademi binası yanmış (Plan 3-11) yenileme çalışmaları için Akademi içerisinden bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyonca Sedat Hakkı Eldem ve Mehmet Ali Handan'ın hazırladıkları projenin uygulanmasına karar verilmiştir (Plan 3-12) (Aysel, 2013).

Eldem & Handan projesi 4 adet masif Saray bloğunu "geçirgen, şeffaf" (Aysel, 2013, p. 26) bir mekânla bağlayarak eski plana çağdaş bir yorum getirmişlerdir (Aysel, 2013). Proje aynı zamanda yanan Saray yapısına güçlü referanslar da vermektedir. Ana salonu desteklemek için sonradan konulmuş olan ikişerli dört sıra kolon dizisi Eldem & Handan şemasında da devam etmektedir. "...Sarayın üç sofalı plan kuruluşunun bir gereği olarak kat planında üç merdiven kullanılır..." (Aysel, 2013, p. 24) Eyvan yeni şemada bu üç merdivenden biri için hol olarak kullanılmıştır. Eldem'in şeması, yaptığı historiyoğrafik araştırmalarının da etkisiyle Boğaziçi yalılarının "orta sofa" mekânını modern bir yorumla Akademinin buluşma noktasına çevirmiştir. Aysel "Mekânda "sofa / salon / divanhane" kavramı ve onun çağdaş karşılığının aranması, projenin özgün ve kanaatimce

en başarılı yönünü ortaya koymaktadır” (Aysel, 2013) diyerek Eldem’in geleneksel mekâna getirdiği çağdaş yorumunun önemini vurgular (Aysel, 2013).

Plan 3-11 Saray’ın Akademi Tarafından Kullanıldığı Dönemdeki Hali (Aysel, 2013)

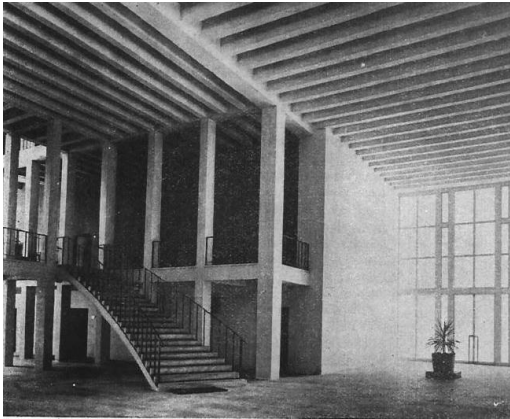
Plan 3-12 Eldem & Handan Projesi (Eldem & Handan, 1954)

Eldem & Handan tasarımında cepheler eski Saray Cephesine göre oldukça sadeleştirilmiştir. Betonarme olarak inşa edilen yeni yapı son derece narin kolonlu, sıvasızdır (Resim 3-39, 3-41). Mekân içerisinde sıvasız yüzeylerin beyaz, Saray’dan kalan kârgir duvarların ise gri boyanması ile iç mekânda beyaz-gri arasında yaratılan renk istenilen aydınlık sağlanır (Resim 3-40) (Aysel, 2013).

Akademnin iç mekân özellikleri 1970’li yıllara kadar korunur. Ancak öğrenci ve öğretim görevlilerinin artmasıyla büyüyen yapının yarattığı yeni mekân gereksinimlerini karşılamak adına boşluklar zamanla kapatılmıştır. Kat yüksekliğinin fazla olmasından yararlanılarak asma katlar yapılmış ve aydınlık olan iç mekân tasarımı algılanamaz hale gelmiştir. İç mekânda Eldem’in Mimarlık Bölüm Başkanlığı’na değiştirilmemesi için mektup yazacak kadar önemseydiği gri-beyaz renkleri de değiştirilmiştir (Aysel, 2013).

Resim 3-39 İçeriden Giriş Holü (1953) (Eldem & Handan, 1954)

Resim 3-40 İç Mekan (1953) (Eldem & Handan, 1954)

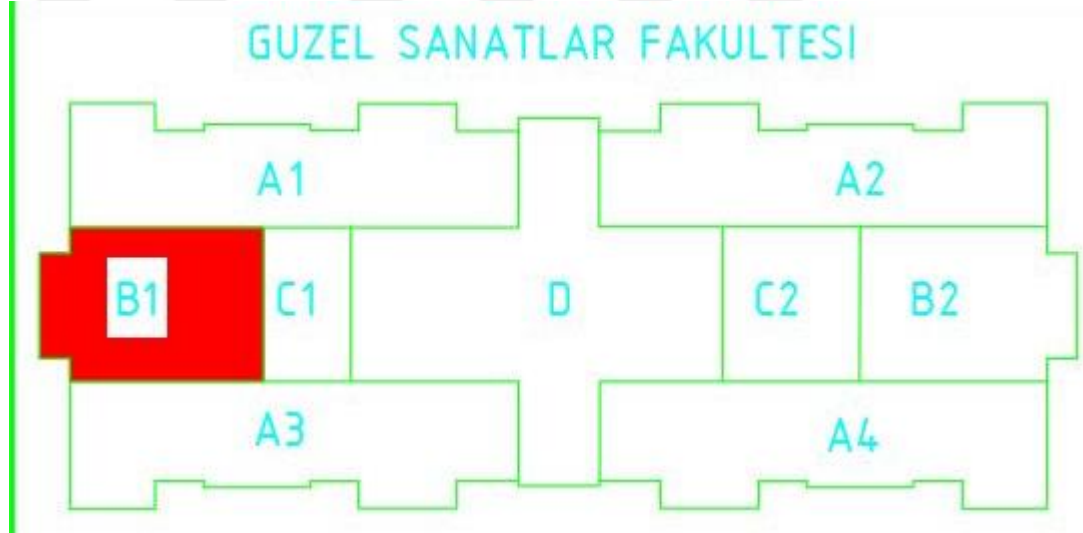

Resim 3-41 Ana Giriş Holü (Aysel, 2013)

Yanan eski Saray’ın yerine Eldem & Handan tarafından yapılan yeni betonarme yapı koruma ve süreklilik açısından taşıdığı mimari değerlerle kültürel bir katman halini almıştır. Muhlis Türkmen bu konuda şunları söyler:

...Eski ve yeni planların tetkikinden açıkça görülüyor ki, birinin yanması ve diğerinin ise aşırı derecede onarıma gerek duyulması gibi zorunluluk dolayısıyla planların ilk tasarım esaslarına dayanılarak korunması hususunda bir gayretin sarf edilmiş olduğu görülür; şöyle ki, her iki yapının betonarmeye dönüştürülmesinde eskinin karakteristiklerini korumak gaye edinilmiş ve bu düşüncelerle sonuçta elde edilen yapılar bizlere kalan birer mimari miras niteliğini kaybetmemişlerdir (Aysel, 2013).

MSGSÜ Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakülteleri binalarında 2012 yılında güçlendirme yapılmıştır. Düşey taşıyıcılara mantolama yapılması ve ilave perdeler eklenmesiyle yapılan uygulama eleştirilere konu olmuştur. Yapısal olarak Güzel Sanatlar Fakültesi genelinde yapılan incelemeler sonucunda Temellerin ortalama Bs30 beton dayanımına, Temel üstündeki kolon, kiriş ve plak döşemeler ise BS12 beton dayanımı sahip oldukları tespit edilmiştir (Bakınız Tablo 3-3).

Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Beton Dayanım Durum Tespitleri

Yapı Elemanı	Malzeme	Yapı Elemanı	Malzeme	Yapı Elemanı	Malzeme	Yapı Elemanı	Malzeme
Plak/Nervür	BS13	Plak/Nervür	BS14	Plak/Nervür	BS11	Plak/Nervür	BS10
HNP	BS13	HNP	BS14	HNP	BS11	HNP	BS10
Temel	BS30	Temel	BS30	Temel	BS30	Temel	BS30
Kiriş\Kolon E1	BS30	Kiriş\Kolon E1	BS30	Kiriş\Kolon E1	BS30	Kiriş\Kolon E1	BS30
Kiriş\Kolon E2	BS13	Kiriş\Kolon E2	BS14	Kiriş\Kolon E2	BS11	Kiriş\Kolon E2	BS10

B1 Blok

B2 Blok

C1 Blok

C2 Blok

Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi genelinde ortalama olarak temeller BS30, temel üstü taşıyıcı elemanlar BS 12 basınç dayanımına sahiptir.

Belirgin Kiriş Hasar Oranı (Hemen Kullanım > 10)

% 22 > 10

% 75 > 10

%50 > 10

% 66,7 > 10

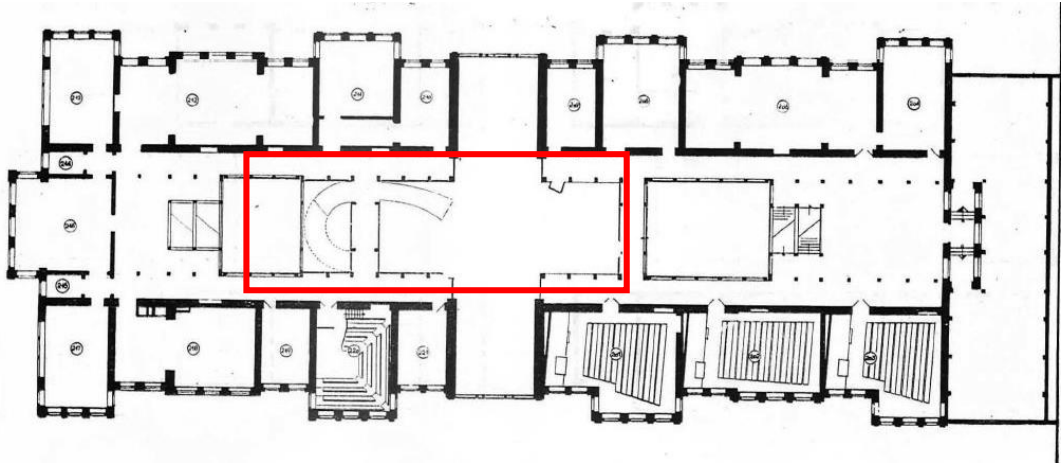
(Bknz Resim 149) 2007 Deprem yönetmeliğine göre olası bir deprem sonrası Okul olarak kullanılan bir yapının "Hemen Kullanım" değerlerini taşımadığı için güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bina yatay yük kapasite oranı 1. kat : $V_r/V_e=465,25/299,03=1,64$
Belirgin Kiriş Hasar oranı= $\%66,7>\%10$ Hemen kullanım \times
Can güvenliği durumu, Güçlendirme yeterlidir.
Can güvenliği yeterlilik kontrolü:
Kiriş Hasar oranı=(IH= $\%0,0\leq\%30$ ✓), (GB= $\%0$, ✓)
Kolon Hasar oranı=(IH= $\%0,0\leq\%20$ ✓), (GB= $\%0$, ✓)
Ust kat Vc oranı=(IH= $\%0,0>\%40$ ✓), (GB= $\%0$, ✓)
Plastiklesen kolon Vc oranı=BH+IH+GB= $\%0,0\leq\%30$ ✓

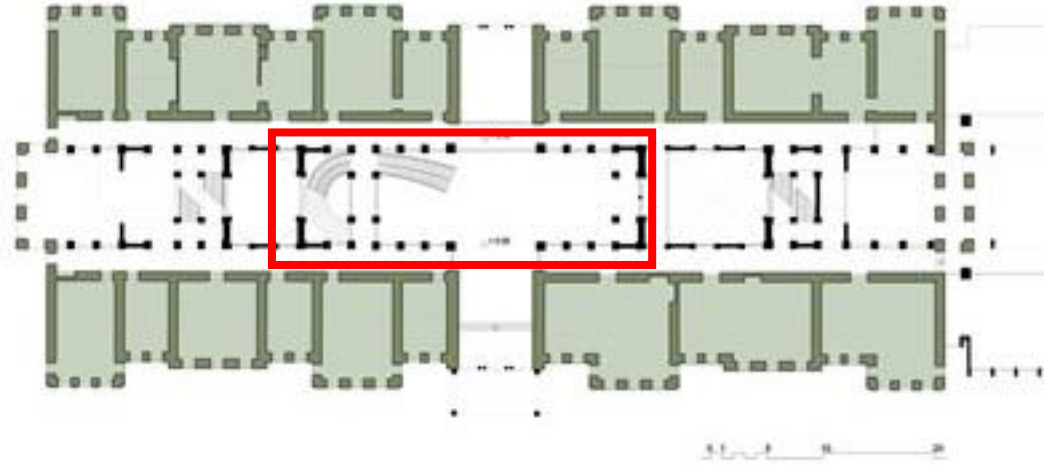
Tablo 3-3 Prof.Dr. Necdet Torunbalcı ve İnş Y.Müh. Volkan Öztaş tarafından hazırlanan ve uygulanmış projeye ait statik hesapların sonuç bölümü değerlendirmesi

Oldukça narin olan kolon kesitleri değişerek kalınlaşmıştır. “Sofa/Salon” olarak adlandırılan mekânın bütünsel olarak algılanmasını sağlayan hole eklenen perdelerin mekânın bütünselliğini parçaladığı eleştirisi yapılmaktadır (Plan 3-13, 3-14). Aysel yapılan uygulamayla “narin ve geçirgen iç boşluğun kurduğu eşsiz mekânı yeniden kazanabilmesi” fırsatının kaçırılması olarak değerlendirmektedir (Aysel, 2013).

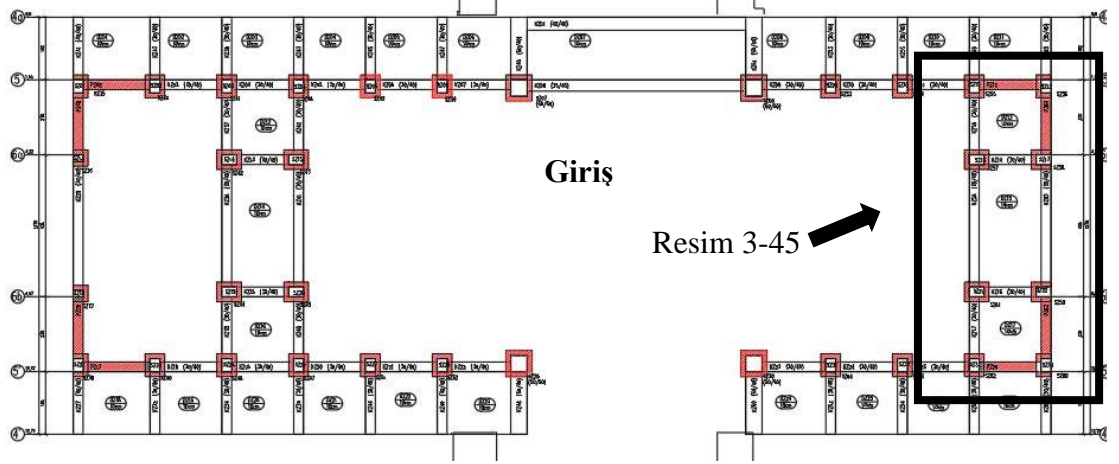
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi örneğinde, kolon kesitleri kalınlaşarak narin etkilerini kaybetmişlerdir. Taşıyıcı sisteme eklenen betonarme perdeler merdivenkovalarına yerleştirilmiştir. Bu müdahale, “Sofa/Salon” olarak adlandırılan toplanma ve geçiş mekânının bütünselliğini parçalayarak iç mekân algısını olumsuz yönde etkilediği gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Plan 3-13 Eldem & Handan 1. Kat Planı (Eldem & Handan, 1954)

Plan 3-14 Güçlendirme Sonrası Plan Şeması (Aysel, 2013)

Plan 3-15 Giriş Bölümü Güçlendirme Projesi

Resim 3-42 Giriş Güçlendirme Çalışmaları (Sima İnşaat, 2012)

Resim 3-43 Merdiven Holü- Kolon Mantolama (Sima İnşaat, 2012)

Resim 3-44 Güçlendirme öncesi hafriyat çalışmaları (Sima İnşaat, 2012)

Resim 3-45 Yeni Eklenen Perdeler Ve Döşeme İmalatları (Sima İnşaat, 2012)

3.3.3. Rekonstrüksiyon İle Modern Mimari Miras Koruma Örneği: Mecidiyeköy Tekel Likör Fabrikası

Mecidiyeköy Likör Fabrikası Fransız Mimar Robert Mallet Stevens tarafından tasarlanmış 26 Nisan 1930 yılında hizmete açılmıştır. Fransız hükümetine anahtar teslim yaptırılan fabrika 2000’li yıllara kadar üretim yapmaya devam etmiştir (Kambek, 2005). Türkiye’de mimara ait tek yapı olan Likör Fabrikasını Omay Polat, “Art Deco çizgiler taşıyan pürist bir yaklaşımla tasarlanmış” şeklinde tanımlar (Omay Polat, 2008). “U” şeklindeki ana üretim bloğu galerili ve yüksek giriş bölümü ve bu bloğun her iki tarafında simetrik olarak yerleştirilmiş kanat kısımlarından oluşur (Plan 3-12).

Plan 3-16 Mecidiyeköy Likör Fabrikası (Kambek, 2005)

Resim 3-46 Yıkılmadan Önce Çekilen Cephe Fotoğrafları (2005) (Kambek, 2005)

Cephelerde de plandaki simetrinin etkileri hissedilir. Bant pencerelerin yatay etkisi ve düşey taşıyıcıların açıkça okunması ilk etapta göze çarpan dış cephe özellikleridir. Bant pencerelerin güçlü yatay etkisi dış cepheye yansıyan kolonların etkisiyle dengelenir (Resim 3-46). Betonarme saçaklar, saçakları destekleyen guseler ve yerden yükseltilmiş teraslar dış cephenin diğer karakteristik özellikleridir (Kambek, 2005).

1930-2000 yılları arasında yapı aslına uygun olarak kullanılmıştır. Likör fabrikasının Bilecik'teki yeni tesislere taşınmasıyla boşalan yapı için işlev değişikliği gündeme gelmiştir. Tekel çalışanları için 2003 yılında yapılan müdahaleyle ofis binasına dönüşümü sırasında özgün nitelikleri büyük ölçüde algılanamaz hale gelmiştir. Bu dönüşüm sırasında ana bloğun kuzeyine giriş bloğu eklenmiştir (Resim 3-47). Bu süreçte yapı sürekli bir yıkım tehdidi altında kalmıştır. Mimari olarak Art Deco tarzda yapılmış olan ana giriş pavyonu yol genişletme çalışmaları ve Ali Sami Yen Stadyumu inşaatı kapsamında yıkılmıştır.

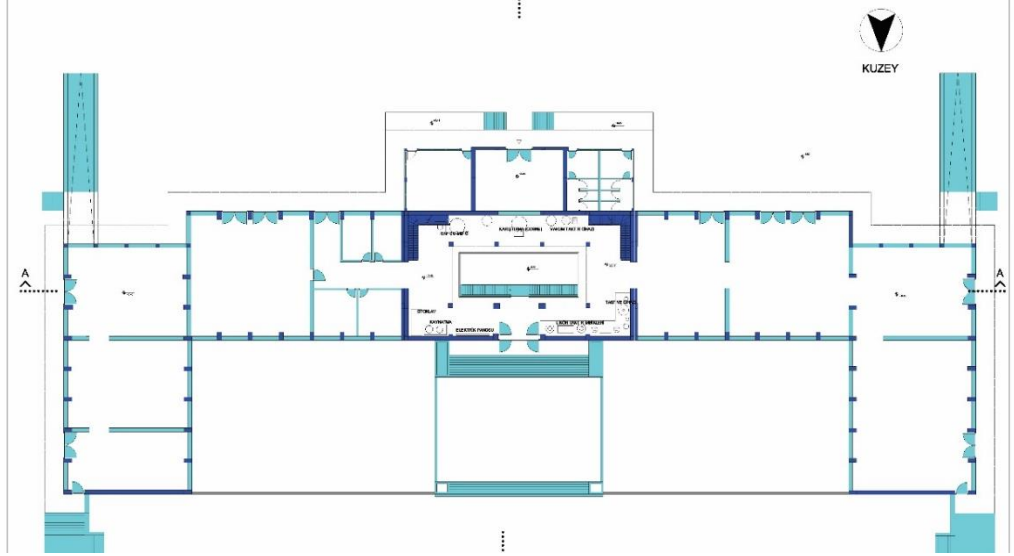
1997 yılında Habitat İzleme Grubu Fabrikanın tescillenmesi talebiyle kurula başvurmuştur. İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 2005 yılında I Numaralı KTVKKB tarafından 2863 Sayılı Yasanın 6.maddesindeki nitelikleri taşımadığı gerekçesiyle tescillenmemiştir. (Kambek, 2005). Bu arada parseldeki bazı ağaçlar tescillenmiştir. Docomomo Türkiye Çalışma Grubunun başvurusu üzerine yapı 02.06.2006 tarih ve 345 sayılı II Numaralı KVBKM Kararı ile tescillenmiştir (İstanbul II Numaralı KTVKKB Arşivi, 2006).

2012 yılında Tekel İdaresi'nin özelleştirilmesi sürecinde parselin yeni bir konut alanı olarak tasarlanması gündeme gelmiştir. Parselde bulunan bazı ağaçların tescillenmesi, yıkılmış olan Giriş Pavyon'unun tescillenerek yeniden yapılması, parselde mevcut bacanın yerinde korunması ve ya çok zorunlu hallerde yıkılması gibi Salman tarafından “çok ciddi koruma kararları” (Salman, 2019, p. 18) olarak değerlendirilen kararlar alınmıştır ve aynı şekilde yeniden yapılmak üzere yıkılmıştır. Rekonstrüksiyonu tamamlanan Mecidiyeköy Likör Fabrikası işlev değişikliğiyle birlikte Aralık 2018 tarihinde Pilevneli Galeri olarak hizmete açılmıştır (Resim 3-50, 3-52) (Salman, 2019).

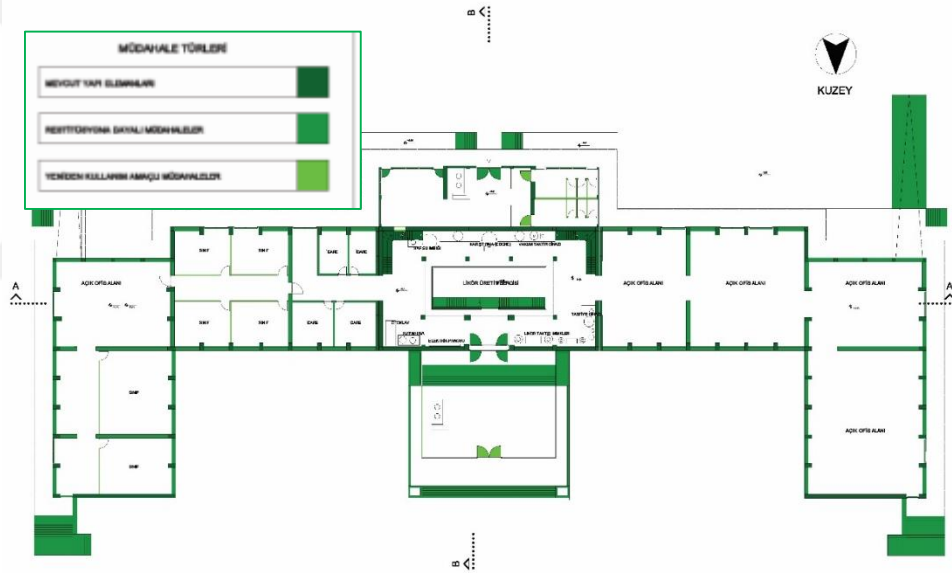
Dresden Deklarasyonu ve Riga Tüzüğü'ne bakıldığında koruma otoritelerince yalnızca büyük yıkımlarla kaybolan ve kent belleği için simgesel değeri olan yapıların rekonstrüksiyonu olmaktadır. Tekel Likör Fabrikası örneğinde ise kentsel dönüşüm ve yeniden işlevlendirme baskısıyla mevcut bir yapı yıkılarak yeniden inşa edilmiştir. Var olan bir yapının yıkılarak rekonstrüksiyonunun yapılması modern mimari miras açısından bir koruma yöntemi olarak değerlendirilmemektedir.

Plan 3-17 Likör Fabrikası Giriş Kat Rölöve Analiz Projesi (Kambek, 2005)

Plan 3-18 Likör Fabrikası Giriş Kat Restitüsyon Analiz Projesi (Kambek, 2005)

Plan 3-19 Likör Fabrikası Giriş Kat Restorasyon Analiz Projesi (Kambek, 2005)

Resim 3-47 Likör Fabrikası Giriş Cephesi
(Kambek, 2005)

Resim 3-48 Likör Fabrikası Giriş Cephesi
(2019) (Kambek, 2005)

Resim 3-49 Mecidiyeköy Likör Fabrikası Giriş
Cephesi 1930'lar (Salman, 2019)

Resim 3-50 Likör Fabrikası Giriş Cephesi (2019)
(Salman, 2019)

Resim 3-51 Galerî Kısmı Eski-Yıkım Dönemi
Resimleri(www.ntv.com.tr)

Resim 3-52 Galerî Kısmı Tekel Dönemi
(Kambek, 2005)

Resim 3-53 Pilevneli Galeriye Dönüşümü Sonrası 2019 (Ayşen KAYA)

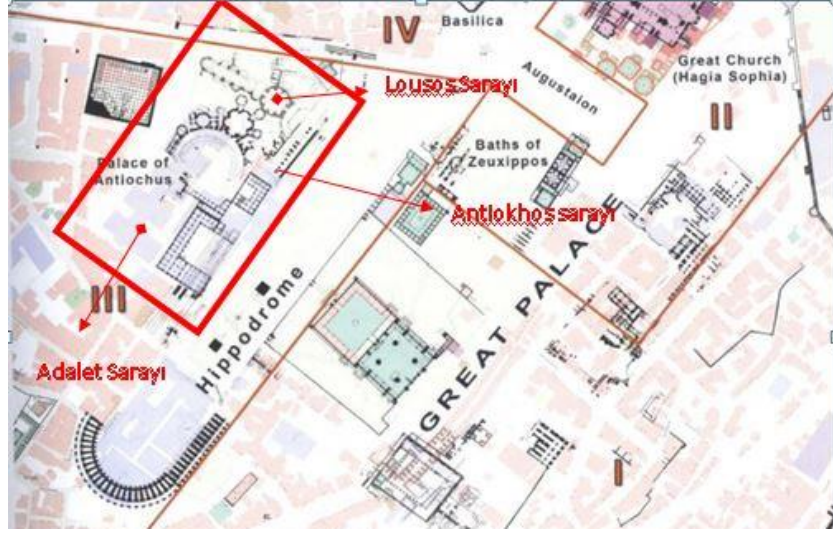
4. MODERN MİMARİ MİRAS OLARAK SULTANAHMET ADALET SARAYI

4.1. Sultanahmet Adalet Sarayı Tasarım ve İnşa Süreci

Sultanahmet Adalet Sarayı Damat İbrahim Paşa Sarayı, Hippodrom, Sultanahmet Camii ve Ayasofya gibi son derece önemli tarihi yapıların bulunduğu At Meydanı'nda yer almaktadır. Sultanahmet Adalet Sarayı'nın önünde yer alan Hippodrom'un inşaatına İmparator Septimus Severus döneminde başlanmış, oğlu Antoninus Caracalla döneminde tamamlanmıştır. İmparator Constantin döneminde ise Roma Circus Maximus'una benzer şekilde genişletilmiştir. Konstantinopolis Hippodrom'u araba yarışları için tipik bir Roma Circus'u olarak inşa edilmiştir (Bardill, 2010, p. 93).

Resim 4-1 Sultanahmet Adalet Sarayı ve Çevresi (İBB GİS, 2019)

Resim 4-2 Konstantinopolis'in doğusundaki Bizans kalıntıları (Bardill, 2010)

Hippodrom, İmparatorluk sarayı, Kathisma¹³, oturma yerleri, sphendone¹⁴, yarış parkuru, spina¹⁵, carcares¹⁶ gibi yapılardan oluşmaktadır. Günümüzde spinada yer alan heykellerden üçü ve basamakların bazıları ayakta kalabilmiştir (Yıldırım, 2013).

Resim 4-3 Hippodrom ve etrafındaki yapılara ait restitüsyon çalışması (Bardill, 2010)

¹³ Kathisma: İmparatorluk locası (Yıldırım, 2013)

¹⁴ Sphendone: yarım daire bitiş kısmı (Yıldırım, 2013)

¹⁵ Spina: pistin orta aksında yer alan ünlü burmalı sütun, dikilitaş gibi heykellerin bulunduğu duvar (Yıldırım, 2013)

¹⁶ Carcares: piste giriş kapıları (Yıldırım, 2013)

Konstantinopolis Hippodrom'u Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerinde araba yarışlarının yanı sıra at yarışları, gösteriler, siyasi ve toplumsal olayların yaşandığı kentin en önemli merkezi olmuştur. Doğusunda Büyük İmparatorluk Sarayı, Zeuxippos Hamaları, Ayasofya Kilisesi, Senato Binası, Augustaion (halka açık meydan), Million (Mese'de bir kemer) ve Bazilika (Yerebatan Sarayı denilen Bazilika Sarnıcı)ve portikolarla çevrili meydan yer almaktadır (Bardill, 2010). Fatih Sultan Mehmet tarafından 1453 yılında İstanbul'un fethedilmesiyle olasılıkla önceki işlevine atıfla ve aynı zamanda at pazarı olarak kullanılması nedeniyle "At Meydanı" adını almıştır. Bu dönemde hippodromun sadece spina duvarı ve üzerindeki bazı heykeller ayakta kalabilmiştir. Fetih sonrası imar faaliyetlerinde de etraftaki yapılar için özellikle sphendone'un sütun ve mermer oturaklarının malzeme ocağı olarak kullanıldığından bahsedilir (Yıldırım, 2013, p. 134).

Darülfünun Binası 1846 yılında Sultanahmet Camii ve Ayasofya arasında bugün ki anlamda bir üniversite yapısı olarak İsviçreli mimar Gaspare Fossati tarafından neoklasik üslupta tasarlanmış, inşaatına yine Fosatti tarafından başlanmıştır (Resim 4-4). Ancak ekonomik nedenlerle çıkan anlaşmazlıklar yüzünden Ahmet Efendi tarafından tamamlanmıştır (Sayıştay).

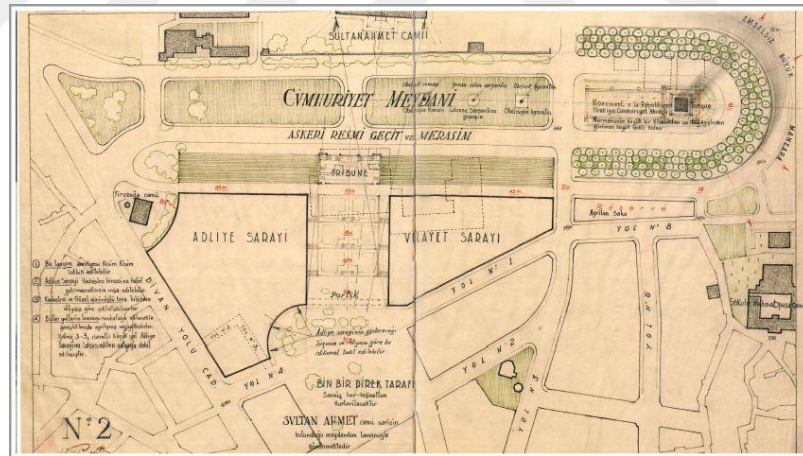
Resim 4-4 Yanan Darülfünun Binası (Sayıştay)

Boğaz silüetindeki yeri ve anıtsallığıyla yapıldığı dönemde tartışma konusu olmuştur. Tam olarak tamamlanamayan Darülfünun Binası Kırım Savaşında askeri hastane olarak kullanıldıktan sonra mekân sıkıntısı çeken çeşitli kamu kuruluşlarına tahsis edilmiştir.

1885 yılında diğer kurumlarla beraber Adliye Nezareti' de bu binaya taşınmış, yapı 1933 yılındaki yangına kadar Adalet Sarayı olarak kullanılmıştır (Sayıştay).

Ayasofya'nın doğu cephesi karşısındaki Adalet Sarayının (Darülfünun Binası) çıkan yangında tamamen harap olması nedeniyle İstanbul önemli bir adliye binasından yoksun kalmıştır (Bodur, 2016).

1933 yılında çıkan yangın sonucunda Darülfünun Binası ile beraber Hippodrom ve deniz kıyısı arasındaki bölgede bulunan konutlar da tamamen yanmıştır. Yangın sonrasında bölgede oldukça büyük boş bir alan ortaya çıkmıştır. Yeni hükümetin yetkilileri 1934 yılında bu alanla ilgili imar planı hazırlamak üzere yabancı mimar-kent plancılarını İstanbul'a davet etmişlerdir. Hükümetin davetiyle İstanbul'un Nazım Planını yapmak için gelen Henry Prost ortaya çıkan bu bölgeyi de içine alan ve 1896-1900 yıllarında inşa edilen Ziraat, Orman ve Maadin (Maden) Nezareti ile Vedat Bey'in 1908 yılında yaptırdığı Defterdar Hakani binalarını yıkarak Hippodromu da içine alan bir "Cumhuriyet Meydanı" ve "arkeolojik park" önermiştir (Pinon, 2010).

Plan 4-1 Henry Prost'a ait Sultanahmet Meydanı Tasarımı (Pinon & Cana, 2010)

Henry Prost'un önerdiği "Cumhuriyet Meydanı", askeri geçitlerin yapılacağı, boğazdan geçenlerin rahatça görebileceği bir anıt ile -Jüstinyanus heykeli gibi- yeni Adalet Sarayı ve Valilik gibi önemli kamu yapılarının yer alacağı görkemli bir meydan tasarımıdır (Plan 4-1). At Meydanı için hazırladığı plana göre Divan Yolu'ndan Büyük Sarnıç'a kadar olan binalara belirli bir kat yüksekliği getirilecek, Tapu ve Kadastro Binası kaldırılarak

Hippodrom kazılacak ve etrafı boşaltılarak ortaya çıkarılacak, Ayasofya ve Sultan Ahmet Camii arası kazılarak arkeolojik park olarak düzenlenecek, Adalet Sarayı da Damat İbrahim Paşa Sarayı'nın yanında ve onu vurgulayacak şekilde inşa edilecektir. Ancak bu proje uygulanmamıştır. 1947 yılında Henry Prost'un meslektaşısı ve arkadaşı olan Albert Gabriel projeyi yeniden gündeme getirmiştir (Pinon & Cana, 2010).

A.Gabriel'in Association Internationale d'Etudes Byzantines'in (Uluslararası Bizans Araştırmaları Derneği) desteğini de alarak verdiği çabalar sonuç vermiştir. Ayasofya, At Meydanı ve yangında denize kadar açılan bölümü kapsayan alan için yakın dostu Henry Prost'un önerdiği "Arkeolojik Park" projesi için UNESCO Kongre kararı çıkarmıştır (Resim4-5). 1938 yılında başlayarak 1949 yılına kadar devam eden, Türk Hükümeti, A.Gabriel, UNESCO ve A.İ.E.B. arasındaki görüşmeler sonucunda Komite kurulması kararı çıkmıştır. Ancak bu karar uygulamaya geçirilememiş, iki yıl içinde yangında boşalan alanda yapılaşmalar başlamıştır (Pinon, 2010).

Resim 4-5 Henry Prost'un Arkeolojik Park İçin Önerdiği Alan (İBB GIS, 2019)

Kazı maliyetleri için uluslararası fonlar bulunsa da yanan evlerin arazileri için gereken istimlak bedellerini uluslararası fonların karşılamaya gönüllü olmaması ve Türk Hükümeti tarafından yeterli ödeneğin bulunmaması projenin yarım kalmasına neden olmuştur. Projenin yarım kalmasının bir diğer neden ise (belki de en önemlisi) "Arkeolojik Park" projesini destekleyenlerin (A.I.E.B'den A.Dain, Collage de France'den Prof. P.Lemerle ve A.Grabar) Bizans uzmanı olması ve Fetih sonrası eserleri önemsemeyen hatta yıkmayı önererek sadece fetih öncesi eserleri ortaya çıkarmayı

amaçlamalarıdır. Başta Turing ve Otomobil Kurumu Başkanı R.S. Atabinen olmak üzere birçok kişi Fetih sorası eserlerin önemini vurgulayarak projeye karşı çıkmışlardır (Pinon, 2010, p. 162).

Yanan eski adliye binasının (Darülfünun Binası) yeri imar planında arkeolojik alan olarak görünmektedir ve yapılacak olası kazılarda önemli arkeolojik eserlerin ortaya çıkacağı öngörülmüştür. Buna ek olarak Adalet Bakanlığı tarafından İstanbul Savcılığına hitaben yazılan 04.04.1942 tarih ve 1658/1842 sayılı yazısındaki "İstanbul'un en büyük iki anıtının arasında büyük bir kitlenin Tülitinin muvaffik olamayacağı " (Kömürcüoğlu, 1937, p. 11) ifadesinden Ayasofya ve Sultanahmet Camii arasında, Eski Darülfünun binası gibi büyük ve anıtsal yeni bir Adalet Sarayı yapısı istenmediği anlaşılmaktadır (Kömürcüoğlu, 1937). Bu nedenle yeni adalet sarayı için arsa arayışı başlamıştır.

4.1.1. Sultanahmet Adalet Sarayı Yer Seçimi Sorunları ve Proje Yarışmaları

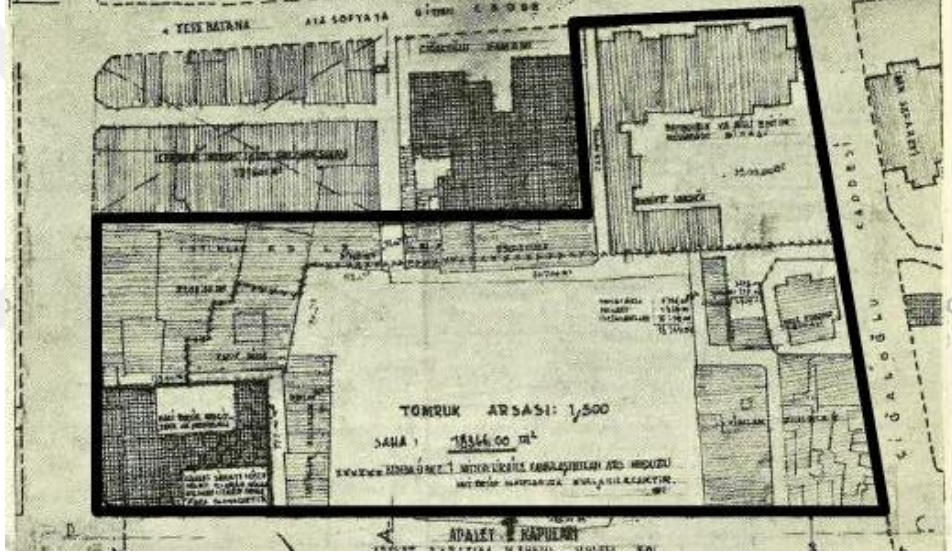
Yeni Adalet Sarayının ilk kez Valilik Binası karşısına yapılması düşünülmüştür (Sözen & Tapan, 1973). 1935 yılında Şurayı Devlet Binasının bulunduğu Tomruk Namile Maruf arsası ile bitişiğindeki bazı arsaların istimlak edilmesiyle oluşturulacak alan için bir proje yarışması düzenlenmiştir (Resim 4-7, 4-8). Bu yarışmada Asım Kömürcüoğlu'na ait olan proje birinci olmuş ve 6 Şubat 1936 yılında Maliye Bakanlığıyla ile Kömürcüoğlu arasında bir sözleşme imzalanarak uygulama projelerinin hazırlanmasına başlanmıştır (Resim 4-6) (Kömürcüoğlu, 1937).

Resim 4-6 Asım Kömürcüoğlu'na ait projenin görünüşü (Kömürcüoğlu, 1937)

Resim 4-7 Sultanahmet Adalet Sarayı ve Tomruk Arsaları (İBB GİS, 2019)

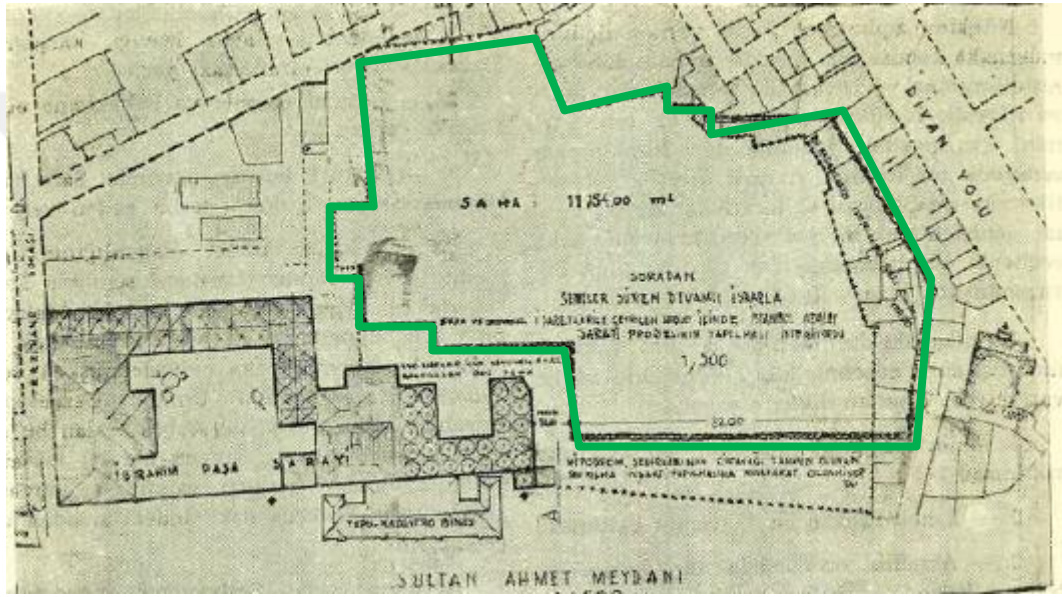

Resim 4-8 Kömürcüoğlu'nun Yarışma Kazandığı Tasarıma Ait Tomruk Arsası
(Kömürcüoğlu, 1937)

Ancak 1939 yılında Adalet Sarayının Tomruk arsasında yapılmasından vazgeçildiği bildirilerek Asım Kömürcüoğlu'ndan Henri Prost' un İbrahim Paşa Sarayının tamamının yıkılmasını öngören Sultan Ahmet Meydanı düzenleme projesine ait bir vaziyet planını esas alarak yeni bir tasarım yapması istenir (Plan 4-1) (Kömürcüoğlu, 1937). İbrahim Paşa Sarayının yıkılmaması gerektiğini düşünenler duruma itiraz etmişlerdir. Mimar Sedat Çetintaş ve Asım Kömürcüoğlu sarayın yıkılmaması gerektiğini söyleyenlerdendir.

Başta İbrahim Hakkı Konyalı olmak üzere birçok kişi buna karşılık olarak sarayın yıkılması lehine yayınlar yapmaya başlamıştır (Atasoy, 2012, p. 18).

İbrahim Paşa Sarayı'nın yıkılmaması yönündeki itirazlar dikkate alınmış olacak ki sarayın bir kısmını koruyan bir vaziyet planı üzerinden Asım Kömürçüoğlu'na 3. defa proje tasarlaması için eski hapishane binasının arsası Adalet Sarayı arsası olarak bildirilmiştir (Resim 4-9). Ancak arsanın hemen hemen her tarafının kapalı ve ihtiyaca göre küçük olması gerekçe gösterilerek Adalet Sarayının eski cezaevi arsasına yapılamayacağına karar verildiği görülmektedir.

Resim 4-9 Asım Kömürçüoğlu'ndan İstenilen 3. tasarıma ait Arsa (Kömürçüoğlu, 1937)

Adalet Bakanlığı tarafından İstanbul Savcılığına hitaben yazılan 04.04.1942 tarih ve 1658/1842 sayılı yazısında

.... İstanbul İmar Müdürü ve İstanbul Planını tanzim eden mütehasıslar ile yapılan toplantıda Sultanahmet meydanına verilmesi lazım gelen şekil de tetkik edilerek meydanın hareketleri ve ahengi bozulmadan buraya bir Adalet sarayının ve onunla mütenasip diğer bir binanın yapılmasının muvafık olamayacağı ve esasen adliye için olan arsa ihtiyacı çok az ve projenin lüzum gösterdiği arsaların istiklakinin mühim bir paraya mütevakıf olduğundan Adliye binasının Vilayet karşısındaki Salkımsöğüt mevkiinde (tomruk arsası) inşası daha muvafık olacağı....

denilerek Asım Kömürçüoğlu'ndan yeniden Tomruk arsasında 4. etüt çalışmasını yapması istenmiştir (Resim 4-8) (Kömürçüoğlu, 1937, p. 6).

1947 yılında Adalet Bakanı İstanbul Valisi ve Belediye Başkanından oluşan bir heyetçe yeni adalet sarayının Sultanahmet'teki eski hapisane binasının yerine yapılmasının kararlaştırıldığını, arsasının bedelini karşılamak için özel bir kanun çıkarıldığı ve 3 yıl sürecek projenin 7,5 milyon liraya mal olacağına dair haber yayınlanmıştır (Resim 4-10) (Mızrak, 2015).

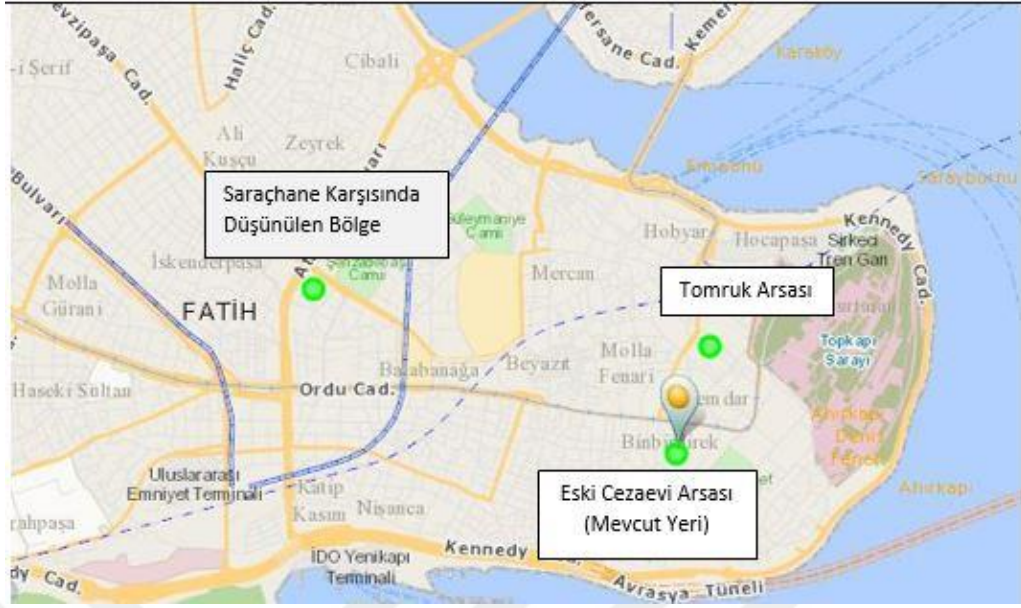
Resim 4-10 Adliye Sarayının Yerini Belirleyen Heyet'e dair gazete Kupürü 1947

Kısa bir süre sonra Anadolu Ajansı tarafından Adalet Sarayının Sultan Ahmet'te inşa edileceği haberi

yayınlanarak, II Proje yarışması ilan edilmiştir. Yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararında¹⁷ Adalet Sarayı binasının yeri için "1- İstanbul Vilayet Konağı Karşısındaki Tomruk Dairesi etrafındaki yerler.2- Umumi cezaevi ve Dikimhane etrafındaki yerler 3- Atatürk bulvarı üzerinde Saraçhane karşısında Aksaray'a doğru tespit edilen yer" (Kömürcüoğlu, 1937, p. 8) olmak üzere 3 arsanın değerlendirildiği belirtilmiştir (Resim 4-11) .

Sonuç olarak Sultanahmet'teki eski cezaevi ve civarının seçildiği belirtilerek, yapılacak yeni Adalet Sarayının tomruk arsasında yapılacak binanın -burada Kömürcüoğlu'nun yarışmayı kazanan projesine atıfta bulunularak- mimari önemiyle kıyaslanamayacak kadar önemli olduğu, yeni bir proje yarışması açılmasına karar verildiği belirtilerek II Proje yarışması ilan edilmiştir (Kömürcüoğlu, p. 12).

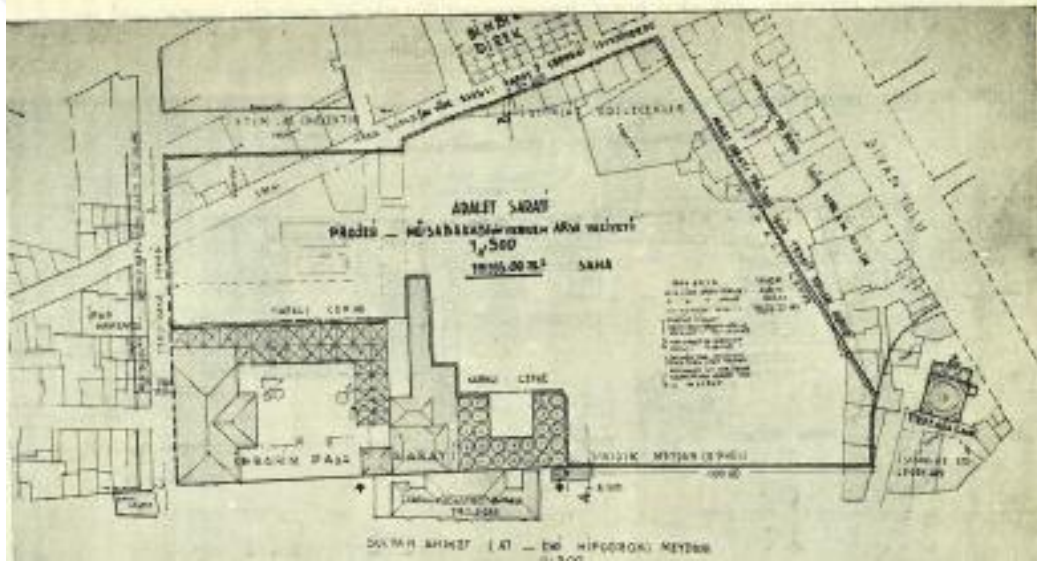
¹⁷ 25.04.1946 tarih ve 3/4088 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 27.02.1946 tarihli rapor: (Raporda Teknik Üniversitesi Mimari Fakültesi Dekanı Ord.Prof. Emin Onat, Güzel Sanatlar Akademisi Mimari Şubesi Şefi Sedat Hakkı Erdem (Erdem yazılmış), Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisi Sırrı Sayeri, Bayındırlık Bakanlığı şehircilik Mutehassısı Ölsner, İstanbul Belediyesi İmar Mutehassısı Prost, İstanbul Belediyesi İmar Müdürü Hüsnü Keseroğlu ve Y.Mimar Ruknettin Güneynin imzaları bulunmaktadır),Kömürcüoğlu, İstanbul Adalet Sarayı.., s.9-10-11-12

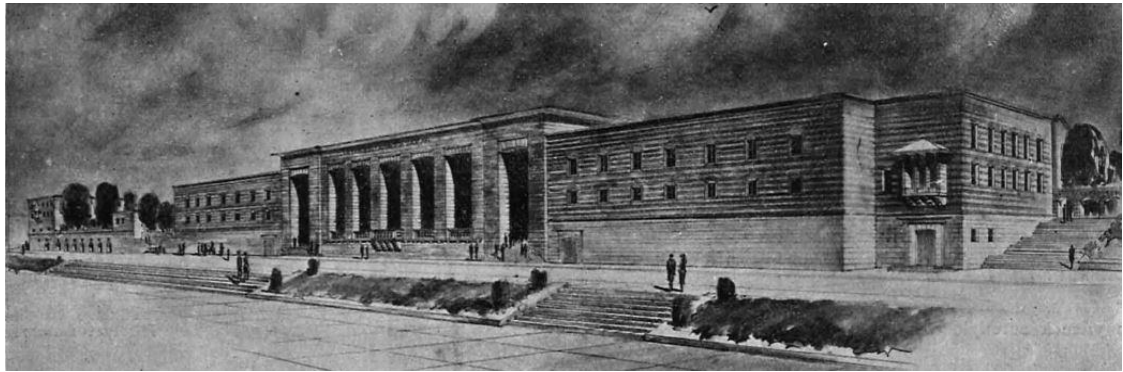
Resim 4-11 Adalet Sarayı İçin Düşünülen Arsa Yerleri

1947 yılında II Proje yarışması, eski cezaevi arsasında yapılmak üzere ilan edilmiştir (Plan 4-2). Başkan T.Y.M.B. adına Muhlis Sertel, Bayındırlık Bakanlığı adına Raportör Hüseyin Kara, Adalet Bakanlığı adına İstanbul Cumhuriyet savcısı İhsan Köknel, Bayındırlık Bakanlığı adına Prof. G. Öelsner, İstanbul İli adına Y. Mimar Rüknettin Güney, Bayındırlık Bakanlığı adına Hüseyin Kara, Milli Eğitim Bakanlığı adına Y.Mim Saim Ülgen, Bayındırlık Bakanlığı adına Prof. P. Bonatz, T.Y. Mimarlar Birliği adına Y. Mim Recai Akçay'dan oluşan jüri 28 adet projeyi 09.04.1947-18.04.1947 tarihleri arasında incelemişlerdir. Jüri raporunda 15 numaralı projenin İbrahim Paşa Sarayını yıkarak yarışma şartlarını ihlal ettiği gerekçesiyle değerlendirme dışı bırakılması dikkat çekicidir. Raporda genel olarak projelerin arsanın büyüklük ve önemine oranlanabilecek niteliklere sahip olmadıklarını belirtmiştir (Resim 4-12,4-13,4-14). Yarışma sonucunda hiçbir proje ödüle layık görmemiştir. Gerekçe olarak projenin sahip olduğu zorluklar sıralanmıştır: “İbrahim Paşa Sarayı'nın bitişiğinde olmak” ,”tarihi çevreye uymak”, “Divanyolu bölümündeki yan kısmın cepheye göre çapraz oluşu”, “ arsanın ön cephesi ve arka cephesi arasında 15 metrelik kot farkı bulunması” ve “Sultan Ahmet Meydanı aksının cepheye paralel olmaması ile düşük kotta olması” (Öelsner & Ruknettin, 1947, p. 106). Tüm bu güçlükler nedeniyle yeni bir yarışma daha yapılması kararı alınmıştır. Düzenlenecek yeni yarışmaya ön koşul olarak da yeni yapılacak adalet sarayı

Sultanahmet cephesinin, İbrahim Paşa Sarayı'nın yüksekliğini geçmemesi ve sarayın mimari taklitinin yapılmaması getirilmiştir. Ayrıca Saray'ın sağ tarafındaki sağır cephesinin görünecek şekilde projede değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Jüri'nin yeni yapılacak yarışmada Uluslararası Mimari üslupta tasarım isteği "...Dış mimarının ahenkli ve monümantal olmakla beraber..." (Öelsner & Ruknettin, 1947, p. 107) tanımında açıkça görülmektedir. Büyük ve gösterişli holler yapılması, mahkeme salonlarının önemine uygun büyük hollerle bağlanması ön koşulları anıtsallık isteğinin dış cephede olduğu gibi iç mekânda da talep edildiğini göstermektedir. Tüm bunlara ek olarak Sultan Ahmet Meydanı ile Binbirdirek Meydanı'nı birbirine bağlamak için İbrahim Paşa Sarayının iki bloğu arasından geçen bir geçit yapılması tavsiye edilmiştir (Öelsner & Ruknettin, 1947).

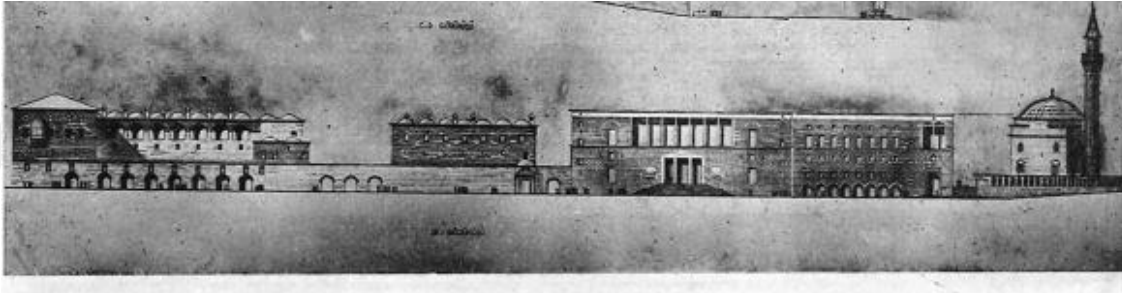
Plan 4-2 II Proje Yarışması Arsası (Kömürcüoğlu, 1937)

Resim 4-12 II Proje Yarışması Y.Mim Harbi Hotan Tasarımı (Öelsner & Ruknettin, 1947)

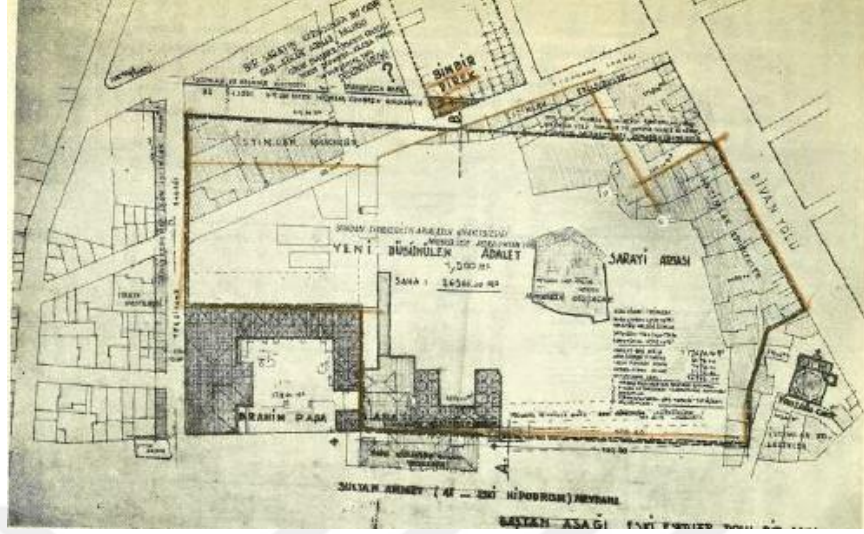
Resim 4-13 II. Yarışması Y.Mim.Doç. H.K. Söylemezoğlu, Gazanfer Erim
(Öelsner & Ruknnett, 1947)

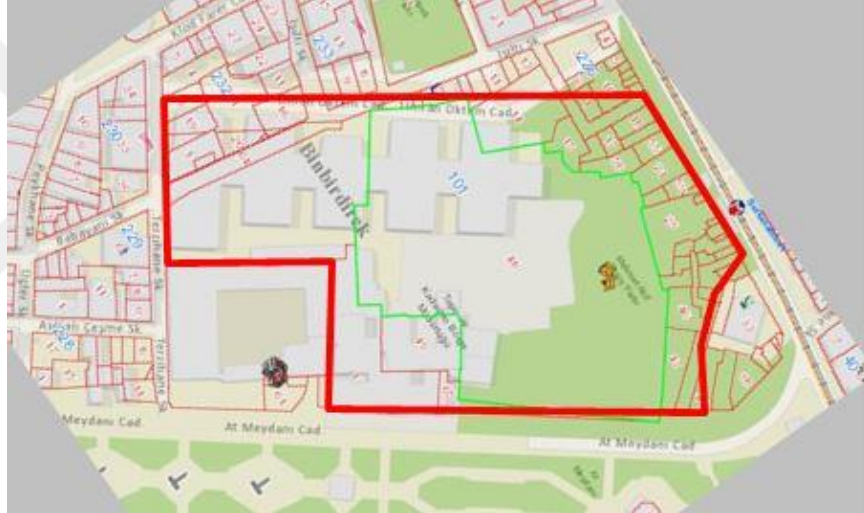
Resim 4-14 II. Yarışması Y.Mim. Hüseyin Güngör (Öelsner & Ruknnett, 1947)

1949 yılında düzenlenen 3. ve son proje yarışmasının Jürisinde Adalet Bakanlığında Müsteşar Aziz Yeger, Milli Eğitim Bakanlığı adına Prof. Paul Bonatz, Bayındırlık Bakanlığı Adına W.M Dudok, Mimar İvar Tengbom, Prof. Architect S.A.R.Y.İ.İ. RSY. Müh. Selahattin Onat, Y.Mimar S.Mimaroğlu, İst Belediyesi adına H.Prost, T.Y. Müh. Birliği adına Y.Müh. Hayri Kayadelen, T.Y. Mim. Birliği adına Y.Mimar Samim Oktay'dan oluşturulmuştur.

III yarışma arsasına bakıldığında II yarışma arsasına ait vaziyet planına benzer olarak yine İbrahim Paşa Sarayının bir kısmının yıkıldığı görülmektedir (Plan 4-3). Farklı olan arsanın üst kısmında doğrusal bir aks oluşturulmasıdır. Bu yapılırken Binbirdirek Sarnıcı'nın bir kısmı kesilmiş ve sokağın yarısı arsa içerisine alınmıştır. Ayrıca Divan Yolu tarafındaki konutların da arsaya dâhil edildikleri görülmektedir. Arsanın ortasındaki Euphemia Kilisesi'nin, yeni Adalet Sarayı'nın bodrum katında bir bölümde korunması öngörülmektedir. Kömürcüoğlu bu kararı "ağır ve mesuliyetli bir işe girişilmesi" olarak tanımlamıştır (1937, p. 36).

Plan 4-3 III. Proje Yarışması Arsası (Kömürcüoğlu, 1937)

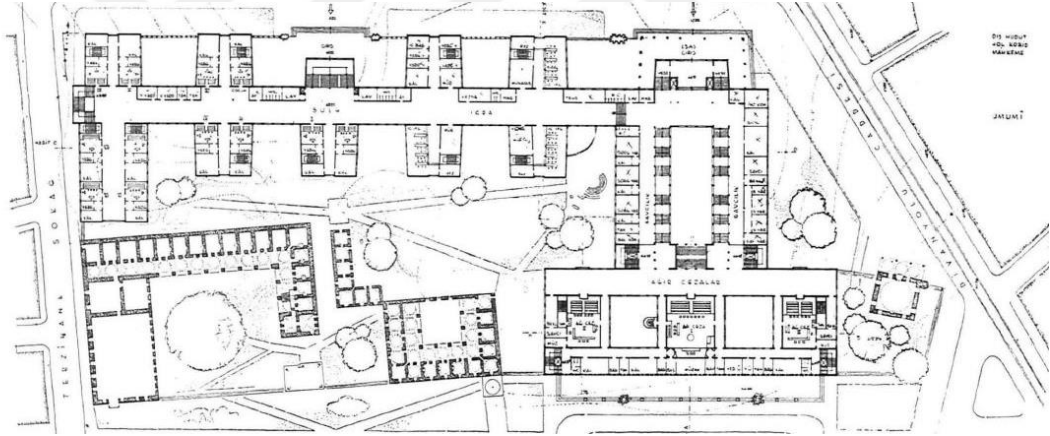
Plan 4-4 Adalet Sarayı Arsası Güncel İmar Planı (İBB GİS, 2019)

Jüri raporunda yarışmaya katılan projeleri değerlendirirken; projenin İstanbul'un en önemli meydanında yapılacak olması, alanın değerli eserlerle çevrili bulunması, çok yönlü bir programa sahip olması ve düzgün olmayan ayrıca önemli kot farklarına sahip bir arsa üzerinde yapılacak olması konularını dikkate aldığını belirtilerek, katılan projelerin sayılan zorluklara getirdikleri çözüm yöntemlerindeki başarılarına göre derecelendirildikleri ifade edilmektedir.

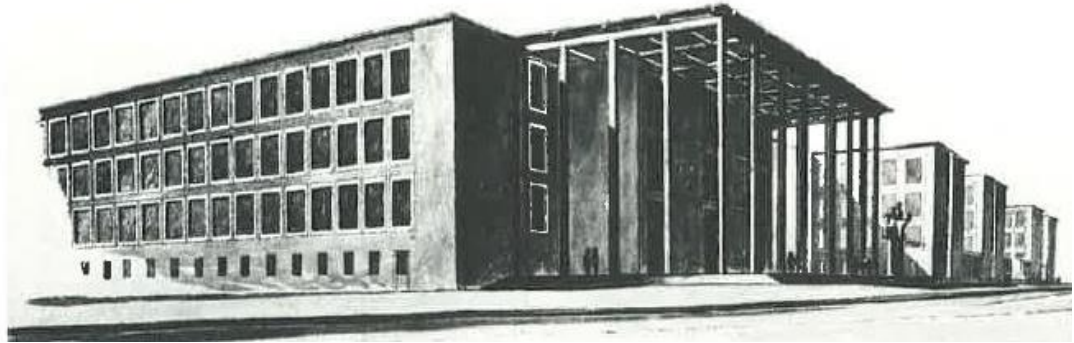
III. Yarışmanın teslim süresi içerisinde 33 adet proje teslim edilmiştir. Ayrıca süre sonunda 4 proje daha teslim edilmiş ancak geç teslim edildikleri gerekçesiyle ilk

değerlendirmelere alınmamışlardır. 16.08.1949-24.08.1949 tarihleri arasında jüri üyeleri değerlendirmelerini tamamlamıştır. İlk elemde 11 proje elenmiş, ikinci elemde kalan 22 projeden 5'i daha elenmiş, 3. elemde ise kalan 17 projeden 7'si daha elenmiştir. 4. ve son elemde kalan 10 adet projeye sonradan gelen 4 proje daha eklenerek değerlendirme yapılmıştır. Proje yarışmasını kazanan 11 sıra numaralı ve rumuzu 61468 olan Sedat Hakkı Eldem/ Emin Onat projesinin (Plan 4-5, Resim 4-15) tasarım özellikleri Jüri raporunda şu ifadelerle anlatılmaktadır:

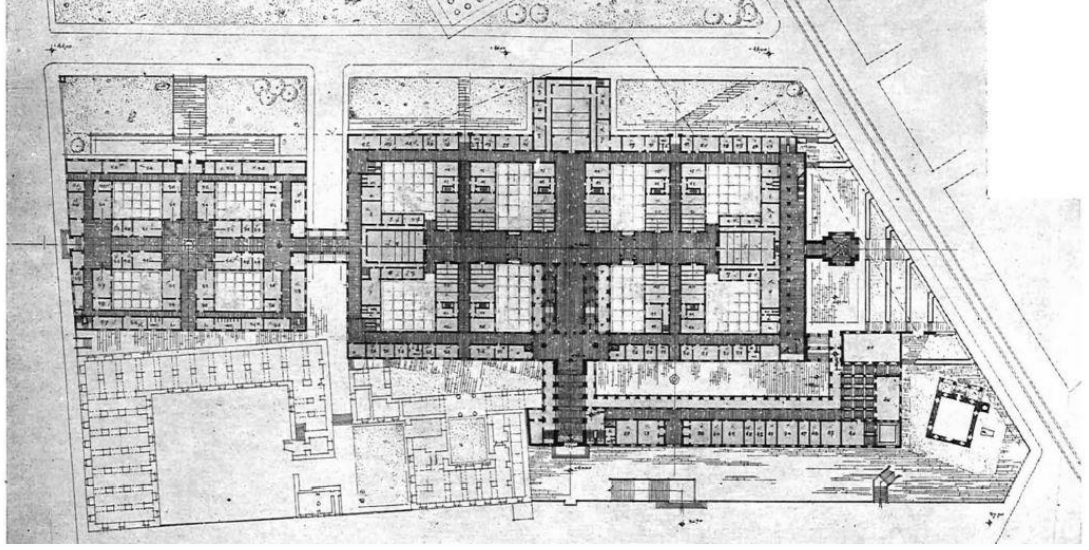
Çok vazih bir hal şekli, salonlar için olan iki kapalı avludan başka her yer en iyi şekilde ve doğrudan doğruya aydınlatılmıştır. 92 metre uzunluğunda sakin bir yapı Sultanahmet meydanının kenarına yerleştirilmiş ve yüksek bir teras duvarı ile bina iki tarafından saray ve cami ile mükemmel bir birlik haline getirilmiştir, zemin katına 75 metre uzunluğunda 6 metre yükseklikte iki tarafına merdivenler yerleştirilmiş monümental bir giriş holü konulmuştur, bu holda binanın derinliğine doğru güzel ritimlerle bir seri ravm'lar inkişaf ettirilmiş, böylece toplantı salonuna kadar olan irtifa farkı muhtelif kademeler halinde temin edilmiştir, büyük salonlar ve diğer odalar iyidir. Plânın hal şekli idaresini muhtemel bütün isteklerini kolaylıkla yerine getirebilecek bir tarzdadır. Mimari, mütevazı, orijinal muhiti ile de pek güzel bir ahenk teşkil etmektedir, bu projenin inşaat sahası 36000 M2 dir (Aziz, et al., 1949).

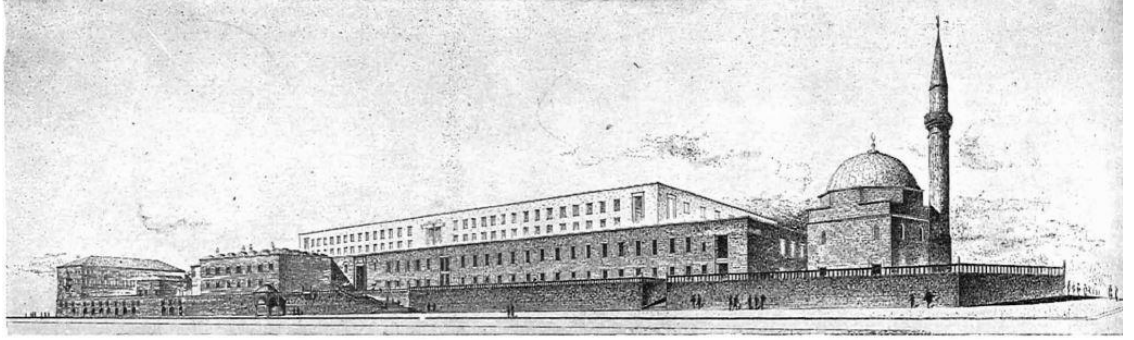
Plan 4-5 Yarışmanın 1.'si Sedat Eldem/ Emin Onat Projesi Zemin Kat (Aziz, et al., 1949)

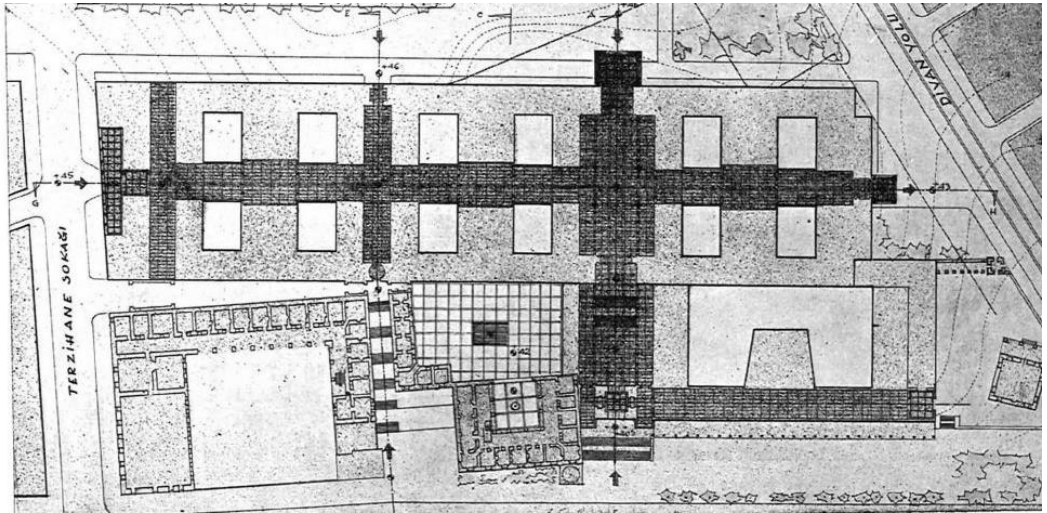
Resim 4-15 Işık Sokağı Eskizi (Aziz, et al., 1949)

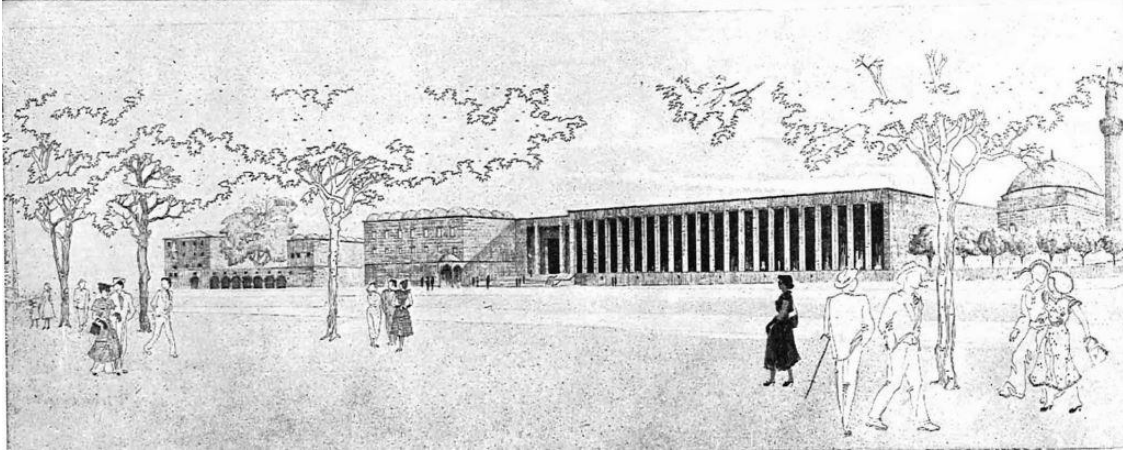
Plan 4-6 2. lik Ödülü Plan Nevzat Erol/Maruf Önal (Aziz, et al., 1949)

Resim 4-16 2. lik Ödülü Plan Nevzat Erol/Maruf Önal Cephesi (Aziz, et al., 1949)

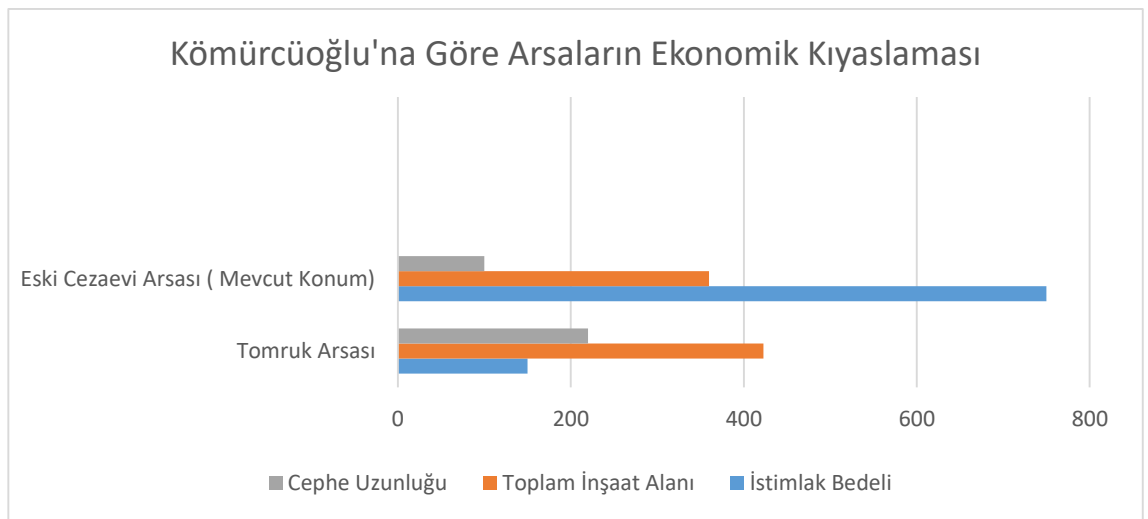

Plan 4-7 3.'lük Ödülü Plan R.Bediz D.Kamçıl F. Metigil (Aziz, et al., 1949)

Resim 4-17 3.'lük Ödülü Cephe R.Bediz D.Kamçıl F. Metigil Cephesi (Aziz, et al., 1949)

İlk proje yarışmasını kazanan ve kendisinden birçok defa yeni proje yapması istenilen Asım Kömürcüoğlu “İstanbul Adalet Sarayı Arsası ile İnşaatının İç Yüzü” kitabında Adalet Sarayı için en uygun yerin Babıali ve Tomruk arası olduğunu iddia etmektedir. Kömürcüoğlu yedi-sekiz milyona 26.526 m² sahaya ve 100 mt cephe karşı (cezaevi arsası) 1,5 milyon civarında bir istimlak gideriyle 42.278 m² olan 220 m² cepheli Tomruk arsasında bir bina yapmanın daha ekonomik olduğunu iddia etmektedir (Tablo 4-1). 3-4 milyonluk toplam istimlak gideriyle Valilik ve yeni Belediye Sarayı ile birlikte yapılacak yeni bir Adliye Sarayının tek bir meydana toplanmasının ekonomi ve şehircilik yönünden çok daha uygun olacağını söylemiştir (Kömürcüoğlu, 1937).

Tablo 4-1 Kömürcüoğlu'na Göre Arsaların Ekonomik Kıyaslaması

4.1.2. Adalet Sarayı Mimarları

Tanyeli, İstanbul Adliye Sarayı proje yarışmasında Hükümet yetkililerinin biri Güzel Sanatlar Akademisinden biri de Teknik Üniversiteden (Nafia Fen Okulu) oluşan bir proje grubu istemesinin Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat ortaklığını zorunlu hale getirdiğini söyler (Tanyeli, 2007, p. 164).

İki mimar da II. Ulusal Mimari tarzında tasarımlar yapmışlardır. Ancak Eldem bu üslup için kaynak olarak İstanbul ve çevresindeki elit kesime ait evlerin rölöve çalışmalarını kullanmıştır. Onat ise Anadolu'daki vernaküler mimari örneklerini incelemiştir (Batur, 1994).

Sedat Hakkı Eldem (1908-1988):

II. Mahmut'un seraskeri Hüsrev Paşa tarafından kölesi olan ve maden mühendisliği okuması için Paris'e eğitim alması için yollanan İbrahim Ethem soyundan gelmektedir. (Tanyeli, 2007).

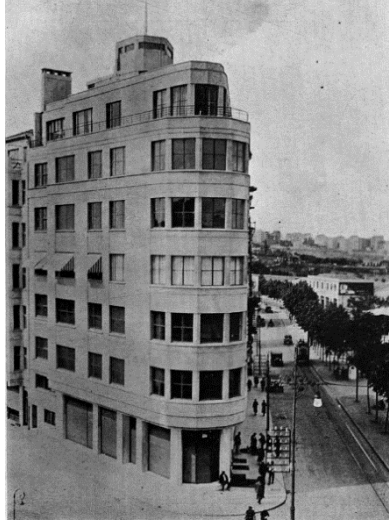
1908 yılında İstanbul'da doğan Sedat Hakkı Eldem batı kültürüne önem veren babası İsmail Hakkı Bey sayesinde İlkokul eğitimini Cenevre Ecole Cuchet'de, orta öğretimini Mühüh Altes Real Gymnassium'da tamamlar. 1924 yılında ülkeye dönerek Sanayi-i Nefise Mektebinde, Prof. Mongeri'nin yanında mimarlık eğitimi almaya başlar. 1928 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'nden mezun olduktan sonra mimarlık eğitimine devam etmek üzere Avrupa'ya gider. Paris ve Berlin'de August Perret, Le Corbusier, Şehir Planlamacı Jasen ve Hans Poelzig gibi isimlerle çalışır. 1932 yılında Güzel Sanatlar Akademisi mimarlık bölümünde öğretim görevlisi olarak işe başlar ve emekli olduğu 1978 yılına kadar eğitim görevine burada devam eder. 1978 yılında emekli olduktan sonra Bakanlar Kurulu kararıyla "atıyla profesörü" (Üstün, 1993, p. 3) olarak vefat ettiği 1988 yılına kadar görevine devam eder.

Sedat Hakkı Eldem 1928-1931 yılları arasında Paris ve Berlin'de Türk Evi çalışmalarına devam ederken bölgenin kırsal konut mimarisini inceleyerek eskizler yapmıştır. Daha sonraki dönemde çalışmalarını değişen kent yapısı ve apartmanlaşmayla Türk Evi arasında ilişki kurmaya yöneltmiştir. Türkiye'ye döndükten sonra Türk Evi konusundaki

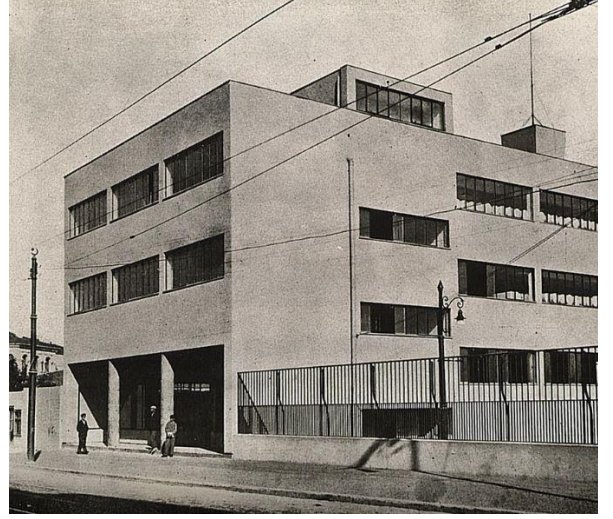
çalışmalarına devam etmiştir. Sedad Hakkı Eldem, yeni kurulan cumhuriyetin mimarisinin “...ülke koşul ve gereksinimlerine uygun...” ve “yerli tarzda” (Eldem, 1940, p. 69) olması gerektiğini belirtir. “ Türkiye’ye özgü bir mimarlık yaratılmalıdır; böyle bir mimarlık Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi’ndeki gibi biçim ve bezeme ayrıntılarının Eklektisist, tarihselci bir yaklaşımla yenilenmesine dayanmamalıdır; Türkiye’ye özgü yeni mimarlık Türk ulusal geleneği ile ilişkilendirilmelidir; Çağdaş teknoloji yadsınmamalı, tam aksine, kullanılmalıdır” (Tanyeli, 2007, p. 166) diyerek II Ulusal Mimarinin yöntem ve tanımının çerçevesini çizmektedir (Tanyeli, 2007).

Eldem yerel nitelikte vernaküler mimari ile historiyoğrafik çalışmalar yapmıştır. Anadolu’daki konutlardan Topkapı Sarayı’na varan çalışmalarda rölöve çıkarmaktan çok olması gereken de varsayılarak ana mimari özellikler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu temel niteliklere varılırken ulusal mimarinin kaynağı olarak vernaküler mimarinin doğal çeşitliliği göz ardı edilerek ortak nitelikler vurgulanır (Tanyeli, 2007). Eldem, Ernst Egli ile birlikte öncülüğünü yaptığı 1933-1935 yılları arasında düzenlenen Milli Mimari Semineri kapsamında birçok sivil mimari örneğin rölövelerinin alınması sağlanmıştır. Ne yazık ki 1948 yılında Güzel Sanatlar Akademisinde çıkan bir yangın sonucunda bu değerli arşiv yok olmuştur. (Aysel, 2008).

Eldem Batının farklı mimarlık üsluplarını Türk sivil konut mimarlığı öğeleriyle yorumlayarak denemeler yapmıştır. Bu dönemdeki başlıca eserleri: Taksim Ceylan Apartmanı (1933- Art Deco, Resim 4-12) , SATEİ (Elektrik Şirketi) Deposu (1934 – Ulusal Üslup, Resim 4-13), Taşlık Kahvesi (Geleneksek T Planlı ve yabancı etkisi az 1947-1948, Resim4-14), Ankara Fen Fak. (Temelde Nazi Almanya’sının etkileri görülse de ayrıntılarda Türk Mimari etkisi görünmektedir, 1942-1947), İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. (1943-45), İstanbul Adalet Sarayı (Faşist İtalya’nın Guiseppe Terragni gibi rasyonalist neoklasik etkisiyle yerel motifleri yorumlanmıştır (1952-1955), Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu (1952-64, Resim 4-16), Hindistan Büyükelçilik Konutu (1965-68, Resim 4-17), Komili Yalıları (1978-1980), Hollanda Büyükelçiliği (1973-77) ve Rahmi Koç Evi (1975-1980) olarak sayılabilir (Tanyeli, 2007).

Resim 4-18 Ceylan Apartmanı
(mimdap.org, 2017)

Resim 4-19 SATEİ Deposu (Salt, 2016)

Resim 4-20 Taşlık Kahvesi (Salt, 2016)

Resim 4-21 İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi (Salt, 2016)

Resim 4-22 Zeyrek SSK Binası (Tanju, 2009)

Resim 4-23 Hindistan Büyükelçiliği (Tanju, 2009)

Emin Onat Ve Mimarlığı (1908-1961)

1908 yılında II Meşrutiyetin ilan edildiği yıl doğmuş, savaşlar ve Osmanlı Devletinin yıkılış sancıları içerisinde büyümüştür. Soyadı kanunu henüz çıkmadığı için İsviçre de

bile baba adı ile birlikte Emin Halit olarak ismi geçiyor. Nüfus kaydında Mehmet Emin olarak geçmektedir. Dönemin elit bürokrasisinin gözdesi olan ve modernist bir eğitim veren okullarından biri olan Beyazıt'taki Zükur Numune Mektebine gönderilmiştir. Daha sonra Vefa Lisesi'ne devam etmiştir. 1927 yılında Yüksek Mühendis Mektebi İnşaat Bölümüne başlamış, buradaki başarısı Cumhuriyetin donanımlı kadrolar oluşturmak için Avrupa'ya burslu gönderdiği öğrencilerden biri olma şansını yakalamasını sağlamıştır (Batur, 2010).

İsviçre'ye Zürich ETH'de eğitim almak için gitmiş, Otto Rudolf Salvisberg'in Bauhaus çizgisi yorumu olarak, Batur tarafından “yalın, işlevsel ama plastik vurgularla zenginleştiren” diye tanımlanan çizgide mimarlık eğitimi almıştır (Batur, 2010, p. 273).

İsviçre'den döndükten 4 yıl sonra doçent, doçentliğinden yaklaşık 1,5 yıl sonra ise profesörlük unvanını almıştır (1938). Askerlik sonrası öğrenci olarak girdiği Yüksek Mühendis Mektebi İnşaat Bölümünde öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Batur, Onat'ın Bauhaus çizgisinde bir eğitim modelini benimsediğini, asistanı olduğu Prof. Debbes'in ise Academie des Beaux-Arts çizgisinde bir model kurmak istediğini söyler (Batur, 2010, p. 274). O dönem inşaat mühendisliği içerisinde düşünülen “mimarlık” için özerk bir eğitim alanı yaratmak için çalışmıştır. Tüm ekonomik zorluklara rağmen Yüksek Mühendis Mektebi'nin üniversiteye dönüşü sağlanarak kurulan “Mimarlık Bölümü”nün ilk dekanı olmuştur. Farklı bir mimarlık eğitimi veren Nafia Fen Okulu'nun davetini kabul ederek burada eğitim vermeye başlamıştır. Bu gün ki Yıldız Teknik Üniversitesi olacak olan okul için İTÜ Rektörü seçildiği 1951 yılına kadar uzun yıllar çalışmıştır (Batur, 2010). Ayrıca Onat kurulan Mimarlar Odasının ilk üyesi olarak 1 sıra numarasına sahiptir (Kuban, 2010, p. 95).

Meslek hayatının ilk dönemlerinde hocası olan Salvisberg'in etkisiyle yalın, işlevsel ve o dönem Avrupa'da etkili olan avangard çizginin egemen olduğu görülür. Batur bu dönemi Onat'ın mimarlığını ayırdığı üç dönemin ilki olarak niteler. İkinci döneminin Anıtkabir ile beraber Köy Enstitüleri Proje yarışmaları sayesinde Anadolu kültürüne ilgisiyle başladığını aktarır. Sedat Hakkı Eldem'in İstanbul kökenli millî referans arayışları Onat'ta Anadolu konut mimarlığı incelemeleri olarak karşılık bulmuştur. Bu dönemde plan ve kitlelerinde modernist eğilimleri Anadolu konut mimarlığının yerel motifleriyle harmanlamaya çalışmıştır (Batur, 2010).

Anıtkabir proje yarışması Onat'ın kariyerinde dönüm noktası olmuştur. Anıtkabir tasarımı Anadolu kültürüne referans vererek Halikarnas Mausoleum'u örneğine atıfla tasarlanmıştır (Batur, 2010). Kuban Cumhuriyet ilkeleri içerisinde "Anadolu'ya sahiplik çok önemliydi" (Kuban, 2010, p. 98) diyerek, Onat tarafından Anadolu'daki en büyük anıt mezarın referans kaynağı olarak seçilmesini oldukça bilinçli ve düşünsel derinliği olan bir tercih olarak tanımlamaktadır (Kuban, 2010). Emin Onat- Orhan Arda projesi Jüri tarafından aynı anda yarışmayı kazandığı ilan edilen üç projeden biridir ve Bakanlar Kurulu Kararıyla uygulanmıştır. Onat bu projedeki başarısı nedeniyle Üniversite ve bakanlık tarafından ordinaryüs unvanıyla ödüllendirilmiştir (Batur, 2010).

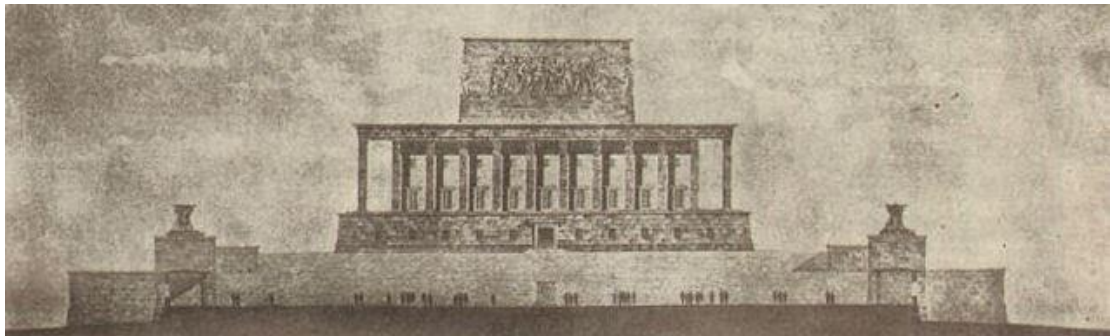
Başlıca Eserleri: Hazik Ziyal Villası (1940-41, Resim 4-18), Anıt Kabir (1942, Resim 4-20), Sultanahmet Adalet Sarayı (1949), İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi (1942-1943, Resim 4-22), Moda'da Emin Onat Evi (1945-1946, Resim 4-19)

Resim 4-24 Hazik Ziyal Villası (Meral, 2012)

Resim 4-25 Emin Onat Evi Moda (Acer, 1949)

Resim 4-26 Anıtkabir (Arkitera, 2011)

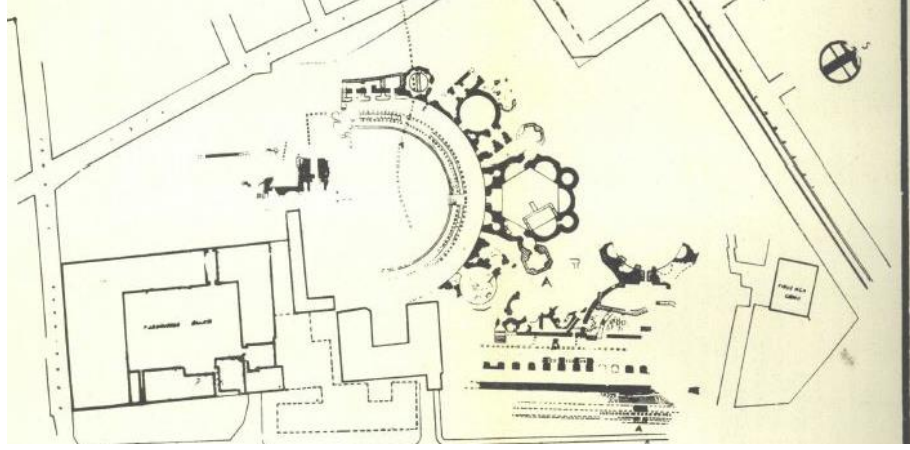
Resim 4-27 Bursa Vali Konutu (Acer, 1949)

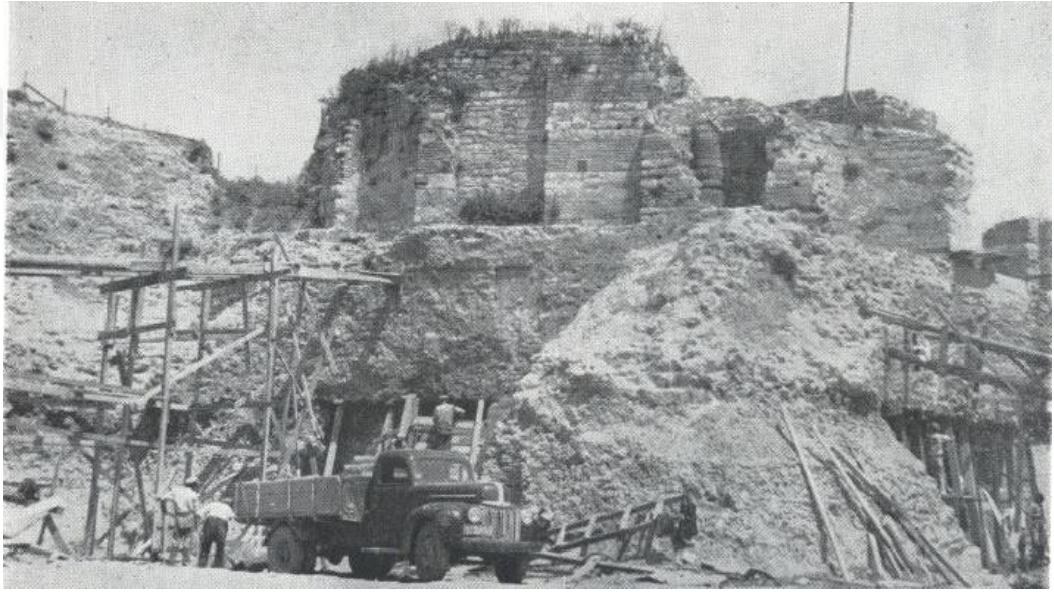
Resim 4-28 İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi (Acer, 1949)

4.1.3. Sultanahmet Adalet Sarayı Uygulama Projesi ve İnşa Süreci

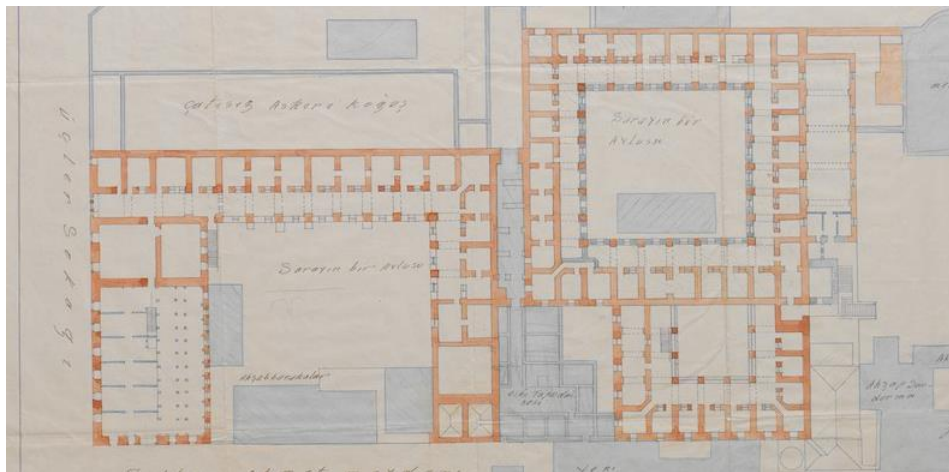
Adalet Sarayının kazıları 1 Haziran 1950 yılında başlayan ve yılsonuna kadar devam eden 1. Kısım ve 1951-1952 yılları arasında 2. kısım olmak üzere iki aşamada tamamlanmıştır (Duyuran, 1953). Kazılar sırasında antik şehrin yönetim merkezi olan bu bölgede yer alan İbrahim Paşa Sarayı'nın dördüncü avlusu tamamen yıkılmıştır (Resim 4-31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41). Kazılar İstanbul Arkeoloji Müzeler Müdürü Aziz Ogan'ın yönetimi altında ve müdür yardımcısı Rüstem Duyuran denetiminde gerçekleştirildi. Ortaya çıkarılan bir sütun kaidesi üzerindeki yazıdan, sarayın Pers Asıllı bir hadım olan Antiokhos'a ait olduğu tespit edilmiştir. Saraya ait yarım daire şeklindeki büyük revak (portigo) ortaya çıkarıldı. Kazıda ayrıca portigoya bağlı çok sayıda başka saray odaları da keşfedilmiştir. Sultanahmet Adliyesi tam bu alanın üzerine inşa edilmiştir (Bardill, 2010). Duyuran kazı raporunda İbrahim Paşa Sarayı'nın arka tarafına rastlayan A Bölgesinde (Resim 4-29) Adalet Sarayının 1. bloğunun radye jeneral temeli için o gün ki var olan kottan 7 m aşağıya inilmesi için 10 kamyon ve 100 işçi ile kazılar yapıldığını aktarır. Kazı sonrasında Adalet Sarayı inşaat projesine göre inşa edilecek iki blok arasında kalan Marthyrion'un temellerinin, Adalet Sarayı'nın yapılacak olan temellerinden yaklaşık üç metre daha yukarıda kalması nedeniyle 1952 yılında askıya alındığı anlatılmaktadır (Resim 4-30) (Duyuran, 1953, p. 24) . Ayrıca kazılar sırasında Binbirdirek Sarnıcı'nın altına doğru uzanan bir galerinin Sultanahmet Meydanındaki 40 mt'lik kısmı ortaya çıkarılmış, ancak devamının toprakla kapalı olması nedeniyle galerinin tamamı ortaya çıkarılamamıştır (Milliyet, 1951).

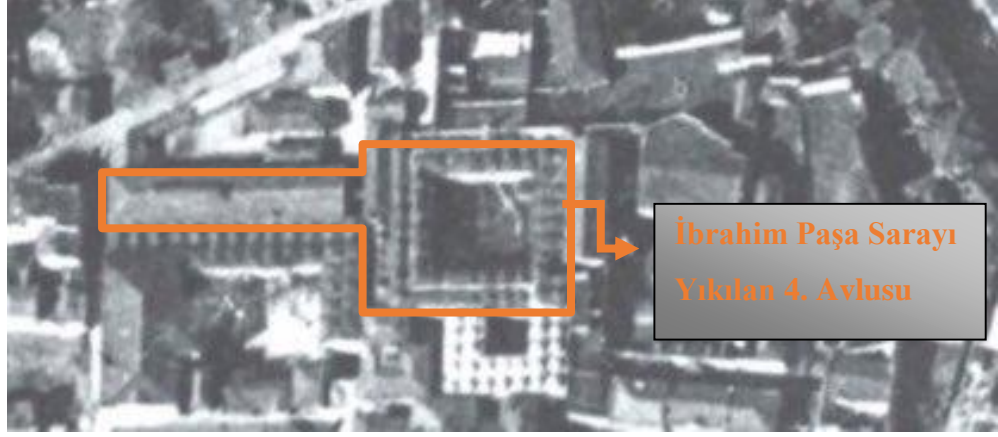
Resim 4-29 Adalet Sarayı İnşaat yerinde bulunan eski eserler planı 1952

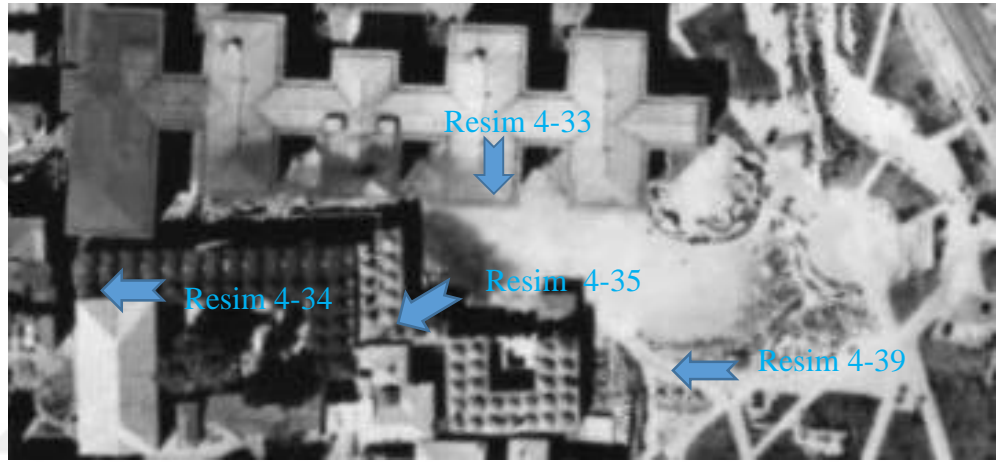
Resim 4-30 Mariton Temelleri (Duyuran, 1953)

Plan 4-8 İbrahim Paşa Sarayının Yıkılmadan Önce Sedat Çetintaş tarafından alınan rölövesi (www.designarchitect.wordpress.com)

Resim 4-31 İbrahim Paşa Sarayı Yıkım Öncesi (www.designarchitect.wordpress.com)

Resim 4-32 Adalet Sarayı İnşaatı Sonrası (İbrahim Paşa Sarayı'nın 4. Avlusu tamamen yıkılmış)
(www.designarchitect.wordpress.com)

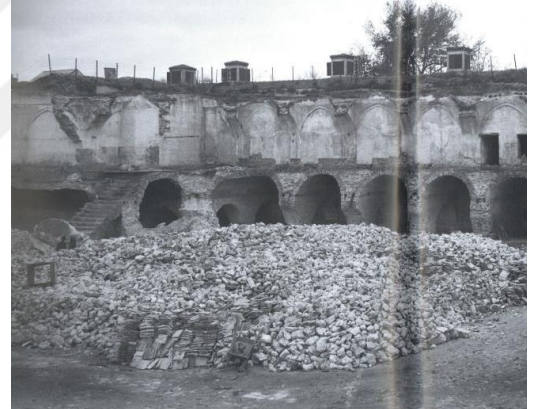
Resim 4-33 Damat İbrahim Paşa Sarayı Yıkım Sonrası (www.designarchitect.wordpress.com)

Resim 4-34 Damat İbrahim Paşa Sarayı Yıkım Sonrası (www.designarchitectt.wordpress.com)

Resim 4-35 Yıkım Sonrası
(www.designarchitectt.wordpress.com)

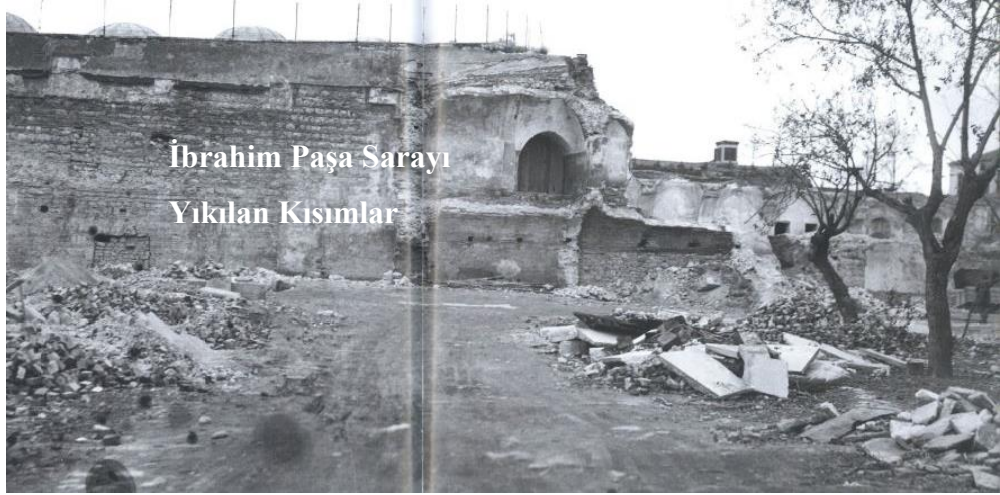
Resim 4-36 Yıkım Sonrası (Atasoy, 2012)

Resim 4-37 Yıkım Sonrası (Atasoy, 2012)

Resim 4-38 Yıkım Sonrası (Atasoy, 2012)

Resim 4-39 Yıkım Sonrası (Atasoy, 2012)

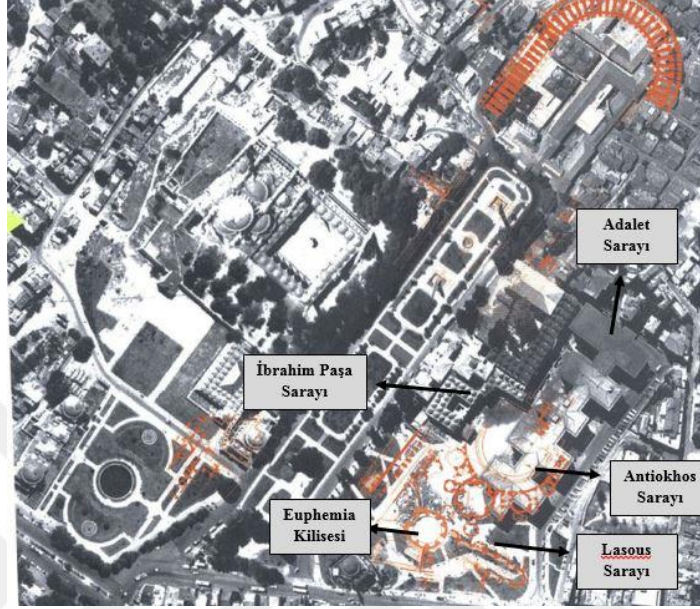
Resim 4-40 Porticus Semiotunda iç kısım (Duyuran, 1953)

Resim 4-41 A Kesiminde (Antiokhos Sarayı'nın bulunduğu bölüm, Resim 4-29)
Kazıya Başlanırken (Duyuran, 1953)

Antiokhos Ve Lasous Sarayları:

Antiokhos ve Lasous Sarayları Hippodrom, Philoxenus (Binbirdirek) Sarnıcı ve Mese (Divan Yolu) arasındaki üçgen alanda yer alır (Resim 4-42).

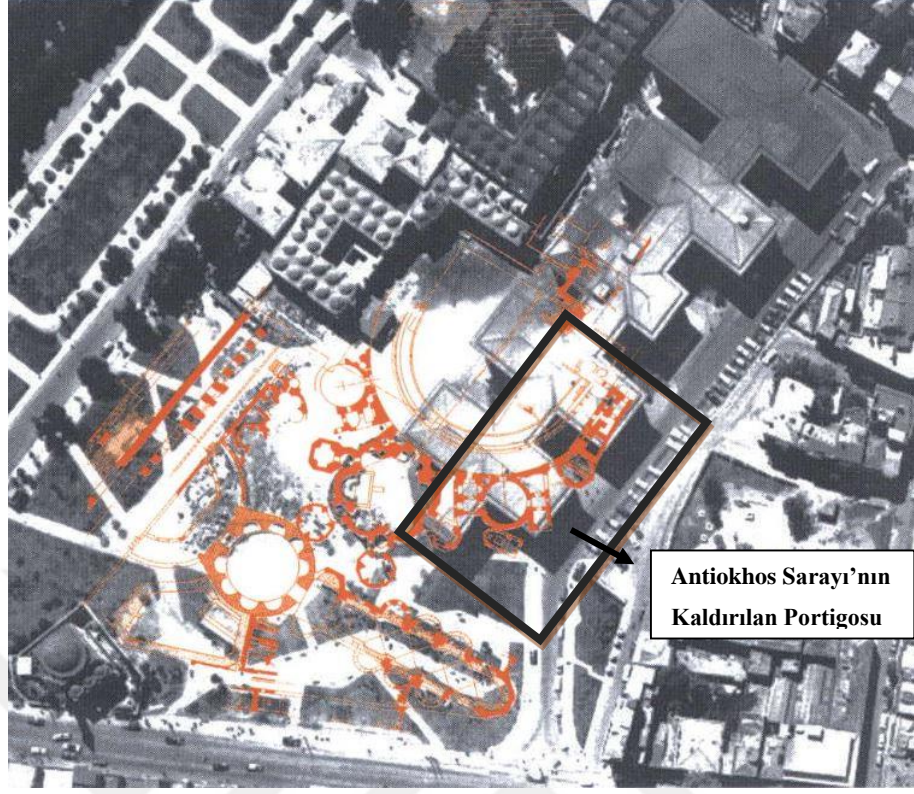

Resim 4-42 1966 yılındaki Hava Fotoğrafı ve Bizans Eserleri Kalıntıları (Ed. Pitarakis, Birigitte, 2010)

Antiokhos Sarayına ait kalıntılar 1939 yılında keşfedilmiştir. Alfons Maria Schneider tarafından 1942 yılında yapılan kazı çalışmalarında altıgen yapı ortaya çıkarılmıştır. 1950-1952 yılları arasında Rüstem Duyuran başkanlığında Sultanahmet Adalet Sarayı inşaatı için yapılan kazı çalışmaları sırasında, altıgen yapıya bağlı yarım daire şeklinde bir portiko¹⁸ ve çevresine dizili yapılar ortaya çıkarılmıştır (Resim 4-43). Kazılar sırasında ortaya çıkarılan bir sütunda Antiokhos' un İmparator Arcadius'un cubicularius'u¹⁹ ve oğlu II. Theodosius'un eğitmeni olduğu yazmaktadır (Bayülgen, 2017, p. 13). Yeni yapılacak olan Adalet Sarayı'nın temelleri antik yapıların toprak seviyesinin altında kaldığı için komplekse ait kalıntıların büyük kısmı kaldırılmış, yalnızca ana yapının temelleri desteklenerek korunmuştur (Resim 4-30 ve 4-43).

¹⁸ Portiko: Stoa ya da KolonadGeçersiz kaynak belirtildi..

¹⁹ Cubicularius: Baş vezir

Resim 4-43 Adliye Sarayı Arasında İnşaatında Kaldırılan Bölümler (Pitarakis, 2010)

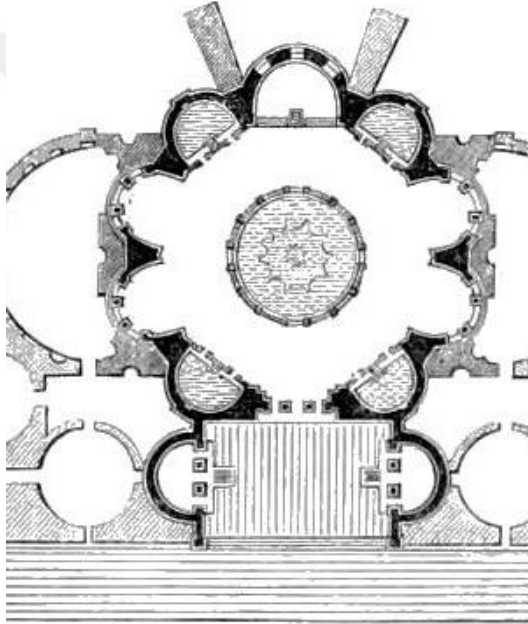
Ana mekân duvarlar arası 18,5 metre, köşegenleri ise 21,5 metreden oluşan altıgen formdadır. Giriş nişi dikdörtgen, diğerleri yarım daire (eksedra²⁰) olmak üzere 6 adet nişten oluşmaktadır. Eksedraların birleşim yerleri 4,2 metre yarıçapında küçük dairesel planlı mekânlarla dışarıya bağlantılıdır. Antiokhos Sarayı Hippodrom'a paralel bir ekseninde yerleştirilmiştir. Uçları çizgisel olarak uzatılmış yarım daire şeklindeki bir portigoya simetrik ve ışınsal bir dizilimle bağlanan beş yapıdan oluşmaktadır. Altıgen ana yapı, ana yapının iki tarafında yer alan ve etrafı odalarla çevrili rotundalar²¹, bu rotundaların yanlarında ise daha küçük sekizgen planlı yapı izleri bulunmaktadır. (Bayülgen, 2017).

Roma mimarisinde çokgen yapıların hemen hemen hepsi sekizgen iken Antiokhos sarayı gibi altıgen plan şeması çok nadir görülmektedir. Roma'daki Minerva Medica (Resim 4-44) yapısıyla plansal anlamda benzerlik kurulabilir (Bayülgen, 2017).

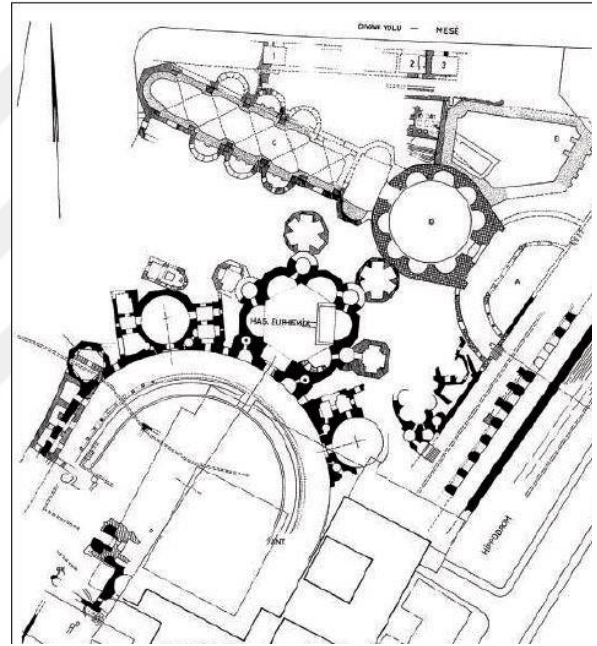
²⁰ Eksedra : Heykel altlıklarını kapsayan ve aynı zamanda oturma yeri olarak da kullanılan, dikdörtgen ya da yarım daire biçimli açık girinti

²¹ Rotunda: kubbeyle örtülü yuvarlak yapı.

Antiokhos sarayının kuzeyindeki yapı topluluğunun II. Teodosius'un bir diğer praepositus'u olan Lausos'a ait olan saray yapısı olduğu tahmin edilmektedir (Resim 4-45). Lausos'un çok önemli antik heykellerden oluşan önemli bir sanat koleksiyonu olduğu bilinmektedir. Hippodrom'a dönük eğik bir portigoya sahip büyük giriş, apsisli olan ana binaya bir rotunda yardımıyla bağlanıyordu. Apsisli yapı rotundanın ekseninden yaklaşık 10 derece sapma gösterir. Bu sapmanın Mese'de bulunan dükkânlar nedeniyle olduğu düşünülmektedir. Yapı 12,4 x 52,5 metre ölçülerindeydi. Yapının planı Lausos'un ünlü heykel koleksiyonuna ev sahipliği yaptığı düşüncesini destekler niteliktedir (Bayülgen, 2017).

Resim 4-44 Minerva Medica
(Fergusson, 1855)

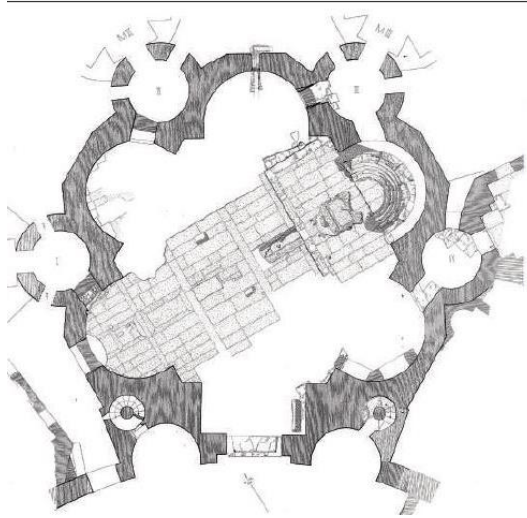
Resim 4-45 Lausos Sarayı Müler-Wiener (2001)
(Bayülgen, 2017)

Azize Euphemia Kilisesi

Azize Euphemia Kalkhedon'da (Kadıköy) Tanrı Ares adına düzenlenen bir Pagan Festivaline katılmadığı için Vali Piriscus'un emriyle çeşitli işkencelerle Romalılar tarafından i.s. 307 yılında öldürüldüğü anlatılan Hristiyan hakları savunucusudur. Azize Euphemia adına (bu gün yeri tam olarak bilinmemese de) Kalkhedon'da (Kadıköy) Bazilikal tipli bir kilisesi olduğu, 7. yy' da Pers ordusunun yaklaşması nedeniyle Euphemia'nın na'sın bu kiliseden alınarak Pers asıllı Antiokhos tarafından yaptırılmış

sarayın kubbeli kabul salonundan (triklinium²²) bir kiliseye çevrilmiş olan bu günkü yerine taşınmıştır (Resim 4-46). Ana salon kiliseye çevrilirken doğudaki eksedrasına içine bir synthronon²³ bir bema²⁴ ve buna bağlı ambon²⁵ eklenmiştir (Bayülgen, 2017, p. 15)

Bu gün duvarlarda bulunan azizenin yaşamına ilişkin sahneler 9. yy'da Theodoros Bestos ve 10. yy 'da Symeon Metaphrastes tarafından yazılan metinlerden faydalanılarak resmedilen sahnelerdir. IV. Haçlı seferinde oldukça büyük zarar görmüş ve 13. yy 'da restore edilerek içindeki duvar resimleri yenilenmiştir (Resim 4-48). Azize Euphemia'nın yaşam döngüsünü anlatan 14 adet freskonun bulunduğu batı duvarı muhdes bir yapıyla korunmaktadır. Freskolardan günümüze ulaşabilmiş olan 8 tanesinin konservasyonu 2017 yılında gerçekleştirilmiştir (Resim 4-49). Bu çalışma kapsamında koruyucu bir örtüyle örtülmesi öngörülmüştür (Akyürek, 2017). Günümüzde yapı bir örtüyle korunmaya alınmıştır (Resim 4-50).

Resim 4-46 Azize Euphemia Kilisesi Planı
(Bayülgen, 2017)

Resim 4-47 Euphemia Kilisesi Üç Boyutlu
Canlandırması
(IV Numaralı Koruma Kurul Arşivi)

²² Triklinium: Yemek Odası

²³ Synthronon: kilise apsiste özel işlevli basamaklı bölüm.

²⁴ Bema:

²⁵ Ambon: kürsü

Resim 4-48 Azize Euphemia Kilisesi 1939 yılı Fotoğrafi (Akyürek, 2017)

Resim 4-49 Azize Euphemia'nın Yaşam Döngüsü 2019 (Ayşen KAYA)

Resim 4-50 Azize Euphemia Kilisesi Çatı Örtü İnşaatı 2019 (Aysen KAYA)

4.1.4. Proje Revizyonları

İstanbul Adalet Sarayı ²⁶ ihalesi 16.03.1951 tarihinde Bayındırlık Bakanlığı'na 3.806.000,00-TL bedelle Yüklenici Ömer Balaban'a ait firmaya ihale edilmiştir (Yurd Ajansı, 1951). Kazı çalışmaları sürerken, ortaya çıkan Bizans eserleri (4.1.3. Sultanahmet Adalet Sarayı Uygulama Projesi ve İnşa Süreci bölümünde anlatılmıştır) nedeniyle inşaatın devam edip etmemesi tartışmaları yaşanmıştır.

Sedad Hakkı Eldem verdiği bir röportajda Adalet Sarayı hafriyatı sırasında ortaya çıkan eserler nedeniyle proje tadilinin ancak Bayındırlık Bakanlığında talep gelmesi durumunda yapılabileceğini, mevcut tasarımda binanın 1. Katının revizyona uygun olduğunu ve çıkan eserlerin 1. Katta binanın içerisinde korunmasının dış koşullara maruz bırakıldıkları durumdan çok daha iyi olacağını düşündüğünü ifade etmektedir. Eldem kazıdan çıkan eserlerin değeri hakkında da şu yorumu yapar:

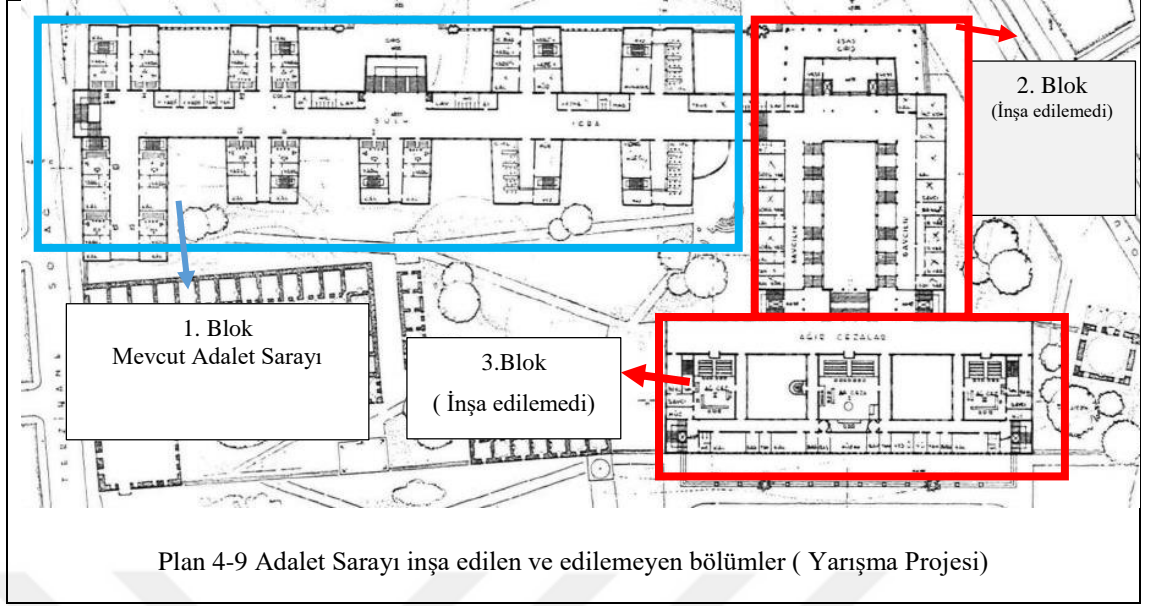
²⁶ Daha sonraları Sultanahmet Adalet Sarayı olarak anılmaya başlanmıştır.

...Bulunan eserler hipodromun eski mevkiinin tayini ve eski İstanbulun topografik durumunun tespiti bakımlarından büyük ehemmiyet arz etmektedir. Zaten eserlerin kıymeti de bu bakımdandır. Yoksa bunlar görülmesi büyük alaka uyandıracak derecede caiz şeyler değildir. Buna rağmen bunların mutlaka muhafaza edilmesi lazım geldiği fikrindeyim... (Topuz, 1950) .

Kendi ifadelerinden Eldem için Bizans eserlerinin inşaatı durduracak kadar korunmaya değer görülmediği anlaşılmaktadır. Basında çıkan haberler, Eldem'in bu düşüncelerini projenin yürütücüsü olan kamu mekanizmalarının da desteklediğini kanıtlamaktadır. Dönemin Bayındırlık İl Müdürü tarafından yapılan açıklamada kazıdan çıkan eserlerin önemli olmadığı, zaten birkaç yılda kendiliğinden de yok olacağını belirtilerek inşaatı devam edileceği açıklanmıştır (Milliyet, 1951).

12.07.1951 tarihinde kazı çalışmaları tamamlanmış ve Adalet Sarayı'nın temeli Adalet ve Bayındırlık Bakanlarının da katıldığı bir törenle atılarak inşaat çalışmalarına başlanmıştır (Milliyet, 1951).

Adalet Sarayı'nın hafriyatı ve 1. Bloğun inşaatı tamamlanmış olmasına rağmen 2. ve 3. blok inşaatlarına başlanılamamıştır (Plan 4-9). Ortaya çıkan Bizans Eserlerinin önceleri kaldırılması düşünülse de yıkılmasına gösterilen tepkiler nedeniyle korunması gerekliliği zorunlu olarak Eldem ve projeyi destekleyen Hükümet yetkililerince kabul edilmiştir. Yine basında çıkan haberlerden Adalet sarayının 1. bölümüne (Plan 4-9) denk gelen kısımda yapılan kazılarda herhangi bir tarihi esere rastlanmaması nedeniyle inşaatın devam etmesinde bir sakınca olmadığı, Bizans Eserlerine denk gelen ve Mahkeme Salonları ve Arşiv bölümlerinin bulunduğu 2. Blok kısımda ise mevcut eserleri de içinde koruyacak şekilde bir proje revizyonu düşünüldüğü haberi yayınlanmıştır (Milliyet, 1951). 1954 yılı başında 1. bloğun çatısının kapatılarak sıva, döşeme kaplamaları ve doğrama gibi ince işlere geçildiği anlaşılmaktadır (Milliyet, 1954). Adliye Sarayının 1. Blok inşaatının 1954 yılının haziran ayında tamamlanmak üzere olduğu ve 6 Eylülde kullanıma açılması planlandığına dair haber yayınlansa da (Milliyet, 1954) açılış ancak 05.09.1955 tarihinde yapılabilmektedir.

Emin Onat'ın 1961 yılında ölümü sonrası Eldem, projedeki revizyonları tek başına yapmıştır. GEEAYK'nun 10.04.1964 tarih ve 2403 sayılı kararında "...İstanbul Adalet Sarayı'na teklif olunan projesine göre bir kat ilavesinde, civardaki eski eserler bakımından, sakınca görülmediğine ekseriyetle .." denilerek kat ilavesi talebi kabul edilmiştir. Anıtlar Kurulu'nun söz konusu karar ile zemin katın betonarme ayaklar üzerine kaldırılarak Bizans eserlerinin üzerlerinin örtülmesiyle koruma altına alınacağını kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Sedat Hakkı Eldem'in kendisinin de üye olduğu ve bizzat imzaladığı 20 Mart 1965 tarihli kurul kararı da benzer niteliktedir Söz konusu kararda ;"Hipodrom anfi kademeleri kalıntılarının bina dışında kalmasına,..." ifadesiyle en azından Hipodrom basamakları yapılaşma dışında bırakılmıştır (Ek J). İkinci maddede Euphemia Kilisesi'nin "St. Öfemi topluluğunun bina altında kalan kısmının teşhir edilebilecek şekilde muhafaza edilmesine,..." ifadesiyle önemli bir tarihi eseri korumak için tasarımda köklü bir değişiklik yapmak yerine 2. Bloğun bodrum katı içerisinde bir bölümde sergilenmesi şartına bağlanarak yapının yapılmasına izin verildiği anlaşılmaktadır (Ek J). Üçüncü ve son maddede de "mümkün olanlarının bina dışında ve içinde muhafaza edilmek üzere" denilerek geri kalan eserlerin üzerine yapıyı yukarı kaldırarak da olsa yapılaşma izni verilmiştir(Ek J). Hatta kararda zemin katta mevcut eserleri korumak adına proje revizyonu nedeniyle kayıp alanlar için ağır ceza bloğuna bir kat daha ilave edilmesine bile izni verildiği görülmektedir (Tanju, 2009).

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın isteği üzerine 09.05.1978 tarihinde Yapı İşleri Bölge Müdürlüğü, İstanbul Belediyesi Planlama Müdürlüğü yetkilileri ve Anıtlar Yüksek Mimari Besim Çeçener ile yine Kurul üyesi ve proje müellifi Sedad Hakkı Eldem'in katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda alınan kararlar ile bir ay sonra toplantıya katılan Besim Çeçener'in kurul müdürü olarak imzaladığı Anıtlar Yüksek Kurulu kararı dikkat çekici şekilde paralellik göstermektedir. Toplantı tutanağında "Eski Eser Kalıntılarının korunması ve Anıtsal meydan görünümünün bozulmaması" (Tanju, 2009, p. 245) şartına bağlanarak yarım kalan yapının tamamlanması, eserlerin bulunduğu alanda yapılaşmanın azaltılması ve blokları kolonlar üzerine kaldırmak, inşa edilen 1. bloğa bir kat daha eklenmesi ve bazı bloklara ek yapılabileceği ifadeleri yer almaktadır. Ayrıca Tapu Dairesi'nin kompleksin parçası olarak tasarımda dikkate alınması ve kalıntılar üzerine yapılacak blokların Anıtlar Yüksek Kurulunun 2746 sayılı kararı doğrultusunda kalıntıların korunması için yukarı kaldırılması ve tüm bu değişikliklerin Eldem tarafından ücretsiz yapılması kararlarının alındığı görülmektedir (Tanju, 2009, p. 245).

Cumhuriyet Savcılığının toplantı kararlarını hayata geçirmek üzere yaptığı anlaşılın başvurusu üzerine 23.06.1978 tarihinde Anıtlar Yüksek Kurulu özel bir heyet kurularak konuyu incelemiştir. Sedad Hakkı Eldem, Doğan Kuban ve Hüsrev Tayla tarafından imzalanan tutanakta Eldem tarafından hazırlanan avan projenin uygun bulunduğu, tüm arkeolojik kalıntıların korunması ve gerekli kazılar yapılarak alanın arkeolojik park haline getirilmesi şartıyla inşaat izni verileceği ve arkeolojik harita üzerine çizilecek uygulama projesinin tekrar incelenmesi için 30 Haziran'da toplanması kararları alınmıştır. Tanju toplantıya Semavi Eyice ve H. Kemali Söylemezoğlu'nun katılmaması ve ikinci kararda da yer almamalarının dikkat çekici olduğunu söyler (Tanju, 2009).

05.07.1978 tarihli Anıtlar Yüksek Kurulu Kararında Sedat Eldem'in iki teklifinin de incelendiği, mahkeme bloklarının ayaklar üzerine kaldırıldığı, ayakların da tarihi eserlere zarar vermeyecek yerlere konduğu ve 1963 yılında alınan 2209²⁷ sayılı kara uygun olduğu, tüm Bizans eserlerinin düzen ve sergi şekillerinin arkeolojik park olması açısından uygun olduğu belirtilerek 1/200 ölçekli proje istenmiştir (Tanju, 2009, p. 246).

²⁷ Söz konusu karar bulunamamakla birlikte 10.04.1964 tarih ve 2403 sayılı kararla benzer ilkeleri içerdiği tahmin edilmektedir.

Eldem söz konusu kararlar doğrultusunda yaptığı değişiklikleri şöyle açıklar:

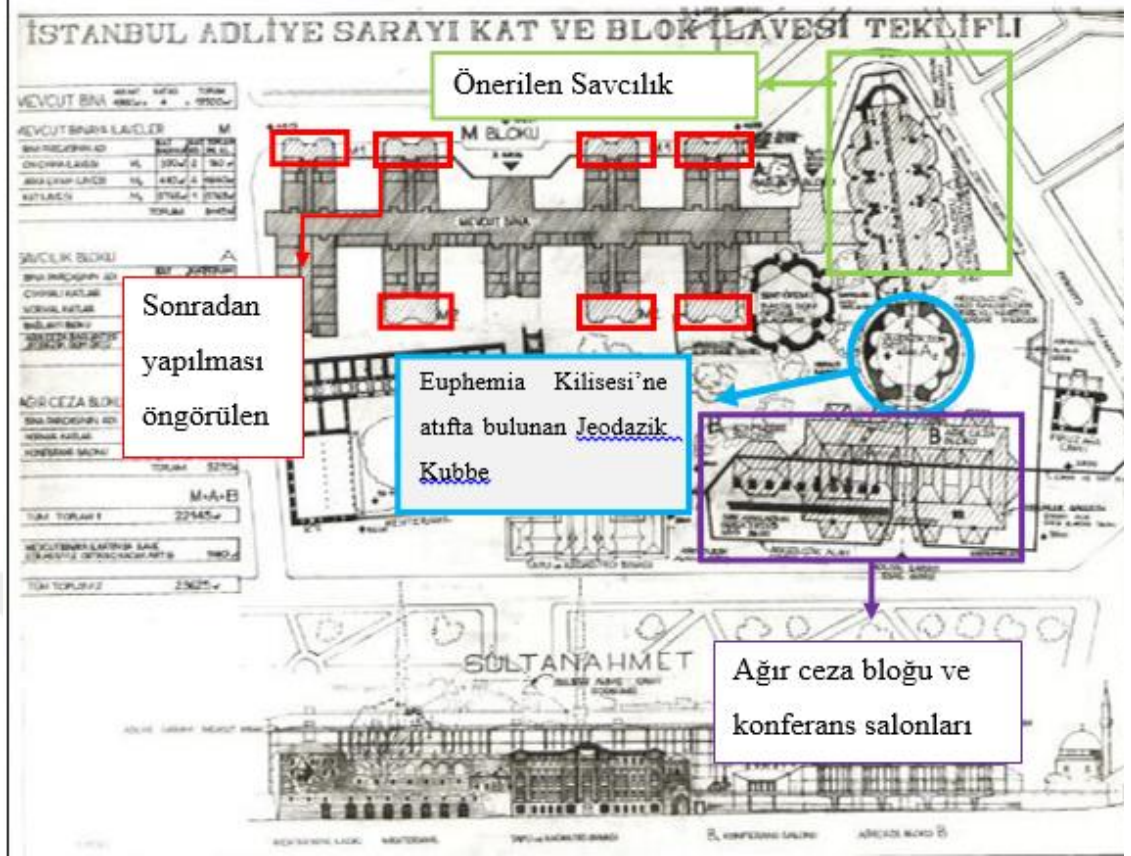
....Proje arada Divan yolu boyunca yapılmış yeni kazılar ve elde edilen kalıntılar nazari itibara alınmak şartıyla yeniden düzenlenmiştir (1978). Bu projede talep edilen alan artışını karşılamak üzere bazı ilaveler de öngörülmüş o tarihte müsaade edilmiş bulunan kat ilavesi de uygulanmıştır.

1958'de A ve B blokların inşası için yapılan hafriyatta meydana çıkan Lausos sarayına ait Rotonda ve Triklion kalıntıları ile yerleri az çok belli olan Hipodrom tribünleri kalıntılarının üzerine yapı yapılmasına Anıtlar Kurulu'nun müsaadesi üzerine, bu az yükselen duvarları bozmamak ve aynı zamanda eski mekânların görüntülerini canlandırabilmek gayesiyle, bunların üzerlerinden köprü gibi geçen, bazen de sadece üzerlerini hava etkilerinden koruyan yapı sistemleri öngörülmüştür. Bu sayede eski kalıntılar otlar arasında kaybolmuş bir mana etmeyen duvar parçaları olmaktan kurtulacak, hem korunmaları hem de yeni bir hayata kavuşmaları temin edilecekti. Bu nedenlerle yeni inşaatın eksenlerinde eski binalarinkini takiben, hafif inhirafklar öngörülmüştür... (Tanju & Tanyeli, 2009, p. 243) .

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere ortaya çıkan Bizans eserleri üzerine 2. ve 3. Blokların inşasında bir sakınca görülmemektedir (Plan 4-10). İnşa edilen 1. Bloğun yapı alanı 19.920 m²'dir. Oysa yapılaşma yapılmaması gereken arkeolojik sit alanına yapılması öngörülen 2. Ve 3. bloğun toplam yapı alanı 22.145 m²'dir (Resim 4-51). Ayrıca mevcut 3. Bloğa 1 kat ilavesi daha yapılarak yapıya 7480 m²'lik daha alan eklenerek toplam yapı alanının 49.545 m² olması hedeflenmiştir (Tanju & Tanyeli, 2009).

İstanbul'un bu denli önemli bir arkeolojik alanı üzerine yukarıda anlatılan yüklü program ve yapılaşma gerektiren bir yapının inşaatına devam etmesi tartışma konusu olmuştur. Bu konu GEAYK'nca da dikkate alınmış olunacak ki proje revizyonu onaylanmadan önce şehircilik açısından Adalet Sarayı'nın devamının mevcut arsaya yapılması hakkında Metropolitan Nazım İmar Bürosu ve Büyükşehir Belediyesine görüş sorulmuştur.

İstanbul Barosu, proje revizyon sürecin uzaması ve Koruma Kurulu'nun onayı olmadan inşaata başlanılamaması nedeniyle, söz konusu duruma çözüm bulmak amacıyla 12.09.1978 tarihinde İTÜ ve DGSA Şehircilik Kürsülerine görüş talebinde bulunmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehircilik Kürsüsü'nün (DGSA) cevaben hazırladığı raporda Adalet Sarayı "bir metropol'ün en önemli ve görkemli olması gereken" yapısı şeklinde tanımlanmıştır (Ek K). Ayrıca "İstanbul'un çok değerli olan bu bölgesinde yer alması, ona verilmesi gereken önemle orantılıdır" ifadesiyle eleştirilere karşılık arsa seçimi ve inşaatın devam etmesi düşüncesinin desteklendiği görülmektedir (Tanju, 2009, p. 247).

Plan 4-10 Adalet Sarayı inşa edilen ve edilemeyen bölümler (1978 yılında yapılan revizyon) (Dinler, 2015)

Yaklaşık altı ay sonra Tanju'nun kimsenin talebi olmadan yazıldığını anlaşıldığını söylediği İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü'nün raporunda (Ek L) ise Şehircilik Kürsüsünün raporunu eleştiren ifadeler dikkat çekicidir:

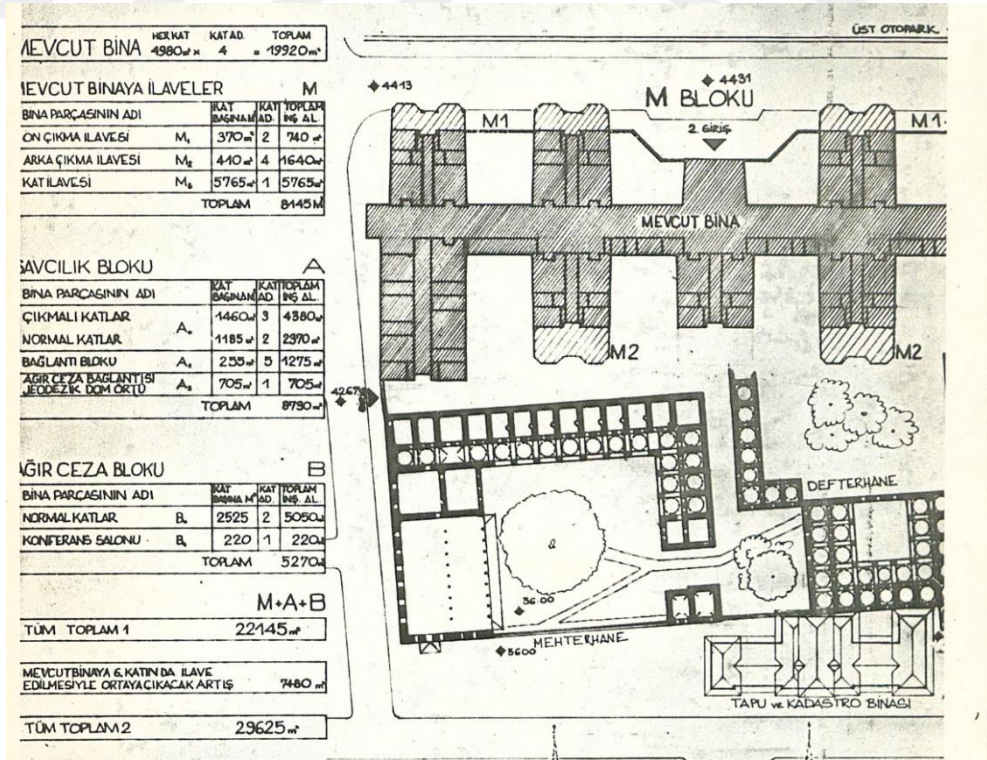
...Adalet Sarayı, görkemli bir yapı ve bir 'sembol' olmaktan önce, tüm çevresel ilişkileri içinde işlerliğine önem gösterilmesi, önem verilmesi gereken bir Devlet Kurumu yapısıdır (Ek L-3).

Bu gün, bu kurumun, bu yerde yerleşmesinin büyük bir yanlışlığı olduğu kanıtlanmış ve eski karar verilirken varlığı bilinmeyen çok önemli yeni buluntular çevrenin tarihi ve arkeolojik varlığına katılmışlardır. Bütün bunlara karşın, Adalet Sarayının mevcut binasına iki yeni kat çıkmak ve bu son derece önemli öğren yerindeki Lausus Sarayı, Hag. Euphemia Kilisesi ve mezar anıtları ile Hipodrom basamaklarının alt yapısı üzerine, ağır ceza ve savcılık bloklarını inşa etmeğe zorlanarak, adliye fonksiyonlarının bugünkü inşaat alanını tam iki katına çıkarmak önerisi ve daha da ileri gidilerek, bu yeni yapılaşmanın, tüm hipodrom ve arkeolojik

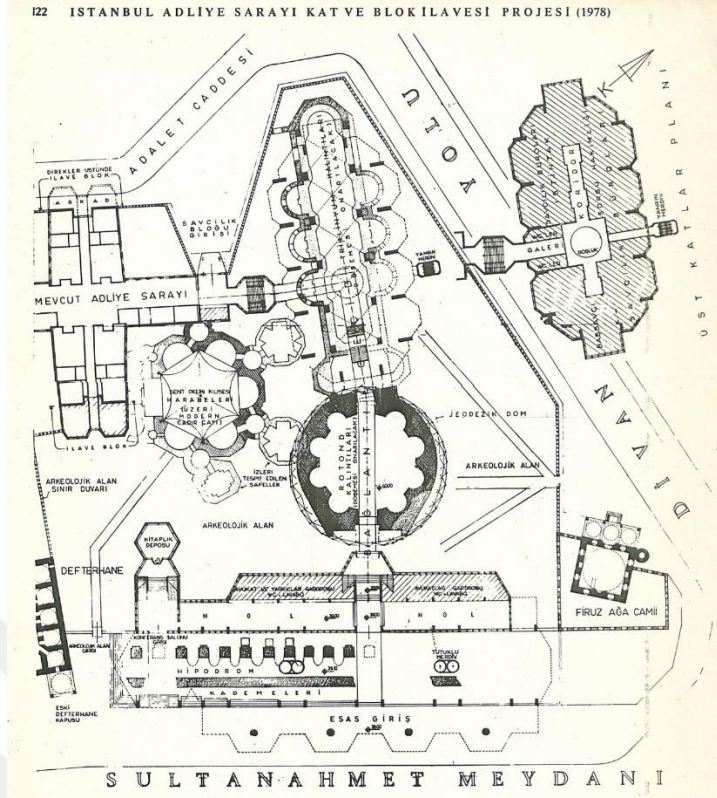
ve tarihi çevreye çeki düzen verilmesinin bir fırsatı ve vesilesi gibi gösterilmeye çalışılması gerçekten şaşırtıcıdır...(Ek L-4).

İstanbul Adliye Sarayı'nın ağır ceza duruşma salonları, savcılık ofisleri ve anıtsal girişlerinin olduğu 2. ve 3. Bloklar Eldem'in iddiasına göre ödenek yetersizliğinden tamamlanamamıştır. Ancak inşaatın devam edememesinin nedeninin Kurul karar süreçleri sonucunda kamu kurumları arasında dönemin koruma pratiğinde yarattığı tartışmalar olduğu anlaşılmaktadır.

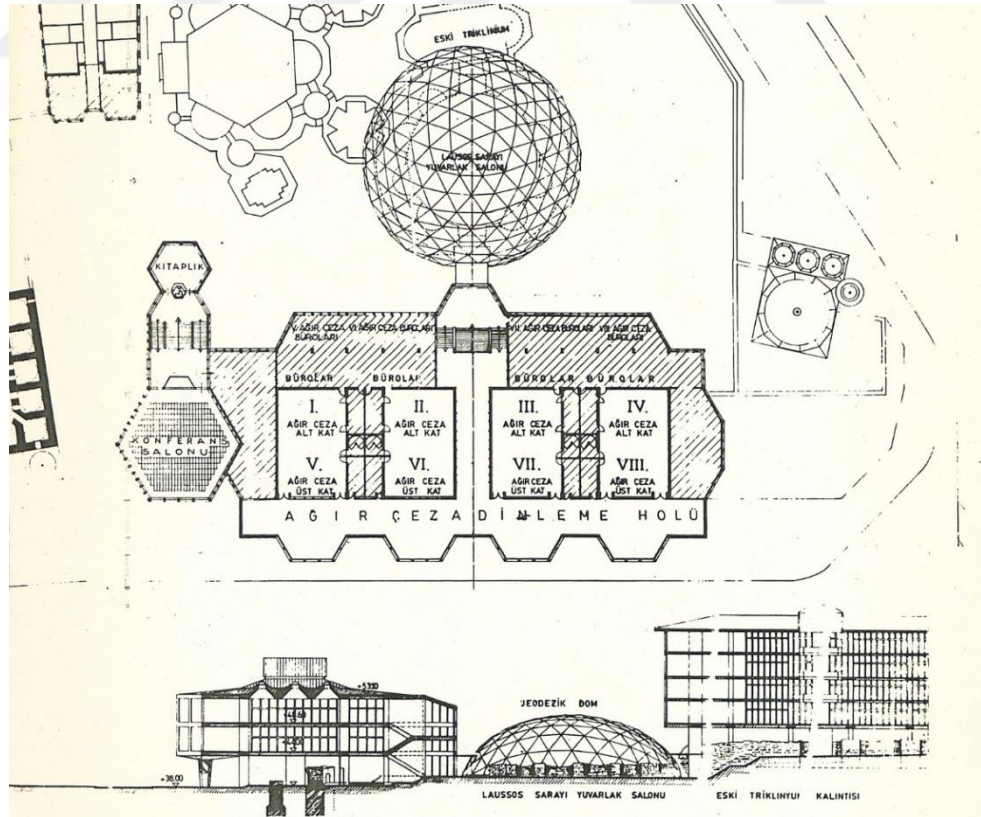
İstanbul Adalet Sarayı 2. ve 3. blokta yer alan (Plan 4-10) Ağır Ceza Mahkeme salonları, arşiv bölümleri, Başsavcı ve savcı odalarının olduğu bölümlerin inşa edilememesi sonucu tüm bu fonksiyonların 1. Blokta çözülmeye çalışılması nedeniyle başlangıcından itibaren sancılı ve yoğun bir kullanıma maruz kalmıştır. İstanbul Adalet Sarayı'nın öngörülen yoğun programa sadece bir blokla en baştan yetersiz yola çıkması, İstanbul'un nüfusunun tasarlandığı döneme göre hızla artması gibi nedenlerden yetersiz kalması sonucu ilçe adliyeleri açılmaya başlanmıştır. Bu aşamadan sonra bina Sultanahmet Adalet Sarayı olarak kullanılmış, daha sonra 25 Temmuz 2012'de Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından yapılan Çağlayan Adalet Sarayına taşınmıştır.

Resim 4-51 Sedat Hakkı Eldem'in 1978 Revizyonu Sonrası Alan Hesabı (Dinler, 2015)

Plan 4-11 Sedat Hakkı Eldem'in 1978 Revizyonunda Kalıntılar Üzerine Gelen Zemin Kat Planı

Resim 4-52 1978 yılı Revize Proje Kesitleri

4.2. Sultanahmet Adalet Sarayı'nın Korunma Ölçütleri Açısından Değerlendirilmesi

4.2.1. Özgünlük Değeri Açısından Değerlendirilmesi

Konumda Özgünlük

Resim 4-53 Sultanahmet Meydanı Güncel Durum (İBB GİS, 2019)

İstanbul Adalet Sarayı bir benzeri Roma'da bulunan Konstantinopolis Hipodromu'na bakacak şekilde inşa edilmiştir (Resim 4-53). Söz konusu meydan Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerinde düzenlenen araba yarışları sayesinde toplumsal olayların yaşandığı şehrin en önemli kamusal meydanıdır (Resim 4-54). Osmanlı döneminde vezir sarayları ve özellikle 1520-1521 yılında inşa edilen Damat İbrahim Paşa Sarayı'nın yapılması daha sonra Haseki Hürrem Sultan Hamamı ve Sultanahmet Camilerinin inşasıyla çevrelenerek adeta sınırlandırılmıştır. Osmanlı döneminde de cuma günleri cirit oyunlarının oynandığı, halkın toplandığı, çeşitli kutlamaların ve saray düğünlerinin yapıldığı, hatta isyancıların toplanma alanı olarak kullanılan önemli bir meydan olduğu bilinmektedir (Yıldırım, 2013).

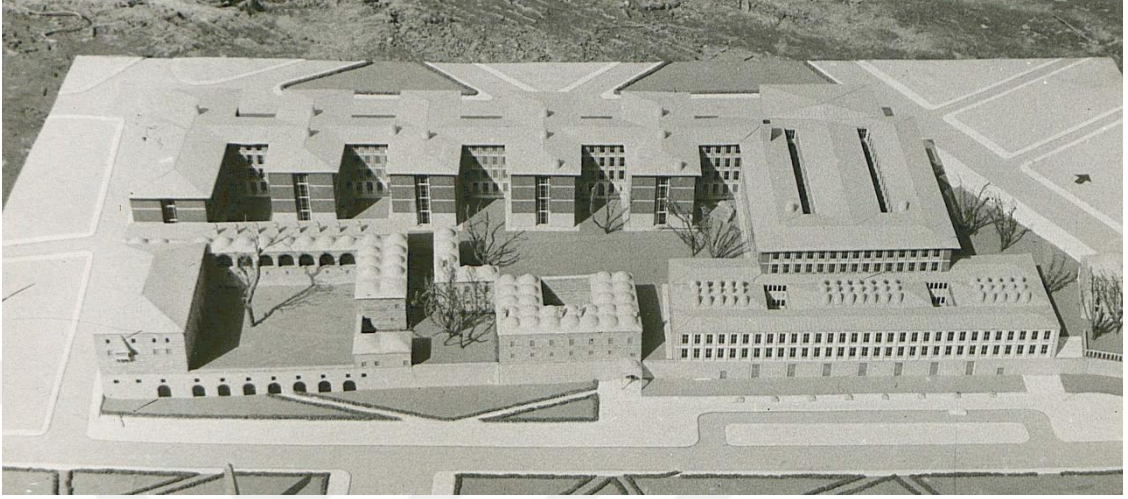
Resim 4-54 Hippodrom ve etrafındaki yapılar (Bardill, 2010)

At Meydanı'nın Osmanlı döneminde de eskisinden olduğu kadar önemli bir kamusal meydan olduğunu söylenebilir (Yıldırım, 2013). Cumhuriyet dönemine gelindiğinde 4.1.1.'de anlatılan Adalet Sarayı yer seçimi sürecinde de hala kentin en önemli kamusal meydanı olarak algılandığı görülmektedir. Günümüzde ise kentin turistler tarafından en çok ziyaret edilen bölgesidir. Sultanahmet Meydanı tarihsel süreç içerisinde mimari açıdan birçok değişiklik yaşamış olsa da “şehrin en önemli meydanı” olma özelliğini korumaktadır. Bu önemli meydana bakacak şekilde Lausus ve Antiokhos Saraylarının bulunduğu alan üzerine inşa edilen Sultanahmet Adalet Sarayı'nın, bağlamıyla işlevsel olarak olmasa da ismen kurduğu ironik ilişki de göz önüne alındığında konumsal özgünlük değerini hala koruduğu görülmektedir.

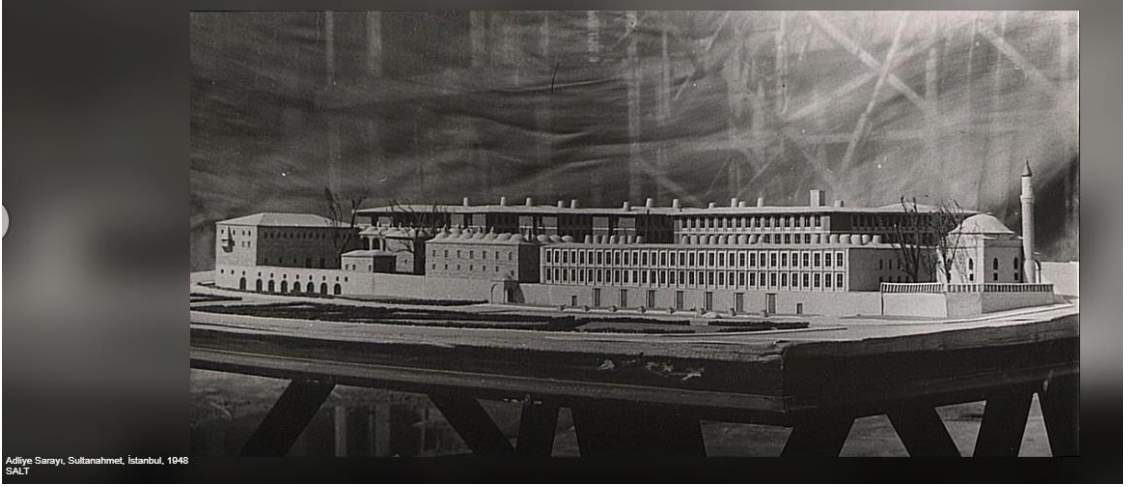
Tasarımda Özgünlük

Eldem geçmişte örnekleri bulunmayan otel, hastane, ofis binaları gibi modern gereksinimlerden ortaya çıkan bina tasarımlarında Türk Evi plan şeması yerine yurt dışındaki örnekleriyle kıyaslanabilecek çağdaş planlamalar yapmıştır (Ergüler, 1996) . Adalet Sarayı planlaması da “çağdaş” planlamalar arasında yer almaktadır. Eldem & Onat şeması uzun bir iç sokaklı “omurgaya takılı” (Bozdoğan, et al., 1987, p. 76) ofis ve mahkeme salonlarının yer aldığı bloklarından oluşur (Resim 4-55) . İbrahim Paşa

Sarayı'nın arkasından başlayarak Divan Yolu'na doğru savcılar ve büyük mahkeme salonlarının yer aldığı daha büyük bir ikinci blokla sonlanır (Bozdoğan, et al., 1987).

Resim 4-55 Adalet Sarayı Projesi Maketi

Resim 4-56 Adalet sarayı Maket (Salt, 2016)

Tapan, İstanbul Adalet Sarayı yarışmasının dönemin mimarlık ortamında yarattığı değişimi “Uygulamada, İstanbul Adalet Sarayı yarışması, II Ulusal Mimariden Uluslararası stile geçişi işaret etti...” (Tapan, 2005, p. 114) diyerek aktarır. Tapan'a göre Jüride W.M.Dudok gibi rasyonalist isimlerin bulunması tasarımın da bu yönde olması eğilimini artırmıştır. Tapan, yarışmayı kazanan Sedat Hakkı Eldem & Emin Onat projesindeki üslupsal yeniliği “ ..Strüktüre karşı farklı bir tutum ortaya çıktı: Betonarme

strüktür cephede açıkça ifade edildi..” (Tapan, 2005, p. 114) olarak tanımlar (Resim 4-57, 58) . Tasarım hakkında şunları söyler:

...Bina üç ana bloğu ile dikdörtgen bir kütlede oluşuyordu. Öğelerin bu şekilde yerleştirilmesi yapının masif etkisini kırarak komşu olduğu tarihi yapılarla harmonik bir ölçek yakalama ve ilişki kurma çabasını göstermektedir. Çok başarılı bir örnek olduğu söylenemese de Uluslararası Üslubun öncüsü olması açısından önemli bir yapıdır... (Tapan, 2005, p. 115).

Uysal ise İstanbul Adalet Sarayı tasarımıyla Eldem'in mimarisindeki “milliyetçi faz”ın (Uysal, 2004, p. 97) sona erdiğinin kabul edildiğini söyler. Bazı eleştirmenler binanın cephesine yansıyan betonarme çerçeve strüktür ve geniş camlı yüzeyleri dikkate alarak projeyi rasyonalist olarak tanımlarlar (Resim 4-65,4-68) (Uysal, 2004).

Bozdoğan'a göre İstanbul Adalet Sarayı tasarımı Eldem'in 1948-1970 yılları arasındaki “kesintisiz efsane” (Bozdoğan, et al., 1987, p. 76) kariyerinde bir dönüm noktası olmuştur. Bozdoğan, Adalet Sarayı tasarımının “rasyonalist” olduğu düşüncesini şu şekilde dile getirir:

...Adalet sarayının inşa edilen kısmı, güçlü bir düzenle bir omurga boyunca tekrarlanan blokları gösterir. Dikey sütun çizgileri ve levhaların yatay bantları ile katlar, betonarme çerçeve strüktürle açıkça ifade edilir. Dolgu duvarlar, Eldem'in başlangıçta önerdiği yüzeye seramik karo yerine taşla kaplanmıştır. İskelet strüktürün mantığı, çerçeveyi dolduran geniş camlı alanlarda ve binaların dikdörtgen kutu benzeri karakterinde de belirgindir. Bu durum bazı tarihçinin / eleştirmenlerin binayı, Türk mimarisindeki milliyetçi ve neoklasik eğilimlerin sonunu belirleyen “rasyonel, işlevsel bir prizma” olarak tanımlamasına yol açtı. Bu tür görüşler “işlevsel prizmalar” veya “yapısal iskeletin dürüst ifadesi” nin bir binaya, Modern Hareketin belirleyici bir işareti ve tarihçi, yeniden canlandırıcı tavrının bir antitezi olan “rasyonalist ”niteliğini kazandırdığını öne sürmektedir... (Bozdoğan, et al., 1987, p. 76).

Bozdoğan, rasyonalizmin deneyimlerden ortaya çıkan, reddedilemeyecek doğru ve mantıklara dayalı bir felsefesi olduğunu söyleyerek bu felsefenin mimarideki yansımalarının biçim ve strüktürel arayışlar olduğunu belirtmektedir (Bozdoğan, et al., 1987, p. 76). Adalet Sarayı tasarımı her ne kadar rasyonalist bir tasarım olarak nitelense de Eldem'in neoklasik eğilimleriyle bağlarını tam olarak koparmadığını görülmektedir. Bozdoğan, Adalet Sarayı tasarımının geçmişle olan bağlarını şu şekilde ifade eder:

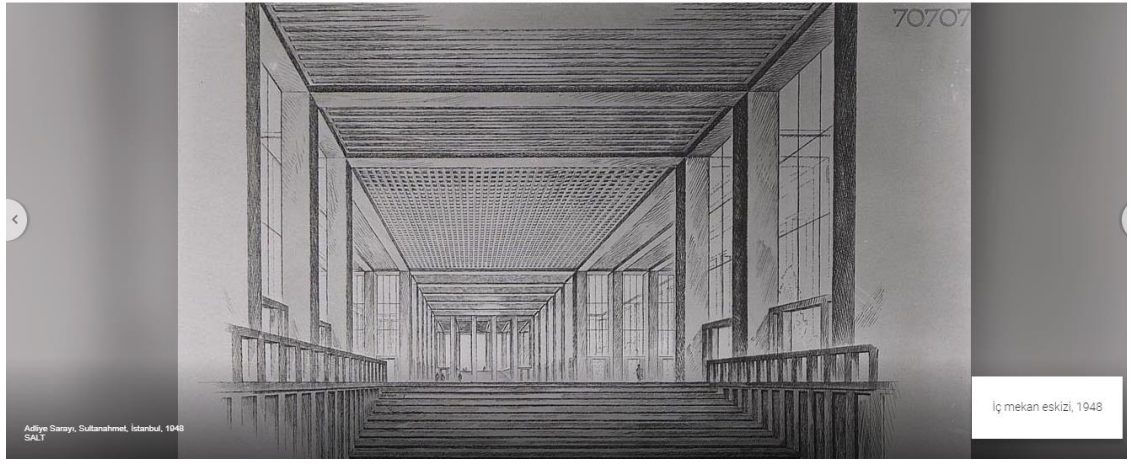
“...Sergilenen yarışma çalışmaları ve eskizlerinde üç katlı uzun kolonları, ince oranlı sütunların dev sırası, çatının geniş çıkıntılı saçakları ile genel sade ve anıtsal etkisi “taş devri” nin aurasına geri dönüşleri gösterir...” (Bozdoğan, et al., 1987, p. 77).

Eldem, Adalet Sarayı tasarımıyla ilgili yapılan bir söyleşide üç kat yüksekliğindeki giriş revakının İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi ve Ankara Teknik Üniversitesi Fen Fakültesi’nde de kullanıldığını anlatarak bunun Ortadoğu’ya ait bir motif olduğunu ifade eder (Resim 4-65). Bunun gerideki binaya gölge atarak yapıyı daha şık gösterdiğini söyleyerek Türk Mimarisine uygun olduğunu belirtir. Söz konusu revakların nasıl kullanılacaklarının hala araştırılmaya gereksinim duyulan bir konu olduğu düşüncesini dile getirir (Bozdoğan, et al., 1987, p. 78).

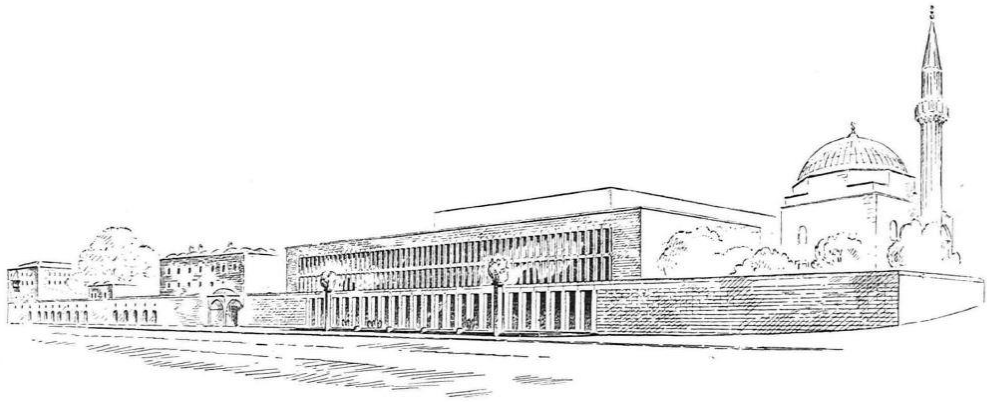
II Ulusal Mimariden Uluslararası Mimariye geçiş yapısı olarak nitelenen İstanbul Adalet Sarayı modern hayatın gereksinimlerini karşılayan özgün bir işlev için tasarlanmıştır. Bir omurgaya eklenen prizmalardan oluşan özgün bir plansal şemayla, “Rasyonalist Mimari”ye özgü şekilde fonksiyonu dış cepheye yansıtacak yapısal bir dile sahiptir (Resim 4-60, 61, 62, 63,69). Tüm bu sayılan özellikleri Sultanahmet Adalet Sarayı’nın tasarımının özgün bir değere sahip olduğunu göstermektedir.

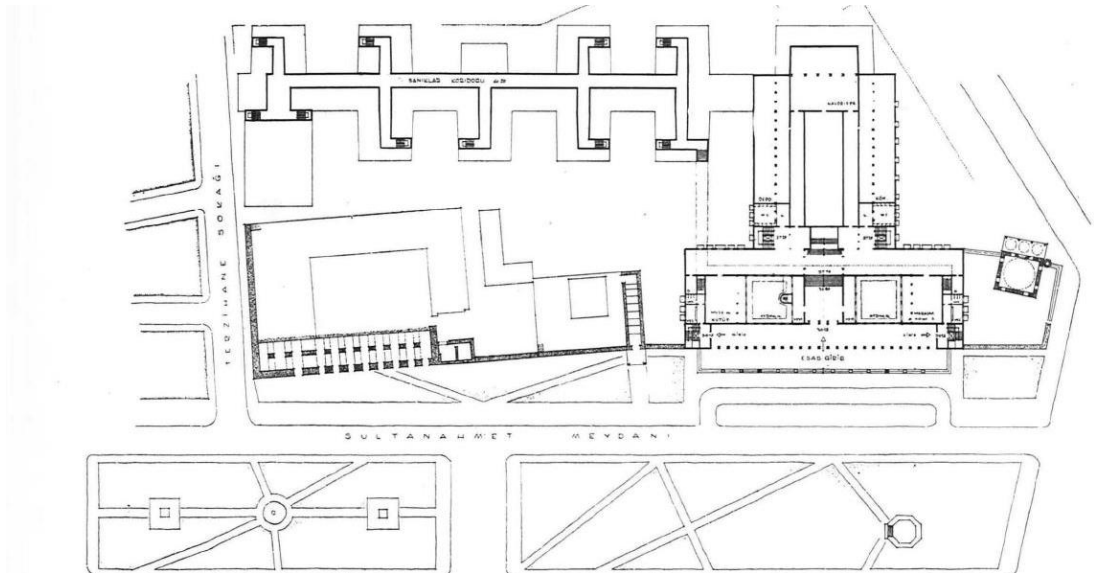
Resim 4-57 Adalet Sarayı Perspektif (Salt, 2016)

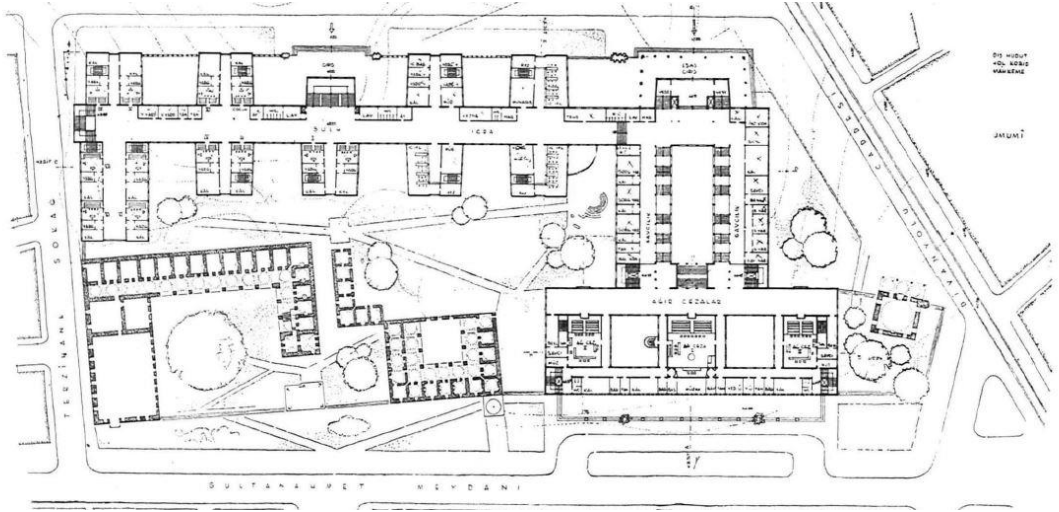
Resim 4-58 Adalet Sarayı İç Mekan (Salt, 2016)

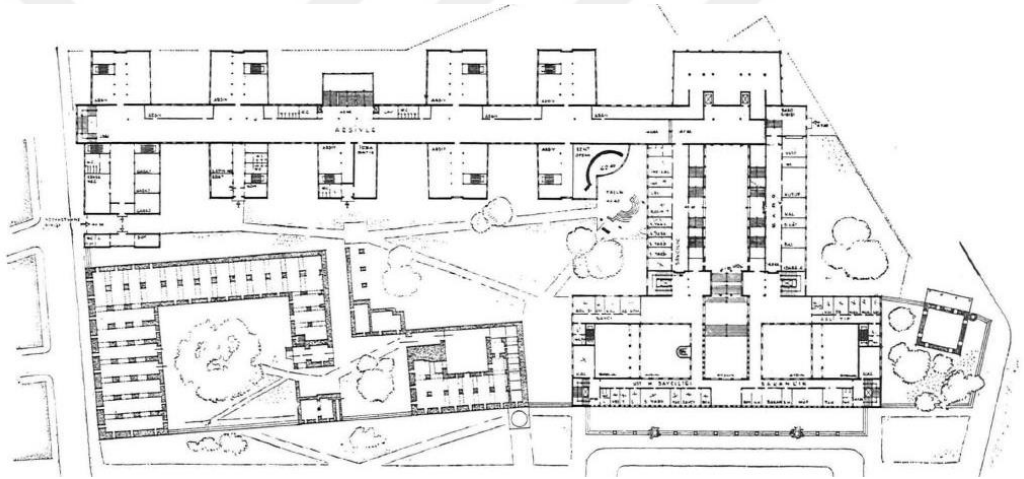
Resim 4-59 Adalet Sarayı Sultanahmet Cephesi Eskiz (Aziz, et al., 1949)

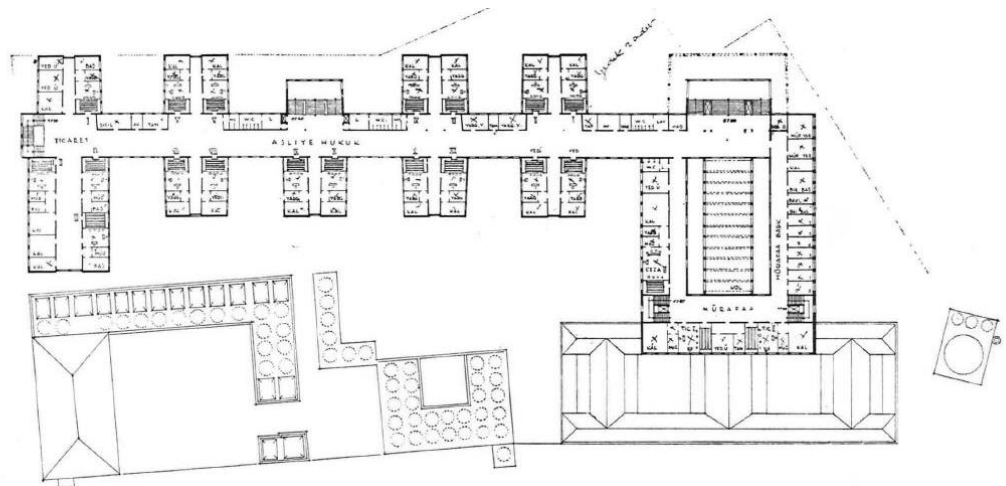
Resim 4-60 Adalet Sarayı Bodrum Kat Planı (Aziz, et al., 1949)

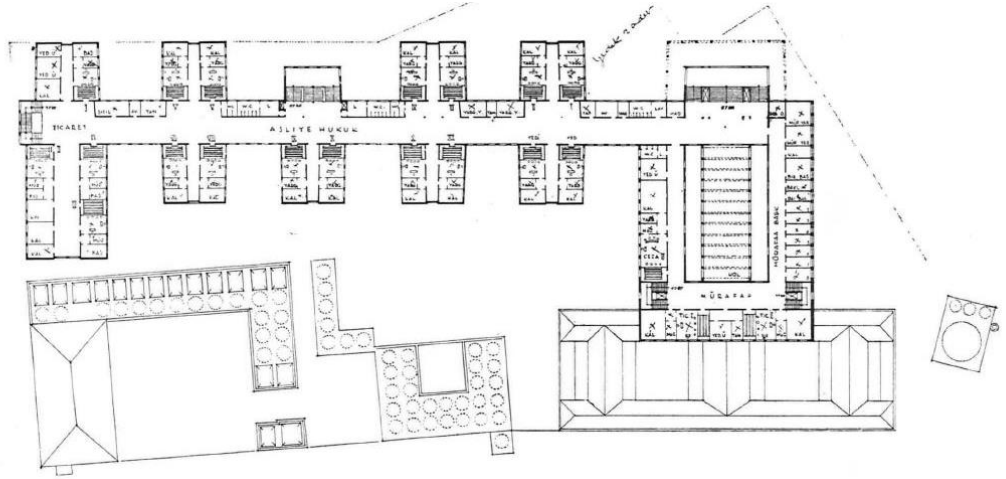
Resim 4-61 Adalet Sarayı Zemin Kat Planı (Aziz, et al., 1949)

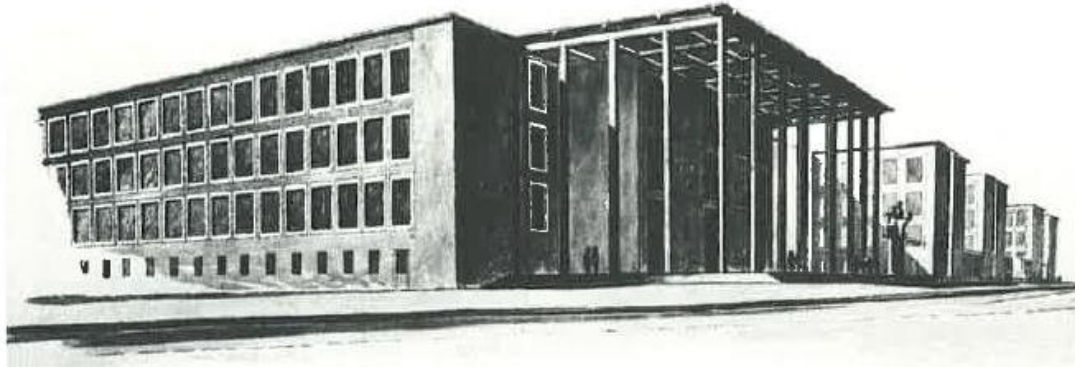
Resim 4-62 Adalet sarayı 1. Kat Plan ı (Aziz, et al., 1949)

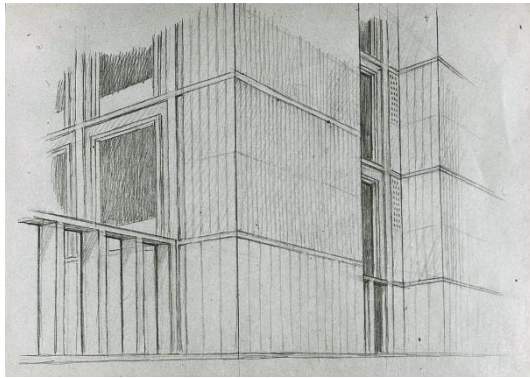
Resim 4-63 Adalet Sarayı 2. Kat Planı (Aziz, et al., 1949)

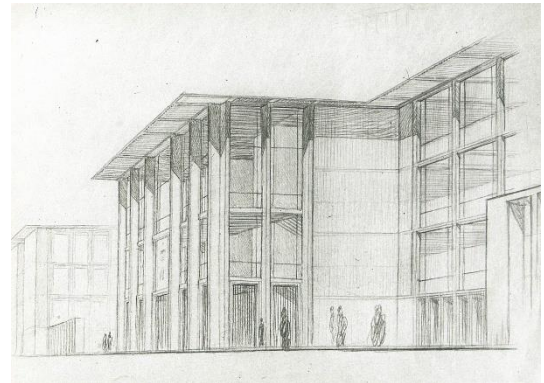
Resim 4-64 Adalet Sarayı 3. Kat Planı (Aziz, et al., 1949)

Resim 4-65 Işık Sokağı Görünüşü Eskizi (Bozdoğan, et al., 1987)

Resim 4-66 Adalet Sarayı Eskizi

Resim 4-67 Adalet Sarayı Eskizi

Resim 4-68 Adalet Sarayı Giriş (Bozdoğan, et al., 1987)

Resim 4-69 Adalet Sarayı (Ayşen KAYA)

Yapısal Özgünlük

Temmuz 2012 yılında Adliye'nin Çağlayan Adalet Sarayı'na taşınmasından sonra Sultanahmet Adalet Sarayı bir süre boş kalmıştır. 24.12.2012 tarihinde İstanbul il Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Cağaloğlu'ndaki binası çıkan bir yangın sonucu kullanılamayacak hale gelmiştir (hurriyet.com, 2012). İl müdürlüğü binasının yanması

sonucu ortaya çıkan ihtiyacı karşılamak üzere eski adliye binasının İl Milli Eğitim Müdürlüğü olarak kullanılması gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda 02.08.2013 tarihinde İstanbul İl Özel İdaresi tarafından “İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hizmet Binası (Eski Sultanahmet Adliyesi) Onarım İşi” adı altında basit bakım onarım ihalesi yapılmıştır. 27.09.2013 tarihinden başlayarak 240 günlük iş süresi içerisinde Sultanahmet Adalet Sarayı onarıma alınmıştır. 27.02.2014 tarihinde bakım onarım ihalesinin geçici kabulü yapılmıştır (İhale Dosyası, 2013). Yapı daha sonra İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından “İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Binası” olarak kullanılmaya başlanmıştır. Halen de aynı işleyle kullanılmaya devam edilmektedir.

Sultanahmet Adalet Sarayı Adliye Sonrası Durum Analizi

Adliyenin Çağlayan Adalet Sarayı'na taşınmasından sonra Sultanahmet Adalet Sarayı'nda yapılan incelemeler sonucunda şu hususlar tespit edilmiştir:

- Çatıda bulunan bakır kaplamanın bir kısmının eksik olduğu görülmüştür (Resim 4-70).
- Özgün ahşap ve demir doğrama olmak üzere iki çeşit doğrama bulunmaktadır (Resim 4-71).
- Bazı odalarda özgün mozaik döşeme kaplamalarının üzerinde muhdes PCV kaplama, bazılarında ise muhdes ahşap laminant döşeme kaplaması vardır.
- Odaların duvarları plastik boyalı, tavanları badana boyalıdır.
- Kapı kasaları ve kanatları özgün ahşap doğramadır (Resim 4-73, 4-75, 4-77).
- Koridor duvarlarında 1,50 cm kotuna kadar yağlı boya, 1.50 cm kotundan sonra plastik boya bulunmaktadır (Resim 4-72).

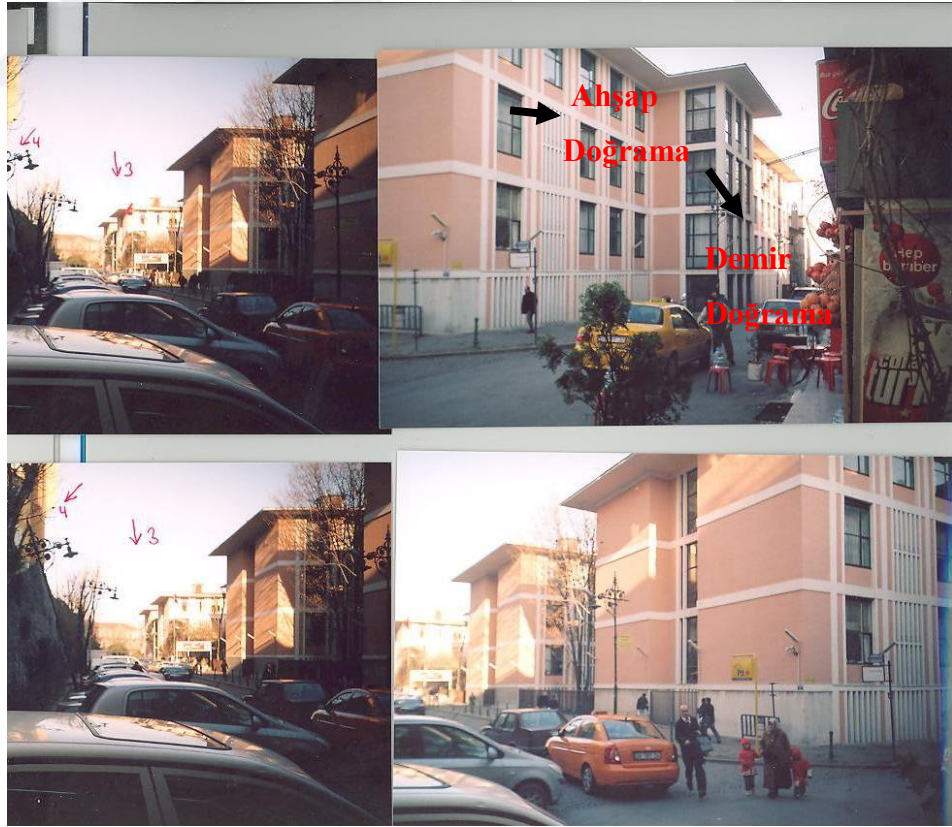
Günümüzde İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından kullanılan üç kat için Adliye'nin taşınması sonrası duruma dair plansal durum analizleri yapılmıştır (Ek A, Ek B, Ek C). Bu analizler doğrultusunda yapı genelinde muhdes bölme duvarları dışında genel olarak özgün plansal karakterini koruduğu anlaşılmaktadır. Yapı malzemeleri anlamında bina genelinde muhdes ahşap laminant ve PVC kaplamaların altında özgün karo mozaik kaplamalar bulunmaktadır. Yapı genelinde bozulma durumları değişken olmakla birlikte çatı kaplaması, döşeme, duvar, pencere ve kapı doğramaları olmak üzere yapı elemanları genel olarak özgünlüğünü korumaktadır (Tablo 4-2) .

Tablo 4-2 Sultanahmet Adalet Sarayı Adliye Sonrası Durum Analizi

Yapı Elemanı		Malzeme cinsi	Özgünlük Durumu	Korunma Durumu
Çatı Kaplaması		Bakır	Özgün	Bazı bölümlerde bakır kaplama eksik. Yerine muhdes arduvaz kaplama var.
Döşemeler	Koridor	Karo Mozaik	Özgün	İyi
	Odalar	Ahşap Parke/ Pvc	Muhdes	Muhdes döşeme altında karo mozaik kaplama mevcut.
Kapı Doğramaları	Kapı Kanadı	Ahşap	Özgün	Taşınma sırasında büyük kısmı tahrip olmuş
	Kapı Kasası	Ahşap	Özgün	Orta
Pencere Doğramaları	Koridor	Demir	Özgün	Kötü (alt kısımlarda yoğun korozyon ve parça kaybı)
	Odalar	Ahşap	Özgün	Kötü (Denizlik kısımlarında çürüme, zamanla deformasyon ve bozulma)
Islak Hacim		Seramik	Bilinmiyor	Orta
Merdivenler	Kaplamaları	Mermer	Özgün	İyi
	Korkulukları	Demir	Özgün	İyi
	Küpeşterleri	Ahşap	Özgün	Kötü
Sıvalar		Çimento	Özgün	İyi
Isı Tesisatı	Radyatörler	Demir Döküm	Özgün	Kullanılır durumda
	Borular	Demir	Özgün	Kullanılır durumda
	Kazan	Doğalgaz	Sonraki Dönem	İlk yapıldığı dönemdeki kömür kazanı doğalgaz kazanıyla değiştirilmiş.
Elektrik Tesisatı	Aydınlatma	Kablo	Özgün	Kötü durumda
	Data-UPS	Kablo	Yok	

Resim 4-70 Sultan Ahmet Adliyesi'nin İl Özel İdaresi Onarımı Öncesi Çatısı

Resim 4-71 Sultanahmet Dış Cephe (KVKBK Arşiv)

Resim 4-72 Sultanahmet Adliyesi Adliye Olarak Kullanıldığı Dönem (www.hurriyet.com.tr)

Resim 4-73 Sultanahmet Adliyesi (www.hurriyet.com.tr)

Resim 4-74 Sultanahmet Adliyesi Giriş Merdivenleri (<http://www.5harfliler.com>)

Resim 4-75 Sultanahmet Adliyesi Ara Koridor
(www.hurriyet.com.tr)

Resim 4-76 Sultanahmet Meydanı Tarafından
Giriş Katı (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-77 Sultanahmet Meydanı Tarafından
Giriş Katı (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-78 Sultanahmet Meydanı Tarafından
Giriş Katı (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-79 Bodrum Kat Adliye Arşiv Dosyaları
(İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-80 Bodrum Kat Adliye Arşiv
Dosyaları (İhale Dosyası, 2013)

Sultanahmet Adalet Sarayı İl Özel İdaresi Onarımı sonrası Durum Analizi

Sultanahmet Adalet Sarayı adliyenin 2012 yılında Çağlayan'a taşınması sonrasında bir süre boş kalmıştır. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü olarak kullanılması kararı alınca bina için basit bakım onarım ihalesine çıkmıştır. İstanbul İl Özel İdaresi tarafından **“İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hizmet Binası (Eski Sultanahmet Adliyesi) Onarım İşi”** adı altında yapılan basit bakım onarım ihalesi kapsamında eksik olan bakır çatı kaplamasının tamamlanarak onarılması, kullanılamayacak kadar deforme olmuş ya da eksik kapı kanadı ve kapı kasası imalatları yapılması, mevcut ahşap doğramaların boyanması, mevcut duvar ve tavan boyaları üzerine boya yapılması öngörülmüştür. Ayrıca koridorlarda bulunan ve özün olan mevcut karo mozaik kaplamalar ile merdivenlerin özgün mermer basamaklarının silinmesi, eksik ya da bozuk olan bölümlerinin onarılması imalatlarının yapılması da ihale kapsamında düşünülmüştür. Ayrıca 3. Kat tavanının büyük bölümünde çatıdan su sızmasından kaynaklanan küflenme olması nedeniyle İl Özel İdaresi tarafından yapılan keşifte tüm çatı kaplamasının kaldırılarak su yalıtımının yeniden yapılması ve köstekli bakır kaplama olarak çatı kaplamasının orijinal şekilde yenilenmesi öngörülmüştür (İhale Dosyası, 2013).

Uygulama aşamasında, ihale öncesinde öngörülen imalatlara ek olarak İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün talebi doğrultusunda bazı ölümlere alçıpan bölme duvar imalatları yapılarak üzerine saten alçı ve boya uygulaması yapılmıştır. Bu kararlara ek olarak ıslak hacimlerin ihtiyacı karşılayamayacak olması gerekçesiyle büyütülmesi, mevcut durumda su sızıntısı ve eskiyen temiz ve pis su tesisatlarının değiştirilerek, seramiklerin sökülüp altına su yalıtımı yapılması ve yeni seramikler ile kaplanması, tavanlara da alçıpan asma tavan yapılması yine söz konusu ihale kapsamında yapılan imalatlardır (Resim 4-81, 4-83) . Ayrıca onarım ihalesine başlandığı sırada adliyeden kalan ahşap tefrişatın atılması

sırasında kilitli olan kapıların kırıldığı ve birçok ahşap kapı kasası ve kanadının kullanılmayacak kadar tahrip olduğu gerekçesiyle kapı kasaları ve kanatlarının tamamen değiştirilmesi kararı alınarak mevcut kapılar söktürülmüştür. Zemin kat, 1. Kat ve 2. Kat kapı kasaları ve kanatlarının tamamı değiştirilmiştir. Kapı kasaları 2 mm DKP sacdan fırın boyalı kapı kası olarak yapılmıştır. Kapı kanatları ise 5 cm kalınlıkta lamine kaplamalı kapı kanadı olarak yapılmıştır (Resim 4-84,4-86).

Ahşap ve demir pencere doğramalarında da çürümeler olduğu, değişmesi gerektiği tespit edilmiş olsa da ihale kapsamında yer almaması ve basit onarım kapsamında yapılamaması nedeniyle mevcut halinde korunarak sadece macunları yenilenerek boyanmıştır (Resim 4-87, 4-90) . Koridorlar haricinde odalar içerisinde yer alan muhdes ahşap ve PVC döşeme kaplamaları da sökülüştür (Resim 4-85, 4-87). Ayrıca bina genelinde aydınlatma, elektrik ve data hatları sıva üstü kanallardan geçirilerek tamamen yenilenmiştir (Resim 4-85, 4-88). Pis su ve temiz su tesisatları ile kalorifer tesisat borularının da tamamı yenilenmiş ancak kalorifer petekleri ve kazan yenilenememiştir. İhale sırasında öngörülemeyen bu imalatların yapılmasının sözleşme bedeli ve buna ek olarak %50 iş artışı ile tamamlanamaması üzerine İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile İl Özel İdaresi yetkililerince bodrum kat ve zemin kat ihale kapsamından çıkarılmıştır

İl Özel İdaresi'nce yapılan onarım sonrasında dair plansal durum analizleri yapılmıştır (Ek-D, Ek-E, Ek-F). Bu analizler doğrultusunda yapı genelinde koridorlardaki muhdes bölme duvarların kaldırıldığı, ana koridor üzerinde bazı odalara doğrudan açılan girişler alçıpanla kapatılmış, bazı büyük odalarda da bölme duvar imalatı yapılmıştır. Plansal anlamda en ciddi müdahale yan yana odaların bölme duvarlarının kaldırılıp ıslak hacimlerin genişletilmesidir. Islak hacimler dışında plansal özgünlüğün korunduğu söylenebilir.

Yapı malzemeleri anlamında bina genelinde muhdes ahşap laminant ve PVC kaplamalar sökülerek altında özgün karo mozaik kaplamalar ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca özgün ahşap kapı ve kasalar laminant kapı ve DKP sac kapı kasasıyla değiştirilmiştir. Eksik olan ve su alan bakır çatı kaplaması sökülerek özgün detayına uygun köstekli bakır çatı kaplaması yapılmıştır (Resim 4-92,93,94,95,96,97) (Tablo 4-3) .

Tablo 4-3 Sultanahmet Adalet Sarayı Onarım Sonrası Durum Analizi

Yapı Elemanı		Malzeme cinsi	Özgünlük Durumu	Korunma Durumu
Çatı Kaplaması		Bakır	Yeni	Tüm Bakır Çatı Kaplamaları Yenilenmiştir.
Döşemeler	Koridor	Karo Mozaik	Özgün	İyi
	Odalar	Karo Mozaik	Özgün	İyi
Kapı Doğramaları	Kapı Kanadı	Ahşap	Yeni	Lamine Levha Kaplamalı Kapı Kanadı
	Kapı Kasası	DKP Sac	Yeni	
Pencere Doğramaları	Koridor	Demir	Özgün	Kötü (alt kısımlarda yoğun korozyon ve parça kaybı)
	Odalar	Ahşap	Özgün	Kötü (Denizlik kısımlarında çürüme, zamanla deformasyon ve bozulma)
Islak Hacim		Seramik	Yeni	
Merdivenler	Kaplamaları	Mermer	Özgün	İyi
	Korkulukları	Demir	Özgün	İyi
	Küpeşterleri	Ahşap	Yeni	
Sıvalar		Çimento	Özgün	Mevcut sıvalar üzerine saten alçı kaplanarak boya yapılmıştır.
Isı Tesisatı	Radyatörler	Demir Döküm	Özgün	Uzun süre tesisatta bekleyen su korozyonu hızlandırdığından kullanılamayacak durumda.
	Borular	Demir	Yeni	İl Özel İdaresi döneminde yenilenmiş.
	Kazan	Doğalgaz	Sonraki Dönem	Ödenek yetersizliğinden kazan değiştirilememiş
Elektrik Tesisatı	Aydınlatma	Kablo, Armatür	Yeni	İl Özel İdaresi döneminde yenilenmiş.
	Data-UPS	Kablo	Yeni	İl Özel İdaresi döneminde yenilenmiş.

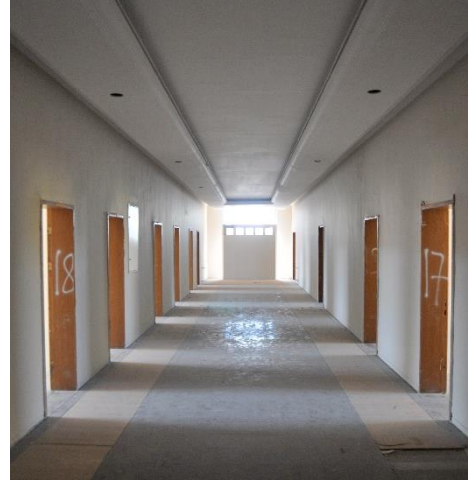
Resim 4-81 Islak Hacimlerde Seramik Sökümü sonrası (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-82 Odalarda Kaba Badana Raspası ve Kapı Sökümleri Sonrası (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-83 Islak Hacimlerde İl Özel İdaresi Tarafından Yapılan Onarım Sonrası (İhale Dosyası, 2013)

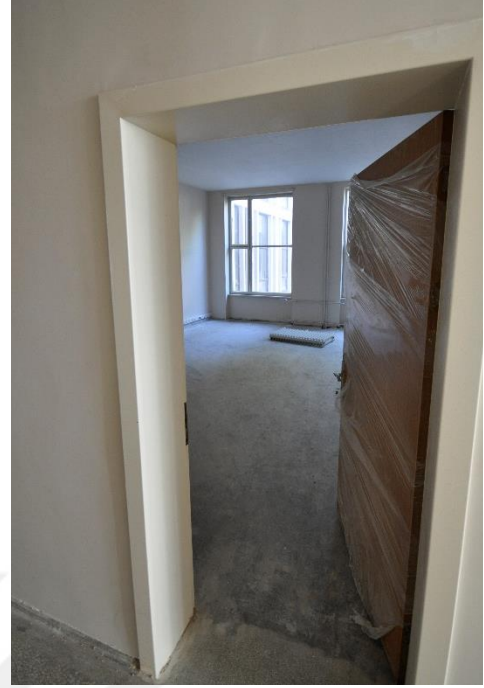

Resim 4-84 Koridorlarda İl Özel İdaresi Tarafından Yapılan Boya, Kapı Onarımı ve Mozaik Silim İmalatları (İhale Dosyası, 2013)

**Sıva Üstü Kanallarla Yenilenen
Elektrik ve Data Tesisatı**

Resim 4-85 Boya ve Elektrik Tesisatı İmalatları
(İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-86 Dkp Sac Kapı Kasası ve
Lamine Kaplama Ahşap Kapı Kanadı
(İhale Dosyası, 2013)

Kısmi Pencere Onarımı

Özgün Karo Mozaik Kaplama

Resim 4-87 Pencereelerde Kısmi Onarım ve Boya
İmalatları (İhale Dosyası, 2013)

Yenilenen Aydınlatma Tesisatı

Resim 4-88 Koridorlarda Boya ve Özgün
Karo Mozaik Silimi (İhale Dosyası,
2013)

Resim 4-89 Adalet Sarayı Onarım Öncesi (4 No'lu KVKBK Arşivi)

Resim 4-90 Koridorlardaki özgün doğramalar (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-91 Özgün Merdiven Kaplamaları ve Korkulukları (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-92 Söküm Öncesi Çatı (Bakır Kaplamanın bir kısmı zamanla yok olduğundan benzer renkte yapılan kaplama)

Resim 4-93 Söküm Sonrası korozyona uğrayan demirler ve beton saçağın durumu (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-94 Çatı Sökümü Sonrası ortaya çıkan betonarme döşeme (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-95 Bakır Çatı Altına Su Yalıtımı (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-96 Yeniden yapılan Köstekli Bakır Çatı Kaplaması (İhale Dosyası, 2013)

Resim 4-97 Adalet Sarayı Onarım Sonrası Genel Görünüm (Ayşen KAYA)

Sultanahmet Adalet Sarayı İl Milli Eğitim Müdürlüğü Kullanımı Sonrası Güncel Durum Analizi

Sultanahmet Adalet Sarayı adliyenin taşınmasından sonra 10.08.2016 tarih ve 5011 sayılı İstanbul IV. Numaralı KVKBKM'ği yazısından anlaşılacağı üzere İslam Eserleri Müzesi, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve özel bir firma tarafından kullanılmak istenmiştir (Ek O). Ancak günümüzde İl Milli Eğitim Müdürlüğü Binası olarak kullanılmaktadır.

İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından kullanılan Sultanahmet Adalet Sarayı'nda Koruma Kurulu tarafından hazırlanan 02.08.2016 tarih ve 878 sayılı raporda kurul arşivinde herhangi bir proje olmadığı belirtilmektedir. Buna ek olarak İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından kullanılan makam katında koridor giriş kapısı ve tavanda elektrik tesisatıyla beraber yeni tavan kaplaması yapıldığının görüldüğü belirtilmektedir (Resim 4-98, 4-99). Ayrıca raporda özgün oda kapıları ve bina genelinde koridor kapılarının değiştirildiğinin tespit edildiği yer almaktadır (Ek Ö)

Resim 4-98 İl Milli Eğitim Müdürlüğü Tarafından
Makam Katı Değişen İmalat Fotoğrafları
(KVKBK Arşiv)

Resim 4-99 Değişen Koridor Kapıları
(KVKBK Arşiv)

Resim 4-100 Adalet Sarayı Giriş (Google.maps, 2015)

Resim 4-101 Adalet Sarayı Giriş (Abdullah Taşkıran,2018)

İl Milli Eğitim Müdürlüğüne plansal anlamda en büyük değişiklik koridorlarda metal strüktürle kantin,danışma vb. işlevler için bölümler oluşturulmasıdır. Ayrıca bazı odaların ara bölme duvarlarında da değişiklikler yapılmıştır (Ek G, I, İ).

Yapı genelinde odalara laminant parke kaplaması yapılmıştır.İslak hacimlerin tavan ve döşeme imalatlarının tekrar yenilediği görülmüştür. Ayrıca özgün demir döküm kalorifer petekleri sökülerek yerine alüminyum panel radyatörlerin takıldığı, kazanın da yenilediği anlaşılmaktadır. Yapı genelinde ahşap ve demir doğramaların tamamı yenilenmiştir. Ahşap doğramalar maun cinsi çift cam doğramalarla, demir doğramalar ise ısı yalıtımlı çift camlı alüminyum doğramalarla değiştirilmiştir (Resim 4-101) . Ayrıca cephe tasarımının bir parçası olan strüktürün açık, dolgu duvarların koyu renk olan boya zıt şekilde taşıyıcıların koyu dolgu duvarların açık boyanması şeklinde değiştirilmiştir (Resim 4-100, 4-101). İl Milli Eğitim Müdürlüğüne yapılan değişiklikler plansal özgünlüğü ciddi şekilde bozmasa da son özgün malzemeler de kaybedilmiştir (Tablo 4-4).

**Tablo 4-4 İl Milli Eğitim Müdürlüğü Onarımı Sonrası
Özgünlük Durum Analizi**

Yapı Elemanı		Malzeme cinsi	Özgünlük Durumu	Korunma Durumu
Çatı Kaplaması		Bakır	Yeni	İmalat Yapılmamış
Döşemeler	Koridor	Karo Mozaik	Özgün	İyi. Silim Yapılmış.
	Odalar	Karo Mozaik Üstü Ahşap Kaplama	Muhdes/Yeni	Karo Mozaik Üstü Ahşap Laminat Parke Kaplaması Yapılmış
Kapı Doğramaları	Kapı Kanadı	Ahşap	Yeni	Yeni İmalat Yapılmamış
	Kapı Kasası	DKP Sac	Yeni	Yeni İmalat Yapılmamış
Pencere Doğramaları	Koridor	Alüminyum	Yeni	Isı yalıtımlı Alüminyum doğrama yapılmış.
	Odalar	Ahşap	Yeni	Isı yalıtımlı Ahşap (Maun) doğrama imalatı yapılmış.
Islak Hacim		Seramik	Yeni	İl Özel İdaresince yapılanlar sökülerek yenilenmiş.
Merdivenler	Kaplamaları	Mermer	Özgün	İyi
	Korkulukları	Demir	Özgün	İyi
	Küpeşterleri	Ahşap	Yeni	İl Özel İdaresince yapılan küpeşterler boyanmış.
Sıvalar		Çimento	Özgün	İl Özel İdaresince özgün sıvalar üzerine yapılan saten alçı kaplama duvarlar yeniden boyanmıştır.
Isı Tesisatı	Radyatörler	Alüminyum	Yeni	Özgün Demir Döküm radyatörler sökülerek yenilenmiş.
	Borular	Demir	Yeni	İl Özel İdaresi döneminde yenilenmiş.
	Kazan	Doğalgaz	Yeni	Eski kazan sökülerek yerine yenisini takılmış.
Elektrik Tesisatı	Aydınlatma	Kablo Armatür	Yeni	İl Özel İdaresi döneminde yenilenmiş.
	Data-UPS	Kablo	Yeni	İl Özel İdaresi döneminde eklenmiş.

Sultanahmet Adalet Sarayı, adliyenin Çağlayan'a taşınması sonrasında boş kaldığı dönem, İl Özel İdaresi onarımı sonrası dönemi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nce kullanıldığı dönem olmak üzere üç dönem boyunca çeşitli değişikliklere uğramıştır.

Ek A, B, C, D, E, F, G, I, İ plan analizleri değerlendirildiğinde son durumda plansal olarak kanatlardaki odaların bazı bölme duvarlarının kaldırıldığı, bazı odalara bölme duvar eklendiği, ana koridorda ise yan koridor ağızlarında depo, kantin vb işlevler için hafif bölücülerle yeni mekanlar oluşturulduğu anlaşılmaktadır. İç mekânda odalardaki bölme duvarların değişiminden çok koridorlarda yapılan eklemeler plan şemasının algılanışını bozmaktadır. Buna rağmen bir "omurgaya takılı" (Bozdoğan, et al., 1987, p. 76) prizmalardan oluşan plan şeması büyük ölçüde özgünlüğünü korumaktadır (Tablo 4-5). Özgün yapı malzemeleri büyük ölçüde değiştirildiği için malzeme özgünlüğünün korunamadığı görülmektedir.

Dış cephede en önemli değişiklik pencere ve kapı doğramalarının değiştirilmesidir. Ahşap ve alüminyum olarak değiştirilen doğramaların dış ölçülerinin genel anlamda korunduğu söylenebilir. Dış cephede yeni doğramaların az da olsa artan kesitlerinin yarattığı kısıtlı değişiklik ve zemin katta kuranglezlerin üzerine yerleştirilen klima üniteleri dışında büyük bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Hala dış cephede taşıyıcı sistem kolayca okunabilmektedir. Yalnızca ilk dönemde taşıyıcıların açık, dolgu duvarların ise koyu renk boyanmasının yarattığı etki İl Milli Eğitim Müdürlüğü zamanında taşıyıcıların koyu, dolgu duvarların açık boyanması şeklinde değiştirilmiştir (Resim 4-68, 4-100, 4-101). Sultanahmet Adalet Sarayı geçirdiği değişimler sonucunda özgün yapı malzemelerini büyük ölçüde yitirmiştir. Modern Mimari Miras açısından renklerin etkisinin önemi göz önüne alındığında şüphesiz bu değişiklik özgünlük değeri açısından kayıp yaratsa da genel olarak dış cephenin özgünlüğünü korunduğu söylenebilir (Tablo 4-5).

4.2.2. Simge Değeri Açısından Değerlendirilmesi

Sultanahmet Adalet Sarayı 4.1.1. bölümünde anlatılan yarışma süreçleri incelendiğinde ve 4.2.1. “Tasarımda Özgünlük” bölümünde de değinildiği üzere mimari üslup açısından geçiş yapısı olarak tanımlanmaktadır. Omay Polat, Sultanahmet Adalet Sarayı için "... mimarlık tarih yazımında Cumhuriyet dönemi mimarisinde bir kırılma noktası olarak değerlendirilmiştir..." (Omay Polat, 2008, p. 64) ifadesini kullanmaktadır. Türkiye’de 2. Ulusal Mimari’den Uluslararası Mimari’ye geçiş yapısı olması nedeniyle simge değeri taşımaktadır.

4.2.3. Anı Değeri Açısından Değerlendirilmesi

Sultanahmet Adalet Sarayı, projesinin yarışma sonucu elde edilmesi ve Ulusal Mimari’den Uluslararası Mimari’ye geçişi sembolize etmesi açısından olumlu bir “anı değeri” taşımaktadır. Ayrıca son dönemde hem yoğun kentleşme baskısından hem de ideolojik sebeplerle yok olmasına izin verilen Cumhuriyet Dönemi Mimarisi ’ne ait bir kamu yapısı olması açısından da olumlu bir “anı değeri” taşımaktadır.

Sultanahmet Adalet Sarayı, 4.1.1. bölümde anlatılan arsa seçimi sürecinden başlayarak Damat İbrahim Paşa Sarayı’nın yıkılmasına kadar birçok tartışmanın konusu olmuştur. “Arkeolojik Park” olarak tanımlanan bir alanda başlayan kazı çalışmaları sırasında çıkan eserler ve bu eserlere rağmen inşaatın devam edip etmemesi, İbrahim Paşa Sarayı’nın bir bölümünün yıkılması ve çok yüklü bir programı olan bu kamu yapısının kentin en önemli meydanına yapılması koruma çevrelerinde uzun süren tartışmalar yaratmıştır. Koruma pratiği açısından değerlendirildiğinde Bizans uzmanlarının başını çektiği grup Fetih öncesi eserleri korumak için fetih sonrası eserlerin tahrip edilmesinde sakınca görmemişlerdir. Türk uzman ve yetkililerin ise Fetih sonrası eserleri önemli ve korunmaya değer, Fetih öncesi eserlerin ise gözden çıkarılabilir gördüğü anlaşılmaktadır. Aynı dönemde gündeme gelen Adalet Sarayı projesiyle fetih sonrası yapılan en görkemli sivil mimari eserlerden biri olan Damat İbrahim Paşa sarayının büyük bölümü yıktırılmıştır. Yıkım sonrası yapılan kazıyla fetih öncesi eserler ortaya çıkarılmış, ortaya çıkarılan kalıntılar üzerine (Resim 4-43), kalıntıların bir kısmı kaldırılıp geri kalan

kalıntıların tahrip edilmesi de göze alınarak yeni Adliye Sarayı inşa edilmiştir. Anlaşılan o dur ki Adalet Sarayı'nı inşa ettirenler için Cumhuriyetin yeni ortaya çıkaracağı eserin önemi kendinden öncekilerini gölgede bırakmıştır. Bu tartışmalar Türkiye'deki koruma tarihi açısından önemlidir; tarihi alanlarda yapılaşma konusundaki yaklaşımları etkilemiştir. Arsa seçimi ve inşa süreci olumsuz da olsa koruma pratiği açısından negatif de olsa önemli bir “anı değeri” yaratmıştır.

4.2.4. Ekonomik Değer Açısından Değerlendirilmesi

Sultanahmet Adalet Sarayı Temmuz 2012 yılında Adliye'nin Çağlayan Adalet Sarayı'na taşınmasından sonra İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hizmet Binası olarak halen kamu adına kullanılmaktadır. Bu nedenle ekonomik olarak kullanım değeri taşımaya devam etmektedir.

4.2.5. İşlevsel Değer Açısından Değerlendirilmesi

Modern Mimari Mirasın korunacak değerlerinin sınıflandırmasında Nimet Özgönül işlevsel değerle ekonomik değeri beraber değerlendirir. Ebru Omay Polat ise iki değeri ayrı ayrı ele alır. Adalet Bakanlığı tarafından adalet sarayı olarak kullanılan Eski Darülfünun binasının yanması sonrası açılan proje yarışmasıyla Sedat Hakkı Eldem & Emin Onat tarafından Adliye fonksiyonuyla tasarlanıp inşa edilen İstanbul Adalet Sarayı (Sultanahmet Adliyesi) 2012 yılına kadar özgün işlevini devam ettirmiştir. Geçirdiği onarımın ardından plansal anlamda büyük değişikliğe uğramadan İl Milli Eğitim Müdürlüğü Binası olarak yeniden işlevlendirilerek kullanılmaktadır. Özgün “adliye” işlevini yitirmiş olmasına rağmen yönetim binası olarak kamusal işlevle kullanım değerini sürdürmektedir

4.2.6. Teknik Değer Açısından Değerlendirilmesi

Sultanahmet Adalet Sarayı betonarme çerçeve sistem ile inşa edilmiştir. 3. bölümde Türkiye'de betonarme çerçeve sistemin 1940 yıllardan sonra yaygın olarak kullanılmaya başlandığı anlatılmaktadır. Bu tarihten önceki betonarme yapılar herhangi bir deprem yönetmeliğine göre değerlendirilmeden inşa edilmiştir. 1940 yılından sonra sistemin yaygınlaşmasıyla yönetmelik ihtiyacı doğmuş ve çeşitli yönetmelikler yürürlüğe

girmiştir. Sultanahmet Adalet Sarayı 1949 yılında inşa edilirken 1949 yılı Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği'ne uygun olarak inşa edilmiş olmalıdır. Kamu eliyle yapılmış, yeni yeni yaygınlaşan bir yapım sisteminin ve inşa tekniklerinin örneği olması açısından “teknik değer” taşımaktadır.

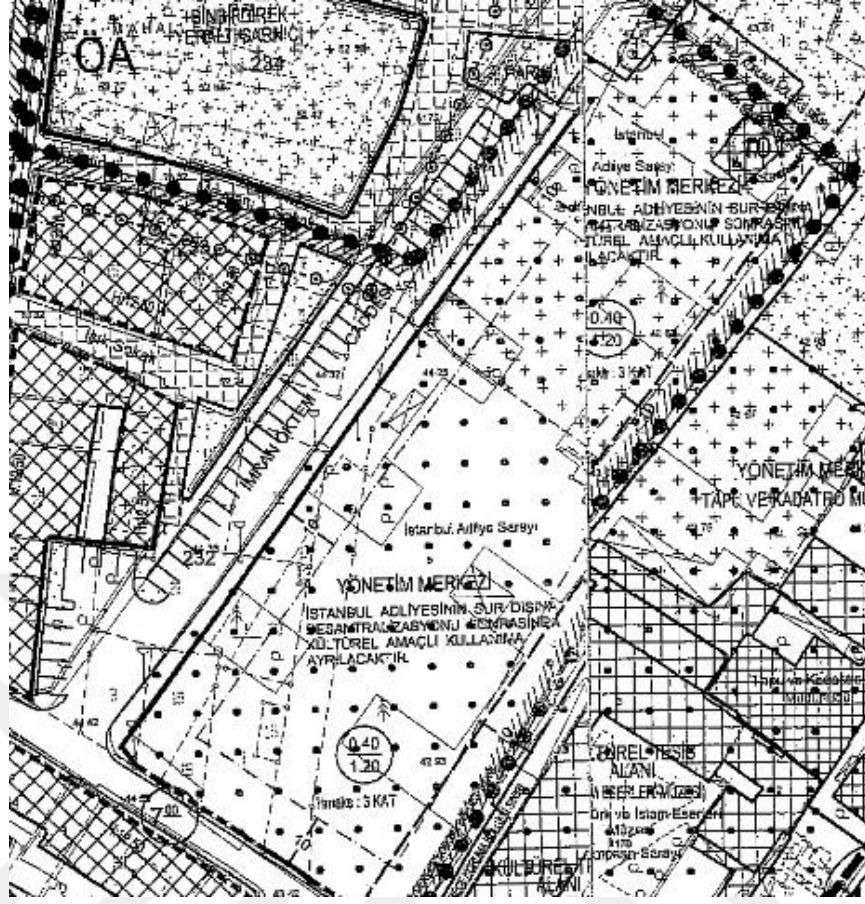
4.2.7. Enderlik Değeri Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye’de 1930-2010 yılları arasında açılan toplam 671 adet yarışma içerisinde sadece 3 adet adalet sarayı projesi elde edilmiştir. 1945 yılında İstanbul Adalet Sarayı ve Adana Adalet Sarayı, 1990 yılında ise Bakırköy Adalet Binaları proje yarışmaları yapılmıştır. İstanbul Adalet Sarayı projesi 80 yıllık dönemde yarışma ile elde edilen üç adalet yapısı projesinden biridir. Tasarım özelliği olarak Rasyonalist özellikteki 2 yarışma projesinden biridir (Gencal, 2011). Emin Onat ve Sedat Hakkı Eldem’in de tasarladıkları tek adliye yapısı olması özelliği “enderlik değeri” içerisinde tanımlanabilecek özelliklerdir.

4.3. Sultanahmet Adliyesinin Tescil Durumunun Değerlendirilmesi ve Önerisi

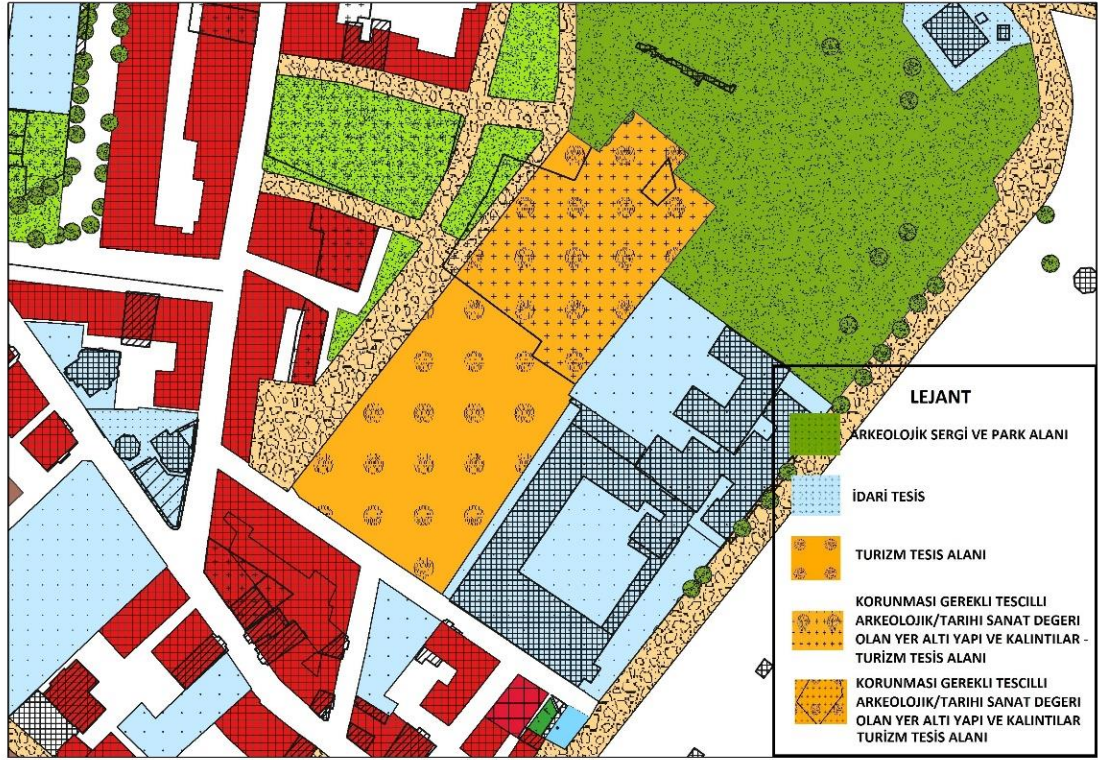
Sultanahmet Adalet Sarayı Plan Durumu:

İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 11.08.2011 tarih ve 4728 sayılı kararıyla düzeltmeleriyle uygun bulunan ve 30.12.2011 tarihinde uygulamaya giren 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı’nda 101 ada 3, 14, 48, 64 parsel ve 232 ada 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde yer alan Eski Sultanahmet Adliye Sarayı yeni kullanımı “**Turizm ve Kültür Alanları**” lejantıyla tanımlanmıştır (Ek M-1). Ancak TMMOB Mimarlar Odası vekilince açılan dava neticesinde Turizm + Kültür işlevinin içeriğinde konaklama işlevi barındırması ve bu durumun bölgenin “donatı dengesini” değiştireceği ve yapılaşma yoğunluğunu artırarak bölgeyi olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle söz konusu işlev iptal edilmiştir (Ek M-2).

Resim 4-102 Adalet Sarayı'nın Boşaltılmasından Sonra Kültürel Amaçlı Kullanıma Ayrılacağı Belirtilmiş Halihazır Harita (İstanbul IV Numaralı KVKBK Arşivi)

Sultanahmet Adalet Sarayı alanı IV Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 25.07.2012 tarih ve 788 sayılı kararıyla uygun bulunan ve 04.10.2012 tarihinde yürürlüğe giren 1/1000 ölçekli Fatih İlçesi (Tarihi Yarımada) Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planında Dünya Kültürel Miras Alanı sınırları içerisinde 1. Derecede koruma bölgesinde kalmaktadır (Ek M-2) . Söz konusu Mer'i planda 101 ada 3, 14, 48, 64 parsel ve 232 ada 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde yer alan Eski Sultanahmet Adliye Sarayı “**mevcut bina kontür ve gabarisi korunacaktır**” (Ek M-2) notu ile “Turizm +Kültür Alanları” kullanımıyla tanımlanmıştır. Ayrıca yine aynı planda 101 ada 48 parsel, “**Korunması Gerekli Tescilli Arkeolojik/Tarihi Sanat Değeri Olan Yer Altı-Yer Üstü Yapı ve Kalıntıları**” kullanımıyla tanımlanmıştır (Ek M-2) .

Plan 4-12 1/1000 Mer'i İmar Planı (İBB GİS, 2019)

İstanbul IV Numaralı KVKBKM'nün 18.09.2017 tarih ve 2438 sayılı uzman raporunda 08.09.2017 tarihinde yerinde yapılan incelemeler sonucunda aşağıdaki tespitler yapılmıştır:

...2'si yerin altında ,toplam 6 kattan oluşan Eski Sultanahmet Adliye Sarayının dosyasında tahsisine yönelik herhangi bir belge olmamasına rağmen Milli Eğitim Müdürlüğü Binası olarak kullanıldığı.....Betonarme karkas yapım ile inşa edilmiş yapının görünüş itibari ile ciddi bir yapısal sorunu tespit edilmemekle beraber geniş saçakların ucunda ve kolon köşelerinde korozyon nedeniyle sıva payları patlatmıştır. Yapının içinde ve dışında herhangi bir bezeme unsuru bulunmayıp, sade çizgilerle modernizm ve geleneksel Türk Konut mimarisini bağdaştırmaya yönelik bir üslup hâkimdir. Yapının içerisinde bölücü duvarlarda ve kapı-pencere doğramalarında yenilemeler yapılarak mevcut kullanıma uyarlanmıştır....(Ek M-3).

Söz konusu raporun “değerlendirme ve sonuç” kısmındaki tescil talebinde şu ifadeler yer almaktadır:

...101 ada 3, 14, 48, 64; 232 ada 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde yer alan 2'si yerin altında, 6 kattan oluşmuş Eski Sultanahmet Adalet Sarayının 2863 sayılı Yasa'nın

6. Maddesi'nde belirtilen nitelikleri taşıdığı tespit edildiğinden aynı Yasa'nın 7. Maddesi çerçevesinde korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmesine, koruma grubunun II olarak belirlenmesine...(Ek M-4).

Ancak İstanbul IV. Numaralı KVKBKM'nün 20.09.2017 tarih ve 5852 sayılı kararında "...101 ada 3, 14, 48, 64; 232 ada 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde kalan Eski Sultanahmet Adliye Binası'nın bulunduğu tarihi ve arkeolojik çevre özellikleri bakımından 2863 sayılı Yasa'nın 6. Maddesi'nde belirtilen nitelikleri taşımadığı tespit edildiğinden, tescil edilmesinin uygun olmadığına karar verildi..." ifadesiyle yapıya ait tescil talebi reddedilmiştir (Ek N). Oysa İstanbul IV Numaralı KVKBKM'nün 02.08.2016 tarih ve 878 sayılı raporunda önemli dönem mimarlarına ait olma ve mimari üsluba dair dönem tanımlamasıyla yapının önemine yönelik kriterlere dikkat çekilerek tescillenmesi gerektiği belirtildiği ifadeler dikkat çekicidir:

...101 ada 3, 14, 48, 64; 232 ada 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde yer alan eski Sultanahmet Adliye Sarayı; korunması gerekli kültür varlığı parselleri üzerinde yer almakta olup, söz konusu taşınmazın tescil kaydı bulunmamaktadır ve bina içerisinde gerçekleştirilen fiziki müdahalelerin kültür varlıklarıyla etkileşimi bulunmamaktadır. Ancak yapılan arşiv ve kaynak araştırmasında; İstanbul Adalet Sarayı (Sultanahmet Adliyesi), Sultanahmet Meydanı'nda, İbrahim Paşa Sarayı'nın arkasında yer alan eski adliye binasının, II. Ulusal Mimarlık Dönemi eserlerinden olduğu ve 1949 yılında Türk Mimarisinde dönem, in öne çıkan dönem mimarlarından Sedat Hakkı ELDEM ve Ord.Prof.Dr. Emin ONAT tarafından projelendirilen, 1951 yılında inşa edilen ve 1955 yılında hizmete giren, 25 Temmuz 2012 yılına kadar İstanbul Adliyesi olarak kullanılan taşınmazın 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 6. Maddesindeki nitelikleri taşıdığı göz önüne alınarak ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmesi gerektiği...(Ek Ö)

İstanbul IV. Numaralı KVKBKM'nün 20.09.2017 tarih ve 5852 sayılı kararıyla tescil talebi reddedilirken bu raporun dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.

Tescil talebinin ekinde yer alan 2017 tarihli öneri tescil fişinde (Resim 4-103) 02.08.2016 tarih ve 878 sayılı kurul raporunda dikkat çekilen önemli mimarlara ait olma durumuna yeteri kadar vurgu yapılmamıştır. Ayrıca söz konusu rapordaki "II Ulusal Mimarlık Dönemi" tanımlamasına karşılık olarak tescil fişinde "sade çizgilerle modernizm ve geleneksel Türk Konut Mimarisini bağdaştırmaya yönelik bir üslup" tanımlaması kullanılarak yapının mimari üslup özellikleri yüzeysel bir şekilde tanımlanmıştır. Yapım yönteminin "betonarme karkas yapım sistemi" olduğu belirtilse de erken örneklerinden olduğu ve yapım sisteminin Modernist tavrın cepheye yansıtılmasındaki önemi ve plansal

özgünlüğüne hiç değinilmemiştir. Mevcut durumda yapının plansal özgünlüğüne değinilse de tescil için önemi vurgulanmamıştır. Sonuç olarak yapının tesciline dair önemli değerlendirme kriterlerinin doğru tanımlanmamasının tescillenmesini engellediği anlaşılmaktadır.

YAPININ KÖŞEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARIN KORUMA İNVENTORYSİ			D.K.V.K.B.K.		ANIT		ENVANTER NO - BİLFAT NO		
TÜRKİYE	KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZEKLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ									
İL: İSTANBUL	İLÇE: FATİH	MAHALLE KÖY VEYA MEVKİ: BİNİRDİREK MAHALLESİ			KORUMA DEREJESİ		ANITSAL	1	2	3
CADDE, SOKAK VE KAPININ ADI: Meydanı Cadde	KADASTRO PAFTA: 68	ADA, İVE adı: 155 ada	PARSEL: 1.04, 1.05, 1.06, 1.07, 1.08, 1.09, 1.10 ve 2.01 parselde		KORUMA DEREJESİ		CEVRESSEL	1	2	3
ADİ: YAPIMIN T.C. Hükümeti	YAPIM TARİHİ: 1951-1955	YAPAN: Sade Hakkı ELDEM, İsmail ÖNAT (Mimar)	KİTAPIN ADI:		MİMARİ ÇAĞI (ÜSLUP): MODERN MİMARLIK		VAKİFİ:			
GENEL TANIM:										
KORUNMA DURUMU	İYİ	A	X	YAPILMI	A	X	YAPILMI	A	X	YAPILMI
YAPININ DURUMU	ORTA	B	C	YAPILMI	B	X	YAPILMI	B	X	YAPILMI
YAPININ DURUMU	YENİ	C	D	YAPILMI	C	D	YAPILMI	C	D	YAPILMI
VAZİYET PLANI:										
FOTOĞRAF:										
GÖZLEMLER:										
AYRINTILI TANIM:										
HAZIRLAYAN:										
YAYIN NOTU:										
KONTROL ZEMİNİ:										

Resim 4-103 Adalet Sarayı 4 No'lu Öneri Tescil Fişi (KVKBK Arşivi)

Söz konusu Koruma Kurulu öneri tescil fişinde Modern Mimari Miras olarak tecil edilmesi gereken Sultanahmet Adalet Sarayı'nın korunması gerekli değerlerin doğru tanımlanmamasından kaynaklı olarak tescile uygun görülmediği anlaşılmaktadır. "3.2. Sultanahmet Adalet Sarayı'nın Korunma Ölçütleri Açısından Değerlendirilmesi"

bölümünde Sultanahmet Adalet Sarayı'nın sahip olduğu değerler tanımlanarak 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 6. Maddesi çerçevesinde tescil edilebilmesi için Docomomo NİS formatında öneri tescil fişi (Resim 5-1) hazırlanmıştır.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

20. Yüzyıl Mimari Mirasının korunması konusunda tanımlama ve yöntemlerin belirlenmesi, güncelliğini koruyan bir tartışma ve çalışma konusudur. “Modern” tanımından kaynaklı geçmişi reddetme, değişim ve değişimin sonucu geçici olma durumuyla, korumanın doğasında bulunan muhafazakârlık ve geçmişi koruma eğilimleri arasındaki doğal çelişkinin yarattığı tanımlama zorlukları halen üstesinden gelinmeye çalışılan en temel problemdir. Ülkelerin teknolojik ve sosyal gelişimleri, yerel özellikleri ve ortak belleklerinden gelen farklılıklar tanımlama üzerindeki çalışmaların sürekliliğini sağlayan diğer önemli faktörlerdir. Koruma çevrelerince içinde bulunduğumuz dönemin gündemi halen uluslararası ve yerel çeşitliliklerin belirlenerek tanımlanması, bu doğrultuda koruma değerlerinin ve yaklaşımlarının belirlenmesidir. UNESCO şemsiyesi altında bulunan WHC, MAP20 ve ISC20C, Docomomo gibi uluslararası örgütler ile bu örgütlerin yerel açılımları koruma mevzuatı ve koruma yöntemleri konusunda farklı alanlarda çalışan uzmanları bir araya getirerek teknik ve uygulama tecrübelerinin paylaşım geliştirilmesi konusunda çeşitli düzeylerde çalışmalar sürdürmektedirler.

Teknolojinin gelişmesiyle betonarme, çelik, kompozit vb. yapı malzemeleri ve yapım yöntemleri yaygınlaşmıştır. 20. yüzyılın başında yaygınlaşan betonarme yapım yöntemi ülkemizde 1900’lü yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı döneminde Mesadet Han (1902), Sen Antuan Kilisesi ve Manastırı (1910-1911), Çapa Öğretmen Okulu (1911) ve Dördüncü Vakıf Han (1911-1926) gibi yapılarda betonarmenin kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Osmanlı Devletinin yıkılıp Cumhuriyet’in kurulduğu ilk yıllarda Kemalettin Bey’in denetiminde tüm ekonomik zorluklara rağmen betonarme yapı üretimi devam etmiştir. Genç Cumhuriyetin kendi kamusal çevresini yaratma çabası içerisinde ortaya çıkan I. Ulusal Mimari Akımı, fonksiyonel eğilimlerin ve güncel ihtiyaçların şekillendirdiği bir mimari anlayışı olamamış, daha çok Osmanlı Dini mimarisini cephelerde tekrarlayan biçimsel bir akım olarak kalmıştır. Bu bağlamda Cumhuriyetin devrimci niteliklerini karşılayamaması gerekçesiyle dönemin hâkim uluslararası

mimarisini ithal etmek üzere yabancı mimarlar ülkeye davet edilmiştir. Holzmeister gibi uluslararası üslupta anıtsal ölçekli birçok kamu yapısı tasarlayan yabancı mimarlara karşı Türk mimarlar var olma çabası ve rekabet etme isteklerinin de etkisiyle Osmanlı-Selçuklu öğeleri taşıyan ve Türk neoklasizmi olarak adlandırılabilir anıtsal yapılar yapmaya başlamışlardır. Bu akım Sedat Hakkı Eldem'in İstanbul ve çevresinde, Emin Onat'ın ise Anadolu'da varnaküler sivil konut mimarlığı çıkarımlarıyla şekillenen II. Ulusal Mimari adında üslupsal bir eğilim yaratmıştır. II. Ulusal Mimari Akımı, II. Dünya Savaşı'nın yarattığı zorlu ekonomik koşulları da gerekçe göstererek yerli malzeme ve formların kullanılmasını öneriyordu. Cumhuriyetin erken dönemlerinde II. Ulusal Mimari'nin neoklasik üslubunun ezici üstünlüğüne rağmen Seyfi Arkan'ın İller Bankası Binası gibi modernizme dair örnekler de ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı'nın nasyonalist eğilimleri artırması, Genç Cumhuriyetin Batılılaşma çabaları ve yabancı mimarların da etkisiyle yerli mimarların çabalarına rağmen II. Ulusal Mimari üslubu yerini Uluslararası Mimari Üsluba bırakmıştır. Sultanahmet Adalet Sarayı bu geçişin simgesi olarak kabul edilmiştir.

1933 yılında çıkan yangında Darülfünun Binası ve etrafındaki konutlar tamamen yanmıştır. Yangının açtığı bölgede Henry Prost tarafından Damat İbrahim Paşa Sarayı ve Tapu Kadastro binası gibi fetih sonrası eserlerin yıkılarak Roma ve Bizans dönemi kalıntılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan At Meydanı ve Arkeolojik Park projesi ortaya atılmış ancak uygulanamamıştır. Darülfünun Binası'nın yanması sonucu ortaya çıkan adalet sarayı ihtiyacını karşılamak üzere tomruk arsasını kullanmayı öngören bir proje yarışması düzenlenmiştir. Prost'un projesinin uygulanmasına uğraşan Albert Gabriel'in olası etkisiyle yarışmayı kazanan Asım Kömürcüoğlu'nun projesinin Tomruk arsasında yapılmasından vazgeçilmiştir. Asım Kömürcüoğlu'ndan Henry Prost'un vaziyet planı esas alınarak eski cezaevi arsasında (mevcut Sultanahmet Adliyesi arsası) yeni bir tasarım yapılması istenmiştir. Ancak İbrahim Paşa Sarayı'nın ve Vedat Tek'e ait Tapu Kadastro Binası'nın tamamen yıkılmasını öngören tasarım tartışma yaratmıştır. Koruma otoritelerince yıkıma edilen itirazlar sonucu Damat İbrahim Paşa Sarayı'nın bir kısmını koruyan bir vaziyet planı üzerinde projelendirmeye devam edilmesine karar verilmiştir. Ancak Kömürcüoğlu'nun devam ettirdiği çalışmalar sonlanamadan II. Proje yarışması eski cezaevi arsasında yine Damat İbrahim Paşa Sarayı'nın 4. Avlusunun yıkılması öngörülerek ilan edilmiştir. Yapılan proje yarışması sonucunda jüri tarafından Damat İbrahim Paşa Sarayı'na fazla atıfta bulunan neoklasik projeler uygun bulunmamış ve

uluslararası üslupta projeler yapılması talebiyle yarışmanın tekrarlanmasına karar verilmiştir. III. Proje yarışmasını kazanan Sedat Hakkı Eldem & Emin Onat projesi II. Ulusal Mimari'den Uluslararası Mimari'ye geçiş yapısı olarak adlandırılmıştır.

Arsa seçim süreci göz önüne alındığında Tomruk arsası gibi uygun arsalar varken sırf Uluslararası Bizans Araştırmaları Derneği ve Bizansologların desteklediği Arkeolojik Park projesi ve alandaki kalıntıların ortaya çıkarılması için Damat İbrahim Paşa Sarayı'nın yıktırılması göz önüne alınarak Adalet Sarayı'nın eski cezaevinde yaptırılması kararının aldırıldığı anlaşılmaktadır. Yarışma süreçleri değerlendirildiğinde ise genç Cumhuriyetin kamusal alanda otoritesini sergileme aracı olarak kullandığı mimarlıkta, batılılaşma çabalarının etkisiyle II. Ulusal Mimari'den vazgeçerek Uluslararası Üslubu talep ettiği görülmektedir.

Sultanahmet Adalet Sarayı inşası için başlayan kazı çalışmalarının ilk aşamasında Damat İbrahim Paşa Sarayı'nın 4. Avlusu tamamen yıkılmıştır. Kazı sonucunda Antiokhos ve Lausos Sarayları ortaya çıkmıştır. Kazıdan çıkan eserler nedeniyle projenin revizyonu gündeme gelmiştir. Sedat Hakkı Eldem tarafından hazırlanan revize projede kalıntıların üzerine zemin kat kaldırılarak inşa edilemeyen bloklarla beraber bir jeodazik kubbe önerildiği görülmektedir. 1978 yılında Koruma Kuruluna iletilen revize proje İstanbul'un en önemli meydanı ve arkeolojik alanlarından birine bu kadar yüklü programı olan bir kamu binasının yapılması konusundaki tartışmaları alevlendirmiştir. İlk proje yarışmasının ilan edildiği 1935 yılında başlayan tartışmalar, kazıların başladığı 1952 yılında alevlenmiş, proje revizyonunun onaylandığı 1978 yılına kadar devam etmiştir. 1955 yılında kullanıma açılan A Blok dışındaki Başsavcılık ve büyük mahkeme salonları bloklarının inşa edilememiştir. Arsa seçimi, yarışma süreci, hafriyat ve inşa süreçlerinin her birinin yarattığı tartışmaların dönemin fetih sonrası eserlere önemseyen koruma bakışını, fetih öncesi eserleri de içine alacak şekilde değiştirerek geliştirdiği yorumu yapılabilir. Bu bağlamda Sultanahmet Adalet Sarayı'nın önemli bir tartışma değeri taşıdığı tespitini yapmak uygun olacaktır.

Ülkemizde 2000'li yıllarda yaygınlaşmaya başlayan Modern Mimari Miras'ın korunması konusu, 2863 Sayılı Yasa uyarınca koruma kurullarının yetkisindedir. Modern Mimari Mirasın korunması söz konusu olduğunda farklı koruma kurulları farklı yaklaşımlar

sergilemektedirler. Mevzuatta modern mimari miras olarak doğrudan bir tanımlama bulunmaması ve mevcut tanımların da net olmaması bu kapsamdaki yapıların tescilinde sorunlar yaratmaktadır. Aynı kurul tarafından farklı dönemde hazırlanan raporlarda bile farklı görüşler ortaya çıkabilmektedir. I. Ulusal Mimari ve Art Nouveau tarzındaki erken betonarme yapılar, belki betonarme strüktürleri cephelerinden algılanamadığı için belki de modern öncesi üslup özelliklerini çağrıştırdıkları için kültür varlığı olarak daha kolay kabul edilebilmektedirler. Buna karşın -ne yazık ki- Sultanahmet Adalet Sarayı örneğinde olduğu gibi yeterli tanımlama ve farkındalık sağlanamadığı için modern kültür mirası yapıların önemli bir kısmı tescile uygun bulunmamakta, kentleşme baskısıyla yok olmaktadır. Bu durum modern mimari miras yapıların koruma ölçütlerinin belirlenmesinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Sultanahmet Adalet Sarayı, adliye dönemi, İl Özel İdaresi onarımı sonrası ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü olarak kullanılmaya devam edildiği üç dönem içerisinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Polat'ın tanımladığı 7 koruma ölçütü açısından değerlendirildiğinde; 1- özgünlük değeri: malzeme özgünlüğünü büyük ölçüde yitirmiş olmasına karşın plan ve cephe açısından tasarımsal özgünlüğünü koruduğu görülmektedir. 2- Simge değeri: II. Ulusal Mimari'den Uluslararası Üsluba geçiş yapısı olarak simge değeri taşımaktadır. 3- Anı değeri: arsa seçim, yarışma, tasarım, kazı, inşaa ve proje revizyonları süreçlerinin yarattığı tartışmalar olumlu ve olumsuz anı değeri yaratmıştır. 4- Ekonomik değer: halen kullanımda olmasından dolayı ekonomik değer taşımaktadır. 5- İşlevsel değer: adliye işlevini yitirmiş olmasına karşın kamusal kullanım işlevi devam etmektedir. 6- Teknik değer: yeni yeni yaygınlaşan betonarme yapım sisteminin ve inşaa tekniklerinin örneği olması açısından "teknik değer" taşımaktadır. 7- Enderlik Değeri: Cumhuriyet tarihi boyunca yarışma ile elde edilen 3 adliye sarayı projesinden biri olması ve yapının mimarlarının tasarladıkları tek adliye yapısı olması açısından enderlik değeri taşır.

Tespit edilen bu değerler doğrultusunda Sultanahmet Adalet Sarayı'nın 2863 Sayılı Yasa'nın 6. Maddesi'ne göre tescil edilmesi gerekmektedir ve bu doğrultuda DocomomoNIS formatında öneri tescil fişi hazırlanmıştır.

DOCOMOMO_TÜRKİYE ULUSAL ÇALIŞMA GRUBU YAPI/YERLEŞİM TANITIM FORMU

Yapının/Yerleşimin Özgün Adı: İstanbul Adalet Sarayı
Yapı/Yerleşimin Bugünkü Adı: İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binası

Formu Hazırlayanın Adı, Soyadı, Kurumu:
Ayşen KAYA (Kadir Has Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Kültür Varlıklarını
Koruma Yüksek Lisans Programı)

Formun Hazırlandığı Tarih: Kasım, 2019

1. Yapının/Yerleşimin Kimliği

özgün adı: İstanbul Adalet Sarayı
bugünkü adı: İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binası
yeri/adresi: Eski Adliye Binası, Binbirdirek M, Eski Toptaşı Cd. D:1, 34122 Fatih
tipi/işlevi: KMS/PBS
yasal durumu (tescil): tescilsiz
diğer bilgiler:

2. Yapının/Yerleşimin Tarihçesi

özgün kullanım / program: Bina döneminde İstanbul'daki tek Adalet Sarayı olarak tasarlanarak yapılmıştır.

tamamlandığı tarihi: 05.09.1955
mimar(lar)/tasarımcı(lar): Sedat Hakkı Eldem/ Ord.Prof.Dr. Emin Onat
yüklenici(ler): Ömer Balaban
işveren: Adalet Bakanlığı
sahibi / bakımından sorumlular: Maliye Hazinesi-Sultan Ahmet Vakfı
yapıyla ilgili diğer kişiler: İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne Tahsisli
bilinen değişiklikler (özet): Plansal olarak kanatlardaki odaların bazı bölme duvarlarının kaldırıldığı, bazı odalara bölme duvar eklendiği, ana koridorda ise yan koridor ağızlarında depo, kantin vb işlevler için hafif bölücülerle yeni mekanlar oluşturulduğu anlaşılmaktadır. İç mekânda odalardaki bölme duvarların değişiminden çok koridorlarda yapılan eklemeler plan şemasının algılanışını bozmaktadır. Dış cephede en önemli değişiklik pencere ve kapı doğramalarının değiştirilmesidir. Ahşap(maun) ve alüminyum olarak değiştirilen doğramaların dış ölçülerinin genel anlamda korunduğu söylenebilir.

bugünkü kullanımı: İl Millî Eğitim Müdürlüğü
bugünkü fiziksel durumu: Yapı özgünlüğünü büyük ölçüde korumaktadır. Gözle görülür yapısal bir hasarı olmamasına rağmen 1949 deprem yönetmeliğine göre yapılmış bir yapı olması

açısından muhtemel güçlendirme gereksinimi duymaktadır.

3. Yapının/Yerleşimin Tanımı

yakın çevresinin niteliği:

Damat İbrahim Paşa Sarayı, Hippodrom, Sultanahmet Camii ve Ayasofya gibi son derece önemli tarihi yapıların bulunduğu At Meydanı'nda yer almaktadır. Fatih İlçesi (Tarihi Yarımada) Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planında Dünya Kültürel Miras Alanı sınırları içerisinde 1. Derecede koruma bölgesinde kalmaktadır

yapının ayrıntılı tanımı:

:

yapım sistemleri ve malzemeler: Sultanahmet Adalet Sarayı betonarme çerçeve sistem ile inşa edilmiştir. Dolgu duvarlar tuğladır. Dış cephe doğramaları ahşap ve demir, çatı kaplaması köstekli bakır kaplamadır. Döşemeler karo mozaik, duvarlar çimentolu siva ve boyadır. Merdiven döşemeleri mermerdir.

4. Yapının/Yerleşimin Önemi-Değerlendirme

Özgünlük:

Sultanahmet Adalet sarayı tarihsel süreç içerisinde mimari açıdan birçok değişiklik yaşamış olsa da “şehrin en önemli meydanı” olma özelliğini ve özgün değerini koruyan Sultanahmet Meydanında yer almaktadır.

II Ulusal Mimariden Uluslararası Mimariye geçiş yapısı olarak nitelenen İstanbul Adalet Sarayı modern hayatın gereksinimlerini karşılayan özgün bir işlev için tasarlanmıştır. Bir omurgaya eklenen prizmalardan oluşan özgün bir plansal şemayla, “Rasyonalist Mimari”ye özgü şekilde fonksiyonu dış cepheye yansıtacak yapısal bir dile sahiptir. Tüm bu sayılan özellikleri Sultanahmet Adalet Sarayı'nın tasarımının özgün bir değere sahip olduğunu göstermektedir.

Simge Değeri:

Türkiye’de 2. Ulusal Mimari’den Uluslararası Mimari’ye geçiş yapısı olması nedeniyle simge değeri taşımaktadır.

Anı Değeri:

Sultanahmet Adalet Sarayı, projesinin yarışma sonucu elde edilmesi ve Ulusal Mimari’den Uluslararası Mimari’ye geçişi sembolize etmesi açısından olumlu bir “anı değeri” taşımaktadır.

Arkeolojik Park” olarak tanımlanan bir alanda başlayan kazı çalışmaları sırasında çıkan eserler (Antiokhos ve Lasous Sarayları ile Euphemia Kilisesi) ve bu eserlere rağmen inşaatın devam edip etmemesi, İbrahim Paşa Sarayı'nın bir bölümünün yıkılması ve çok yüklü bir

programı olan bu kamu yapısının kentin en önemli meydanına yapılması koruma çevrelerinde uzun süren tartışmalar yaratmıştır. Adalet Sarayı arsa seçimi sürecinden başlayarak Damat İbrahim Paşa Sarayı'nın yıkılmasına kadar birçok tartışmanın konusu olması olumsuz da olsa koruma pratiği açısından önemli bir "anı değeri" yaratmıştır.

Ekonomik Değer :	Sultanahmet Adalet Sarayı Temmuz 2012 yılında Adliye'nin Çağlayan Adalet Sarayı'na taşınmasından sonra İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hizmet Binası olarak halen kamu adına kullanılmaktadır. Bu nedenle ekonomik olarak kullanım değeri taşımaya devam etmektedir.
İşlevsel Değer:	Özgün "adliye" işlevini yitirmiş olmasına rağmen kamu yönetim binası olarak kullanılarak işlevsel değerini sürdürmektedir.
Teknik Değer:	Kamu eliyle yapılmış, yeni yeni yaygınlaşan bir yapım sisteminin ve inşaat tekniklerinin örneği olması açısından "teknik değer" taşımaktadır.
Enderlik Değeri:	Türkiye'de 1930-2010 yılları arasında açılan toplam 671 adet yarışma içerisinde sadece 3 adet adalet sarayı projesinden biridir ve Emin Onat ile Sedat Hakkı Eldem'in de tasarladıkları tek adliye yapısıdır.

5. Yapı/Yerleşim ile ilgili Belgeler-Kaynakça

temel kaynaklar ve belgelerin listesi:

Aziz, Y. ve diğerleri, 1949. İstanbul Adalet Binası Proje Müsabakası. *Arkitekt*, Issue 7-10, pp. 179-194.

Bardill, J., 2010. Konstantinopolis Hiooudromu'nun Mimarisi ve Arkeolojisi. B. Pitarakis, dü. *Hippodrom/ At Meydanı İstanbul'un Tarih Sahnesi I*. İstanbul: Pera Müzesi Yayını, pp. 91-149.

Duyuran, R., 1953. İstanbul Adalet Sarayı İnşaat Yerinde Yapılan Kazılar Hakkında İkinci Rapor. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı*, XIX(6), pp. 21-27.

Ergüler, M., 1996. *Sedat Hakkı Eldem Binalarının Analizi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kömürcüoğlu, A., ?. *İstanbul Adalet Sarayı Arsası İle İnşaatının İç Yüzü*. Ankara: Arbas Matbaası.

Omay Polat, E. E., 2008. *Türkiye'de Modern Mimarlık Mirasının Korunması: Kuram ve Yöntem Bağlamında Bir Değerlendirme (Basılmamış Doktora Tezi)*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı.

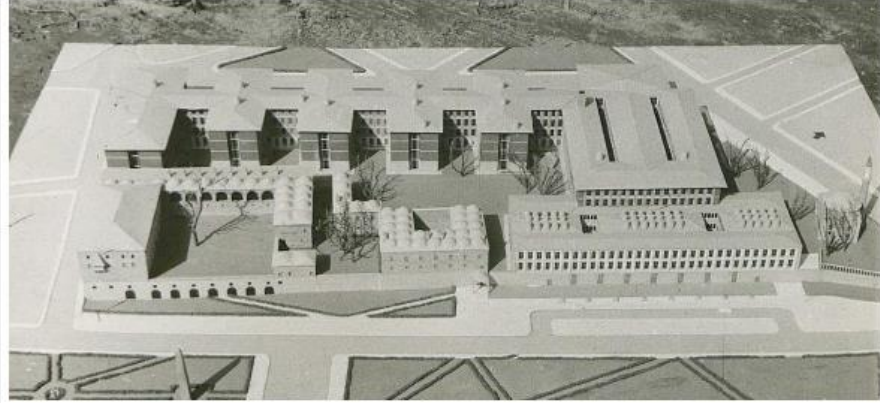
Öelsner, G. & Ruknettin, G. ,, 1947. İstanbul Adalet Sarayı Proje Müsabakası Jüri Raporu. *Arkitera*, ıv(185-186), pp. 103-114.

Salt, 2016. *Sedad Hakkı Eldem'i Anla(t)mak I: 1930-1950*. [Çevrimiçi]

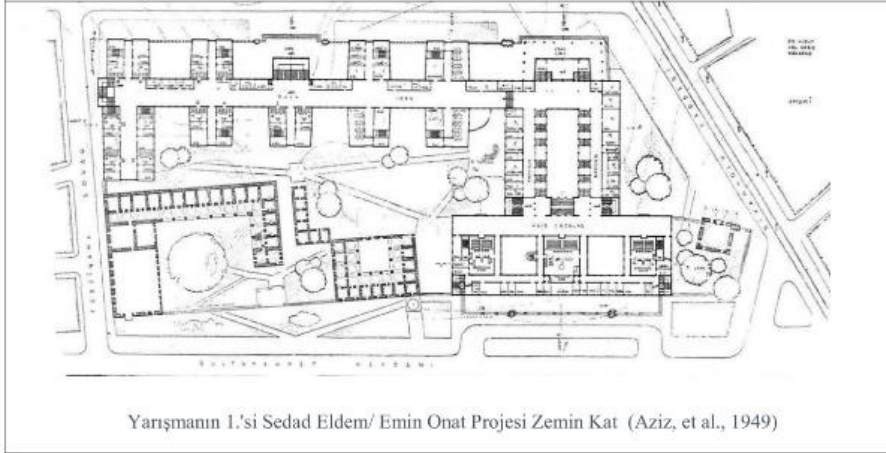
Available at: <https://artsandculture.google.com/exhibit/EALyh0kHgmNzKQ?hl=tr>
[Erişildi: 21 01 2019].

Tanju, B., 2009. Sedad Hakkı Eldem Notları 3: Adalet Sarayı. %1 içinde *Sedad Hakkı Eldem II Retrospektif*. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, pp. 244-248.

yapıya ilişkin görsel malemenin listesi ve sağlanabilen örnekler:

Adalet Sarayı Projesi Maketi

Yarışmanın 1.'si Sedad Eldem/ Emin Onat Projesi Zemin Kat (Aziz, et al., 1949)

Betonarme yapım tekniğiyle inşa edilen binalar ülkemizde 20. yüzyılın başından itibaren yaygınlaşmaya başlamışlardır. Buna rağmen 1933 yılındaki Erzincan depremine kadar bir yönetmelik ihtiyacı gündeme gelmemiştir. İlk kez bu deprem sonrasında ciddi bir arayışa girilmiş, birçok ülkenin deprem yönetmelikleri araştırıldıktan sonra 1940 yılında İtalyan Zelzele Mıntıkları Yönetmeliğinin Türkçeye çevrilmesine karar verilmiştir. Ancak dünya ile birlikte yeni yeni kullanılan bu yapım tekniği hakkındaki mühendislik hesapları zamanla ve depremlerle birlikte edinilen tecrübelerle gelişebilmiştir. Ülkemizde 1940 yılından başlayarak günümüze kadar 13 adet deprem yönetmeliği yayınlanmıştır. Ancak depreme dayanıklı yapı tasarım ilkelerinin ilk defa 1998 yönetmeliğinde tanımlandığı kabul edilir. Sultanahmet Adalet Sarayı'nın strüktür sistemi tasarımı 1949 yılı deprem yönetmeliğine göre yapılmıştır. Depreme göre yapı tasarımı ilkelerinin yeterince bilinmediği, beton ve demir gibi malzeme üretim tekniklerinin yeni yeni geliştiği bir dönemde yapılmış olması, İstanbul'un 1. derece deprem bölgesi olması ve betonarme yapınının 60 yaşın üzerinde olması gibi sebepler göz önüne alındığında Sultanahmet Adalet Sarayı'nın yapısal güçlendirme ihtiyacı çıkacağı öngörülmektedir.

Betonarme Modern Mimari Miras niteliğindeki yapının restorasyonunun yapılarak korunması için tez kapsamında tanımlanan kısmi yapısal müdahale, bütüncül yapısal müdahale ve rekonstrüksiyon ile koruma yöntemlerinin her birinin yapıya uygulanması durumları etüt edilmiştir:

Kısmi yapısal müdahale ile koruma önerisinde plansal işleyişi bozmayacak noktalara (merdivenkovaları, ara bölme duvarlar vb.) betonarme perdeler eklenerek, iç kısımlarda belli düşey ve yatay taşıyıcı elemanları beton, CFRP kumaş vb. malzemelerle mantolama yapılarak yapının deprem karşısında istenilen performansa ulaşması sağlanabilir. Bükreş Adalet Sarayı ve Fen-Edebiyat Fakültesi örneklerinde olduğu gibi cephesel ve plansal olarak tasarım özgünlüğü bozulmadan yapıya eklenen betonarme perdeler ve belli elemanların mantolanmasıyla yapı istenilen deprem performansına ulaşır. Ayrıca mevcut taşıyıcı sistem elemanlarına sınırlı müdahalede bulunulacağı için döşeme kaplamaları ve sıvalar gibi özgün yapı malzemelerinin korunması da sağlanmış olacaktır. Kısmi yapısal müdahale ile koruma yöntemiyle Sultanahmet Adalet Sarayı'nın işlevsel özgünlük dışında- ki bu müdahaleden bağımsız bir özgünlük kaybı durumudur- tüm özgünlük, simge, anı, ekonomik, işlevsel, teknik ve enderlik değerleri korunur (Bknz Tablo 5-1).

**TABLO 5-1 SULTANAHMET ADALET SARAYI'NIN
KISMİ KORUMA YÖNTEMİ İLE KORUNMASI ÖNERİSİ**

No	Koruma Değeri		Korunma Durumu		
1	Özgünlük Değeri	Konumda Özgünlük	Çevresel bağlam	Kısmi zemin altı müdahaleleri olacağı varsayıldığından Adalet Sarayı'nın temel kotu altında bulunan eserlerin korunmaya devam etmesi sağlanır. Böylece konumsal özgünlük değerinde herhangi bir kayıp yaşanmaz.	Korunur
		Tasarımda özgünlük	İşlevsellik + mimari değer	Bodrum katta muhtemel kolon kesitleri büyür. Ancak üst kotlarda iç bölme duvarların yerine perde eklenmesi ve belli elemanların güçlendirilmesiyle cephe ve plansal özgünlüğün korunacağı öngörülmektedir	Korunur
		Malzeme ve teknolojide özgünlük	Tümlük değeri	Belli taşıyıcı elemanlara müdahale edileceği için özgün yapı elemanlarının büyük kısmı ve tablo 3.4'te tespit edilen özgün yapı malzemeleri korunacaktır.	Korunur
		İşlevsel özgünlük	İşlevsellik	Adalet Sarayı fonksiyonunu yitiren yapı kamusal bir fonksiyona sahip olsa da işlevsel özgünlüğünü devam ettiremeyecektir.	Korunamaz
2	Simge Değeri	Mimara ait değer	Emin Onat&Sedat Eldem	Taşıyıcı sisteme yapılacak kısmi müdahaleler sayesinde özgün taşıyıcı elemanların kesitleri büyük ölçüde değiştirmeyecektir. Eklenecek yeni perdelerin de mevcut bölme duvarların bulunduğu yerlerde ve merdivenkovalarında ekleneceği öngörülürse yapının üslup özelliklerinin korunacağını varsaymak mümkün olacaktır.	Korunur
		Yarışma Sonucu elde edilme	3 adet yarışma düzenlenmiştir		
		Hangi Akıma Ait	Uluslararası Üsluba geçiş		
3-	Anı Değeri	Ulusal Mimari'den Uluslararası Mimari'ye geçişi sembolize etmesi olumlu anı değeri, koruma pratiğinde yarattığı tartışmalar ise olumsuz anı değeri taşır.		Korunur	
4-	Ekonomik Değer	Adalet Sarayı, yapısal müdahale sonrasında kullanım ömrü uzayacağı ve olası büyük bir depremde dahi ayakta kalacağı için sahip olduğu ekonomik değeri devam edecektir.		Korunur	
5-	İşlevsel Değer	Adalet Sarayı yapısal müdahale sonrasında deprem açısından yönetmeliklerde tanımlanan performans değerine ulaşacağı için kamu kullanımı açısından elverişli hale gelecek, böylece işlevsel değeri korunacaktır.		Korunur	
6-	Teknik Değer	Tablo 3.4'te tespit edilen özgün malzemelerin değiştirilmesi sonucunda bazı yapısal elemanların taşıdığı teknik değeri ne yazık ki kaybetmiştir. Ancak taşıyıcı sisteme yapılacak kısmi müdahaleler cephelerdeki narin kolonları, nervür kirişleri gibi yapının özgün taşıyıcılarının korunmasını sağlayacaktır. Böylelikle betonarmenin erken örneklerinden olan Sultanahmet Adalet Sarayı'nın yapım teknolojisini göstermesi açısından taşıdığı mevcut değerlerin korunmasını sağlanacaktır.		Korunur	
7-	Enderlik Değeri	Yarışma ile elde edilen 3 adalet sarayı projesinden biri olmak ve Emin Onat ile Sedat Eldem'in birlikte ve ayrı olmak üzere tasarladıkları tek adliye yapısı olmak bakımından taşıdığı enderlik değerinde kayıp olmaz.		Korunur	

Bütüncül yapısal müdahale ile koruma önerisinde gerekli deprem performansına ulaşabilmek için mevcut taşıyıcı sistem elemanlarının tamamının beton, CFRP kumaş vb. malzemelerle mantolanması gerekecektir. Ayrıca mevcut yapı elemanlarına gelecek yükleri azaltmak için sisteme betonarme perdeler dâhil edilecektir. Söz konusu bütüncül müdahalenin Sultanahmet Adalet Sarayı'na uygulanması durumunda sisteme eklenecek betonarme perdeler merdivenkovaları ve ara bölme duvarlara eklenerek plansal akışı bölmeden sisteme dâhil edilebilir. Taşıyıcı sistem elemanlarının tamamının mantolanması durumunda her bir düşey elemanın minimum 7 ila 10 cm arasında et kalınlıkları artacaktır. Bu da kolonların minimum 14-20 cm arasında kalınlaşması demektir. Taşıyıcı sistem elemanlarının kalınlaşması dış cepheye yansıyan taşıyıcı sistemin narin etkisi, pencere düzeni, doluluk-boşluk oranları gibi yapının cephe tasarım özelliklerini tamamen değiştirecektir. Bu müdahale yönteminin Hotel Ermionio'da uygulanması mimari özelliklerin korunması açısından sorun yaratmamış gibi gözükmemektedir. Ancak bütüncül yapısal müdahale yönteminin Sultanahmet Adalet Sarayı'nda uygulanması, MSGSÜ Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Binası'nda olduğu gibi, yapının dönemsel özelliği olan taşıyıcı sisteminin narin etkisini ortadan kaldıracaktır. Bunun da yapının mimari kimliğini ciddi derecede bozacağı düşünülmektedir. Ayrıca bütün yatay ve düşey taşıyıcı sistem elemanlarına müdahale edileceği için karo mozaik döşeme kaplamaları ve sıvalar gibi özgün yapı elemanlarının da kaybedilmesi söz konusu olacaktır.

(Bknz Tablo 5-2).

**TABLO 5-2 SULTANAHMET ADALET SARAYI'NIN
BÜTÜNSEL KORUMA YÖNTEMİ İLE KORUNMASI ÖNERİSİ**

No	Koruma Değeri		Korunma Durumu		
1	Özgünlük Değeri	Konumda Özgünlük	Çevresel bağlam	Zemin altına kapsamlı müdahaleler yapılması gerekeceğinden Adalet Sarayı'nın temel kotu altında bulunan eserlerin zarar görme olasılığı gündeme gelecektir. Ancak Euphemia Kilisesi gibi temel üstü kottaki eserlere doğrudan bir etkisi olmayacağı için konumsal özgünlük değeri korunacaktır.	Korunur
		Tasarımda özgünlük	İşlevsellik + mimari değer	Yapıya ait tüm düşey taşıyıcı elemanlarla birlikte gerekli durumlarda yatay taşıyıcı elemanların da kalınlıkları artacaktır. Ayrıca deprem yükleri için de taşıyıcı perdeler eklenmesi gerekecektir. Bütün düşey ve yatay taşıyıcı elemanların kesitlerinin değişmesi, ana koridordaki narin nervür kirişlerinin kesitleri ile pencere boşluklarının boyutlarını değiştirecektir. Bu da doğrama ölçülerini değiştirerek cephe algısı tamamen farklılaştıracaktır. Tüm bu değişimler özellikle dış cephede yapıldığı dönemin narin betonarme taşıyıcılarının etkisini ortadan kaldıracığı için yapı tasarımındaki özgünlük değerini büyük ölçüde kaybedecektir.	Korunamaz
		Malzeme ve teknolojide özgünlük	tümlük değeri	Bütün düşey taşıyıcı elemanlara müdahale edileceği için döşemelerde açılacak delikler, yatay ve düşey taşıyıcılardaki siva sökümleri, tablo 3.4'te tespit edilen özgün karo mozaik kaplama, özgün sıvalar gibi yapıya ait özgün malzemelerin değişmesini gerektirecektir.	Korunamaz
		İşlevsel özgünlük	işlevsellik	Adalet Sarayı fonksiyonunu yitiren yapı kamusal bir fonksiyona sahip olsa da işlevsel özgünlüğünü devam ettiremeyecektir.	Korunamaz
2	Simge Değeri	Mimara ait değer	Emin Onat&Sedat Eldem	Kolon ve kiriş kesitlerinin artışı ve eklenen betonarme perdelerin yarattığı değişimler özellikle dış cephede yapıldığı dönemin betonarme taşıyıcıların narin etkisini ortadan kaldıracığı için yapı tasarımındaki özgünlük değerini büyük ölçüde kaybedeceği için yapının üslup özelliklerinin korunamayacaktır.	Korunamaz
		Yarışma Sonucu elde edilme	3 adet yarışma düzenlenmiştir		
		Hangi Akıma Ait	Uluslararası Üsluba geçiş		
3-	Anı Değeri	Ulusal Mimari'den Uluslararası Mimari'ye geçişi sembolize etmesi olumlu anı değeri, koruma pratiğinde yarattığı tartışmalar ise olumsuz anı değeri taşır. Döneme özgü mimari dil bozulacağından anı değeri korunamaz.		Korunamaz	
4-	Ekonomik Değer	Adalet Sarayı, yapısal müdahale sonrasında kullanım ömrü uzayacağı ve olası büyük bir depremde dahi ayakta kalacağı için sahip olduğu ekonomik değeri devam edecektir.		Korunur	
5-	İşlevsel Değer	Adalet Sarayı yapısal müdahale sonrasında deprem açısından yönetmeliklerde tanımlanan performans değerine ulaşacağı için kamu kullanımı açısından elverişli hale gelecek, böylece işlevsel değeri korunacaktır.		Korunur	
6-	Teknik Değer	Tablo 3.4'te tespit edilen özgün malzemelerin değiştirilmesi sonucunda bazı yapısal elemanların taşıdığı teknik değeri ne yazık ki kaybetmiştir. Taşıyıcı sisteme yapılacak bütüncül müdahale narin kolonları, nervür kirişleri gibi yapının özgün taşıyıcılarının kesitlerini artırarak beton, FRP gibi malzemelerle mantolayacağı için yapı elemanlarının özgünlük değerlerini ortadan kaldıracaktır. Betonarmenin erken örneklerinden olan Sultanahmet Adalet Sarayı'nın yapım teknolojisini göstermesi açısından taşıdığı mevcut değerler korunamayacaktır.		Korunamaz	
7-	Enderlik Değeri	Yarışma ile elde edilen 3 adalet sarayı projesinden biri olmak ve Emin Onat ile Sedat Eldem'in birlikte ve ayrı ayrı olmak üzere tasarladıkları tek adliye yapısı olmak bakımından taşıdığı enderlik değerinde kayıp olmaz.		Korunur	

Rekonstrüksiyon yöntemiyle yapı korunduğunda tasarım bütünlüğüyle birlikte yenilik değerini taşıyacağı öngörülebilir. Ancak yapının yıkımı ve yeniden inşası sürecinde altında bulunan Antiokhos ve Lausos Saraylarına ait kalıntılarının yeniden zarar görme ihtimali ortaya çıkacaktır. Koruma otoritelerince yalnızca kaybolan ve kent belleği için simgesel değeri olan yapıların rekonstrüksiyonu olumlanmaktadır. Bu nedenle Bauhause Dessau Usta Evleri rekonstrüksiyonu savaşın yarattığı yıkıma karşı kent belleğini canlandırma çabası olarak ele alınarak olumlanmaktadır. Var olan bir anıtın yıkılarak yeniden yapılması ancak çok ciddi strüktürel ve teknik gereklilik durumlarında başvurulabilecek bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Oysa Tekel Likör Fabrikası örneğinde ise kentsel dönüşüm ve yeniden işlevlendirme baskısıyla mevcut bir yapı yıkılarak yeniden inşa edilmiştir. Rekonstrüksiyon ile koruma yöntemiyle Sultanahmet Adalet Sarayı'nın tasarımsal özgünlük değeri, simge, anı, ekonomik, işlevsel ve enderlik değerleri korunur; ancak konumsal özgünlük, malzeme ve yapısal özgünlüğü ile teknik değeri korunamaz (Bknz Tablo 5-3).

**TABLO 5-3 SULTANAHMET ADALET SARAYI'NIN
REKONSTRÜKSİYON İLE KORUNMASI ÖNERİSİ**

No	Koruma Değeri		Korunma Durumu		
1	Özgünlük Değeri	Konumda Özgünlük	Çevresel bağlam	Sultanahmet Adalet Sarayı yıkımı ve rekonstrüksiyonu sırasında Euphemia Kilisesi ve temel kotu altında bulunan eserlerin zarar görme olasılığı doğacaktır. Bu durumda konumsal özgünlük değerinin zarar göreceği düşünülmektedir.	Korunamaz
		Tasarımda özgünlük	İşlevsellik + mimari değer	Yapının rekonstrüksiyonu orijinal projesine sadık kalınarak yapıldığında, narin strüktürün cepheye yansımalarıyla ön plana çıkan üslupsal özellikler ve plansal özelliklerin tamamının korunacağı öngörülmektedir.	Korunur
		Malzeme ve teknolojide özgünlük	tümlük değeri	Rekonstrüksiyon yapılacağı için yapının özgün malzeme ve yapı elemanlarının tamamı yitirilecektir.	Korunamaz
		İşlevsel özgünlük	İşlevsellik	Adalet Sarayı fonksiyonunu yitiren yapı kamusal bir fonksiyona sahip olsa da işlevsel özgünlüğünü devam ettiremeyecektir.	Korunamaz
2	Simge Değeri	Mimara ait değer	Emin Onat&Sedat Eldem	Yapının rekonstrüksiyon uygulaması sırasında orijinal projeye sadık kalınacağı için mimara ve üslupsal özelliklere ait simge değeri korunacaktır.	Korunur
		Yarışma Sonucu elde edilme	3 adet yarışma düzenlenmiştir		
		Hangi Akıma Ait	Uluslararası Üsluba geçiş		
3-	Anı Değeri	Ulusal Mimari'den Uluslararası Mimari'ye geçişi sembolize etmesinden kaynaklı olumlu anı değeri korunacaktır. Proje döneminden başlayarak yarattığı tartışmaların yeniden kurma nedeniyle devam edeceği de göz önüne alındığında, koruma pratiğinde yarattığı tartışmaların yarattığı olumsuz anı değeri de korunacaktır.		Korunur	
4-	Ekonomik Değer	Sultanahmet Adalet Sarayı'nın rekonstrüksiyonu sonrasında kullanım ömrü uzayacağı ve olası büyük bir depremde dahi ayakta kalacağı için sahip olduğu ekonomik değeri devam edecektir.		Korunur	
5-	İşlevsel Değer	Sultanahmet Adalet Sarayı rekonstrüksiyonu sonrasında deprem açısından yönetmeliklerde tanımlanan performans değerine ulaşacağı için kamu kullanımı açısından güvenli hale gelecek, böylece işlevsel değeri korunacaktır.		Korunur	
6-	Teknik Değer	Sultanahmet Adalet Sarayı'nın rekonstrüksiyonu, yapının dönemin malzeme ve yapım teknolojilerine dair sahip olduğu bütün teknik değerlerini ortadan kaldıracaktır.		Korunamaz	
7-	Enderlik Değeri	Yarışma ile elde edilen 3 adalet sarayı projesinden biri olmak ve Emin Onat ile Sedat Eldem'in birlikte ve ayrı ayrı olmak üzere tasarladıkları tek adliye yapısı olmak bakımından taşıdığı enderlik değerinde kayıp olmaz.		Korunur	

Geleneksel miras için Riegl'in tanımladığı değerler (eskilik değeri, tarihsel değeri, kasıtlı anı değeri, kullanım değeri ve sanat değeri) ile modern mimari mirası koruma değerleri kıyaslandığında en büyük farklılık eskilik değerinin karşısı olarak yenilik değeri ile karşımıza çıkmaktadır. Yenilik değerinin taşıdığı bütünlük değeri tasarımsal bütünlükle beraber biçim, renk ve doku gibi özelliklerde kendini göstermektedir. Yenilik değeri konusunda en önemli tartışma "özgünlük" kavramında ortaya çıkmaktadır. Nara Özgünlük Belgesi'nin 9. Maddesinde "biçim" ve "malzeme" özgünlüğü vurgulansa da 13. Maddede özgünlüğün çok boyutlu olarak tanımlanması Modern Mimari Mirasın korunması konusundaki değerlerin daha geniş bir çerçeveden ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Sultanahmet Adalet Sarayı'nın yapısal olarak korunması için tez kapsamında tanımlanan koruma ölçütleri göz önüne alındığında yapı halen ayakta olduğu, güçlendirilerek korunduğunda sahip olduğu özgün değerlerinin daha çok korunacağı düşünüldüğünden rekonstrüksiyon bir yapısal koruma yöntemi olarak değerlendirilmemektedir. Bütüncül müdahale ile koruma yönteminde yapının malzeme özgünlüğüyle beraber özellikle tasarımsal özgünlük değerini ciddi ölçüde kaybettiği görülmektedir. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda Sultan Ahmet Adalet Sarayı'nın sahip olduğu koruma ölçütleri açısından büyük ölçüde korunduğu yöntemin kısmi yapısal müdahale ile koruma yöntemi olduğu değerlendirilmektedir (Bknz. Tablo 5-4).

TABLO 5-4 YAPISAL MÜDAHALE YÖNTEMLERİ / KORUNACAK DEĞERLER KARŞILAŞTIRMA TABLOSU

Korunacak Değerler/ Koruma Yöntemleri				Kısmi Koruma Yöntemi	Bütüncül Koruma Yöntemi	Rekonstrüsyon
1	Özgünlük Değeri	Konumda Özgünlük	Çevresel bağlam	Korunur	Korunur	Korunamaz
		Tasarımda özgünlük	İşlevsellik + mimari değer	Korunur	Korunamaz	Korunur
		Malzeme ve teknolojiye özgünlük	tümlük değeri	Korunur	Korunur	Korunamaz
		İşlevsel özgünlük	işlevsellik	Korunamaz	Korunamaz	Korunamaz
2	Simge Değeri	Mimara ait değer	Emin Onat&Sedat Eldem	Korunur	Korunamaz	Korunur
		Yarışma Sonucu elde edilme	3 adet yarışma düzenlenmiştir			
		Hangi Akıma Ait	Uluslararası Üsluba geçiş			
3	Amı Değeri					
4-	Ekonomik Değer			Korunur	Korunur	Korunur
5-	İşlevsel Değer			Korunur	Korunur	Korunur
6-	Teknik Değer			Korunur	Korunamaz	Korunamaz
7-	Enderlik Değeri			Korunur	Korunur	Korunur

KAYNAKÇA

- Arkitekt, 1940. Suadiyede bir villa. *Arkitekt*, 06 05, pp. 113-114.
- Arkitekt, 1947. İstanbul Adalet Sarayı Proje Müsabakası Jüri Raporu. *Arkitekt*, IV(184-185), pp. 103-114.
- Arkitekt, 1967. Ataköy II Mahalle İlkolulu. *Arkitekt*, Issue 2, pp. 58-61.
- Arkitekt, 1971. Sosyal Sİgortalar Kurumu Tesisleri. *Arkitekt*, Issue 3, pp. 105-108.
- Aslanoğlu, İ., 2010. *Erken Cumhuriyet Mimarlığı*. 3. Baskı dü. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Atasoy, N., 2012. *İbrahim Paşa Sarayı*. s.l.:T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Atay, H., 2010. *Depremde Hasar Görmüş Yapıların Güçlendirme Yöntemleri Ve Güçlendirmede Kullanılan Malzemeler, Yüksek Lisans Tezi*,. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aysel, N. R., 2008. MSGSÜ Arflivleri'nde. *Tasarım + Kuram MSGÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 4(6), pp. 82-86.
- Aysel, N. R., 2013. Akademi'ye Dokunmak (1): Notlar, Düşünceler. *mimarlikdergisi*, Issue 371.
- Aysel, N. R., 2013. Bir Mimarlık Öyküsü: Akademi Binasının Yenilenme Süreci, 1949-1953 Geçmişe Yönelik Bir Okuma Denemesi: Notlar, Düşünceler. *Mimarist*, Issue 47, pp. 22-28.
- Aziz, Y. et al., 1949. İstanbul Adalet Binası Proje Müsabakası. *Arkitekt*, Issue 7-10, pp. 179-194.
- Bardill, J., 2010. Konstantinopolis Hiooudromu'nun Mimarisi ve Arkeolojisi. B. Pitarakis, dü. *Hippodrom/ At Meydanı İstanbul'un Tarih Sahnesi I*. İstanbul: Pera Müzesi Yayını, pp. 91-149.

- Bardill, J., 2010. Konstantinopolis Hppodromu'nun Mimarisi ve Arkeolojisi. *Hippodrom/At Meydanı İstanbul'un Tarih Sahnesi*. İstanbul: Pera Yayınları, pp. 91-145.
- Batur, A., 1983-1985. Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, p. 1395.
- Batur, A., 1994. Cumhuriyet Dönemi "1938-1950/ Savaş Yılları ve II Milli Mimari Akımı". *Dünden Bu Güne İstanbul Ansiklopedisi*. s.l.:s.n., pp. 450-455.
- Batur, A., 2009. Geç Osmanlı Mimarlığında Betonarme Yapım Tekniği. *Mimarlıkta Malzeme*, Issue 13, pp. 39-44.
- Batur, A., 2010. *100 Yıl'da İki Mimar Anma Toplantısı Sedat Hakkı Eldem- Emin Onat*. İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi.
- Baturayoğlu Yöney, N., 2015. Modern Mimarlık Mirasının Kabulü ve Korunması: Uluslararası Ölçüt ve İlişkilere İlişkin Bir Değerlendirme. *KUDEB Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, pp. 62-75.
- Bodur, R., 2016. *Tarihi Yarımada Gelişim Süreci- 1950 Sonrası İmar Faaliyetlerinin Kamu Yapılarında İncelenmesi*. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Mühendislik- Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bozdoğan, S., Özkan, S. & Yenal, E., 1987. *Sedad Eldem Architect in Turkey*. Singapore: Concept Media.
- Cansever, T., 1966. Türk Tarih Kurumu Binası. *Mimarlık*, Issue 12, pp. 25-27.
- Çetin, S., 2007. *Cumhuriyet Dönemi Yapılarının Korunma Sorunları:İsparta'dan Üç Örnek Yapı*. İstanbul, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası.
- Dinler, Ö., 2015. *İstanbul Adalet yapılarının Mekansal Analizi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- docomomo_tr, 2018. İller Bankası: tescilli bir yapının yıkımının kronolojisi. *Betonart*, Issue 56, pp. 26-29.
- Docomomotr, 2013. *Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları*. Antalya, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Mimarlık Bölümü.

- Duyuran, R., 1953. İstanbul Adalet Sarayı İnşaat Yerinde Yapılan Kazılar Hakkında İkinci Rapor. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı*, XIX(6), pp. 21-27.
- Eldem, S. H., 1939. *Mİlli Mimari Meselesi*. İstanbul: s.n.
- Eldem, S. H., 1940. Yerli Mimariye Doğru. *Arkitekt*, Issue 1940-03-04, pp. 69-74.
- Eldem, S. H. & Handan, M. A., 1954. Güzel Sanatlar Akademisi. *Arkitekt*, Issue 1-2, pp. 5-17.
- Ergüler, M., 1996. *Sedat Hakkı Eldem Binalarının Analizi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ergüler, M., 1996. *Sedat Hakkı Eldem Binalarının Analizi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ertuğrul, Z., 2007. *Birinci Ulusal Mimarlık Mimarlarından Muzaffer Bey: Eserleri ve Sanat Anlayışı 2007 (Basılmamış Doktora Tezi)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fergusson, J., 1855. *Minerva Medica*. London: Jhon Murray, Albemarle Street.
- Gencal, O. A., 2011. *Ulusal Mimari Proje Yarışmalarının İzinden Türkiye’de Mimarlık (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Güler, K., 2019. Modern Bir Anıtın Rekonstrüksiyon Hikâyesi: Bauhaus-Dessau Usta Evleri (Meisterhäuser). *Mimarist*, Issue 65, pp. 102-111.
- Güzer, C. A., 2013. *Mimarlıkta “Modern Mirasın” Korunması: TEDÜ / Türk Eğitim Derneği Üniversitesi*, Ankara: Mimarlar Odası.
- Habermas, J., 2007. *The Philosophical Discourse of Modernity*. 10. dü. Cambridge: Polity.
- Hasol, D., 1995. *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul, YEM Yayın.
- İhale Dosyası, 2013. *İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hizmet Binası (Eski Sultanahmet Adliyesi) Onarım İş*. İstanbul: İstanbul İl Özel İdaresi.

- İTÜ Mimarlık Fakültesi Yapı Malzeme Laboratuvarı, 2011. *İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Su Ürünleri Fakülteleri Malzeme Raporu*, s.l.: s.n.
- Kambek, E., 2005. *Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası Restorasyon Projesi - Basılmamış Yüksek Lisans Tezi-*. İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karahan, O., 2018. *Türkiye’de Yapım Tekniği Olarak Betonarmenin Erken Kullanımı: Hennebique Betonarme Sistemi Ve Koruma Değerleri*. İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kömürcüoğlu, A., 1937. *İstanbul Adalet Sarayı Arsası İle İnşaatının İç Yüzü*. Ankara: Arbas Matbaası.
- Kösebay, Y., 2001. 20. Yüzyıl Yapılarının Koruma Sorunları. *mimarist*, KIŞ, pp. 48-54.
- Kuban, D., 2000. *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Kuban, D., 2010. *100 Yıl’da İki Mimar Anma Toplantısı Sedat Hakkı Eldem- Emin Onat*. İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, pp. 95-107.
- Madran, E., 2009. Yasal Düzenlemelerde Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı. %1 içinde *Cumhuriyet’in Mimarlık Mirası*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası, pp. 129-135.
- Manos, G. & Papanaooum, 2013. Assessment of the earthquake behavior of Hotel Ermionio in Kozani, Greece constructed in 1933 before and after its recent retrofit. S. Syngellakis, dü. *Retrofitting of Heritage Structures Against Earthquake*. Southampton: WIT Press, pp. 25-39.
- Milliyet, 1951. Adalet Sarayı İnşaatı. *Milliyet*, 11 07, p. 2.
- Milliyet, 1951. Adalet Sarayı İnşaatı Kararlaştırılan Sahada Devam Edecek. *Milliyet*, 14 11, p. 2.
- Milliyet, 1951. Adalet Sarayının Temeli Dün Atıldı. *Milliyet*, 12 07, pp. 1-3.
- Milliyet, 1951. Sultanahmette Bizans Saraylarına ait temel taşları bulundu. *Milliyet*, 16 09, p. 2.

- Milliyet, 1954. Adalet Sarayı. *Milliyet*, 09 01, p. 2.
- Milliyet, 1954. Yeni Adalet Sarayına Eylülde Taşınıyor. *Milliyet*, 28 06, p. 2.
- Omay Polat, E., 2008. Modern Mimarlık Mirasını Onaylamak: Yasal Süreç ve Tescil Kararlarına Bakış. *Mimarist*, Issue 340.
- Omay Polat, E., 2009. Cumhuriyet'in Mimari Mirasını Koruma Nedenleri: İdeoloji ve Koruma. *Cumhuriyetin Mimarlık Mirası*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası, pp. 105-111.
- Omay Polat, E. & Akay, Z., 2011. 20. Yüzyıl Yapılarının Koruma Sorunları. *Mimarist*, Bahar, pp. 46-54.
- Omay Polat, E. E., 2008. *Türkiye'de Modern Mimarlık Mirasının Korunması: Kuram ve Yöntem Bağlamında Bir Değerlendirme (Basılmamış Doktora Tezi)*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı.
- Öelsner, G. & Ruknetin, G. ., 1947. İstanbul Adalet Sarayı Proje Müsabakası Jüri Raporu. *Arkitera*, ıv(185-186), pp. 103-114.
- Özgönül, N., 2009. Evrensel ve Ulusal Değerler Bağlamında Cumhuriyet'in Mimari Mirasını Koruma Nedenleri. *Cumhuriyetin Mimarlık Mirası*. Ankara: TBMM Mimarlar Odası, pp. 97-103.
- Özgönül, N., 2009. Evrensel ve Ulusal Değerler Bağlamında Cumhuriyet'in Mimari Mirasının Koruma Nedenleri. *Cumhuriyet'in Mimarlık Mirası*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası, pp. 97-103.
- Pampal, S. & Özmen, B., 2007. *Türkiye'nin Deprem Bölgeleri Haritaları ve Deprem Yönetmeliklerini Tarihsel Gelişimi*. 1 dü. Ankara: Ümit Ofset Matbabcılık.
- Parlar Mühendislik Müşavirlik , 2017. *İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Taşıyıcı Sistem Değerlendirme ve Güçlendirme Raporu*, s.l.: s.n.
- Pinon, P., 2010. Henry Prost, Albert Gabriel İstanbul Arkeoloji Parkı ve Hippodrom. *Hippodrom/At Meydanı İstanbul'un Tarih Sahnesi*. İstanbul: Pera Yayınları, pp. 152-164.

- Pinon, P. & Cana, B. F., 2010. *İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951)*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.
- Pitarakis, B., 2010. Giriş. *Hippodrom/Atmeydanı*. İstanbul: Pera Müzesi, pp. 8-27.
- Riegl, A., 2011. Modern Anıt Kültü: Özellikleri ve Kökeni. %1 içinde A. H. A. Emre Madran, dü. *Cumhuriyetin Mimarlık Mirası*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası, pp. 349-364.
- Salman, Y., 2018. Modern Mimarlık Mirasının Korunması ve docomomo_Türkiye. *Betonart*, Issue 56, pp. 14-17.
- Salman, Y., 2019. Kaygan Zeminde Koşarken: Yeniden İnşa Edilen Mecidiyeköy Likör Fabrikası'nın Düşündürdükleri. *Mimarlık*, Issue 407, pp. 16-19.
- Sözen, M. & Tapan, M., 1973. 1910-1927 Yılları Arası Mimarimiz. *50 Yılın Türk Mimarisi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, pp. 99-101.
- Tanju, B., 2009. Sedat Hakkı Eldem Notları 3: Adalet Sarayı. *Sedat Hakkı Eldem II Retrospektif*. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, pp. 244-248.
- Tanju, B., 2009. Sedat Hakkı Eldem: Bir Kataloğ Denemesi. B. Tanju & U. Tanyeli, düz. *Sedat Hakkı Eldem II: Retrospektif*. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, pp. 29-285.
- Tanyeli, U., 2007. *Mimarlığın Aktörleri Türkiye 1900-2000*. İstanbul: Ofset Yapımevi.
- Tapan, M., 2005. International Style. *Modern Turkish Architecture*. Ankara: Chamber of Architects of Turkey, pp. 114-115.
- Topuz, H., 1950. Adalet Sarayı Projesi Tadil Edilmelidir. *Akşam Gazetesi*, 28 12, p. ?.
- Uysal, Z. Ç., 2004. *Architectural Interpretations of Modernity and Cultural Identity : A Comperative Study on Sedat Hakkı Eldem and Bruno Taut in early Republican Turkey*. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uzun, T., 2008. *Geç Osmanlı - Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Pratiğinde Bilgi Ve Yapım Teknolojileri Değişimi Erken Betonarme*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Üstün, B., 1993. *Sedad Hakkı Eldem'in Mimarlık Anlayışı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Vanlı, Ş., 2006. *20. Yüzyıl Türk Mimarlığı*. Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı.
- Yarlıgaş, V., 2017. Almanya'da Mimari Rekonstrüksiyona Bakış:Üç Dönem, Üç Örnek. *mimarist*, Kasım, pp. 38-45.
- Yıldırım, N., 2013. *Constantinopolis Hipodromu (Yüksek Lisans Tezi)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, H. F. & Çobanoğlu, A. V., 2001. *İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Raporu*, İstanbul: s.n.
- Yurd Ajansı, 1951. Adalet Sarayı İnşaatı. *Milliyet*, 16 03, p. 1.
- Zengel, R. & Bahtiyar Karatosun, M., 2001. 20. Yüzyıl Mimari Mirası Koruma Ölçütlerinin Belirlenmesinde Analitik Yaklaşım. "20. Yüzyıl Mimari Mirası" XIII: *Uluslararası Yapı Yaşam Kongresi*. Bursa: Mimarlar Odası Bursa Şubesi, pp. 57-62.

İnternet Kaynakları

- Acer, Ö., 1949. *II Ulusal Mimarlık Akımı*.
https://www.academia.edu/4377038/II.ULUSAL_M%C4%B0MARLIK_AKIMI_%C3%96ZLEM_ACER, 23 01 2019 tarihinde erişilmiştir.
- Akınsal, A., 2011. *Walter Gropius'un Fagus Fabrikası UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde*.
<https://www.arkitera.com/haber/walter-gropiusun-fagus-fabrikasi-unesco-dunya-mirasi-listesinde/>, 2019 tarihinde erişilmiştir.
- Akyürek, E., 2017. *Azize Euphemia Kilisesi ve Akıbeti*.
<http://www.arkeologlardenegist.org>, 14 01 2019 Tarihinde erişilmiştir.
- arch20, 2019. *10 UNESCO World Heritage Sites by Famous Modernist Architects*.
<https://www.arch2o.com/unesco-world-heritage-sites-modernist/>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

arkitektuel, 2019. *Dessau Bauhaus*.

Available at: <https://www.arkitektuel.com/dessau-bauhaus/>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

arkitektuel, 2019. *Tugendhat Evi*.

<https://www.arkitektuel.com/tugendhat-evi/>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Arkitektüel, 2017. *Villa Savoye*.

<https://www.arkitektuel.com/villa-savoye-2/>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Arkitera, 2011. *Dönemin Mimarları Anıtkabir için Neler Önerdiler?*.

http://www.arkitera.com/haber/4491/donemin-mimarlari-anitkabir-icin-neler-onerdiler_, 29 01 2019 tarihinde erişilmiştir.

Arkitera, 2016. *Le Corbusier'nin Binaları Dünya Mirası Listesinde*.

<http://www.arkitera.com/haber/le-corbusiernin-binalari-dunya-mirasi-listesinde/>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Arkitera, 2019. *Seyfi Arkan*.

<http://www.arkitera.com/etiket/6838/seyfi-arkan>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Arslan, M., 2017. *Modern Ankara'yı Taçlandıran Mimarlar (1) : Clemens Holzmeister*.

<http://web2.bilkent.edu.tr/bilkentpost/2017/01/19/modern-ankarayi-taclandiran-mimarlar-1-clemens-holzmeist%E2%82%AC%80Fer/>, 23 01 2019 tarihinde erişilmiştir.

Bayülgen, B., 2017. *www.arkitektuel.com*.

https://www.arkitektuel.com/assest/images/TT%20283_%20Arkeoloji.pdf, 17.01.2019 tarihinde erişilmiştir.

BUMBARU, D., 2001. *ICOMOS*.

https://www.icomos.org/20th_heritage/montreal_plan.htm, 05 03 2019 tarihinde erişilmiştir.

Bükreş Temyiz Mahkemesi, 2019. *Adalet Sarayı Tarihçesi*.

http://www.cab1864.eu/upload/Scurt_istoric_CAB.pdf, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Cengizkan, A., 2003. *Türkiye’de Çağdaş Mimarlığın (1923-2003) Önde Gelen 20 Eseri*.
<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=8&RecID=194>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

designarchitect, tarih yok *Sultan Ahmet Meydanı ve İstanbul yıkımları*.
<https://designarchitect.wordpress.com/2018/11/08/sultan-ahmet-meydani-ve-istanbul-yikimlari/>, 27 01 2019 tarihinde erişilmiştir.

DOCOMOMO,ISC/R, 2019. *International Specialist Committees*.

DOCOMOMO, 2004. *Eindhoven-Seoul Statement*.
https://www.docomomo.com/pdfs/about/eindhoven/051623_110638_2014-09-26%20Eindhoven-Seoul%20Statement%202014.pdf, 06 03 2019 tarihinde erişilmiştir.

docomomo-tr, 2019. *docomomo-tr*.
<http://www.docomomo-tr.org/hakkinda>, 15 11 2019 tarihinde erişilmiştir.

Girgin, Z., tarih yok *Betonarme Tarihi*.
http://www.yildiz.edu.tr/~zcgirgin/Betonarme_tarihce/betonarmetarih.html

Güzer, A. C., 2013. *Mimarlıkta “Modern Mirasın” Korunması: TEDÜ / Türk Eğitim Derneği Üniversitesi*.
<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=385&RecID=3148>, 06 11 2019 tarihinde erişilmiştir].

hurriyet.com, 2012. *hurriyet.com*.
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/istanbul-milli-egitim-mudurlugu-binasinda-yangin-22222029>, 2019 tarihinde erişilmiştir .

İBB GİS, 2019. *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kurumsal GIS Uygulaması*.

Icomos, 2004. *International Charters For Conservation And Restoration*.
http://openarchive.icomos.org/431/1/Monuments_and_Sites_1_Charters.pdf,
2019 tarihinde erişilmiştir.

ISC20C Madrid Bildirgesi , 2011. *Approaches For The Conservation Of Twentieth-Century*.

<http://www.icomosisc20c.org/pdf/madriddocumentforpublication2012with2011copyright.pdf>, 05 03 2019 tarihinde erişilmiştir].

İsmail, Ç., ?. *MODERNİZM VE POSTMODERNİZMİN ANLAMI VE TANIMI*.

Available at: https://www.turkedebiyati.org/modernizm_post_modernizm.html,

28 02 2019 tarihinde erişilmiştir.

İtez, Ö., 2016. *Sosyal Sigortalar Kurumu Tesisleri, Zeyrek*.

Available at: <https://www.arkitera.com/proje/sosyal-sigortalar-kurumu-tesisleri-zeyrek/>, [06 11 2019 tarihinde erişilmiştir.

Karayemiş, O., tarih yok *Habermas, Modernite, Postmodernite*.

https://www.academia.edu/10371310/Habermas_Modernite_Postmodernite, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Kayhan, A. H., 2016. *Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği 2016 (Taslak)*.

http://www.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/915ca04f053c2ed_ek.pptx?tipi=1&tuu=X&sube=21, 2019 tarihinde erişilmiştir.

KTVKYK 662 Sayılı İlke Kararı, 1999. (662 nolu İlke Kararı) *Tescil Kaydı*

Bulunmayan Taşınmaz Kültür Varlığı Özelliğindeki Yapılar ve Yapı Elemanları.

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-14331/662-nolu-ilke-karari-tescil-kaydi-bulunmayan-tasinmaz-k-.html>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Mardin Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü , 2012. *Dünden Bu Güne Deprem Yönetmeliği*.

<https://slideplayer.biz.tr/slide/2634127/>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Mazlum, D., 2014. *Koruma Kuramının Mimari Rekonstrüksiyona Bakışı*.

<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=394&ReCID=3525>, 18 11 2019 tarihinde erişilmiştir.

Meral, H., 2012. *Hülya'nın Valizi*.

<http://narcekirdekleri.blogspot.com/2012/05/bagdat-caddesinde-bir-vaha-villa-maral.html>, 29 01 2019 tarihinde erişilmiştir.

Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2004. *Kültür Ve Turizm Bakanlığı Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Karar*.

<http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=1141>, 06 11 2019 tarihinde erişilmiştir.

mimdap.org, 2017. *SEDAT HAKKI ELDEM*.

<http://www.mimdap.org/?p=209738>, 23 01 2019 tarihinde erişilmiştir.

Mızrak, A. K., 2015. *emlakkulisi.com.*, 10 01 2019 tarihinde erişilmiştir.

Nara Özgünlük Belgesi, 2005.

http://web.deu.edu.tr/terracottas/kumid/doc_icomos_1994_nara_01.asp, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Researchgate, 2012. *Restoration Of The Palace Of Justice Of Bucharest*.

https://www.researchgate.net/publication/265927250_FP6_PROHITECH_project_Volume_6_Seismic_protection_of_historical_buildings_application_and_design,

2019 tarihinde erişilmiştir.

Resmi Gazete, 2018. *Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği*.

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180318M1-2.htm>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Salman, Y., 2019. *Likör uğruna İstanbul'a kadar gelen bir "Parisien*.

<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=421&ReclID=4705>, 12 11 2019 tarihinde erişilmiştir.

Salt, 2016. *Sedad Hakkı Eldem 'i Anla(t)mak I: 1930-1950*.

<https://artsandculture.google.com/exhibit/EALyh0kHgmNzKQ?hl=tr>,

21 01 2019 tarihinde erişilmiştir.

Sayıştay, *GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE*.

<https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/tarihce/Binalar.pdf#page=6>
31 01 2019 tarihinde erişilmiştir.

Sima İnşaat, 2012. *simainsaat.com.tr*.

<http://www.simainsaat.com/tr/projelerimiz>, 07 2019 tarihinde erişilmiştir.

Skopbülten, 2014. “*Modernizmi Güncellemek*”: *Bauhaus Konutları*.

<https://www.e-skop.com/skopbulten/%E2%80%9Cmodernizmi-guncellemek%E2%80%9D-bauhaus-konutlari/1973>, 2019 tarihinde erişilmiştir.

TDK, 2019. *Güncel Türkçe Sözlük*.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c777916c87248.68509463, 28 02 2019 tarihinde erişilmiştir.

Topçu, A., *Betonarme 1756-2014*.

http://mmf2.ogu.edu.tr/atopcu/index_dosyalar/Tarih/BeTarihi.pdf, 2019 tarihinde erişilmiştir.

unesco, tarih yok, *Bauhaus and its Sites in Weimar, Dessau and Bernau*.

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/729>, 22 01 2020 tarihinde erişilmiştir.

unesco, tarih yok, *Brasilia*. [Çevrimiçi]

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/445>, 22 01 2020 tarihinde erişilmiştir.

unesco, tarih yok, *Brno'da Tugendhat Villa*

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/1052>, 22 01 2020 tarihinde erişilmiştir.

unesco, tarih yok, *Fagus Factory in Alfeld*

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/1368>, 22 01 2020 tarihinde erişilmiştir.

unesco, tarih yok, *Rietveld Schröderhuis*

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/965>

[Erişildi: 22 01 2020].

unesco, tarih yok, *The Architectural Work of Le Corbusier, an Outstanding*

Contribution to the Modern Movement

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/1321/>, 22 01 2020 tarihinde erişilmiştir.

unesco, tarih yok, *World Heritage Lis*

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/>, 22 01 2020 tarihinde erişilmiştir.

Ürekli, F., 2009. *Sanâyi-İ Nefise Mektebi*.

Available at: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sanayi-i-nefise-mektebi>, 12 11 2019 tarihinde erişilmiştir.

VEKAM, 1948. *Milli Savunma Bakanlığı*.

https://www.europeana.eu/portal/record/2058607/cdm_ref_collection_AEFA_id_623.html. Koç University Vehbi Koç Ankara Studies Research Center (VEKAM) - <http://digitalcollections.library.ku.edu.tr/cdm/ref/collection/AEFA/id/623>. In <http://rightss>, 23 01 2019 tarihinde erişilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim :Ayşen KAYA
Doğum Yeri ve Yılı :ARTVİN / 1982
Doğum Tarihi :01.01.1982
Mail :aysen.kaya@ibb.gov.tr

ÖĞRENİM DURUMU

Lise: Kadıköy Kız Lisesi (1998)

Lisans: Anadolu Üniversitesi Mimarlık Bölümü (2005)

İŞ TECRÜBELERİ

03.10.2005-05.05.2010 İSTANBUL BAYINDIRLIK VE İSKÂN İL MÜDÜRLÜĞÜ

Kontrollük Hizmetleri Ünvanı: Denetim Mühendisi (Mimar)

İstanbul Haseki Hastanesi Sınırları İçerisindeki Eski Bina Onarımı

İstanbul Zeytinburnu Gazipaşa İ.Ö.O Yapım İşi

İstanbul Zeytinburnu Merkezefendi İ.Ö.O Yapım İşi

İstanbul Küçükçekmece 75. Yıl Sefaköy İ.Ö.O Yapım İşi

İstanbul Küçükçekmece Maraşel Fevzi Çakmak İ.Ö.O Yapım İşi

İstanbul Bakırköy Dr. Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Travma ve Cerrahi Merkezi Yapım İşi

İstanbul Gümrük ve Muhafaza Müdürlüğü Bölge Laboratuvar Binası Yapım İşi

İstanbul Anadolu Yakası Adalet Binası Yapım İşi

Florya MİT Hizmet Binası ve Lojman İnşaatı Yapım İşi

İstanbul Üsküdar Hükümet Konağı İnşaatı İşi

(06.05.2010-30.03.2014) İSTANBUL İL ÖZEL İDARESİ İMAR YATIRIM DAİRE BAŞKANLIĞI / (30.03.2014-06.11.2017) İSTANBUL YİKOB (YATIRIM İZLEME VE KOORDİNASYON BAŞKANLIĞI)

Proje Kontrollükleri:

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yanan Binası Rölöve, Restütisyon, Restorasyon Projeleri ve Askıya Alma İşi

Haydarpaşa Endüstri Meslek Lisesi H Blok Rölöve, Restütisyon ve Restorasyon Projeleri

Kabataş Erkek Lisesi Müştemilat Yapıları Rölöve, Restütisyon ve Restorasyon Projeleri

Molla Hüsrev Camii Rölöve, Restütisyon ve Restorasyon Projeleri

Çatalca Kaleiçi Surları Rölöve, Restütisyon ve Restorasyon Projeleri

Uygulama Kontrollükleri:

İstanbul Üniversitesi Mirgün Köşkü Restorasyon İşi

Süleymaniye Darüşifa Binası Teşhir-Tanzim İşi

Yusufpaşa Sıbyan Mektebi Restorasyon İşi

Sultanahmet Adliyesi Onarım İşi

Hasodabaşı Hasanağa Medresesi Restorasyon İşi

Boğazköy Camii (Aya Triada Klisesi) Restorasyon İşi

Ziraat Bankası Cağalaoğlu Binası Restorasyonu İşi

Gevherean Sultan Medresesi Restorasyon İşi

(07.11.2017-Halen Devam Ediyor) İBB KÜLTÜR VARLIKLARI PROJELER MÜDÜRLÜĞÜ

Uygulama Kontrollükleri:

Fatih İlçesinde Yer Alan I. Etap İBB Mülkü Hazire ve Mezarlıkların Projelendirilmesi ve Restorasyon İnşaatı (25 adet uygulama 48 adet proje)

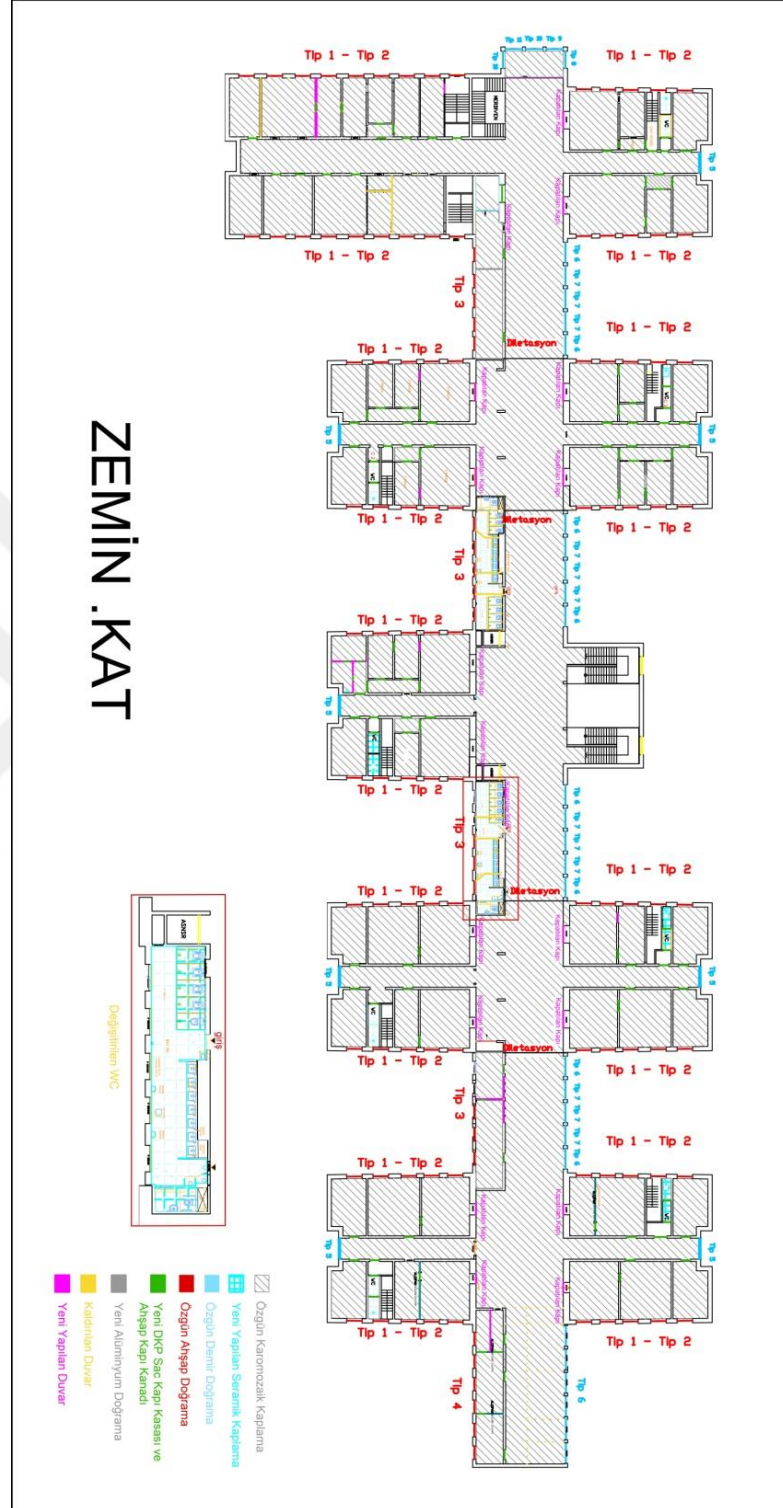
İstanbul Geneli 1.Etap Türbe Ve Hazire Alanları Restorasyonu Uygulaması İşi (5 Adet uygulama)

Proje Kontrollükleri

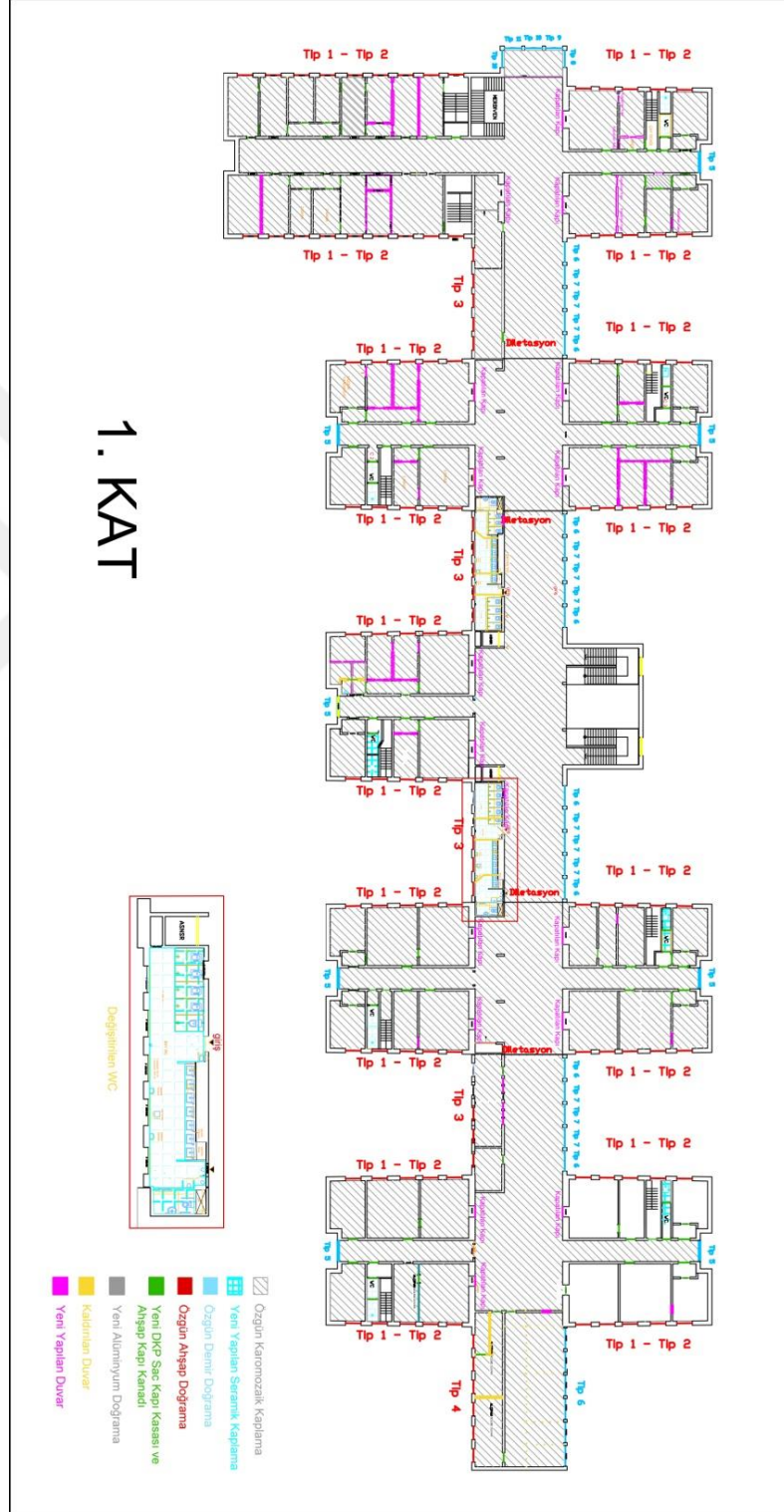
1. Etap Sahabe Türbelerinin Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Ve Peyzaj Projelerinin Hazırlanması İşi (6 adet proje)

2. Etap Sahabe Türbelerinin Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Ve Peyzaj Projelerinin Hazırlanması İşi (6 adet Proje)

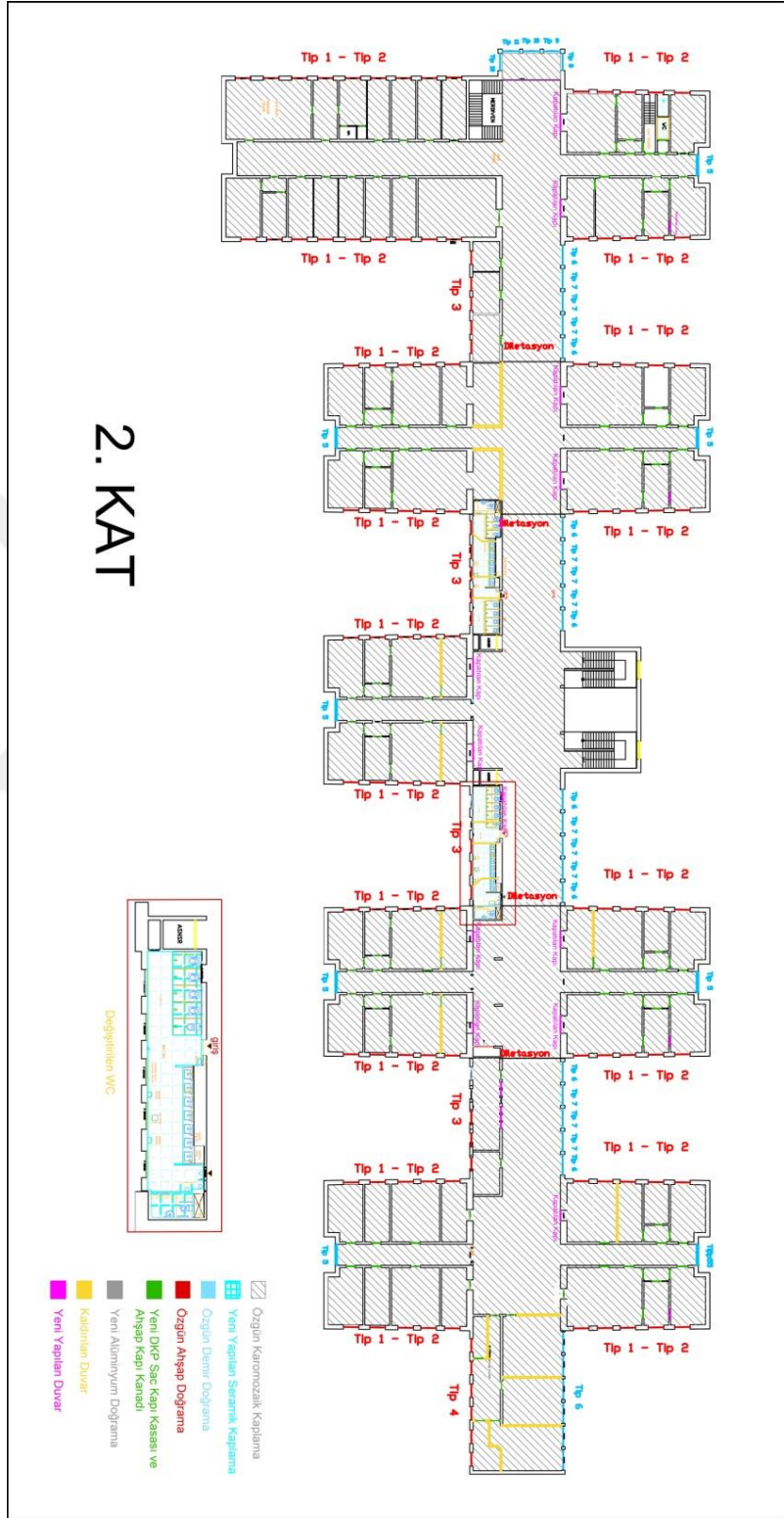
EK D İl Özel İdaresi Onarımı Sonrası Plansal Analiz: Zemin Kat

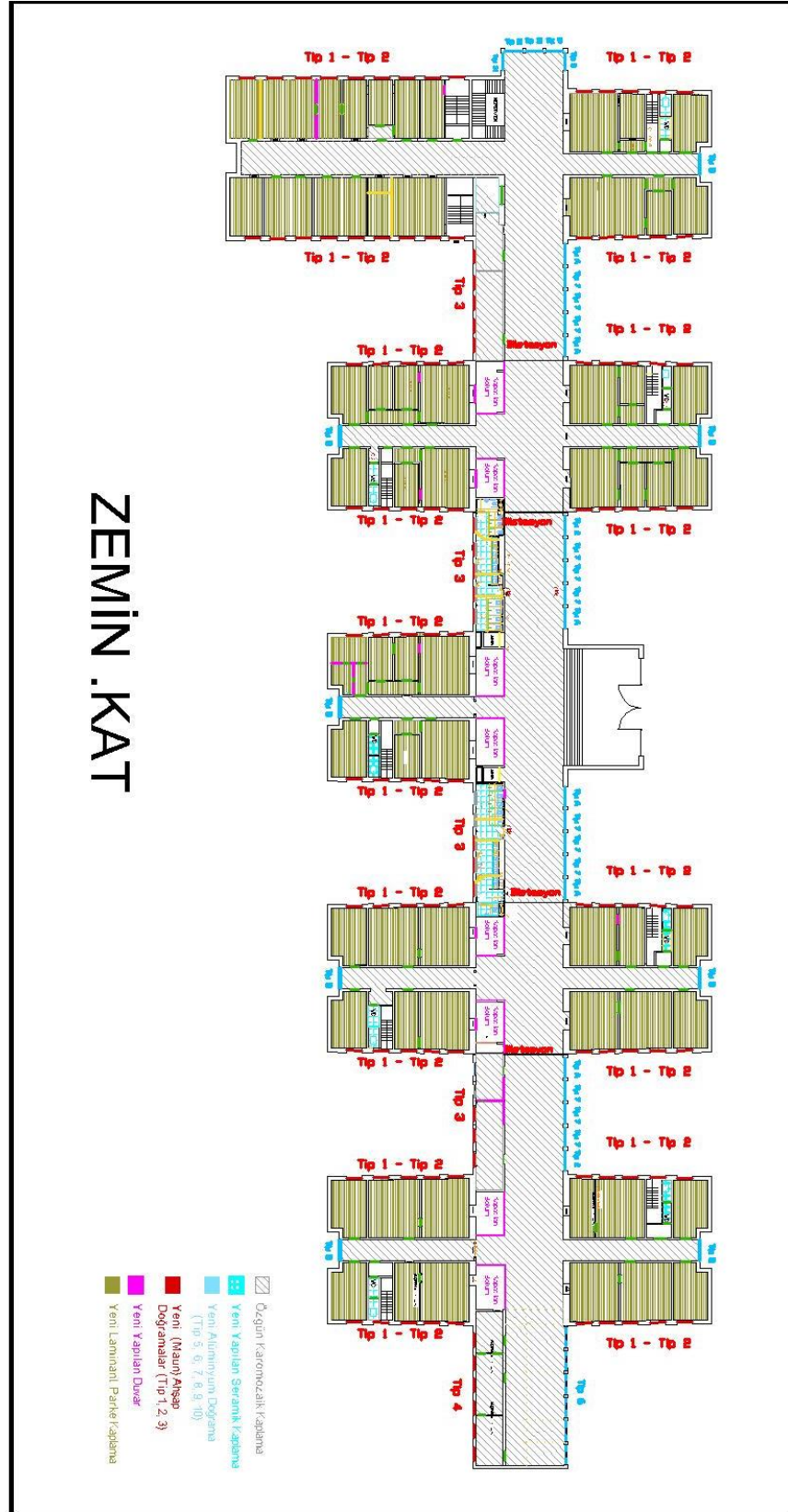
EK E İl Özel İdaresi Onarımı Sonrası Plansal Analiz: 1. Kat

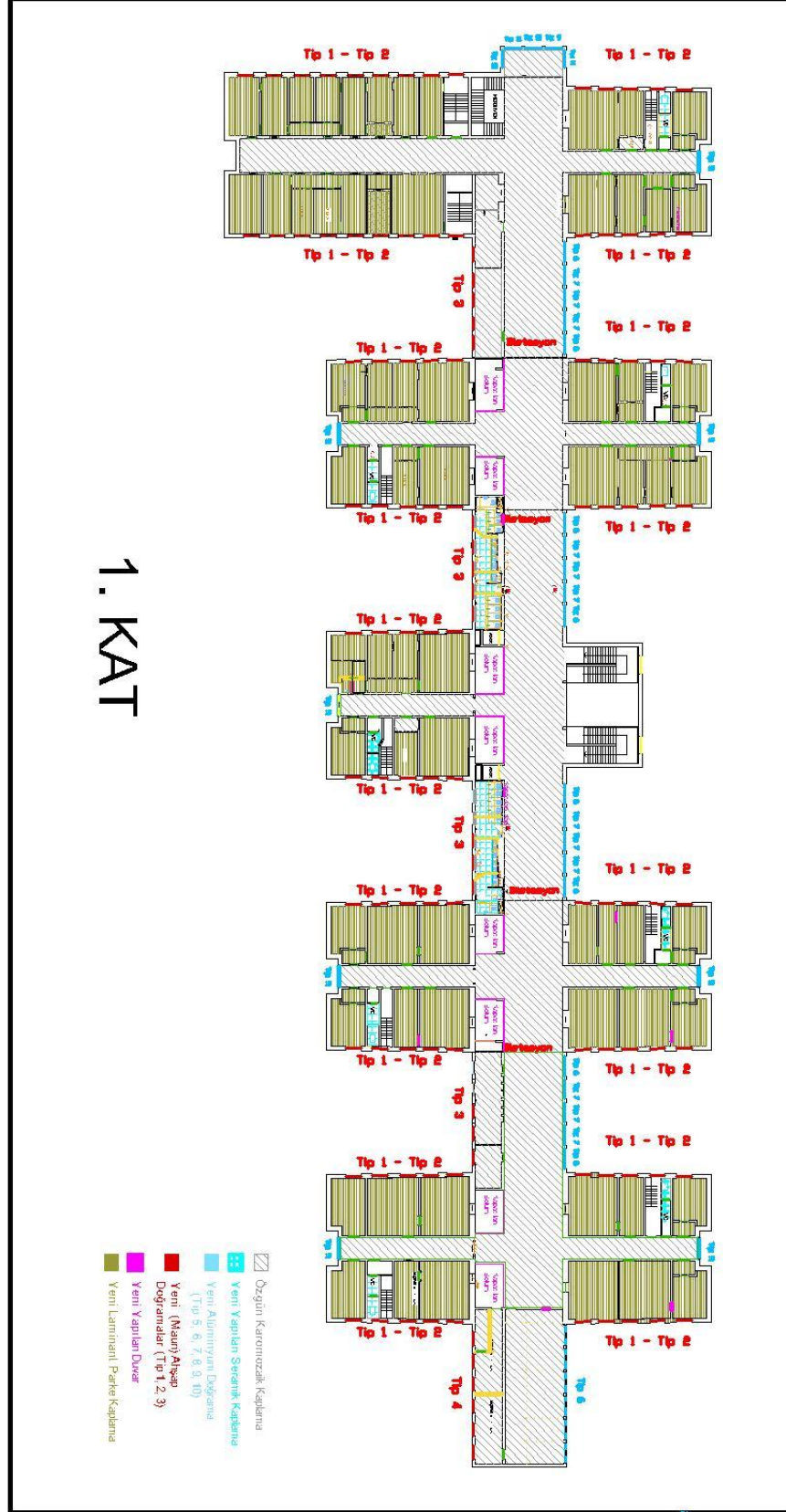
EK F İl Özel İdaresi Onarımı Sonrası Plansal Analiz: 2. Kat

EK G İI Milli Eğitim Müdürlüğü Dönemi Plansal Analiz: Zemin Kat

EK I İl Milli Eğitim Müdürlüğü Dönemi Plansal Analiz: 1. Kat

T. C.
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
Yüksek Kurulu

K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 139 - 19.III.1965
Karar No. ve Tarihi : 2746 - 20.III.1965

Toplantı yeri : İ s t a n b u l

İstanbul'da Sultanahmet'de Adalet Saraya üçüncü kısım inşaatı hakkında Milli Eğitim Bakanlığı'nın 8.II.1965 tarih ve 732.35-656 sayılı yazısı okundu,ilişigi projeler tedkik edildi ve müzakeresi yapıldı:

1 - Hipodrom anfi kademeleri kalıntılarının bina dışında kalmasına,

2 - St.Öfemi topluluğunun bina altına tesadüf eden kısmının teşhir edilebilecek şekilde muhafaza edilmesine,

3 - Diğer Saray kalıntılarının mümkün olanlarının bina dışında veya içinde muhafaza edilmek üzere proje tadili yapıldığı takdirde Adalet binasına ağır cezalar blokunun ve mevcut binaya bağlantı kısmının inşaatında sakınca olmadığına,bu tadiller dolayısıyla yer kaybı zuhur eder ve saruret hasıl olurmu ağır ceza blokuna bir kat ilâve edilebileceğine,

Karar verildi.

BAŞKAN

Tahaio Öz

Tahaio Öz

BAŞKAN YERLİ

Orhan Alışç

Üye
Akak (Nahmet)

Üye
Akıncı (Münir)

Üye
Akın (Faruk)

Üye
Akurgal (Ekrem)

- Bulunmadı

Üye
Alışç (Orhan)

Üye
Elden (Sedat N.)

Üye
Eylül (Seydi)

Üye
Gökbüyük (Tayyip)

Üye
Kur'an (Aptullah)

Üye
Öz (Tahaio)

Üye
Söylencioğlu (M. Kemal)

Üye
Tuncel (İsmail)

Bulunmadı

Bulunmadı

Üye
Turan (Osman)

Üye
Yener (Mikhat)

Üye
Eski Eserler ve Müzeler
Genel Müdürü

Üye
Vakıflar Genel Müdürü

Bulunmadı

Bulunmadı

Mehmet Onder

Nihat Danişman

EK K İTÜ Şehircilik Enstitüsü Raporu

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

MİMARLIK FAKÜLTESİ

ŞEHİRCİLİK ENSTİTÜSÜ

TEL: 43 31 00 - 2250-2259-2260

İSTANBUL, 6 Ekim 1978

İSTANBUL ADALET SARAYI'NIN
TAMAMLANMASINA İLİŞKİN
İ. T. Ü. ŞEHİRCİLİK ENSTİTÜSÜ GÖRÜŞÜ

İstanbul Barosu Başkanlığı'nın Sultanahmet Divanyolu'ndaki Adalet Sarayı'nın anıtsal kalıntılar korunarak genişletilmesine ilişkin 12.9.1978 tarih ve 8981 sayılı yazısı görüşülerek aşağıda belirtilen Enstitü görüşü saptanmıştır.

- 1) Bir metropol'ün en önemli ve görkemli yapılarından biri olması gereken Adalet Sarayı'nın bitirilmemiş bir yapı olarak bırakılması doğru değildir.
- 2) Adalet Sarayı'nın İstanbul'un çok değerli olan bu bölgesinde yer alması, ona verilmesi gereken önem ile orantılıdır.
- 3) Adalet Sarayı, şehir ulaşım sistemi içinde kolay erişilebilir, şehir trafiğini aksatmayacak, yaya ulaşımı ve duran trafik gereksiniminin çözümüne elverişli bir konumda olmalıdır.
- 4) Şehircilik disiplininin kapsamına giren yukarıda belirtilen kriterler ve belirecek şehircilik sorunlarına çözüm getirme olanağı açısından Adalet Sarayı'nın bu yerde tamamlanması uygundur. Şöyleki :

Divanyolu Caddesi trafik yükünün sahil yolu ve banliyö tren hattı ile bağlantı kurularak hafifletilmesi ve ulaşımın şehrin diğer bölgeleriyle bütünleşmesi olasıdır.

Yürüme mesafesinde, kazı alanları dışında yer altında planlanacak oto parklar turizm trafiği gereksinimi yanı sıra bir ölçüde Adliye Sarayı park ihtiyacını da karşılayabilecektir.

Bu çok önemli arkeolojik parkın içinde bulunan antik kalıntılardan, Aya Öfemya kilisesi ve çevre mosoleleri, Lausus sarayı giriş portüğü, yuvarlak salonu, ve triklini, hipodrom basamakları ile kolonlu cadde ortaya çıkarılıp korunmak kaydıyla, çıkacak elverişli alanda bu anıtlara değer katacak bir projenin yapılması olasıdır.

4.4.

EK L-1 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu

MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTÜSÜ · İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ

İSTANBUL ADLİYE SARAYININ BUGÜNKÜ YERİNDE GENİŞLETİLMESİ İŞTEĞİ HAKKINDA İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTÜSÜ GÖRÜŞÜ

İstanbul, Sultanahmet'te İbrahim Paşa Sarayı gerisinde bulunan Adliye Sarayı, taban alanında yapılan uzatmalarla ve üzerine iki kat eklenerek büyütülmek istenmekte, ayrıca Divanyolu ile aradaki bölgede önemli arkeolojik varlıkların ortaya çıkarılması sonunda inşa edilmesi olanağı kalmamış bulunan Davacılık ve Ağır Ceza bloklarının bu buluntulara rajmen bugün tekrar, bu öğren yeri üzerinde inşa edilmesi için çaba sarfedilmektedir.

Bu konuda çeşitli kurum ve kuruluşlar çeşitli nedenlerle görüşlerini belirtmişler, farklı tepkiler göstermişlerdir. Konu basım yoluyla bugüne kadar yansıtıldığından çok daha geniş ve evrensel boyutlarda, bir kamuoyu yankısı uyandıracak nitelikte ciddi bir konudur.

Tarihi yarımada Sultanahmet Arkeolojik Alanı içinde, Hipodrom çevresindeki yer üstü ve yer altı kültür varlığının sit bütünlüğü içinde korunabilmesini, bugünün dünyasına ve gelecek kuşaklara gerektiği biçimde sunulabilmesini sağlamak, başta Devlet olmak üzere tüm ilgililerin görevidir.

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTÜSÜ (MTRE) de birinci deredeceği ilgili bir akademik kurum olarak, konuya ilişkin aşağıdaki görüşünü sorumlulara ve ilgililere iletmek üzere saptamıştır:

1. İstanbul kent olarak her tarihsel döneminde farklı kültürlerin en önemli mimari mirasının yoğunlaştığı bir merkez olmuştur. Hipodrom ve yakın çevresi ise bu büyük kültür mirasının odak noktasıdır.

Roma, Bizans ve Osmanlı Kültürlerinin dinsel, sosyal-kültürel kurumlarının, anıtsal yapılarının yanyana, iç içe yer aldıkları bu alan, çok az değişikliğe uğrayarak, en azından yapılaşmadaki kullanım amaçları, yoğunluk ve silüet açısından yakın zamana kadar korunabilmiştir.

MTRE

H. S. S. S. S.

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Teknik Üniversite - İSTANBUL, Tel. 433100/2241

EK L-2 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu

MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTÜSÜ - İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ

2. Müzeler, büyük Mimari Anıtlar, Tarihi Saraylar ve kültürel kurumların yoğunlaştığı ve önemli bir kıstas hâlinde ciddi araştırma ve değerlendirilme konusu olan bu bölge İstanbul'daki düzenlenmelere ilişkin en eski planlardan bu yana hep "Arkeolojik Alan" olarak adlandırılıp bir özel yöre olarak vurgulanmış bulunmaktadır.

3. Anıtları, meydanları, sokakları, müzeleri, öğren yerleri ile, kültür varlığının tanıtılmasına ve kültürün geliştirilmesine dönük etkinliklerin yer aldığı "müstasna" bir bölge olarak, bu yerin büyüyen İstanbul'un her türlü olumsuz etkisinden korunması gerekir.

4. Bu bölgede, genellikle yapılaşmanın artması ve özellikle "merkezi iş alanı" etkinliklerini ve buna bağlı olarak yoğun bir iş trafiğini beraberinde getiren fonksiyonların yerleşmesi ve gelişmesi sakıncalıdır.

5. Adliye fonksiyonu bu tür fonksiyonlardan biridir. Bu fonksiyonların "bir merkezde toplanması"nın karşıt fikrinin, iline sürüldüğü ve hatta ilgili Bakanlıkça uygulamaya konulduğu şu sırada İstanbul Adliyesi'nin yeni yerleşme ve gelişme alanları hakkında karar verirken en azından, objektif, gerçekçi ve ciddi bir etüd'ün gerekliliği açıktır.

Seçilecek idari ve işlevsel sistem ne olursa olsun, yeni yerleşme ya da yerleşmelerde, kısa sürede tıkanıklıklarla karşılaşılmasını ve kent bütünü için çözümsüz sorunlar yaratılmaması koşullarının aranması gerektiği tartışılmaz.

Yine tartışılmayacak bir başka nokta da, geleceğe yönelik böylesine önemli ya "pahalı" bir kararın eski ve yanlış bir oldu-bitti'nin üzerine kurulamayacağıdır.

6. Adalet Sarayının bugünkü yerinin seçimindeki şabetsizlik, hem kendi fonksiyonları açısından, hem yer aldığı çevredeki değerler ve çevrenin kullanımı açısından ortaya çıkan olumsuzluklarla artık kanıtlanmış bulunmaktadır. Bilindiği gibi Adalet Sarayı'nın inşa edilmesi sırasında İbrahim Paşa Sarayı'nın arka avlusunu oluşturan yapılar grubu ve temel kazıları sırasında ortaya çıkan, Antiochos Sarayının yan kolları yıkılarak yok edilmiştir. Hemen peşisıra değişen çevrede konutlar sağlıklı ve perişan işyerlerine dönüşmüş, tüm ara sokaklar, arsalar ve tarihi Hipodrom bu yüzden otomobillerle dolup taşmıştır.

7. Adalet Sarayı, görkemli bir yapı ve bir "sembol" olmaktan önce, tüm çevresel ilişkileri içindeki işlevliğine özen gösterilmesi, önem verilmesi gereken bir Devlet Kurumu yapısıdır.

H. S. T. İnk

MTRE İTÜ Mimarlık Fakültesi, Teknik Üniversite - İSTANBUL, Tel: 433100/2211

EK L-3 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu

MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTÜSÜ · İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ

Bu gün, bu kurumun, bu yerde yerleşmesinin büyük bir yanlışlığı olduğu kanıtlanmış ve eski karar verilirken varlığı bilinmeyen çok önemli yeni buluntular çevrenin tarihi ve arkeolojik varlığına katılmışlardır. (Bakınız Ek 1 ve 2.) Bütün bunlara karşın, Adalet Sarayı'nın mevcut binasına iki yeni kat çıkmak ve bu son derece önemli bir yerleşke olan Adalet Sarayı, Hag. Euphemia Kilisesi ve mezar anıtları ile hipodrom binalarının alt yapısı üzerine, Ağır Ceza ve Savcılık bloklarını inşa etmeye zorlanarak, Adliye fonksiyonlarının bugünkü inşaat alanını tam iki katına çıkarmak önerisi ve daha da ileri gidilerek, bu yeni yapılaşmanın, tüm Hipodrom ve tüm arkeolojik ve tarihi çevreye ciddi düzen verilmesinin bir fırsatı ve vesilesi gibi gösterilmeye çalışılması gerçekten şaşırtıcıdır.

SONUÇ :

Çeşitli ölçekte eklenmelerini ve çok yoğun bir gündelik insan ve araç trafiğini bölgeye gereksiz yere çekerek ağır sorunlar yaratan Adliye Fonksiyonlarının bugünkü yapılaşma içinde keskinlikle durdurulması; giderek hafifletilmesi ve en kısa zamanda büyük İstanbul ulaşım sistemine bağlı olarak şehir trafiğini yüklemeksizin kolay erişilebilir, duran trafik gereksinimi ve tüm belediye hizmetleri açısından bugünden yarına tıkanıklıklar getirmeyen "uygun" bir bölgede yer alması, yalnızca tarihi İstanbul'un kültür varlığı açısından değil, Adliye Sarayı'nın hizmetleri ve hizmet götürülen halk için işlevliliği ve yatırımın isabeti açısından kaçınılmaz olan bir durumdur.

Büyük hızla sonuç olan "plansız ve dzensiz" kentleşmenin oldu-bittilerinin den daha büyük, daha yoğun, onarılmaz daha zor olumsuz etkileri, hatalı yerleşme "karar"larının yarattığını önemli hatırlatmak ve ilgilileri uyarmak isteriz.

Başkan
Prof. Beğan Kuban
(Yurt Dışında Özevli)

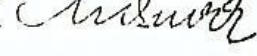
2. Başkan ve Başkan Vekili
Prof. Nezih Eldem

Üye
Prof. H. Karsalı Öylemezsoğlu

Üye
Prof. Muzafer Sudalı

Üye
Doc. Dr. Metin Süzen

MTRE

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Teknik Üniversite - İSTANBUL, Tel: 435100/2241

EK L-4 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu

MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTÜSÜ - İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ

E K : 1

V.yüzyıl başında, İmparator II.Theodosius'un yüksek rütbeli devlet memurlarından Antiochos ve Leupos tarafından yaptırılan iki sarayın kalıntılarının bulunduğu bu alan, İstanbul tarihinin en eski konut kalıntılarını içermesi bakımından önemlidir.

Düyük bir kısmı Adliye Binası altında kalan Antiochos Sarayı, yarım daire planlı bir portik arkasında sıralanan dört merkezi planlı naciinden oluşan bir yapıdır. Altıgen planlı olan büyük salon, kiliseye çevrilmiş; bu arada doğu yönündeki nişe bema ve sistrona eklenmiştir. VII.yüzyılda Azize Üfeniya'nın relikleri Kadıköy'den alınarak buraya getirilmiş ve esas binaya iki sekizgen, iki de onikiğen planlı mezar kapeli eklenmiştir.

XIII.yüzyılda yapı restore edilmiş ve bezenmiştir. Bugün kısmen mevcut olan fresk-ler bu döneme aittir. Arkasol mezarlarının da eklenmesinden sonra yöre, mezar anıtı ve hac yeri olarak önem kazanmıştır. Kalıntılardan ve yazılı kaynaklardan kilisenin ziyaretgâh ve mezarlık kilisesi olarak kullanıldığı anlaşıyor.

1522 yılında İbrahim Paşa Sarayının yapımı sırasında Antiochos Sarayı kısmen hasar görmüştür. Nur-u Osmaniye Camisi için yapılan hafriyatın malozlarının bu alana dökülmesi (1749) ile yapı doğu toprak altında bırakılmıştır. XIX. ve XX.yüzyıllarda bu alan küçük evlerle dolmuş ve merkez hapishanesi ek yapıları da buraya yerleşmiştir. 1939'da harap olduğu için yıkılan hapishanenin enkazı temizlenirken, Aya Üfeniya'nın duvar ve fresk kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. 1942'de başlayan kazı, A.M.Schneider ve K.Haemann tarafından yürütülmüş, 1950-52 yıllarında Adliye Sarayı yapımı sırasında B.Buyuran da bu alanda görev almıştır. 1957'den bu yana, kilise Bizans Enstitüsü tarafından restore edilmektedir.

MITRE

İTÜ Mimarlık Enstitüsü, Tohumik Üniversitesi - 34099/07, 081 - 533100/2200

EK L-5 İTÜ Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Raporu

MİMARLIK TARİHİ VE RESTORASYON ENSTİTÜSÜ · İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ

EK : 2

Lausos Sarayı

Antiochos Sarayı ile aynı dönemde, Mese'nin güneyinde yapılan Lausos Sarayı, Hipodrom yönüne açılan yarım daire planlı bir giriş portiküsünden ulaşılan anıtsal bir yapıdır. Muhtemelen kubbeyle örtülü olan 22 m. çaplı merkezi hacim, nişlerle zenginleştirilmiştir. Yıvarlak salondan iki yanda dairesel nişleri olan dikdörtgen planlı bir ara halle ulaşılmaktadır. Üçüncü hacim ucunda apsit biçiminde bir çıkıntısı olan ucun bir salondur (12.4 x 12.5 m.). Triklinium adı verilen salon daha sonra iki yana doğru genişletilmiş ve duvarlarına diğer niş açılmıştır. Üçüncü bir değiştirme sırasında, salon duvar boyunca yer alan ayaklar üzerine oturan çapraz tavanlarla örtülmüştür. Bu hacim plan olarak İstanbul İmparator Sarayındaki büyük Triklinos'a benzenmektedir.

Lausos Sarayı içinde antik devrin ünlü heykelleri bulunuyordu. Bunlar arasında Lindos Athene'si, Praxiteles'in Phidias Afroditi'si, Lysippos'un Samos Herası, Phidias'ın Zeus heykelleri en ünlüleriydi. Sarayda 475 yılında çıkan bir yangın, bu koleksiyonun yok olmasına neden olmuştur. Bundan sonra yapı, han ve konut olarak kullanılmıştır. VII.yüzyılda çıkan diğer bir yangında yıvarlak salon büyük zarar görmüştür. Bazı duvar ekleriyle bu bölüm ve trikliniumun bir kesimi sarnıca dönüştürülmüş ve bu amaçla kullanımı XVIII.yüzyıla kadar sürmüştür.

1952'de başlayan Adliye Sarayı inşaatı sırasında Sarayın güney kesimi açığa çıkarılmış ve bir yıl sonra da Divanyolu'nun güney cephesindeki yapıların yıkılmasıyla Saray'ın temelini kazılması mümkün olmuştur.

MITRE

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Tarihik Anıtlar Enstitüsü - İSTANBUL, Tel. 433100/2241

**EK M-1 18.09.2017 Tarih ve 2438 Numaralı İstanbul IV Numaralı
KVKBKM Uzman Raporu**

müdahale ve dönemsel analiz paftalarının istenmesine, bu projelerin hazırlanabilmesi için iskele kurulabileceğine karar verildi." Denilmiştir.

Kurulumuzun 12.05.2016 tarih ve 4657 sayılı kararında "...İstanbul İli, Fatih (Eminönü) İlçesi, Sultanahmet Mahallesi, 101 ada, 48 parselde bulunan, Azize Euphemia Kilisesi kalıntılarında bulunan duvar resimlerine ait rölöve, hasar analizi ve müdahale analizi projelerinin uygun olduğuna, söz konusu kalıntılara ait restitüsyon ve restorasyon projelerinin; güncel rölöve iletildikten sonra değerlendirilebileceğine, geçici üst örtü sistemi projesi konusunun ise yerinde incelemesi yapıldıktan sonra değerlendirilebileceğine karar verildi" denilmiştir.

Kurulumuzun 10.08.2016 tarih ve 5011 sayılı kararında "...İstanbul İli, Fatih (Eminönü) İlçesi, Sultanahmet Mahallesi, 101 ada 3,14 ve 48, 232 ada, 1,3,13,15,16,17,18,19,20 ve 21 parsellerde bulunan Eski Sultanahmet Adliye Binasındaki uygulamalara ilişkin olarak; söz konusu taşınmazın "korunması gerekli kültür varlığı" kaydı bulunmaması ve 2863 sayılı yasaya aykırı bir durum olmaması sebebiyle bu aşamada Kurulumuzca yapılacak bir işlem olmadığına, taşınmazın Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsisinde söz konusu kanunun 13.ve 14. Maddeleri uyarınca bir sakınca olmadığına, söz konusu muhtelif parseller üzerinde bulunan Osmanlı yapısının Türk ve kiralama talebine ilişkin olarak, kamu önceliği göz önünde alınarak taşınmazın Türk ve İslam Eserleri Müzesine tahsisinde 2863 sayılı yasanın 13. ve 14. Maddeleri uyarınca sakınca bulunmadığına karar verildi" denilmiştir.

Kurulumuzun 13.10.2016 tarih ve 5261 sayılı kararında "...İstanbul İli, Fatih (Eminönü) İlçesi, Sultanahmet Mahallesi, 101 ada, 48 parselde bulunan taşınmaza ilişkin konunun, 24.03.2016 gün ve 4406 sayılı Kurul kararı gereği yapılan işlemler hakkında İBB Başkanlığı'ndan ve ilçe belediyesinden bilgi ve kiralamaya ilişkin görüş istenmesine, konunun söz konusu görüşler geldikten sonra değerlendirilebileceğine karar verildi" denilmiştir.

Kurulumuzun 23.11.2016 tarih ve 5364 sayılı kararında "...İstanbul İli, Fatih (Eminönü) İlçesi, Sultanahmet Mahallesi, 101 ada, 48 parselde ilişkin tahsis işleminin Bakanlıkça değerlendirilmesi gerektiğinden Kurulumuzun 10.8.2016 gün ve 5011 sayılı kararında belirtilen tahsis hükümlerinin iptaline; Sultanahmet Adliye Binası'na ilişkin belediyesinden ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden her türlü bilgi ve belge ile tesciline ilişkin mülkiyet sahibi kurumun görüşünün istenmesine karar verildi" denilmiştir.

Plan durumu:

İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 11.08.2011 tarih ve 4728 sayılı kararıyla düzeltilmelerle uygun bulunan, 30.12.2011 tarihinde yürürlüğe giren 1/5000 ölçekli Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nda; söz konusu alan, Dünya Kültürel Miras Alanı sınırları içerisinde, 1. Derece koruma bölgesinde kalmaktadır.

Mer'i Fatih İlçesi, Tarihi Yarımada 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nda;

101 ada, 3, 14, 48, 64; 232 ada 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde yer alan Eski Sultanahmet Adliye Sarayı "Turizm+Kültür Alanları" kullanımında kaldığı, 101 ada, 48 parselde "Korunması Gerekli Tescilli Yeraltı Eserleri" taramasının

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI İstanbul IV Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	
Numara	Tarih
2438	18.09.2017

10

**EK M-2 18.09.2017 Tarih ve 2438 Numaralı İstanbul IV Numaralı
KVKBKM Uzman Raporu**

yapıldığı görülmektedir.

•Bununla birlikte; TMMOB Mimarlar Odası vekili tarafından Bakanlığımız aleyhine 2012/663 Esasında açılan davada; **İstanbul 1. İdare Mahkemesi'nce 17/02/2014 gün ve K:2014/207 sayılı karar ile, dava konusu 1/5000 ölçekli Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının Plan Genel Hükümlerinin III-C-4. Turizm+Kültür Alanları maddesine ilişkin kısmının iptaline karar verilmiştir.** Söz konusu Mahkeme kararının 28. maddesinde "...Plan Genel Hükümlerinin III-C-4 Turizm+Kültür Alanları maddesine gelince; planda, Turizm+Kültür Alanları olarak ayrılan Sirkeci İstasyon Alanı, Yedikule Cer Atölyeleri içerisinde yer alan TCDD kullanımlarının sur dışına desantralize edilmesi sonrası, bu alanların plan notlarının III-F-9. ve III-F-11. maddeleri çerçevesinde kamuya açık yeşil alanları, meydan, yaya yolları, otopark cepleri olarak kamuya açılmasının planlama ilkelerine ve kamu yararına uygun olmakla birlikte bilirkişi raporunda da belirtildiği gibi Turizm+Kültür alanlarında turizm+konaklama işlevleri de yer alabilir ifadesinin belirsiz olduğu, konaklama tesis işlevi yer aldığında konaklama sayısının artacağından donatı dengesinin bozulacağı, ayrıca Sirkeci İstasyon Alanı, Yedikule Cer Atölyeleri, İETT Yedikule Gazhaneleri içerisinde getirilen yapılaşma şartlarının Tarihi Yarımada içerisinde yapılaşma yoğunluğunu artırıcı nitelikte olduğundan planın bu kısmının planlama teknikleriyle şehircilik ilkelerine uygun olmadığı sonucuna varılmıştır." denilmiştir. İstanbul İli, Fatih İlçesi 30.12.2011 tasdik tarihli 1/5000 ölçekli Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın iptali istemiyle **İstanbul 1. İdare Mahkemesi'nde E:2012/663 esas sayısı ile açılan davada, 1/5000 ölçekli Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın, Plan Genel Hükümlerinin III-C-4 Turizm+Kültür Alanları maddesine ilişkin kısmı iptal edilmiş, söz konusu mahkeme kararında iptale dair olan kısım Danıştay 6. Daire Başkanlığı'nın 21.12.2015 tarih ve E:2014/5180, K:2015/7687 sayılı kararı ile onanmıştır.**

Kurulumuzun 25.07.2012 tarih ve 788 sayılı kararıyla uygun bulunan, 04.10.2012 tarihinde yürürlüğe giren 1/1000 ölçekli Fatih İlçesi(Tarihi Yarımada) Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planında da, söz konusu alan, Dünya Kültürel Miras Alanı sınırları içerisinde, 1. derece koruma bölgesinde kalmakta olup, 101 ada, 48 parselin tamamı korunması gerekli tescilli arkeolojik/tarihi sanat değeri olan yer altı-yerüstü yapı ve kalıntıları olarak taralıdır.

Söz konusu mer'i planda;

101 ada, 3, 14, 48, 64; 232 ada 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde yer alan Eski Sultanahmet Adliye Sarayı "**mevcut bina kontür ve gabarisi korunacaktır**" notu ile "**Turizm + Kültür Alanları**" kullanımında;

101 ada, 48 parsel, "**Korunması Gereklili Tescilli Arkeolojik/Tarihi Sanat Değeri Olan Yeraltı -Yerüstü Yapı ve Kalıntıları**" kullanımında kalmaktadır.

1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Plan Notları'nda II-Koruma Bölgeleri Maddesi'nde;

"II-1.1: Bu planda gösterilen Dünya Mirası Alanları; Tarihi Yarımada'daki 23 Mayıs 1982 tarihinde onaylanmış ve 1983 yılında Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren UNESCO'nun 16 Kasım 1972'de "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" gereği 06.12.1985 tarih ve 356 sıra no'lu İstanbul'un Tarihi Alanları'nı(Arkeolojik Park, Zeyrek, Süleymaniye, Kara Surları) belirtmektedir. Bu

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI İstanbul IV Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	
Numara	Tarih
2438	18.09.2017

**EK M-3 18.09.2017 Tarih ve 2438 Numaralı İstanbul IV Numaralı
KVKBKM Uzman Raporu**

E10

Koruma Kurulu Kararı ile düzenlenebilir." denilmektedir.

1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Plan Notları'nın Plan Genel Hükümleri I-14. Maddesinde;
"...Yer altı ve yerüstü tarihi ve kültürel değerlerin birlikte korunması için üzerinde yaşayan üst kültür katmanına ait mevcut veya kalıntısı bulunan kültür varlığı eser veya eserlerin yer aldığı parsellerde, kültür varlığının korunması için restitüsyon ve restorasyonuna yönelik olanlar dışında kazı yapıp yapılamayacağına veya bilimsel tespitlerin hangi metotla yapılacağına ilgili Koruma Kurulu'na karar verilecektir" denilmektedir.

1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Plan Notları'nda IV-C-4. Turizm+Kültür Alanları Maddesi'nde;
"Planda gösterilen Turizm+Kültür Alanları; Tarihi Yarımada'nın tarihi-kültürel değerlerine hizmet vermek amacı ile projelendirilerek geliştirilecek alanlardır. Bu alanlarda nitelikli turizm-konaklama işlevleri, turizme hizmet verecek ticaret ve sosyal-kültürel işlevler birlikte yer alabilir" denilmektedir.

1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Plan Notları'nda IV-D-6. Arkeolojik Sergileme-Park Alanları maddesinde; "...Bu alanlar bölgede yapılan arkeolojik kazı sonrası ortaya çıkarılan kalıntıların, buluntuların sergilenmesi amacı ile kamuya açık park ve yeşil alan olarak düzenlenecektir. Arkeolojik kalıntıların, buluntuların sergilenmesi, ışıklandırılması, korunması amacı ile şeffaf sökülüp takılabilir öğelerin kullanılması ilgili Koruma Kurulunun uygun kararı alınarak yapılabilir." denilmektedir.

08.09.2017 tarihinde yerinde yapılan incelemede;

- 101 ada, 3, 14, 48, 64; 232 ada 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde yer alan 2'si yerin altında, toplam 6 kattan oluşan Eski Sultanahmet Adliye Sarayının dosyasında tahsisine yönelik herhangi bir belge olmamasına rağmen Milli Eğitim Müdürlüğü binası olarak kullanıldığı, yapı ile İbrahim Paşa Sarayı arasında kalan kısmın İslam Eserleri Müzesi ile ortak olarak otopark ve şantiye alanı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapı ön cepheden (İmran Öktem Caddesi cephesi) 3, arka cepheden (İslam Eserleri Müzesine bakan taraf) 4 katlı olarak görünmektedir. Betonarme karkas yapım ile inşaa edilmiş yapının görünüş itibari ile ciddi bir yapısal sorunu tespit edilmemle beraber geniş saçakların ucunda ve kolonların köşelerinde korozyon nedeniyle sıva payları patlatmıştır. Yapının içinde ve dışında herhangi bir bezeme unsuru bulunmayıp, sade çizgilerle modernizm ve geleneksel Türk Konut mimarisini bağdaştırmaya yönelik bir üslup hakimdir. Yapının içerisinde bölücü duvarlarda ve kapı-pencere doğramalarında yenilenmeler yapılarak mevcut kullanıma uyulanmıştır. Binanın Divan Yolu tarafında Azize Euphemia Kilisesi kazı çalışmaları ve üzerine yapılacak olan koruyucu örtünün temel kazısı çalışmaları devam ettiği görülmüştür.
- 101 ada, 3, 61, 62, 63 ve 1 parsellerde Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nin (İbrahim Paşa Sarayı'nın bir bölümü) yer aldığı,
- 101 adadaki Mehmet Akif Parkı içinde, mevcut yeşil alanlarda, Bizans Dönemi'nde alanda bulunan Lausus Sarayı'na ait kalıntıların görünür durumda olduğu, İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 23.06.2010 tarih ve 3919 sayılı kararı, Kurulumuzun 10.04.2013 tarih ve 1428 sayılı, 30.07.2013 tarih ve 1428 sayılı, 24.03.2016 tarih ve 4406 sayılı kararlarına rağmen, 08.09.2016 tarihinde yerinde yapılan incelemede; sahne ve oturma teraslarının halen kaldırılmadığı tespit edilmiştir.

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
İstanbul IV Numaralı Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

Numara	Tarih
2438	18.09.2017

13

E10
21.9.

**EK M-4 18.09.2017 Tarih ve 2438 Numaralı İstanbul IV Numaralı
KVKBKM Uzman Raporu**

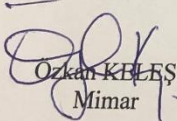
• 101 ada 48 parselde bulunan 2 katlı kafeterya yapısının Kurulumuzun 14.03.2011 tarih ve 4472 sayılı kararına rağmen halen kaldırılmadığı tespit edilmiştir. Tescile önerilen Eski Sultanahmet Adliye Sarayı'na ilişkin şifahen edinilen bilgilere göre;

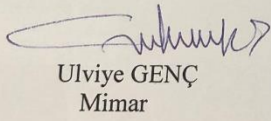
Bu binanın yapımından önce İsviçreli ünlü mimar Gaspare Ttajano Fossati tarafından neo-klasik üslupta inşa edilen Darülfünun Binası'nın İstanbul Adliyesi olarak kullanıldığı, 1933 yılında çıkan yangında yapının tamamen kül olması ardından adliye binası için yeni yer tartışmalarının başladığı, binanın yeri kesinleşince 1939 yılında gerekli istimlaklerin yapıldığı ve İbrahim Paşa Sarayı'nın kısmi yıkımına başlandığı, bu kapsamda sarayın meydana göre arka tarafında kalan dördüncü avlusunun tamamen yıkıldığı, II. Dünya Savaşı'nın araya girmesiyle çalışmaların yarım kaldığı, savaştan sonra 1949 yılında düzenlenen yarışmayı kazanan mimarlar Sedat Hakkı Eldem ve Prof. Emin Halid Onat'ın projesi esas alınarak inşaa edildiği, 1951 yılında inşaatına başlanan binanın 1955 yılında hizmete açıldığı, projede 2 bloklu olarak önerilen yapının "mahkemeler bloğu" olarak önerilen kısmının uygulandığı, 2. Bloğun ise arkeolojik kalıntılar sebebiyle uygulanmadığı, projenin mimarlarından Emin Halid Onat'ın 1961'deki vefatının ardından diğer mimar Sedat Hakkı Eldem'in 2. Bloğun inşaatı için çevredeki arkeolojik buluntuların da dikkate alındığı yeni bir proje geliştirdiği ancak Anıtlar Kurulu'nun da onayını almasına rağmen bu projenin hayata geçirilemediği anlaşılmıştır.

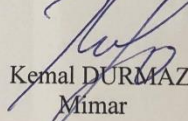
• DEĞERLENDİRME VE SONUÇ:

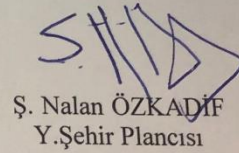
1. 101 ada, 3, 14, 48, 64; 232 ada 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde yer alan 2'si yerin altında, 6 kattan oluşmuş Eski Sultanahmet Adliye Sarayının 2863 sayılı Yasa'nın 6. Maddesi'nde belirtilen nitelikleri taşıdığı tespit edildiğinden aynı Yasa'nın 7. Maddesi çerçevesinde korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmesine, koruma grubunun II olarak belirlenmesine,
2. 101 ada 48 parselde bulunan sahne ve oturma teraslarının Kurulumuzun 10.04.2013 tarih ve 1428 sayılı, 30.07.2013 tarih ve 1428 sayılı, 24.03.2016 tarih ve 4406 sayılı kararları çerçevesinde kaldırılmasına,
3. 101 ada 48 parselde bulunan 2 katlı kafeterya yapısının Kurulumuzun 14.03.2011 tarih ve 4472 sayılı kararı çerçevesinde kaldırılmasına,

Görüşleriyle, yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda, konunun, 2863 sayılı Yasa, ilgili mevzuat ve mer'i koruma amaçlı imar planı hükümleri kapsamında Kurulca değerlendirilmesi hususunda, görüşlerinize arz ederiz. (18.09.2017)

Ozkan KBEŞ
Mimar

Ulviye GENÇ
Mimar

Kemal DURMAZ
Mimar

Ş. Nalan ÖZKADIF
Y.Şehir Plancısı

Ekler:

- 1) Fotoğraflar.
- 2) Meri Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı sureti.
- 3) Meri Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı sureti.
- 4) Tespit Fişi.

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI İstanbul IV Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	
Numara	Tarih
2438	18.09.2017

**EK N 18.09.2017 Tarih ve 5852 Numaralı İstanbul IV Numaralı
KVKBKM Kararı**

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI**
İstanbul IV Numaralı Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

KURUL KARARI

Toplantı Tarihi ve No: 20.09.2017-369
Karar Tarih ve No : 20.09.2017- 5852

Toplantı yeri:
İSTANBUL

KARAR

İstanbul İli, Fatih İlçesi, Binbirdirek Mahallesi, İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.07.1995 tarih ve 6848 sayılı kararı ile belirlenen, 04.06.2001 tarih ve 12869 sayılı kararı ile yeniden tanımlanarak ilan edilen Kentsel Arkeolojik Sit Alanında kalan, Kurulumuzun 25.07.2012 tarih ve 788 sayılı kararıyla uygun bulunan, 04.10.2012 tarihinde yürürlüğe giren 1/1000 ölçekli Fatih İlçesi (Tarihi Yarımada) Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'nda Dünya Kültürel Miras Alanı sınırları içerisinde, 1. Derece Koruma Bölgesi'nde kalan, 68 pafta, 101 ada 3,14 ve 48 parseller ile 48 pafta, 232 ada, 1,3,13,15,16,17,18,19,20,21 parsellerde kalan Eski Sultanahmet Adliye Binası'nın tescil durumunun değerlendirilmesine ilişkin Kurulumuzun 23.11.2016 tarih ve 5364 sayılı kararı gereği T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü'nün 05.06.2017/ 16140 sayılı, 14.08.2017/799 sayılı yazıları, Fatih Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nün 27.07.2017 tarih ve E.48898 sayılı yazısı, Müdürlüğümüzün 18.09.2017 tarih ve 2438 numara ile kayıtlı raporu okundu, ekleri incelendi, 34.200.2553 sayılı işlem dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

İstanbul İli, Fatih İlçesi, Binbirdirek Mahallesi, 68 pafta, 101 ada 3,14 ve 48 parseller ile 48 pafta, 232 ada, 1,3,13,15,16,17,18,19,20,21 parsellerde kalan Eski Sultanahmet Adliye Binası'nın bulunduğu tarihi ve arkeolojik çevre özellikleri bakımından 2863 sayılı Yasa'nın 6. Maddesi'nde belirtilen nitelikleri taşımadığı tespit edildiğinden, tescil edilmesinin uygun olmadığına karar verildi.

ASLİGİBİDİR
İbrahim BİLEN
Müdür V.

BAŞKAN Cem ERİŞ İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI M.Mustafa TURAL İMZA
ÜYE Şevket DÖNMEZ BULUNMADI	ÜYE Sare SAHİL İMZA
ÜYE Nazlı Ferah AKINCI İMZA	ÜYE Selman CAN İMZA
ÜYE Fatih YAVUZ İST.B. BL. BŞK.TEM. BULUNMADI	ÜYE Gülin TÜRK İST.VAKIFLAR BL.MD.TEM. İMZA
	ÜYE O. Erhan OFLAZ FATİH BL. BŞK.TEM. İMZA 20.09.2017SNÖ

**EK O 10.08.2016 Tarih ve 5011 Numaralı İstanbul IV Numaralı
KVKBKM Kararı**

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
İstanbul IV Numaralı Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

KURUL KARARI

Toplantı Tarihi ve No: 10.08.2016 - 304
Karar Tarih ve No : 10.08.2016 - 5011

Toplantı yeri
İSTANBUL

KARAR

İstanbul İli, Fatih (Eminönü) İlçesi, Sultanahmet Mahallesi, 101 ada, muhtelif parsellerde bulunan, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.7.1995 tarih ve 6848 sayılı kararı ile belirlenen, 04.06.2001 tarih ve 12869 sayılı kararıyla yeniden tanımlanarak ilan edilen Kentsel Arkeolojik Sit Alanı içinde kalan, Kurulumuzun 25.07.2012 gün ve 788 sayılı kararı ile uygun bulunan 1/1000 Ölçekli Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'nda Dünya Mirası Alanında kalan, maliye hazinesi mülkiyetinde bulunan, 101 ada, 3, 14, 48 ve 232 ada, 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parseller üzerinde bulunan, Eski Sultanahmet Adliye Binası'nın; Hazine mülkiyetinde bulunduğu, İl Millî Eğitim Müdürlüğü Hizmet Binası olarak Millî Eğitim Bakanlığına tahsisi talep edilen; İstanbul Valiliği Defterdarlık Avrupa Yakası Millî Emlak Dairesi Başkanlığı Topkapı Emlak Müdürlüğü'nün 13.01.2016 gün ve 4469 sayılı yazısı, III. Avlu'nun bir ünitesi olan Osmanlı Dönemi yapının, Türk ve İslam Eserleri Müzesine tahsisi talep edilen; İstanbul Valiliği Defterdarlık Avrupa Yakası Millî Emlak Dairesi Başkanlığı Topkapı Emlak Müdürlüğü'nün 04.03.2016 gün ve 29558 sayılı yazısı, aynı taşınmazın 2863 sayılı yasa kapsamında Doğtaş İnş.Taah.ve End. Malz. Paz. San. İhr. İth. A.Ş adına kafe - çay bahçesi kullanımı amacıyla kiralanması talep edilen; İstanbul Valiliği Avrupa Yakası Millî Emlak Dairesi Başkanlığı'nun 18.05.2016 gün ve 61310 sayılı yazısı, Eski Sultanahmet Adliye Binası'nda, Koruma Bölge Kurulu'ndan izin alınmadan gerçekleştirilen bir uygulama olup olmadığının araştırılması talep edilen; Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 12.04.2016 gün ve 70288 sayılı yazısı, Müdürlüğümüz uzmanlarının 02.08.2016 gün ve 878 kayıt numaralı raporu 34.20.5175 numaralı işlem dosyası eşliğinde okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

İstanbul İli, Fatih (Eminönü) İlçesi, Sultanahmet Mahallesi, 101 ada, 3, 14 ve 48, 232 ada, 1, 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 parsellerde bulunan Eski Sultanahmet Adliye Binasındaki uygulamalara ilişkin olarak; söz konusu taşınmazın "korunması gerekli kültür varlığı" kaydı bulunmaması ve 2863 sayılı yasaya aykırı bir durum olmaması sebebiyle bu aşamada Kurulumuzca yapılacak bir işlem olmadığına, taşınmazın Millî Eğitim Bakanlığı'na tahsisinde söz konusu kanunun 13. ve 14. Maddeleri uyarınca bir sakınca olmadığına, söz konusu muhtelif parseller üzerinde bulunan Osmanlı yapısının tahsis ve kiralama talebine ilişkin olarak, kamu önceliği göz önüne alınarak taşınmazın Türk ve İslam Eserleri Müzesine tahsisinde 2863 sayılı yasanın 13. ve 14. maddeleri uyarınca sakınca bulunmadığına karar verildi.

G. BAŞKAN Mehmet İzzet HAN İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Mustafa ÖZER İMZA
ÜYE Sare SAHİL İMZA	ÜYE Şevket DÖNMEZ İMZA
ÜYE M. Mustafa TURAL İMZA	ÜYE Erhan OFLAZ FATİH BL. BŞK.TEM. İMZA
ÜYE Ramis OKUR İMZA	ÜYE Fatih YAVUZ İST.B. BL. BŞK.TEM. İMZA

**EK Ö 02.08.2016 Tarih ve 878 Numaralı İstanbul IV Numaralı
KVKBKM Uzman Raporu**

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI İstanbul IV Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruldu Müdürlüğü	
Sayı	Tarih
778	02.08.2016

Madde 10: a) 2863 Sayılı Kanun kapsamında arkeolojik, kentsel, tarihi, kentsel arkeolojik sit alanı ve koruma alanlarında bulunan taşınmazlar ile münferit olarak tescilli korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin satış, hibe, kiralama, devir, terk, tahsis, irttifak, intifa hakkı tesisi vb. talepler; bu yönerge uyarınca incelenip, 9.maddede belirtilen kriterler göz önüne alınarak Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerince değerlendirilir. Bakanlık adına görüş ve izin Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerince mülkiyet sahibi kuruma ve gerek görülmesi halinde ilgili kurum-kuruluşa bildirilir.

b) Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerine yapılan müracaatlar üzerine gerçekleştirilen incelemelerde, 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sorumluluğunda olan doğal sit alanı ile arkeolojik, kentsel, tarihi, kentsel arkeolojik sit alanı ve koruma alanının çakışması veya alanda münferit olarak tescilli korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı bulunması halinde Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerince oluşturulan görüş, doğal sit alanları açısından da değerlendirilmek üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü ile konunun, içeriği açısından gerekmesi halinde ilgili Genel Müdürlüğüne iletilir.

c) Kültür ve Turizm Müdürlükleri ile Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerine yapılan müracaatlar üzerine gerçekleştirilen incelemelerde, taşınmazın 2863 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığının tespit edilmesi halinde, taşınmazın 2863 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığı Kültür ve Turizm Müdürlükleri veya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerince ilgili idareye bildirilir. Taşınmazlarda yapılacak uygulamalar sırasında kültür varlığına rastlanması halinde 2863 sayılı Kanunun 4. maddesi uyarınca ilgili birimlere haber verilmesi gerektiği hususu ilgili kurum-kuruluşa bildirilir.

d) Taşınmazın Bakanlığımıza tahsisli olduğunun belirlenmesi halinde konu koruma bölge kurulu müdürlüğüne Genel Müdürlüğe iletilir.

e) 2863 sayılı Kanunun 13 ve 14 üncü maddeleri kapsamında izin verilen taşınmazlarda yapılacak her türlü uygulama için 2863 sayılı Kanun hükümleri doğrultusunda işlem yapılacağı ilgili kurum ve kuruluşa bildirilir.

Madde 13: Hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, usulüne göre tescil ve ilan olunan, her çeşit korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile bunlara ait koruma sınırları dahilindeki taşınmazlar, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan, gerçek ve tüzel kişilere satılamaz, hibe edilemez.

Madde 14: Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının intifa haklarının, belirli sürelerle kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu menfaatine yararlı millî derneklere bırakılması veya gerçek ve tüzel kişilere kiraya verilmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığının iznini tabidir... ..Yukarıda belirlenen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını kullananlar, bunların bakım, onarım ve restorasyon işlerini bu Kanunda belirlenen esaslara göre yapmak ve bunun için gerekli masrafları karşılamakla yükümlüdürler.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 13. ve 14. Maddeleri Gereğince Yürütülen İşlemlere İlişkin Yönerge'nin 1. ve 2 maddeleri şöyledir:

Madde 1: bu yönerge, 21.7.1983 gün ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 13 ve 14 üncü maddeleri gereğince yürütülen, hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile bunlara ait koruma sınırları dahilindeki taşınmaz mallarla ilgili satış, hibe, kiralama, devir, terk, tahsis, irttifak ve intifa hakkı tesisi vb. konularda yürütülen işlemlere ilişkin kurulları belirler.

Madde 2: Hazineye ve diğer kamu kurum kuruluşlarına ait olup;

a) 2863 sayılı Kanunun 13 üncü maddesi kapsamında satış ve hibe ile ilgili işlemleri yapılacak taşınmaz mallardan;

- I) Münferit taşınmaz kültür ve tabiat varlığı olarak tescil kararı bulunan,
- II) Tescilli taşınmaz kültür ve tabiat varlığının koruma alanında kalan,

10